

sJon Krakauer U divljini biblioteka AMBROZIJA knjiga 208. izvršna urednica: Sandra Ukalović

Jon Krakauer U divljini copvright © za hrvatsko izdanje V.B.Z. d.o.o. 10010 Zagreb, Dračevićka 12 tel: 01/6235-419, fax: 01/6235-418 e-mail: info@vbz.hr www.vbz.hr za nakladnika: Boško Zatezalo urednik knjige: Željko Žarak lektura i korektura: Dana Vuković grafička priprema: V.B.Z. studio, Zagreb tisak:

Grafički zavod Hrvatske d.o.o, Zagreb studeni 2008.

\

Jon

Krakauer U divljini s engleskoga prevela: Marina Horkić v|b|z biblioteka

AMBROZIJA knjiga 208. naslov izvornika:

Jon Krakauer INTO THE WILD copvright © 1996 by Jon Krakauer Ali rights reserved. copvright © 2008. za hrvatsko izdanje:

V.B.Z. d.o.o.

Zagreb

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 679584.

Napomena autora

U travnju 1992. mladić iz dobrostojeće obitelji s istočne obale autostopom se zaputio na Aljasku i pješice krenuo sam, u divljinu, sjeverno od Mt. McKinlevja. Četiri mjeseca poslije, skupina lovaca na losove pronašla je njegovo raspadnuto tijelo.

Nedugo nakon što je truplo otkriveno, urednik časopisa Outside zamolio me da napišem članak o nerazjašnjenim okolnostima pod kojima je mladić umro. Pokazalo se da je riječ o Christopheru Johnsonu McCandlessu. Saznao sam da je odrastao u imućnoj četvrti Washingtona, te bio odličan student i vrstan sportaš.

Odmah nakon što je u ljeto 1990. diplomirao s izvrsnim ocjenama, na Sveučilištu Emory, McCandlessu se gubi trag. Promijenio je ime, dvadeset četiri tisuće dolara koje je imao na računu, dao u dobrotvorne svrhe, ostavio automobil i sve što je posjedovao, te spalio novčanik s gotovinom. Potom se odlučio za novi život, preselio se u sirotinjski dio grada i lutao Sjevernom Amerikom u potrazi /a izravnim, transcendentalnim iskustvima. Njegovi nisu znali

ni gdje je ni čime se bavi, sve dok na Aljasci nisu pronađeni njegovi ostaci.

Imao sam vrlo kratak rok, u kojem sam uspio napisati članak od devet tisuća riječi, objavljen u siječanjskom broju 1993., ali moja zaokupljenost McCandlessom nastavila se još dugo nakon što su to izdanje Outsidea na kioscima zamijenile svježije vijesti.

Pojedinosti smrti izazvane glađu, koja je zadesila tog mladića, proganjale su me, kao i naslućene, uznemirujuće podudarnosti događaja u njegovu i mom životu. Ne želeći se odvojiti od McCandlessa, više od godinu dana proveo sam pokušavajući rekonstruirati zamršeno putovanje koje ga je odvelo u smrt, u tajgi Aljaske, prateći sve pojedinosti njegova pohoda sa zanimanjem koje je graničilo s opsjednutošću. U nastojanju da shvatim McCandlessa, nametala su mi se razmišljanja o drugim, širim temama - o neodoljivoj privlačnosti kojom divljina zaokuplja maštu Amerikanaca, o tome koliko su pothvati visokog rizika zavodljivi mladićima određenog mentalnog sklopa, o složenoj vezi žestoka naboja između očeva i sinova. Rezultat te krivudave istrage ova je knjiga koja stoji pred vama.

Ne tvrdim kako sam nepristrani biograf. McCandlessova čudna priča dodirnula je u meni osobnu žicu, zbog čega mi je bilo nemoguće prenijeti tragediju hladne glave. U većem dijelu knjige nastojao sam

— i vjerujem uglavnom uspio — zataškati svoju autorsku prisusutnost. Ipak, želim upozoriti čitatelja

— katkad prekidam McCandlessovu priču fragmentima iz vlastite mladosti. Činio sam to u nadi kako će moja iskustva donekle rasvijetliti tajnu Chrisa McCandlessa.

Bio je žestok mladić, obdaren crtom tvrdoglava idealizma koji se ne nosi lako sa suvremenim postojanjem. Zaljubljenik u djela Lava Tolstoja, McCandless je bio osobito zadivljen time kako je veliki romanopisac napustio privilegiran bogataški položaj i lutao među sirotinjom. Na fakultetu je McCandless počeo oponašati Tolstojev asketizam i moralnu strogoću toliko da je isprva zapanjio, a potom i zabrinuo sve s kojima je bio blizak. Kad se zaputio u divljinu Aljaske, nije mislio kako će mu ondje teći med i mlijeko; opasnost, nevolje i

tolstojevsko odricanje bili su ono što je tražio. A toga je našao u izobilju.

Pa ipak, za četveromjesečne kušnje, McCandless nije posustao. Da mu se nisu potkrala dva naizgled beznačajna propusta, on bi u kolovozu 1992. izišao iz šume, isto onako anonimno kao što je u travnju ušao u nju. Ali nedužne pogreške pokazale su se presudnima i neopozivima i ime mu se stalo povlačiti po naslovnicama žutog tiska, dok su njegovoj zbunjenoj obitelji ostale tek krhotine silovite i bolne ljubavi.

Priča o životu i smrti Chrisa McCandlessa dotaknula je začuđujuće mnogo ljudi. U tjednima i mjesecima po objavljivanju članka u Outsideu, redakcija je bila zasuta pismima kao nikad dotad u povijesti ovog časopisa. Kao što se moglo očekivati, ta su pisma izražavala oštro suprotstavljena gledišta: neki su se čitatelji divili mladićevoj srčanosti i plemenitim idealima; drugi su se, pak, pjenili i nazivali ga nesmotrenim idiotom, čaknutim, narcisoidnim tipom kojeg je glave došla vlastita arogancija i glupost te ničim ne zaslužuje toliku medijsku pozornost. Moje se mišljenje dade lako naslutiti, ali prepuštam čitatelju da stvori vlastiti sud o Chrisu McCandlessu.

Jon Krakauer Seattle, travnja 1995.

Unutrašnjost Aljaske

27. travnja 1992.

Pozdravi iz Fairbanksa! Ovo su ti posljednje vijesti od mene, Wayne. Stigao prije dva dana. Na području Yukona sam jedva nailazio na nekoga tko će me povesti. Ali napokon sam tu.

Molim te, svu moju poštu vrati pošiljatelju. Vjerojatno će proći dosta vremena prije nego što se vratim na jug. Pokaže li se ova avantura fatalnom 's<" •'1 i nikad ti se više ne javim, želim da znaš kako si sjajan čovjek. A sada krećem pješice u divljinu. Alex

; v -t . i,s.-ry RAZGLEDNICA POSLANA WAYNEU VVeSTERBERGU

'- , ,:| u Carthagu, u Južnoj Dakoti

Jim Gallien je prešao nekih 6 kilometara od Fairbanksa kad je ugledao autostopera, u snijegu pokraj ceste, visoko podignuta palca, kako drhturi u sivom aljaskom praskozorju. Doimao se mladim: osamnaestak, najviše devetnaest godina. Iz naprtnjače mu je virila

puška, ali djelovao je pitomo; autostoper s poluautomatskom remingtonicom nije neuobičajen prizor u četrdeset devetoj državi.

Gallien je skrenuo i doviknuo momku nek' se penje u kamion.

Autostoper je hitnuo naprtnjaču u stražnji dio forda i predstavio se kao Alex. »Alex?« ponovio je Gallien, očekujući prezime.

»Samo Alex«, uzvratio je mladić, zaobilazeći odgovor. Metar i sedamdeset, možda sedamdeset tri, tako nekako, mišićav, momak je tvrdio da su mu dvadeset četiri godine i da je iz Južne Dakote. Želio je da ga poveze do ruba Nacionalnog parka Denali, gdje se kanio zaputiti duboko u divljnu i 'nekoliko mjeseci živjeti od zemlje'.

Gallien, po struci električar, išao je u Anchorage, 380 km od Denalija, po autocesti Georgea Parksa i rekao Alexu da će ga iskrcati gdje god želi. Alexova naprtnjača nije djelovala teže od petnaestak kila, što je Gallien držao neobičnim — kao iskusan lovac i čovjek vičan šumi smatrao je to nedovoljnim za provođenjem nekoliko mjeseci u divljini, osobito u rano proljeće. »Nije nosio ni izdaleka dovoljno hrane i opreme koju bi čovjek očekivao za takav pothvat«, prisjeća se Gallien.

Izašlo je sunce. Dok su se spuštali sa šumovitih grebena iznad rijeke Tanane, Alex se zagledao u nepreglednu, vjetrom šibanu golet mahovine i treseta, što se sterala prema jugu. Gallien se pitao nije li ovo još jedan od onih udarenih klinaca odozdo, iz četrdeset osme države, koji dolaze ovamo na sjever, zaraženi tlapnjama Jacka Londona. Aljaska je već odavno magnet za sanjalice i neprilagođene tipove koji misle da će netaknuta prostranstva na rubu civilizacije zakrpati sve rupe u njihovu životu.

Divljina je, međutim, svijet koji ne oprašta, koji ne mari za nadu i čežnju.

»Došljaci«, priča Gallien sporim, razvučenim glasom, »uzmu časopis Aljaska, malo ga prolistaju i već misle: 'Eh, otići ću onamo, živjeti od prirode, nauživati se pravoga života'. Ali kad stignu ovamo i zapute se u divljinu, to nije nimalo nalik slikama iz časopisa. Rijeke su nabujale i brze. Komarči te požderu živog. Na većini mjesta i nema životinja za lov. Život u divljini nije nikakav piknik.«

Od Fairbanksa do ruba Nacionalnog parka Denali vozili su se dva sata. Sto više su razgovarali, to manje je Gallien mislio kako je Alex neki čaknuti zanesenjak. Bio je ugodan i po svemu sudeći

obrazovan. Postavljao je Gallienu razborita pitanja o sitnoj divljači, jestivim bobicama i «... takvim stvarima».

Pa ipak je Gallien bio zabrinut. Alex je priznao da u naprtnjači nema nikakve druge hrane osim vreće s pet kila riže. Činilo se da nema ni neku osobitu opremu za grube uvjete u unutrašnjosti, koja je i u travnju pokrivena snijegom. Alexove jeftine cipele za hodanje nisu bile ni vodootporne ni podstavljene. Puška je bila tek .22- kalibarska, premale cijevi da bi mogao ubiti veću životinju, poput losa ili soba, što će morati, kani li toliko dugo ostati u divljini. Nije imao sjekiru, nikakvu zaštitu od insekata, ni cipele za snijeg, ni kompas. Jedino što je imao za snalaženje na nepoznatom teritoriju, bila je zgužvana cestovna karta koju je dobio na benzinskoj postaji.

Sto šezdeset kilometara od Fairbanksa, autocesta se počinje penjati u podnožje Aljaskog masiva. Dok se kamion drmusao po mostu preko rijeke Nenana, Alex je bacio pogled na brzac i primijetio da se boji vode. »Prije godinu dana, u Meksiku«, ispričao je Gallienu, »isplovio sam na ocean u kanuu i zamalo poginuo kad se digla oluja.«

Nedugo potom, Alex je izvukao onu svoju jednostavnu kartu i pokazao crvenu liniju koja je presijecala cestu nedaleko rudarskog gradića Healy. Bila je to ruta poznata pod nazivom Stampede Trail. Kako se rijetko koristi, na većini karti Aljaske nije čak ni označena. Međutim, na Alexovoj karti, iscrtkana linija vijugala je šezdesetak kilometara zapadno od Autoceste Parks i gubila se u neobilježenom bespuću, sjeverno od Mt. McKinlevja. To je njegova destinacija, objavio je Alex Gallienu.

Gallien se njegov plan doimao kao čista ludost i nekoliko gaje puta pokušao odgovoriti: »Rekoh mu da ondje kamo je krenuo nije lako loviti, da mu se može dogoditi da danima niša ne uhvati. Vidjevši da to ne pali, pokušao sam ga zaplašiti pričama o medvjedima. Rekao sam mu da tom .22-kalibarskom puškicom može jedino razbjesniti grizlija. To ga očito nije brinulo. 'Onda ću se popeti na drvo', nemarno je odgovorio. Na to sam mu objasnio da u tom kraju drveće ne raste visoko, da one jadne smreke grizli sruši bez po muke. Ali nije se dao zbuniti. Na sve je imao odgovor.«

Gallien mu je ponudio da ga odveze u Anchorage, pomogne mu kupiti pristojnu opremu, a onda će ga povesti kamo god želi.

»Ne, hvala, zaista«, uzvratio je Alex. »Snaći ću se ja s ovim što imam.«

Galliena je zanimalo ima li lovačku dozvolu.

»Dovraga, ne!«, posprdno je otpuhnuo Alex. »To kako ja sebe prehranjujem, nisu vladina posla. Nek' se jebu sa svojim glupim propisima!.«

Kad ga je Gallien upitao znaju li njegovi roditelji ili tko od prijatelja u što se upušta — postoji li itko tko će dignuti uzbunu ako mu se što dogodi, ako ostane duže nego što je planirao - Alex je mirno odgovorio negativno, nitko ne zna za njegove planove, štoviše, već gotovo dvije godine nije razgovarao sa svojim. »Znam što radim«, umirivao je Galliena, »neće mi se dogoditi ništa s čime ne bih umio sam izaći na kraj.«

»Jednostavno se nije dao razuvjeriti«, prisjeća se Gallien. »Donio je odluku. Bio je sav u tome. Silno uzbuđen. Jedva je čekao da se dokopa divljine i krene.«

Tri sata vožnje od Fairbanksa, Gallien je skrenuo s autoceste i svojim izubijanim fordovom krenuo pokrajnjom cestom pokrivenom snijegom. Duž prvih nekoliko kilometara Stampede Trail bio je dobro markiran i vodio pokraj brvnara, raštrkanih među slabunjavim smrekama i jasikama. Ali ondje gdje su brvnare prestajale, put se naglo gubio. Ispran i zarastao joha, bio je to tek kvrgav, zapušten trag.

Da je bilo ljeto, cesta bi se jedva nazirala, ali bi bila prohodna, ali ovako, s pola metra bljuzgava proljetnog snijega, nije bila pristupačna. Petnaestak kilometara od autoceste, zabrinut da će, nastavi li, zaglaviti, Gallien je zaustavio kamion na sljemenu male uzvisine. Na jugozapadnom obzoru, caklili su se ledeni vrhovi najvišeg planinskog lanca Sjeverne Amerike.

Alex je navaljivao da dade Gallienu svoj sat, svoj češalj i, kako je rekao, sav novac koji ima — osamdeset pet centi sitniša. »Ne treba mi tvoj novac«, branio se Gallien, »a sat ionako imam.«

»Ne uzmete li ga vi, bacit ću ga«, vedro je uzvratio Alex. »Ne želim znati koliko je sati. Ne želim znati ni koji je dan, ni gdje se nalazim. Sve je to nevažno.«

Prije nego što je Alex izašao iz kamiona, Gallien je odostraga izvukao svoje stare, gumene čizme i nagovorio ga da ih uzme. »Bile

su mu prevelike«, prisjeća se, »ali rekoh mu neka navuče dvoje čarape, pa će mu noge biti bar kolikotoliko suhe i tople.«

»Koliko vam dugujem?«

»Ne brini se ti za to«, uzvratio je Gallien. Na to mu je tutnuo komad papira sa svojim telefonskim brojem, a Alex ga je brižljivo spremio u najlonsku lisnicu.

»Izvučeš li živu glavu, nazovi me, pa ću ti reći kako da mi vratiš čizme.«

Gallienu je žena za ručak spakirala dva sendviča sa sirom i tunom i vrećicu čipsa, pa je nekako uspio nagovoriti svog autostopera da i to ponese. Alex je iz naprtnjače izvukao fotoaparata i zamolio Galliena da ga slika s puškom na ramenu, kako čini prvi korak po stazi kojom je naumio krenuti. A onda je, široko se osmijehujući, zamaknuo u daljinu, prteći snijeg. Bio je utorak, 28. travnja 1992.

Gallien je okrenuo kamion, vratio se na Autocestu Parks i nastavio prema Anchorageu. Nekoliko kilometara niz cestu nalazi se malo naselje Healy, s postajom Aljaske savezne policije. Gallien je načas pomislio da bi možda trebao stati i izvijestiti ih o Alexu, ali onda je zaključio kako to ne bi bilo fer.

»Vjerovao sam da će se snaći«, objašnjava. »Mislio sam da će ga glad brzo prisiliti da se vrati na autocestu. To bi učinio svaki normalan čovjek.«

Stampede Trail

Jack London je kralj Alexander Superskitnica svibnja 1992.

Urezano na komadu drveta pronađenom na mjestu na kojem je Chris McCandless umro Tamna smrekova suma mrštila se s obje strane zaleđene vode. Nedavni je vjetar strgnuo sa stabala bijeli pokrov mraza, pa su se podupirala jedna o drugo, crna i prijeteća, pod svjetlošću na izmaku. Nad tlom je vladala nepregledna tišina. To je tlo bilo pusto, beživotno, sve na njemu nepomično, tako samotno i studeno da se ne bi moglo nazvati ni tužnim. Prije bi se reklo daje nad njim bilo neke naznake smijeha, ali smijeha strasnijega od tuge-smijeha neradosnog poput smijeha sfingi, ledenog poput mraza, koji proizlazi iz sumorne nepogrešivosti. To se neumitna i neizreciva mudrost vječnosti smijala zaludnosti života i želje za životom. Bila je to Divlja, surova, ledenosrca Sjeverna Divljina.

Jack London Bijeli očnjak

Na sjevernom rubu Aljaskog masiva, prije nego što se golemi bedemi Mt. McKinlevja i njegovih ogranaka predaju ravnici Kantishna, širi se niz manjih grebena, poznatih pod nazivom Vanjski masiv, nalik zgužvanom pokrivaču na nerasprijetom krevetu. Između kremenastih vrhova dva rubna grebena Vanjskog masiva, od istoka prema zapadu, pruža se usjekotina, svojih osam kilometara širine, pokrivena močvarnom mješavinom mahovine, trulog lišća i treseta, gušticima johe i pokojom mršavom smrekom. Kroz tu zaraslu, neravnu udolinu vijuga Stampede Trail, ruta kojom se Chris McCandless zaputio u bespuće.

Tu je stazu 1930-ih utro legendarni aljaski rudar, nazvan Earl Pilgrim; vodila je do nalazišta antimona koji je otkrio na Stampede Creeku, iznad Clearwater Forka i rijeke Toklat. Godine 1961., građevinska tvrtka Yutan Construction iz Fairbanksa, s novoosnovanom državom Aljaska (nastalom dvije godine prije) sklopila je ugovor o pretvaranju te staze u cestu po kojoj bi se cijele godine iz okolnih rudnika mogla odvoziti rudača. Yutan je kupio tri rashodovana autobusa za smještaj radnika, opremio ih jednostavnim ležajevima i metalnim pećima na drva i dovukao u divljinu.

Međutim, 1963. projekt je zaustavljen - napravljeno je osamdesetak kilometara ceste, ali nisu izgrađeni mostovi preko brojnih rijeka kojima je put trebao prolaziti i staza je začas postala neprohodna zbog sezonskih poplava i ledenjaka koji se tope. Yutan je izvukao dva autobusa, a treći je ostavljen na pola puta, kao sklonište lovcima i traperima. U tri desetljeća, otkad su radovi zaustavljeni, velik dio izgrađene ceste nestao je pod bujicama, šipražjem i dabrovskim barama, ali autobus i dalje stoji.

Danas već oldtajmer, International Harvester iz 1940-ih, ovaj napušteni autobus nalazi se četrdesetak kilometara zračnom linijom zapadno od Healyja i neprimjereno hrda usred jarkih cvjetova vrbolike, pokraj Stampede Traila, na samoj granici Nacionalnog parka Denali. Stroj je nestao. Neki su prozori razbijeni, a neki poispadali, a pod je zasut razbijenim bocama viskija. Zelenobijela boja izbljedjela je na suncu. Isprana slova svjedoče o tome da je vremešno vozilo nekoć pripadalo Gradskom prometnom poduzeću Fairbanks — linija broj 142. U novije vrijeme autobus ne vidi ljudsko lice i po šest mjeseci, ali početkom rujna 1992., šestero ljudi, u tri

zasebne skupine, igrom slučaja posjetilo je zaboravljeno vozilo u isto popodne.

Godine 1980. Nacionalni park Denali proširen je, tako da sad obuhvaća gorje Kantishna i Kordiljere na krajnjem sjeveru Vanjskog masiva, ali nove granice parka ne obuhvaćaju izdužen komad nizine poznat pod nazivom Wolf Townships¹, kamo spada prva polovica Stampede Traila. Kako je ovaj rukavac, veličine nekih jedanaest puta trideset kilometara, s tri strane okružen zaštićenim pojasom nacionalnog parka, u njemu ima mnogo više vukova, medvjeda, sobova, losova i druge divljači nego što bi se moglo pretpostaviti — tajna koju lovci i traperi upućeni u tu anomaliju ljubomorno čuvaju.

Čim u jesen počne sezona lova na losove, grupice lovaca dolaze u posjet starom autobusu koji stoji uz rijeku Sushanu, na najzapadnijem kraju ovog batrljka isključenog iz parka prirode, samo tri kilometra od njegove granice.

Ken Thompson, vlasnik automehaničarske radionice u Anchorageu, Gordon Samel, njegov namještenik i njihov prijatelj Ferdie Swanson, građevinar, krenuli su prema autobusu 6. rujna 1992., u lov na losove. Do tog mjesta nije lako doći. Na šesnaestak kilometara od završetka popravljene ceste, Stampede Trail prelazi preko rijeke Teklanika, ledenog brzaca, čije su vode neprozirne od studeni. Staza se spušta na rijeku odozgo, iz uskog

Wolf Tovvnships - ovaj bi se naziv mogao prevesti kao Sjedište vukova. klanca, kroz koji Teklanika zapjenušano šiklja. Pri pomisli da bi morali pregaziti tu bijelu bujicu, mnogi odustaju od daljeg puta.

Međutim, Thompson, Samel i Svanson tvrdoglavi su Aljaščani koji uživaju voziti onuda kuda ne bi trebalo. Stigavši do Teklanike, istražili su obalu i pronašli jedan dio široko obrubljen plosnatim kamenjem, s relativno plitkim rukavcima, te vozilima krenuli ravno u bujicu.

»Krenuo sam prvi«, priča Thompson. »Na tom je mjestu rijeka široka nekih dvadesetak metara i jako brza. Ja imam visoki Dodgeov terenac s kotačima od gotovo metar, pa ipak mi je voda bila sve do haube. U jednom trenutku činilo mi se da neću prijeći. Gordon na svojem vozilu ima vitlo koje može podići tri i pol tone, stoga je išao za mnom, da me izvuče ako utonem.«

Thompson je uspio prijeći na drugu obalu, a za njim Samel i Svanson, u kamionetima. Na njima su bila laka vozila za sve vrste terena — jedno s tri kotača, a drugo s četiri. Parkirali su na šljunčanoj obali, skinuli vozila i njima krenuli prema autobusu.

Nekoliko stotina metara od rijeke, staza se gubila u dabrovskim barama zaustavljene vode, dubokim do visine grudi. Ne dajući se zbuniti, tri su Aljaščanina dinamitom razorila brane od granja i voda je istekla. Nastavili su put kamenim koritom, kroz guštik johe. Kad su se napokon domogli autobusa, popodne je već poodmaklo. Stigavši onamo, prema Thompsonovim riječima, naišli su na »momka i djevojku iz Anchoragea gdje stoje desetak metara od vozila, prilično prestravljena izraza.«

Nijedno od njih nije ušlo u autobus, ali su bili dovoljno blizu da osjete »gadan zadah iznutra«. Na grani johe, uz stražnji izlaz vozila, bila je privezana improvizirana signalna zastavica — crvena vunena 'štucna', kakve nose plesači. Vrata su bila poluotvorena, a na njima zalijepljena uznemirujuća poruka.

Ispisana urednim velikim tiskanim slovima, na stranici istrgnutoj iz romana Nikolaja Gogolja, poručivala je: s.o.s. trebam vašu pomoć. ranjen sam, blizu smrti, preslab da izađem odavde. Sam sam, ovo nije šala.

Tako vam boga, molim vas, ostanite i spasite me. Otišao sam skupljati bobice, tu u blizini, vratit ću se navečer. Hvala vam, Chris McCandless. Kolovoz?

Par iz Anchoragea bio je previše zgranut porukom i smradom raspadanja da bi zavirio u autobus, pa je Samel skupio hrabrost da pogleda. Zavirivši kroz prozor, otkrio je pušku Remington, plastičnu kutiju s patronama, osam, devet knjiga džepnog izdanja, poderane traperice, nešto posuđa i jeftinu naprtnjaču.

U stražnjem dijelu autobusa, na klimavom krevetu, nalazila se plava vreća za spavanje u kojoj se činilo da netko leži, premda, rekao je Samuel: »nisam mogao biti siguran«.

»Stao sam na panj«, nastavlja priču Samel, »gurnuo ruku kroz stražnji prozor i prodrmao vreću.

Unutra je očito bilo nešto, ali što god da je, nije težilo mnogo. Tek kad sam pogledao s druge strane i vidio da iz vreće viri glava, znao sam o čemu je riječ.« Tada je Chris McCandless bio mrtav već dva i pol tjedna.

Samel, odlučan čovjek, zaključio je da tijelo valja smjesta maknuti. Ni na njegovom, ni na Thompsonovom vozilu nije bilo mjesta za truplo, a ni na vozilu onog para iz Anchoragea. Nešto poslije, na sceni se pojavila šesta osoba, lovac iz Healyja, Butch Killian. Kako je Killian vozio Argo — veliko amfibijsko vozilo za svaki teren, na osam kotača - Samel je predložio da on preveze mrtvacu, što je ovaj odbio, tvrdeći da je to zadatak savezne policije.

Killian, rudar koji dodatno zarađuje kao član osoblja za hitnu pomoć pri Dobrovoljnom vatrogasnom društvu u Healyju, u svom je Argou imao voki-toki. Kako nije uspio dobiti pomoć, krenuo je natrag prema autocesti; tek nakon što je prešao osam kilometara stazom, u sve gušćem sumraku, uspio je dobiti radio operatera u elektrani u Healyju. »Butch ovdje«, rekao mu je. »Pozovi troopere. Dolje, u autobusu kod Sushane, leži mrtav neki čovjek. Čini se da je mrtav već neko vrijeme.«

U osam i trideset sljedeće jutro, kraj autobusa se bučno spustio policijski helikopter, podižući vjetar prašine i lišća. Trooperi su pregledali vozilo i okoliš, tražeći znakove nasilja, a onda otišli. Odletjevši, sa sobom su ponijeli McCandlessove ostatke, kameru s pet rola filma, S.O.S. poruku, dnevnik - ispisan na zadnje dvije stranice priručnika o jestivom divljem bilju - u kojem su kroz 113 šturih, enigmatičnih bilješki zaustavljeni mladićevi posljednji tjedni.

Tijelo je prevezeno u Anchorage, gdje je u Znanstveno-kriminalističkom laboratoriju izvršena autopsija. Ostaci su već bili u takvom stanju raspadanja da je bilo nemoguće točno utvrditi kada je McCandless umro, ali mrtvozornik nije našao nikakvog traga unutrašnjih ozljeda ili slomljenih kostiju.

Na tijelu nije praktički preostalo potkožnog masnog tkiva, a u danima ili tjednima prije smrti mišići su se isušili. U vrijeme autopsije McCandlessovi ostaci težili su tridesetak kila. Smrt od gladi proglašena je najvjerojatnijim uzrokom.

Pri dnu S.O.S. poruke stajao je McCandlessov potpis, a među slikama, kad su razvijene, bilo je mnogo autoportreta. Ali kako uza se nije imao nikakav identifikacijski dokument, vlasti nisu znale tko je, odakle je, ni zašto je tamo dospio.

Carthage

Želio sam kretanje, a ne miran tijek postojanja. Želio sam uzbuđenje i opasnost i priliku da se žrtvujem za svoju ljubav. U sebi sam osjećao obilje . energije koja nije nalazila oduška u našem mirnom načinu života.

Lav Tolstoj, Obiteljska sreća Odlomak podcrtan u jednoj od knjiga pronađenih pored ostataka Chrisa McCandlessa

Ne treba poricati... da nas je putovanje oduvijek uzbuđivalo. Ono je u našim mislima povezano s bijegom od povijesti i potlačenosti, od zakona i dosadnih obaveza, s apsolutnom slobodom, a put je uvijek vodio na zapad.

VWallace Stegner Život na američkom zapadu

Carthage, u Južnoj Dakoti, mjesto sa 274 stanovnika, pospano je malo naselje montažnih kuća, s urednim dvorištima i dućanima fasada ispranih kišama, neprimjetno izniklo iz bespuća sjeverne ravnice, što pluta u vremenu. Dostojanstveni nizovi kanadskih topola bacaju sjenu na splet ulica rijetko uznemirivanih motornim vozilima. U gradu postoji jedna trgovina mješovitom robom, jedna banka, jedna jedina benzinska crpka, samotni bar - The Cabaret, u kojem Wayne Westerberg pijucka koktel i žvačući slatku cigaru prisjeća se čudnog mladića kojeg je upoznao kao Alexa.

Po zidovima Cabareta, pokrivenim šperpločom, vise jelenji rogovi, reklame za pivo OldMilivaukee i kičaste slike divljači pri uzletu. Grupice farmera u radnim hlačama, s prašnjavim šiltericama na

glavi, ispuštaju pipke dima, a umorna su im lica prljava kao da su izašli iz rudnika. Govore kratkim, nabačenim rečenicama, naglas izražavajući brigu zbog promjenjiva vremena i polja suncokreta koji su još premokri za rezanje, a iznad njihovih glava s nijemog televizijskog ekrana podrugljivo se smješka treperavo lice Rossa Perota. Za osam dana nacija će izabrati Billa Clintona za predsjednika. Prošla su gotovo dva mjeseca otkad je na Aljasci pronađeno tijelo Chrisa McCandlessa.

»Ovo je bilo Alexovo omiljeno piće«, kaže Westerberg, mršteći se i vrteći kockice leda u koktelu White Russian. »Obično bi sjedio baš onamo, uz rub šanka i pričao nam nevjerojatne dogodovštine sa svojih putovanja. Znao bi pričati satima. Mnogi iz grada su se vezali za njega. Nevjerojatno što mu se dogodilo.«

Westerberg, hiperaktivac, širokih ramena, s crnom kozjom bradicom, vlasnik je velikog, automatiziranog silosa u Carthagi i još jednog izvan grada, ali provodi ljeta predvodeći skupinu radnika koji putuju kombajnama i pružaju usluge pri žetvama, od sjevernog Texasa do kanadske granice. U jesen 1990. upravo je završio sezonu u sjevernom dijelu srednje Montane, gdje se žeo ječam za Coors and Anheuser-Busch. Tog 10. rujna, poslijepodne, izašao je iz Cut Banka gdje je kupio rezervne dijelove za kombajn koji je nešto kašljucao i usput stao da pokupi autostopera, simpatičnog klinca koji mu je rekao da se zove Alex McCandless.

McCandless je bio onizak, čvrste, žilave grade karakteristične za putujuće najamne radnike. U njegovim je očima bilo nečeg što je plijenilo. Tamne i tople, govorile su o tragovima egzotičnih krajeva u njegovim venama — možda grčkim ili indijanskog plemena Chippevva - i odavale ranjivost zbog koje ga je Westerberg smjesta poželio uzeti pod svoje krilo. Imao je onu vrstu tankoćutne privlačnosti nad kojom žene venu, barem tako je to Westerberg zamišljao. Lice mu je bilo neobično promjenljivo — časak bi opušteno, bezizražajno mirovalo, da bi se u tren oka prometnulo u širok osmijeh koji je otkrivao krupne, bijele zube. Bio je kratkovidan i nosio naočale žicanih okvira. Doimao se gladnim.

Deset minuta nakon što je pokupio McCandlessa, Westerberg je stao u gradiću Ethridge da prijatelju odnese neki paket. »Obojicu nas je ponudio pivom«, prisjeća se Westerberg, »i upitao Alexa otkad

nije jeo. Alex je priznao — nekoliko dana. Objasnio je da je ostao bez novca.« Čuvši to, žena Westerbergova prijatelja navalila je da mu napravi obilnu večeru, koju je smazao u nekoliko zalogaja, a onda zaspao na stolu.

McCandless je rekao Westerbergu da se zaputio u Saco Hot Springs, 380 kilometara istočno U.S. autocestom br. 2, mjesto za koje je čuo od nekih 'gumenih skitnica' (to su skitnice koje putuju vlastitim vozilom, za razliku od 'kožnatih skitnica', koje nemaju vlastiti prijevoz pa idu pješice ili autostopiraju). Westerberg je odgovorio da ga može odvesti samo dvadesetak kilometara, jer onda skreće sjeverno, prema Sunburstu, gdje mu je uz polja koja trenutačno žanje smještena prikolica. Kad je Westerberg skrenuo s ceste da iskrca McCandlessa, bilo je već pola jedanaest navečer i pljuštalo je. »Majko moja«, primijetio je Westerberg, »ne mogu te tek tako ostaviti na ovoj kiši. Imaš vreću za spavanje, hajde sa mnom u Sunburst pa prespavaj u mojoj prikolici, hm?«

McCandless je s Westerbergom ostao tri dana i svakog jutra štropotavim strojevima odlazio s njegovim radnicima u vožnju oceanom zrelog žita. Prije nego što su se McCandless i Westerberg rastali, Westerberg mu je rekao neka dode k njemu u Carthagu zatreba li mu posao.

»Jedva je prošlo nekoliko tjedana kad se Alex pojavio u gradu«, sjeća se Westerberg. Zaposlio je McCandlessa u svom silosu i iznajmio mu jeftin sobičak u jednoj od dvije kuće koje posjeduje.

»Zaposlio sam mnoge autostopere«, priča Westerberg, »većina ih nije bila bogznašto, nikakvi radnici.

S Alexom je bila druga priča. Bio je najmarljiviji radnik kojeg sam ikad vidio. Ma što mu dao, obavio je to — teške fizičke poslove, čišćenje trulog žita i mrtvih štakora s dna rupe - poslovi od kojih si na kraju dana tako prljav da samog sebe ne prepoznaješ. I nikada ne bi ostavio posao neobavljen. Ako bismo nešto započeli, on bi to završio. Za njega je to bilo pitanje morala. Imao je, kako da kažem, stroge principe. Zadavao je sebi visoke standarde.

»Na prvi pogled se vidjelo da je Alex inteligentan«, naglas razmišlja Westerberg, iskapljujući treće piće. »Mnogo je čitao. Koristio ozbiljne riječi. Mislim da ga je u nevolju djelomično uvalilo i to što je previše razmišljao. Katkad se previše upinjao da shvati svijet, da razumije

zašto ljudi čine jedni drugima zlo. Nekoliko sam mu puta pokušao reći kako nema smisla preduboko se upuštati u to, ali Alex bi se uhvatio za neku temu. Uvijek je morao iznaći pravi odgovor, prije nego što bi prešao na nešto drugo.«

Jednom je prilikom Westerberg iz porezne prijave shvatio da je McCandlessovo pravo ime Chris, a ne Alex. »Nije mi objasnio zašto je promijenio ime«, priča Westerberg. »Iz njegovih je priča bilo jasno da između njega i njegove obitelji nešto ne valja, ali nerado zabadam nos u tuda posla, pa ga nisam pitao.«

Ako se McCandless osjećao strancem među svojom braćom i roditeljima, zamjensku je obitelj pronašao s Westerbergom i njegovim radnicima, od kojih je većina živjela u Westerbergovoj kući u Carthagi. Smještena nedaleko od centra gradića bila je to viktorijanska dvokatnica u stilu kraljice Anne, s velikom topolom koja je natkrilila prednje dvorište. Ondje je vladala neobavezna, vedra atmosfera. Četiri, pet stanara izmjenjivali su se kuhajući jedni za druge, odlazili su zajedno na piće i zajedno bezuspješno ganjali ženske.

McCandless se odmah zaljubio u Carthagu. Svidjela mu se njezina za-ustavljenost u vremenu, plebejske vrijednosti i skroman izgled. Bila je to prava pravcata zabit, mjesto u kojemu se nikad ništa ne događa, i to mu je potpuno odgovaralo. Te se jeseni vezao za gradić i za Waynea Westerberga.

Westerberga, koji je tada bio zašao u tridesete, doveli su u Carthagu roditelji koji su ga posvojili.

Renesansni čovjek ravnice, on je farmer, varilac, biznismen, mehaničar, vrhunski auto mehaničar, trgovački špekulant, pilot s punovažećom dozvolom, kompjuterski programer, čovjek koji će otkriti svaki kvar na električnom aparatu, majstor za popravljanje konzola za video igrice. Međutim, netom prije nego što će sresti McCandlessa, jedan od njegovih talenata će ga dovesti u sukob sa zakonom.

Westerberg se dao nagovoriti na proizvodnju i prodaju 'crnih kutija' koje omogućavaju gledanje satelitskih i kablovskih programa bez pretplate. FBI je saznao za to, namjestili su mu mamac i uhitili ga. Westerberg je pokajnički priznao krivicu 10. listopada 1990., dva tjedna nakon što je McCandless stigao u Carthagu, te započeo

četveromjesečno služenje kazne u Sioux Fallsu. Kako je Westerberg bio u zatvoru, za McCandlessa nije bilo posla u silosu, pa je 23. listopada, ranije nego što bi to možda učinio u drugačijim okolnostima, napustio grad i nastavio s nomadskim životom.

Međutim, njegova je vezanost za Carthagu ostala snažna. Prije odlaska, poklonio je Westerbergu svoje dragocjeno izdanje Tolstojevog Rata i mira, iz 1942. Na prvoj stranici, napisao je: »Wayneu Westerbergu prepustio Alexander. Listopada, 1990. Slušaj Pierrea. (Time je mislio na Tolstojevog protagonista i alter ega, Pierra Bezuhova — altruističnog, nezakonitog sina, koji propitkuje postojanje.) Lutajući Zapadom, McCandless je ostao u dodiru s Westerbergom, nazivajući Carthagu i šaljući dopisnice svakih mjesec, dva. Uredio je da se sva njegova pošta prosljeđuje Westerbergu i svima koje je kasnije sreo govorio je da je iz Južne Dakote.

Prava je istina, međutim, da je McCandless odrastao u udobnom okruženju više srednje klase u Annandaleu, u Virginiji. Njegov otac, Walt, je bio ugledni inženjer zrakoplovstva koji je projektirao napredne radarske sustave za space shuttle i sudjelovao u drugim važnim projektima, radeći za NASA-u i Hugh Aircraft, 1960-tih i 70-tih. Godine 1978. Walt je započeo vlastiti biznis, te osnovao malu konzalting tvrtku, User Systems, Incorporated, koja se pokazala vrlo uspješnom. Partner u tom pothvatu bila mu je Chrisova majka, Billie. Njihova obitelj brojala je osmero djece: mlađu sestru Carine, s kojom je Chris bio jako povezan, i šestero polubraće i polusestara iz Waltova prva braka.

U svibnju 1990., Chris je diplomirao na Sveučilištu Emory, u Atlanti, gdje je bio urednik i novinar studentskog lista The Emory Wheel i izvrstan student povijesti i antropologije, s prosjekom ocjena 4.5. Ponuđeno mu je članstvo u Phi Beta Kappa², ali ga je on odbio tvrdeći da su titule i počasti nevažne.

Posljednje dvije godine studija platio je nasljedstvom od četrdeset tisuća dolara koje mu je ostavio jedan obiteljski prijatelj; u trenutku kad je diplomirao ostalo mu je dvadeset četiri tisuće dolara, a njegovi su roditelji mislili kako će taj novac iskoristiti da upiše pravo. »Krivo smo ga prosudili«, priznaje njegov otac. Ono što Walt, Billie i Carine nisu znali kad su odletjeli u Atlantuu na Chrisovu promociju - ono što

nitko nije znao — bilo je da će ubrzo donirati sav taj novac organizaciji OXFAM

Amerika, koja se bori protiv gladi.

Promocija je bila 12. svibnja, u subotu. Obitelj je odsjedila podugačak govor ministrice rada, Elizabeth Dole, a onda je Billie slikala nasmiješenog Chrisa, kako hoda pozornicom da primi diplomu.

Sutradan je bio majčin dan. Chris je Billie poklonio bombonijeru, cvijeće i sentimentalnu čestitku. Bila je iznenađena i duboko dirnuta — bio je to prvi poklon koji je dobila od sina u više od dvije godine, nakon što je svojim roditeljima objavio da iz moralnih načela više neće davati ni primati darove. I doista, nedugo prije toga Chris se okomio na Walta i Billie kad su izrazili želju da mu za diplomu kupe novi auto i ponudili da će oni plaćati studij prava ako u njegovu fondu nije ostalo dovoljno novaca.

Ima sasvim dobar auto, tvrdio je - voljeni Datsun B210 iz 1982., malčice ulubljen, ali u odličnom voznom stanju, koji je prošao 200 000 kilometara. »Ne mogu vjerovati da im pada na pamet kupiti mi novi auto«, poslije se u pismu požalio Carini.

... ili da misle kako bih im dopustio da mi plate studij, čak i da se namjeravam tamo upisati.... Tisuću puta sam im rekao da svoj auto smatram najboljim na svijetu, njime sam prešao cijeli kontinent od Miamija do Aljaske; na svim tim tisućama kilometara nije me nijednom iznevjerio, taj auto nikada ne bih mijenjao, rekao sam im kako sam vrlo vezan za njega — ali oni kao da to ne čuju i misle da bih primio novi auto od njih! Uбудuće ću morati pripaziti da ne prihvaćam nikakve darove od njih jer će još pomisliti da su kupili moje poštovanje.

Phi Beta Kappa - počasno društvo vrsnih (diplomiranih) studenata, osnovano 1776.

Chris je kupio polovni žuti Datsun na zadnjoj godini srednje škole. Otada je rado odlazio njime na duga, samotna putovanja, kad god nije bilo nastave, a onoga vikenda kad se slavila promocija, usputno je spomenuo roditeljima da će i ovo ljeto provesti na cesti. Njegove točne riječi bile su:

»Mislim da ću na neko vrijeme nestati.«

Ni otac ni majka nisu tu izjavu preozbiljno shvatili, premda ga je Walt blago opomenuo: »Dođi nas barem posjetiti prije toga.« Chris se na to nasmiješio i tobože kimnuo, što su Walt i Billie shvatili kao potvrdu da će ih doći posjetiti u Annandale prije isteka ljeta, a onda su se pozdravili s njim.

Krajem lipnja, Chris, koji je još bio u Atlanti, poslao je roditeljima kopiju izvještaja o diplomskom ispitu: odličan iz Apartheida u južnoafričkom društvu i Povijesti antropološke misli; odličan iz Suvremene afričke politike i Krize s hranom u Africi. Uz to je bila kratka poruka: Evo kopije mog konačnog izvještaja. Ocjene su sasvim dobre, a i prosjek je visok.

Hvala vam na fotografijama, priboru za brijanje i razglednicama iz Pariza. Vidim da ste zaista uživali.

Zacijelo je bilo zabavno.

Lloydu (najbliži Chrisov prijatelj u Emoryju) sam dao njegovu fotografiju, mnogo se zahvaljuje; nije imao snimku trenutka kad prima diplomu.

Inače, ništa nova, osim što ovdje postaje vrlo vruće i vlažno. Pozdravite mi sve.

Bila je to posljednja poruka koju je Chrisova obitelj dobila od njega.

Za vrijeme posljednje godine u Atlanti, Chris je živio izvan kampusa, u spartanskoj sobi u kojoj jedva da je bilo ičega osim tankog madraca na podu, sanduka s mlijekom i stola. Držao ju je u takvom redu kao da je u vojsci. Nije imao telefon, pa ga Walt i Billie nisu mogli nazvati.

Kako do početka kolovoza 1990. Chrisovi roditelji nisu dobili nikakvih vijesti od sina, osim što su poštom saznali njegove ocjene, odlučili su poći do Atlante da ga posjete. Stigavši pred njegov stan, našli su ga prazna, a na prozoru ceduljicu IZNAJMLJUJE SE.

Upravitelj im je kazao da se Chris iselio krajem lipnja. Walt i Billie vratili su se kući i otkrili da su sva pisma koja su tog ljeta poslali sinu vraćena neotvorena, u jednom svežnju. »Chris je dao upute pošti da ih drže do 1. kolovoza, kako ne bismo otkrili da se nešto zbiva«, kaže Billie. »Bili smo vrlo, vrlo zabrinuti.«

Tada je Chris već bio vrlo daleko. Pet tjedana prije toga, natovario je sve što je imao u svoj mali autić i krenuo put zapada, bez nekog plana. To je putovanje trebalo biti odiseja u pravom smislu riječi, epski pothvat koji će sve promijeniti. Prema vlastitu mišljenju proveo je četiri godine kako bi ispunio apsurdan i mučan zadatak — diplomirao.

Napokon se riješio tereta, oslobodio zagušljivog svijeta svojih roditelja i vršnjaka, apstraktnog svijeta sigurnosti i materijalnog pretjerivanja, svijeta u kojem se osjećao bolno odsječenim od živog pulsiranja stvarnosti.

Vozeći zapadno od Atlante, namjeravao je osmisliti potpuno nov život za sebe, u kojem će se moći prepustiti nefiltriranim iskustvima. Kao znak potpunog odvajanja od dotadašnjeg života, nadjenuo si je i novo ime. On više nije Chris McCandless; odsada će biti Alexander Superskitnica, gospodar vlastite sudbine.

Detrital Wash

Pustinja je okoliš otkrivenja, genetski i fiziološki stran, škrt prema osjetilima, estetski apstraktan, povijesno neprijateljski... Njegovi su oblici smioni i sugestivni. Umje preplavljen svjetlošću i prostorom, kinestetičkom novinom suhoće, visokom temperaturom i vjetrom. Pustinjско nebo opkoljava sa svih strana, veličanstveno je, zastrašujuće. U drugim staništima, rub neba nad obzorom prekinut je ili zamagljen; ovdje, on čini cjelinu s nebom nad našom glavom, daleko nepregledniju od beskrajnih pašnjaka i nepreglednih šuma ... Na tom neprekinutom nebu oblaci se doimaju masivnijima, a njihov konkavni donji dio katkad odražava Zemljino zaobljenje. Uglateformacije terena i oblacima i samome tlu daju arhitektonsku monumentalnost...

Pustinja privlači proroke i pustinjake; njome putuju hodočasnici i izgnanici. Ovdje su vode velikih religija tražili terapijske i duhovne vrijednosti povlačenja, ne da bi umakli stvarnosti, već da bježe i pronašli.

Paul Shepard

Čovjek u krajobrazu: Povijesni pogled na estetiku prirode Mak 'medvjeda šapica', *Arctomecon californica*, divlji je cvijet koji je moguće naći samo u izoliranom dijelu pustinje Mojave i nigdje drugdje na svijetu. U kasno proljeće nakratko procvate nježnim zlatastim cvijetom, ali najveći dio godine ova biljka provodi neugledno i neprimjetno šćućurena uz spaljeno tlo. *Californica* je toliko rijetka da je proglašena ugroženom vrstom. U listopadu 1990., više od tri mjeseca nakon što je McCandless napustio Atlantu, rendžer uprave nacionalnog parka, Bud Walsh, poslan je u divljinu Nacionalnog rekreacijskog područja jezera Mead, da ustanovi točan broj makova 'medvjeda šapica', kako bi federalna vlada imala preciznije podatke o njihovoj rijetkosti.

Californica raste samo u sadrenu tlu, kakvog ima u izobilju duž južne obale jezera Mead, pa se Walsh s timom rendžera zaputio upravo tamo, kako bi proveli botaničko istraživanje. Skrenuli su s ceste za Temple Bar, vozili neka tri neutra kilometra uz korito Detrital Washa, parkirali na obali jezera, pa se počeli verati strmom istočnom naplavljenom obalom, odronom bijele sadre. Nekoliko časaka kasnije, kad su već bili pri vrhu nasipa, jedan od rendžera zastao je da dode do daha i pritom se osvrnuo. »Hej! Pogledajte dolje!« doviknuo je ostalima. »Sto je ono, dovraga?«

Uz rub suhog riječnog korita, u guštiku srebrnastih pepeljuga, nedaleko od mjesta na kojem su oni parkirali, pod sivo-smedkastom ceradom skrivalo se nešto veliko. Kad su rendžeri smakli ceradu, otkrili su stari žuti Datsun, bez registarskih tablica. Na vjetrobran je bio zalijepljen papirić: 'Ovo sranje je napušteno. Tko ga uspije izvući, njegov je.'

Vrata nisu bila zaključana. Pod je bio prekriven blatom, vjerojatno od nedavne poplave. Zavirivši unutra, Walsh je pronašao gitaru Gianini, lončić s 4.93 dolara sitniša, nogometnu loptu, vreću za smeće punu stare odjeće, štap i pribor za pecanje, novi električni brijač, usnu harmoniku, nekoliko kablova za paljenje, desetak kila riže i, u vozačkoj pregradi, ključeve auta.

Rendžeri su pretražili okolno područje ne bi li, prema Walshovim riječima: »našli što sumnjivo«, a onda krenuli dalje. Pet dana poslije, jedan se rendžer vratio do napuštenog vozila, bez problema ga

pokrenuo pomoćnim kablovima i odvezao u automehaničarsku radionicu Uprave nacionalnog parka, u Temple Baru. »Vozio je devedeset na sat«, prisjeća se Walsh. »Auto je sjajno radio.« Želeći pronaći vlasnika, rendžeri su obavijestili vlasti, pa je u računalnim sustavima jugozapadnog dijela zemlje provedena detaljna potraga da se vidi nije li Datsun VINpovezan s kakvim kažnjivim djelom. Nije bilo nikakvih podataka.

Malo-pomalo, rendžeri su na temelju serijskog broja otkrili da je auto prvotno pripadao tvrtki Hertz.

Tamo su im rekli da su ga prije par godina prodali kao polovni auto za rentanje i da ga nemaju namjeru tražiti natrag. »Sjajno!« sjeća se Walsh kako je pomislio. »Dar bogova ceste — ovakav je auto k'o stvoren za tajno praćenje trgovine drogom.« Pokazalo se da je imao pravo. Sljedeće tri godine, uprava parka koristila se Datsunom za tajne zadatke kupovine droge, što je dovelo do brojnih uhićenja u području rekreacijskog parka, opasno zaraženog drogom, te su čak smjestili iza rešetaka moćnog dilera methamphetaminom koji je operirao iz kampa s prikolicama, u blizini Bullhead Cityja.

»I dan danas dobro vozi«, ponosno izjavljuje Walsh, dvije i pol godine nakon što su pronašli Datsun.

»Naliješ benzina za neku siću i ide cijeli dan. Zaista pouzdan. Uvijek sam se pitao kako to da nitko ne dolazi po njega.«

Datsun je, dakako, pripadao Chrisu McCandlessu. Odvezavši se njime zapadno od Atlante, 6. lipnja stigao je u Nacionalno rekreacijsko područje jezera Mead, nošen lakoumnim zanosom. Zanimajući znakove koji strogo zabranjuju vožnju izvan ceste, McCandless je Datsunom skrenuo s asfalta na mjestu gdje cesta prelazi preko široke pješčane naplavine. Vozio je tri kilometra riječnim koritom, do južne obale jezera. Živa se digla iznad četrdeset Celzijevih stupnjeva. Pustinja, u kojoj nije bilo žive duše, širila se u nedogled, cakleći se na vrućini. Okružen kaktusima, limundžikom i komičnim trkom guštera, McCandless je postavio šator u škrtaj sjeni tamarisa i uživao u svojoj novostečenoj slobodi.

Detrital Wash pruža se nekih osamdeset kilometara od jezera Mead prema planinama sjeverno od Kingmana i jedno veliko područje odvodnjava se u njega. Veći dio godine Wash je suh kao barut. Za vrijeme ljetnih mjeseci, međutim, užareni zrak diže se iz spaljene

zemlje poput mjehurića s dna uzavrelog kotlića, brzajući prema nebu u turbulentom uzlaznom strujanju. Vertikalna strujanja nerijetko stvaraju grozdove gomilastih kumulonimbusa, oblaka koji se dižu do 9000 metara, pa i više, iznad pustinje Mojave. Dva dana nakon što se McCandless utaborio pored jezera Mead, na popodnevnom nebu digla se neuobičajeno tmasta skupina olujnih glava i začas je počelo kišiti, iz trena u tren sve jače, nad velikim dijelom Detritalske doline.

McCandless se ulogorio na samom rubu naplavine, nekoliko metara iznad glavnog kanala, pa kad je odozgo pokuljala smeđa voda imao je tek toliko vremena da pokupi šator i stvari da ih ne otplavi bujica. Međutim, auto nije imao kamo maknuti jer mu je put odjednom presjekla nabujala, uspjenušana rijeka. Neočekivana poplava ipak ga nije odnijela, čak ni trajno oštetila. Ali stroj se smočio, toliko da kad je McCandless pokušao pokrenuti auto, nije mogao upaliti i u svom je nestrpljenju ispraznio akumulator.

S praznim akumulatorom nije mogao pokrenuti Datsuna. Ako ga je želio vratiti na cestu, nije imao drugog izbora već pješice izaći iz divljine i nekoga obavijestiti što mu se dogodilo. Potraži li rendžere, morat će odgovarati na nepoželjna pitanja — kao prvo, zašto je prekršio zabranu vožnje izvan ceste?

Zna li da mu je registracija istekla prije dvije godine i nije obnovljena? Je li svjestan da mu je i vozačka istekla, a da je uz to i vozilo neosigurano?

Teško da bi im se svidjeli iskreni odgovori na ova pitanja. McCandless se, doduše, mogao potruditi da im objasni kako on odgovara zakonima jednog višeg reda — kao suvremeni pristaša Henrvja Davida Thoreaua, on svoj svijet kroji prema eseju 'O dužnosti građanskog neposluha', te stoga smatra svojom moralnom odgovornošću kršiti državne propise. Bilo je malo vjerojatno, međutim, da će predstavnici federalnih vlasti dijeliti njegovo mišljenje. Suočiti će se s gomilom birokracije, a neće izostati ni plaćanje kazni. Obavijestiti će njegove roditelje, nema sumnje u to. Ali sve se to dalo izbjeći jednostavno ostaviti Datsuna i odiseju nastaviti pješice. I tako je donio odluku.

Ovakav tijek događaja ne samo da ga nije obeshrabrio već je, naprotiv, bio ushićen — iznenadnu poplavu doživio je kao dobrodošlu priliku da se riješi nepotrebne prtljage. Auto je prikrio što

je bolje umio smedkastom ceradom, skinuo tablice države Virginia i sakrio ih. Winchesterku za lov na jelene zakopao je s još nešto stvari koje će mu jednog dana možda zatrebati. A onda je izveo nešto na što bi bili ponosni i Thoreau i Tolstoj, sav papirnati novac složio je u hrpicu na pijesku - otužan kupčić novčanica od po jedan, pet i dvadeset dolara — i tome prinio šibicu. Sto dvadeset tri čestita dolara začas su se pretvorila u dim i pepeo.

Sve nam je ovo poznato jer je McCandless zabilježio spaljivanje novca i većinu događaja koji su uslijedili, u nekoj vrsti dnevnika-fotoalbuma, koji je ostavio Wayneu Westerbergu prije nego što se zaputio na Aljasku. Iako ton tog dnevnika — pisanog u trećem licu, ukočenim, nevješt看 stilom — često vuče na melodramu, postojeći dokazi ukazuju na to da McCandless nije iskrivljavao činjenice — istina je bila dio njegovih uvjerenja i uzimao ju je vrlo ozbiljno.

Nakon što je ono malo stvari koje su mu preostale utrpao u naptrnjaču, McCandless je 10. srpnja krenuo pješice oko jezera Mead. Ovo se, kako piše u dnevniku »pokazalo velikom greškom

... u srpnju temperature postaju delirične.« Doživio je toplotni udar, ali je signalizirajući komadom odjeće uspio dozvati neke jedriličare koji su ga prevezli u Callville Bay, marinu na zapadnom dijelu jezera, gdje je podigao palac i zaputio se dalje cestom.

Sljedeća dva mjeseca McCandless se skitao Zapadom, očaran moćnim prostranstvom krajolika, zabavljajući se manjim sukobima sa zakonom, uživajući u neprekidnom društvu drugih skitnica koje je putem sretao. Puštajući da mu život oblikuju okolnosti, autostopirao je do jezera Tahoe, odhodao u Sierra Nevadu i proveo tjedan hodajući prema sjeveru Pacific Crest Trailom, prije nego što je izašao iz planina i vratio se na cestu.

Krajem srpnja povezao ga je čovjek koji je sebe nazivao Ludim Ernijem i ponudio mu posao na rancu u sjevernoj Kaliforniji; fotografije tog mjesta pokazuju neoličenu, ruševnu kuću, okruženu kozama i kokošima, a uokolo stari madraci iz kojih vire opruge, potrgani televizori, kolica iz supermar-keta, odbačeni kućanski aparati i gomile smeća. Nakon što je tamo radio jedanaest dana, McCandlessu je postalo jasno da mu Ernie neće platiti ni centa, pa je iz one gomile u dvorištu ukrao crveni desetobrzinski bicikl i odvezao se u Chico, gdje je bicikl ostavio na parkiralištu. Potom je nastavio

život u stalnom pokretu, podižući palac u smjeru sjevera i zapada, kroz Red Bluff, Weaverville i Willow Creek.

U Arcati, u Kaliforniji, izašavši iz vlažnih šuma sekvoje, tipičnih za obalu Pacifika, McCandless je na autocesti U.S. 101 skrenuo desno i zaputio se gornjim dijelom obale. Stotinjak kilometara južno od putanje oregonske željeznice, nedaleko od gradića Orick, par lutalica u starom kombiju stao je da pogleda na kartu i tad su primijetili momčića koji čuci u grmlju pokraj ceste. »Na sebi je imao bermude i nevjerojatno glupav šešir«, priča Jan Burres, četrdesetjednogodišnja 'gumena' skitnica, koja je s dečkom Bobom putovala Zapadom prodajući drangulije na buvljacima. »Sa sobom je imao knjigu o bilju i služio se njome da nabere bobice, koje je skupljao u trolitrenu bocu od mlijeka, odrezanog gornjeg dijela. Djelovao je jadno, pa sam mu dovi-knula: 'Hej, hoćeš da te povežemo?'

Mislila sam da bismo ga možda mogli nahraniti, ili nešto drugo.

»Zapodjenuli smo razgovor. Vrlo drag momak. Rekao je da se zove Alex. A bio je vraški gladan.

Gladan, gladan, gladan. Ali silno sretan. Ispričao nam je da živi od jestivog bilja koje prepoznaje prema knjizi. Bio je jako ponosan na to. Rekao nam je da luta zemljom i odlično se provodi. Ispričao nam je kako je napustio svoj auto, spalio novac. Upitala sam: 'Ta zašto je to bilo potrebno?' Tvrдио je da njemu novac ne treba. Imam sina koji je u to vrijeme bio Alexovih godina i koji se otuđio od mene.

Zato sam rekla Bobu: 'Čuj, moramo ovog malog povesti sa sobom. Moraš ga poučiti neke stvari.' Alex je pošao s nama u Orick Beach, gdje smo boravili, i tjedan dana ostao s nama. Zaista dobro dijete. Bili smo oduševljeni njime. Kad je otišao, nismo očekivali da će nam se javiti, ali on je obećao da hoće.

Sljedeće dvije godine Alex nam je svakih mjesec, dva, slao razglednice.«

Iz Oricka je McCandless nastavio sjeverno, uz obalu. Prošao je kroz Pistol River, Coos Bay, Seal Rock, Manzanitu, Astoriju; Hoquiam, Humptulips, Queets; Forks, Port Angeles, Port Townsend, Seattle.

»Bio je sam«, kao što je pisao James Joyce o Stephenu Dedalusu, svom umjetniku dok je bio mlad čovjek. »Nije mario ni za što, bio je sretan, nadomak same divlje jezgite života. Bio je sam, mlad,

svoje glav, divlji u srcu, sam usred bezmjernog zraka divljine, bočatih voda, naplavljenih školjki zapletenih u morske trave i sivlom zastrtih zora.«

Dana 10. kolovoza, netom prije nego što će sresti Jan Burre i Boba, McCandless je zaradio kaznu za autostopiranje u blizini Willow Creeka, tom kraju zlatnih rudnika, istočno od Eureka. Pokazavši netipičnu slabost, McCandless je policajcu koji ga je želio uhititi dao adresu svojih roditelja u Annandaleu, kad je ovaj želio znati koje mu je stalno boravište. Neplaćena se kazna pojavila u sandučiću Walta i Billie krajem kolovoza.

Walt i Billie, užasno zabrinuti Chrisovim nestankom, dotad su već obavijestili policiju Annandalea, koja im nije bila od neke pomoći. Kad je stigla kazna iz Kalifornije, bili su izvan sebe od uzbuđenja.

Jedan od njihovih susjeda nalazio se na istaknutom položaju u Obavještajnoj službi za obranu SAD-a i Walt se obratio za savjet tom čovjeku, vojnom generalu. General gaje spojio s privatnim detektivom, Peterom Kalitkom, koji je radio za DIA-u3 i CIA-u. Nema boljeg od njega, uvjeravao je general Walta; kamo god da je Chris krenuo, Kalitka će ga naći.

Iskoristivši kaznu iz Willow Creeka kao polaznu točku, Kalitka se dao u temeljitu potragu, prateći tragove čak do Europe i Južne Afrike. Njegovi napori, međutim, nisu urodili plodom - sve do prosinca, kad je istraživanjem poreznih prijava saznao da je Chris sav svoj novac za studij donirao OXFAM-u.

»To nas je opako prestrašilo«, priča Walt. »Tada već nismo imali pojma što Chris smjera. Kazna za autostopiranje djelovala je besmisleno. Toliko je volio svog Datsuna da nisam nikako mogao dokučiti zašto bi ga napustio i putovao pješice. Premda, kad se danas osvrnem na to, nije me trebalo začuditi.

Chris je pripadao školi misli koja drži da čovjek ne treba posjedovati ništa osim onoga što može ponijeti na leđima.«

Dok je Kalitka pokušavao nanjušiti Chrisov trag u Kaliforniji, McCandless je već bio daleko, autostopirajući put istoka, preko planinskog lanca Cascade, pa kaduljom obraslim obroncima i nakupinama lave u slivu rijeke Columbie, preko koridora Idaho, u Montanu. Tamo se, pred Cut Bankom, njegov put ukrstio s putem Waynea Westerberga i do kraja rujna radio je za njega u Carthagi.

Kad je Westerberg završio u zatvoru i on ostao bez posla, a dolazila je zima, McCandless se zaputio u toplije krajeve.

Dana 28. listopada pokupio ga je vozač dugog kamiona s prikolicom, na putu za Needles, u Kaliforniji.

»Presretan što sam stigao do rijeke Co-lorado«, zapisao je McCandless u dnevnik. Zatim je napustio autoput i pješice krenuo južno, kroz pustinju, prateći obalu rijeke. Dvadesetak kilometara pješaćenja dovelo ga je u Topock, u Arizoni, prašnjavu usputnu postaju na autocesti Interstate 40, gdje ta autocesta ulazi u Kaliforniju. Setajući gradićem, u nekom je izlogu ugledao polovni aluminijski kanu i poželio ga kupiti i odveslati niz rijeku Colorado do Kalifornijskog zaljeva, gotovo 640 kilometara južno, preko meksičke granice.

U svom donjem toku, od brane Hoover do Zaljeva, ova rijeka ima malo što zajedničko s neobuzdanom bujicom koja suklja kroz Grand Canvon, nekih četiristo kilometara uzvodno od Topocka. Sputana branama i

DIA - Defence Intelligence Agency - Obavještajna služba za obranu. odvodnim kanalima, u svom donjem dijelu rijeka Colorado lijeno žubori od jednog akumulacijskog jezera do drugog, kroz jedan od najvručih i najsumornijih krajobraza na našem kontinentu.

McCandlessa se međutim slankasta ljepota ovog škrtog kraja duboko dojmila. Pustinja je zaoštrila njegovu sladunjavu bolnu čeznutljivost, pojačala je, dala joj oblik u opr-ženom krajoliku, pod jasnim nagibom svjetlosti.

Od Topocka je McCandless veslao južno dolje, jezerom Havasu, pod iz-blijedjelom kupolom neba, golemog i praznog. Nakratko se zaputio uzvodno rijekom Bili Williams, pritokom Colorada, a onda nastavio nizvodno, kroz indijanski rezervat na Coloradu, Nacionalni park Cibola i Nacionalni park Imperial. Plovio je mimo saguaro kaktusa i nepreglednih bijelih ravnica napfavljenih soli, postavljao logor pod škrapama golih predkambrijskih stijena. U daljini su šiljaste planine boje čokolade plutale nad sablasnom omaglicom fatamorgane. Napustivši na jedan dan rijeku, kako bi pošao za krdom divljih konja, naišao je na upozorenje da ulazi u zabranjeno područje strogo čuvanog Yuma poligona, koji pripada američkoj vojsci. McCandlessa se to nije nimalo dojmilo.

Krajem studenog, kanuom je prošao kroz Yumu, gdje se zaustavio upravo toliko da obnovi zalihe i pošalje razglednicu Westerbergu, na Glory House, radni kamp u Sioux Fallsu, gdje je ovaj služio kaznu. »Hej, Wayne!« započinje karta,

Kako ide? Nadam se da su stvari krenule nabolje otkad smo se zadnji put čuli. Evo mjesec dana lutam Arizonom. Dobra je to država! Čudesan kraj, a klima divna. Ali osim što ti se želim javiti, ponajprije ti šaljem ovu kartu da ti se još jednom zahvalim na gostoprimstvu. Rijetko se nađe netko tako velikodušan i dobra srca kao ti. Ipak, katkad mi je žao što sam te upoznao. Lako je lutati kad čovjek ima toliko novaca. Dani su mi bili uzbudljiviji kad sam bio bez centa i morao se boriti za svaki obrok.

Sada, međutim, ne bih mogao bez novca, jer u ovo doba godine ovdje nema poljoprivrednih radova.

Molim te, još jednom zahvali Kevinu na odjeći koju mi je dao, bez nje bih se već odavno smrznuo.

Nadam se da ti je dao onu knjigu. Wayne, zaista bi trebao pročitati Rat i mir. Na to sam mislio kad sam rekao da si osoba najbesprijeornijeg karaktera koju sam upoznao. To je vrlo snažna knjiga, nabijena simbolikom. U njoj ima stvari u kojima mislim da ćeš se naći. Stvari koje većina ljudi ne razumije. Sto se mene tiče, odlučio sam još neko vrijeme živjeti ovako. Ova sloboda i jednostavna ljepota naprosto su predobre da bi ih se čovjek lišio. Jednog ću se dana vratiti, Wayne, i odužiti se za tvoju dobrotu. Što kažeš na gajbu Jack Danielsa? A dotad, sjećam te se kao dobra prijatelja. Bog TE blagoslovio, ALEXANDER.

Drugi prosinca stigao je do brane Morelos i meksičke granice. Bojeći se da ga neće pustiti u zemlju jer nije imao nikakvih isprava, potajno je ušao u Meksiko veslajući kroz otvorene ustave za obranu od poplave i hitro grabeći preko preljeva. »Alex baci pogled uokolo da vidi ima li čega sumnjivog«, bilježi u dnevnik. »Ali njegov ulazak u Meksiko prošao je ili nezamijećen ili neprijavljen. Alexander se osjeća slavodobitno!«

Taj je osjećaj, međutim, bio kratka vijeka. Iza brane Morelos, rijeka se račva u labirint kanala za navodnjavanje, močvarnog tla i mrtvih rukavaca, tako da McCandless nikako nije mogao pogoditi pravi put:

Kanali se granaju u mnoštvo smjerova. Alexje posve zbunjen. Nailazi na neke ljude koji održavaju branu, natučaju nešto engleskog. Kažu mu da nije krenuo južno, već put zapada, prema središnjem dijelu Baja Peninsule. Alexje slomljen. Navaljuje na njih, tvrdeći kako mora postojati neki rukavac do Kalifornijskog zaljeva. Oni samo zure u njega i misle daje skrenuo. Ali onda se među njima rasplamsa žučljiva rasprava, otvaraju karte, mašu olovkama. Nakon desetak minuta, pokazuju Alexu put koji će ga izgleda ipak odvesti do oceana. Presretan je, vraća mu se nada. Prateći putanju na karti, kreće istim putem kojim je došao, sve dok ne stigne do kanala Independencia i tu skreće istočno. Prema karti, on presijeca kanal Wellteco, koji će skrenuti južno i teći sve do oceana. Ali nade se začas rasplinjuju kad kanalpresahne usred pustinje. Izviđanje terena otkriva, međutim, da se vratio u korito isušene rijeke Colorado. Na drugoj strani korita, udaljen nekih 800 metara, otkriva drugi kanal.

Odlučuje prenijeti kanu u njega.

McCandlessu je trebalo puna tri dana da kanu i svu opremu prenese u novi kanal. Zapis u dnevniku od 5. prosinca otkriva:

Napokon! Alex vjeruje da je pronašao kanal Wellteco i vesla prema jugu. Ali kako se kanal sužava i postaje sve plići, ponovno ga obuzimaju strah i briga... Mještani mu pomažu prenijeti kanu preko pregrade na koju je naišao ... Alex otkriva da su Meksikanci topli, susretljivi ljudi. Daleko gostoljubiviji od Amerikanaca...

6.12. Kanal je posut malim, ali opasnim vodopadima. 9.12. Splasnula je i posljednja nada! Ovaj kanal uopće ne dopire do oceana, već se polako gubi u golemoj močvari. Alex je posve smeten. Zaključuje da mora biti blizu oceana i odlučuje pokušati se probiti kroz močvaru, do mora. Tako se sve više i više zapliće, pa na koncu mora gurati kanu kroz šaš i vući ga kroz mulj. Očajanje. Pred zoru pronalazi komadić suhe zemlje gdje se može ulogoriti. Sutradan, 10.12., Alex nastavlja potragu za otvorom prema moru, ali samo se još više gubi i putuje u krug. Potpuno demoraliziran i izbezumljen, predvečer liježe u kanu i plače. Ali tada čudesnom igrom slučaja nailaze Meksikanci, vodiči za lov na patke, koji govore engleski. Priča im svoju priču i govori o svojoj potrazi za morem. Oni mu kažu kako nijedan kanal ne vodi do mora. Jedan od njih se ponudi da će ga motornim čamcem odvući natrag u bazu, pa ga zajedno s kanuom svojim kamiončićem prebaciti do oceana. To je pravo čudo.

Lovci na patke ostavili su ga u El Golfo de Santa Clara, ribarskom seocetu u Kalifornijskom zaljevu.

Odande se McCandless otisnuo na more, ploveći južno, istočnim rubom zaljeva. Približavajući se cilju, usporio je tempo i predao se kontemplativnom raspoloženju. Snimao je tarantule, tugaljive zalaske sunca, vjetrom šibane dine, dug zavoj puste obale. Bilješke u dnevniku postaju kratke i površne.

Tijekom narednog mjeseca zapisao je jedva stotinjak riječi.

Dana 14. prosinca, umoran od veslanja, odvukao je kanu duboko na kopno, popeo se na visoku strmu obalu od pješčenjaka i ulogorio na rubu puste visoravni. Ostao je ondje deset dana, sve dok ga jak vjetar nije natjerao da potraži sklonište u spilji, na pola puta od mjesta na kojem se obala str-moglavo spuštala u more, te je ondje ostao još deset dana. Novu je godinu dočekao gledajući kako se pun

mjesec uspinje nad Gran Desierto, Veliku pustinju, četiri tisuće četvornih kilometara pomičnih dina najveću pustinju čistoga pijeska u cijeloj Sjevernoj Americi. Sljedeći dan nastavio je veslati uz ogoljelu obalu.

Bilješka u dnevniku od 11. siječnja 1991. počinje riječima: »Sudbonosan dan.« Nakon što je neko vrijeme veslao južno, zaustavio je kanu na pješčanoj sprudi, daleko od obale, kako bi promatrao snažnu plimu. Sat kasnije, iz pustinje su započeli jaki zapuši vjetra, pa su ga vjetar i valovi otjerali na pučinu. Površina mora se začas osula zapjenušanim valićima koji su mogli svakog trena prevrnuti i progutati njegovu malu brodicu. Vjetar se pretvorio u oluju. Valići su se prometnuli u visoke, jurišajuće valove. »Izbezumljen«, bilježi dnevnik, on urla i mlati uokolo veslom. Veslo se slama. Alex ima drugo, rezervno. Uspijeva se primiriti. Izgubi li i drugo veslo, gotov je. Napokon, uz goleme napore i mnoštvo psovki, pristaje uz drveni molo i u zoru iznuren pada na pijesak. Ova ga je nezgoda ponukala da napusti kanu i vrati se na sjever.

Šesnaesti siječnja, McCandless je napustio zdepasti metalni čamac na pješčanom humku obraslom travom, jugoistočno od El Golfa de Santa Clara i krenuo pješice pustom plažom, u smjeru sjevera. Već trideset šest dana nije vidio živa stvora niti je prozborio riječi. Cijelo to vrijeme preživljavao je na samo dvije i pol kile riže i ono morskih plodova koje je uspio izvući iz mora, iskustvo na temelju kojega je zaključio da je u stanju s isto tako oskudnom prehranom preživjeti u divljini Aljaske.

Na granicu sa Sjedinjenim Državama vratio se 18. siječnja. Uхватili su ga gdje se pokušava ušuljati u zemlju bez isprava, pa je noć proveo u zatvoru gdje je smislio priču koja ga je izvukla, ali po cijenu .38-kalibarskog pištolja, »prelijepog Colt Pjthona, za koji je bio jako vezan.«

Sljedećih šest tjedana McCandless je proveo u pokretu, lutajući jugozapadom i dospjevši čak do Houstona na istoku, a na zapadu sve do obale Tihog oceana. Kako ga ne bi opljačkali kojekakvi sumnjivi tipovi što vladaju ulicama i prolazima ispod nadvožnjaka, gdje je spavao, naučio je zakapati novac prije nego što bi ušao u neki grad, a na odlasku bi ga iskopao. Trećeg veljače, prema dnevniku, McCandless je pošao u Los Angeles »kako bi si tamo

pribavio osobnu iskaznicu i našao neki posao, ali među tolikim ljudima osjećao se krajnje nelagodno i morao se smjesta vratiti na cestu.«

Šest dana nakon toga, ulogorio se na dnu Grand Canyona s Tomasom i Karyn, mladim njemačkim parom koji ga je povezao, i zapisao: »Je li ovo onaj isti Alex koji je u srpnju 1990. krenuo na put? Slaba prehrana ostavila je traga na njegovu tijelu. Izgubio je preko 12 kila, ali duh mu se vinuo visoko.«

Dvadesetčetvrtog veljače, sedam i pol mjeseci nakon što je ostavio Datsuna, McCandless se vratio u Detrital Wash. Uprava parka je odavno zaplijenila vozilo, ali je on otkopao svoje stare tablice iz Virginije, SJF-421, i neke stvari koje je tamo zakopao. Zatim se autostopom prebacio u Las Vegas i zaposlio u talijanskom restoranu. »Alexander je zakopao naprtnjaču u pustinji, uz cestu 2/27, i ušao u Las Vegas bez novaca i bez isprava«, obavještava nas dnevnik.

Nekoliko je tjedana živio na ulici s propalicama, skitnicama i pijancima. Međutim, Vegas neće biti kraj njegove priče. Dana 10. svibnja ponovno je osjetio zov daljine, pa je napustio posao u Vegasu, iskopao naprtnjaču i uzeo put pod noge, otkrivši pritom da kad si dovoljno glup da zakopaš fotoaparat, više ne možeš snimati njime. Tako taj dio priče, u razdoblju od 10. svibnja 1991. do 7. siječnja 1992., nije popraćen slikama. Ali to je nevažno. Važna su iskustva, sjećanja, velika slavodobitna radost življenja u cijelosti, u čemu se pronalazi pravi smisao. Bože, divno je biti živi Hvala ti. Hvala ti.

Bullhead City

Dominantna, praiskonska zvijer bila je snažna u Bucka i pod nesmiljenim uvjetima života u divljini, ona je rasla i rasla. No bio je to potajni rast. Novorođena prepredenost podarila mu je dostojanstveno držanje i samokontrolu.

Jack London zov divljine

Pozdravljam te, Dominantna, Praiskonska Zvijeri! i:

I kapetana Ahaba također! Alexander Superskitnica svibnja 1992.

Grafit pronađen u unutrašnjosti napuštenog autobusa na Stampede Trailu Kad mu je uništen fotografski aparat pa više nije mogao snimati, McCandless je također prestao voditi dnevnik i nije ga ponovno počeo pisati sve dok nije krenuo za Aljasku, sljedeće

godine. Stoga se malo zna o tome kamo se uputio pošto je u svibnju 1991. napustio Las Vegas.

Iz pisma koje je poslao Jan Burres, saznajemo da je srpanj i kolovoz proveo na oregonskoj obali, po svemu sudeći nedaleko od Astorije, gdje se žalio da su »magla i kiša često nepodnošljive.« U rujnu se autostopom uputio duž autoceste U.S. 101, u Kaliforniju, pa opet krenuo istočno, u pustinju. Krajem listopada stigao je u Bullhead City, u Arizoni.

Bullhead City je naselje u pravom, protuslovnom smislu te riječi, često korištenom krajem dvadesetog stoljeća. Bez prepoznatljivog centra, gradić je skup nasumce izraslih četvrti i ulica posutih skromnim dućanima, koje se protežu nekih trinaest, četrnaest kilometara uz rijeku Colorado, a točno s druge strane obale dižu se neboderski hoteli i kasini Laughlina, u Nevadi. Glavno civilizacijsko obilježje Bullheada je Autocesta doline Mohave, četiri asfaltne trake obrubljene pumpnim stanicama i svratištima s fast-foodom,

mjestima u kojima svoje usluge nude kiropraktičari, videotekama, dućanima s auto dijelovima i kojekakvim rupama za turiste.

Gledano izvana, Bullhead City nije mjesto koje bi privuklo poklonika Thoreaua i Tolstoja, čovjeka čija je ideologija izražavala prezir prema bur-žujskim zamkama konvencionalne Amerike. McCandless je, međutim, jako zavolio Bullhead. Možda je razlog tome bila njegova sklonost nezaposlenima i neprilagođenima, kojih je bilo u izobilju u kampovima s prikolicama i javnim praonicama rublja; a možda se jednostavno zaljubio u sumoran pustinjski krajobraz koji je okruživao grad.

Bilo kako bilo, stigavši u Bullhead City, McCandless je prestao putovati više od dva mjeseca — što je vjerojatno najduži boravak na jednom mjestu od trenutka kad je napustio Atlantu pa sve do odlaska na Aljasku, gdje se uselio u napušteni autobus na Stampede Trailu. Na dopisnici koju je u listopadu poslao Westerbergu, o Bullheadu piše: »Ovo je dobro mjesto za provesti zimu, a možda se napokon smirim i zauvijek odrekнем lutalačkog života. Vidjet ću kako ću se osjećati u proljeće, jer tad više neću moći ostati na jednom mjestu.«

U vrijeme kad je ovo napisao, imao je posao s punim radnim vremenom, pekući hamburgere u McDonald'su, u glavnoj ulici, kamo je svakodnevno dolazio biciklom. Naizgled je živio neočekivano

konvencionalnim životom, do te mjere da je čak otvorio štedni račun u mjesnoj banci.

Začudo, kad se McCandless prijavio za posao u McDonald'su, predstavio se kao Chris McCandless, a ne kao Alex, i poslodavcima dao pravi broj svog zdravstvenog osiguranja. Bilo je to netipično odstupanje od putovanja inkognito, koje je moglo njegovim roditeljima otkriti gdje se nalazi - ali je ostalo bez posljedica jer privatni detektiv kojeg su Walt i Billie uzeli nije ništa nanjušio.

Dvije godine nakon što se preznojavao nad roštiljom u Bullheadu, njegove kolege jedva se uopće sjećaju Chrisa McCandlessa. »Sjećam se samo da je imao neku opsesiju s čarapama«, kaže pomoćnik direktora, nabit, brbljav čovjek po imenu George Dreeszen. »Uvijek je nosio cipele bez čarapa — očito nije podnosio čarape. Međutim, u McDonald'su postoji pravilo da osoblje mora biti pristojno obuveno. A to znači cipele i čarape. Chris se držao pravila, ali čim bi završila njegova smjena, zuk! prvo mu je bilo skinuti čarape. Zaista prvo. Bila je to gotovo demonstrativna kretnja, da nam dade do znanja kako ga ne posjedujemo, pretpostavljam. No bio je simpatičan momak i dobar radnik. Mogao si se pouzdati u njega.«

Lori Zarza, drugi pomoćnik direktora, stekao je nešto drugačiji dojam o McCandlessu. »Da budem iskren, začudilo me što je uopće dobio namještenje«, kaže on. »Umio je obaviti posao — pekao je odostraga — ali to je uvijek bilo istim usporenim ritmom, čak i za vrijeme gužvi za ručak, ma koliko na njega navaljivali da požuri. Oko kase bi se nabilo po deset kupaca, a on nije shvaćao zašto ga požurujem. Jednostavno se nije mogao uključiti. Kao da je u nekom svom svijetu.

»Međutim, bio je pouzdan, svakog se dana redovno pojavljivao na poslu, pa ga se nisu usudili otpustiti. Plaća se samo četiri dolara i dvadeset pet centi na sat, a s druge strane rijeke sva ona kasina plaćaju najmanje šest dvadeset pet na sat, pa je teško zadržati ljude.

»Ne vjerujem da se družio s ostalima nakon posla. Stalno je pričao o drveću, prirodi i takvim glupostima. Svi smo smatrali kako mu fali koja daska.

»Kad je Chris napokon dao otkaz«, priznaje Zarza, »bilo je to vjerojatno zbog mene. Kad je počeo raditi, nije imao gdje stanovati pa je dolazio na posao gadno smrdeći. Suprotno je standardima

McDonald'sa doći na posao tako smrdljiv kao on. Stoga su napokon mene zadužili da mu kažem kako se mora prati. Otada je među nama bio tihi rat. A i drugi su ga zaposlenici, želeći, zapravo, biti od pomoći, počeli zapitkivati treba li mu sapun ili štogod. Vidjelo se da ga to dovodi do bijesa. Ali nije to otvoreno pokazivao. Tri tjedna kasnije, jednostavno je otišao i više se nije vratio.«

McCandless je pokušavao prikriti činjenicu da je lutalica koja živi s naprtnjačom na leđima - ispričao je ostalim zaposlenicima da živi s druge strane rijeke, u Laughlinu. Kad bi mu nakon posla ponudili da ga odvezu kući, uvijek bi pronašao neku ispriku i ljubazno odbio. Zapravo se za prvih nekoliko tjedana u Bullheadu ulogorio u pustinji, na rubu grada; nakon toga je uselio u praznu kamp-prikolicu. To je u pismu Jan Burres objasnio riječima »tako je ispalo«:

Jednog sam se jutra brijao u zahodu, kad je ušao neki starac i pogledavši me pitao 'spavam li vani'.

Rekao sam da spavam i ispalo je da ima staru prikolicu i daje mogu besplatno koristiti. Jedini problem je u tome što ona nije zapravo njegova. Vlasnici, kojih trenutačno nema, puštaju ga da živi na njihovoj zemlji, u drugoj, manjoj prikolici. I tako bih ja trebao biti što manje uočljiv, jer nije smio još i mene dovesti. Stvar dobro funkcionira, prikolica je ugodna, namještena, neke utičnice čak i rade i ima dosta prostora. Jedina nevolja je u tome što je taj starac, imenom Charlie, nekakav luđak, i katkad je prilično teško izaći s njim na kraj.

Charlie i dalje živi na istom mjestu, u maloj kamp-prikolici, obloženoj za-hrđalim limom, u kojoj nema ni struje ni odvoda, a skrivena je iza mnogo većeg, plavo-bijelog auta-prikolice u kojem je spavao McCandless. Na zapadu se vide goli vrhovi, što se neumoljivo dižu iznad krovova obližnjih kuća. Bebi plavi Ford Torino počiva na cementnim blokovima u neuređenom dvorištu, iz stroja mu raste korov.

Iz obližnje živice oleandra dopire zadah urina. »Chris? Chris?«, grakće Charlie, pretražujući porozno sjećanje. »Ah, da, on. Da, da, sjećam ga se, kako ne.« Na sebi ima majicu i radne hlače kaki boje, to je krhak, nervozan čovjek s očima koje stalno suze i čekinjavom sijedom bradom. Prema njegovom sjećanju McCandless je u autu prikolici ostao oko mjesec dana.

»Simpatičan momak, da, prilično simpatičan momak«, ponavlja Charlie. »Ipak, nije podnosio veća društva. Temperamentan. Dobronamjieran, al' mislim da je bio pun kompleksa, shvaćate me? Rado je čitao knjige onog tipa s Aljaske, Jacka Londona. Mučaljiv. Znao je biti ćudljiv, nije se dao smetati.

Djelovao je kao klinac koji nešto traži, traži nešto, a ne zna što. I ja sam nekoć bio takav, al' onda sam shvatio što tražim — novac! Ha, ha, čovječe!

»No, kako rekoh, Aljaska — da pričao je o tome da će otići na Aljasku. Možda u potragu za onim što je tražio, ma što to bilo. Simpatičan momak, barem je tako izgledao. Ponekad pun kompleksa, ipak.

Gadno su ga stisli. Kad je otišao, negdje oko Božića, mislim, dao mi je pedeset dolara i kutiju cigareta što sam ga pustio ovamo. Baš lijepo od njega.«

Krajem studenog McCandless je poslao razglednicu Jan Burres, na poštanski pretinac u Nilandu, gradiću u Imperial Vallevju u Kaliforniji. »Karta koju smo dobili od njega bila je prva nakon dugo vremena na kojoj se nalazila povratna adresa«, prisjeća se Burresova. »Stoga sam mu se smjesta javila i rekla da ćemo ga sljedeći tjedan doći posjetiti u Bullhead, jer to nije daleko od mjesta na kojem smo tada boravili.«

McCandless je bio presretan što mu se Jan javila. »Tako sam sretan što ste oboje živi i zdravi«, uzvikuje u pismu s datumom 9. studenog 1991.

Hvala na božičnoj čestitki. Lijepo je kad te se netko sjeti u ovo doba godine ... Tako sam uzbuđen što ćete me doći posjetiti, dobro došli u svako doba. Sjajna je pomisao da ćemo se nakon gotovo godinu i pol ponovno vidjeti.

Završio je pismo nacrtavši kartu i dajući detaljne upute kako da nađu prikolicu u Baseline Roadu Bullhead Cityja.

Međutim, četiri dana nakon što su primili pismo, dok su se Jan i njen dečko Bob pripremali za posjet, Burres se jedne večeri vratila na njihovo kampiralište i otkrila »veliku naprtnjaču naslonjenu na kombi. Smjesta sam je prepoznala kao Alexovu. Naša kujica Sunni ga je nanjušila prije mene. Voljela je Alexa, no bila sam začuđena što ga se sjetila. Kad ga je pronašla, poludjela je od sreće.«

McCandles je objasnio Burres da je umoran od Bullheada, umoran od redovnog odlazanja na posao, umoran od

»plastičnih ljudi« s kojima je radio i da je odlučio zdimiti iz grada.

U to su vrijeme Jan i Bob kampirali oko pet kilometara izvan Nilanda, na lokaciji koju mještani zovu Slabs, napuštenoj i razorenoj mornaričkoj zrakoplovnoj bazi od koje je ostalo samo mnoštvo praznih betonskih temelja, raštrkanih po pustinji. U studenom, kad u ostalim krajevima dani postanu hladni, oko pet tisuća lutalica i svakojakih protuha okupi se u ovom okruženju iz drugog svijeta, da bi se jeftino ogrijali na suncu. Slabs je neka vrsta sezonske prijestolnice uskomešanog putujućeg društva — tolerantne kulture na kotačima koja se sastoji od umirovljenih, odbačenih, bijednih i trajno nezaposlenih. Pripadaju joj muškarci, žene i djeca sve dobi, ljudi u bijegu od kreditora, nesretnih veza, zakona ili poreznika, od zime u Ohio ili od ubojite svakodnevnice.

Kad je McCandless stigao u Slabs, upravo je bio u jeku veliki buvljak usred pustinje. Burres je postavila rasklopive stolove i izložila jeftinu, uglavnom polovnu robu, a McCandless se ponudio da će voditi brigu o gomili skupljenih, odbačenih knjiga.

»Puno mi je pomogao«, priča Burres. »Pazio je na stvari kad bih morala nekamo otići, složio knjige po žanru, mnogo toga prodao. Činilo se da se odlično zabavlja. Alex je obožavao klasike: Dickensa, H.G.

Wellsa, Mark Twaina, Jack Londona. Ali najdraži mu je bio Jack London. Pokušavao je uvjeriti sve koji bi naišli da svakako moraju pročitati Zov divljine.«

McCandless je od djetinjstva bio zaljubljen u Jacka Londona. Londonova oštra osuda kapitalističkog društva, slavljenje praiskonskog, zalaganje za najbjednije slojeve — sve je to odražavalo McCandlessove stavove. Opčinjen Londonovim dramatičnim prikazom života na Aljasci i Yukonu, McCandless je bezbroj puta pročitao Zov divljine i Bijeli očnjak, te priče 'Zapaliti vatru', 'Odiseja Sjevera', 'Mudrost Porportuka'. Bio je tako očaran tim pričama da je zaboravio kako su to samo priče, proizvod mašte, te imaju više veze s Londonovim romantičarskim senzibilitetom nego sa stvarnim životom u subarktičkoj divljini. McCandless je previdio činjenicu da je London proveo samo jednu zimu na sjeveru i da se

ubio na imanju u Kaliforniji, kad mu je bilo četrdeset godina i kad je postao tusta budalasta pijanica koja je živjela otužno nepokretnim životom koji nije imao nikakve sličnosti s idealima koje je slavio u svojim knjigama.

Medu doseljenicima u Slabs bila je sedamnaestogodišnja Tracy, koja se zaljubila u McCandlessa tijekom njegovog jednodnevnog posjeta. »Bila je od onih dražesnih djevojčica«, priča Burres, »kći dvoje lutalica koji su parkirali nedaleko od nas. Sirota se Tracy strahovito zaljubila u Alexa. Za cijelo vrijeme njegova boravka u Nilandu, ona ga je slijedila i upućivala mu značajne poglede, dodijavajući mi neka ga natjeram da pode u šetnju s njom. Alex je bio drag prema njoj, ali bila je premlada za njega. Nije je doživljavao ozbiljno. Po svoj prilici je barem tjedan dana patila za njim nakon što je otišao.«

Premda je McCandless odbio Tracy, Burres jasno daje na znanje kako nije bio samotnjak: »Znao se dobro provesti u društvu, oh, itekako. Na buvljaku je puno razgovarao s ljudima. U Nilandu je upoznao velik broj ljudi i sa svima se dobro slagao. Povremeno je imao potrebu za samoćom, ali nije bio pustinjač. Rado se družio. Ponekad pomislim da je pohranjivao druženje za ona vremena kad je znao da neće imati nikoga uza se.«

McCandless je bio osobito pažljiv prema Burres, te je očijukao s njom i ludirao se pred njom čim bi mu se ukazala prilika. »Volio me zadirkivati i smišljati male psine«, prisjeća se ona. »Otišla bih iza prikolice objesiti rublje, a on bi mi po cijeloj haljini prikvačio štipaljke. Bio je razigran poput dječaka.«

Imala sam štence koje je obožavao staviti pod košaru za rublje da vidi kako skakuću i laju. Ne bi prestao dok se ne bih razljutila i viknula da je dosta. Ali inače je bio jako dobar prema psima. Svuda su ga slijedili, cvilili kad bi nekamo otišao, htjeli spavati s njim. Alex je jednostavno znao sa životinjama.«

Jednog popodneva, dok je McCandless pazio na štand s knjigama, na buvljaku u Nilandu, netko je ostavio prijenosne električne orgulje da ih Burres proda. »Alex ih je uzeo i cijeli dan nas sve zabavljao svirajući«, priča ona. »Imao je divan glas. Okupilo se poprilično mnoštvo. Dotad nisam imala pojma da je nadaren za glazbu.«

McCandless je stanovnicima Slabsa često pričao o svojim planovima da ode na Aljasku. Svakoga jutra izvodio je gimnastiku da bude u kondiciji za teške uvjete života u divljini te nadugo i naširoko s Bobom, samoukim stručnjakom za opstanak, raspravljao o načinu preživljavanja u takvoj zabiti.

»Što se mene tiče«, priča Burres, »pomislila sam da je Alex skrenuo kad nam je rekao da se sprema na 'veliku odiseju po Aljasci', kako je on to nazivao. Ali bio je sav zaokupljen time. Samo je o tome pričao.«

Iako ga je Burres zapitkivala, McCandless joj nije otkrio praktički ništa o svojoj obitelji. »Znala bih ga upitati«, priča Burres, »'Jesi li kazao svojim kamo se spremaš? Zna li tvoja mama da ideš na Aljasku? A tata?' Ali nikad mi ne bi odgovorio. Samo bi prevrnuo očima, spustio nos, rekao neka se prestanem ponašati kao da sam mu mama. Na to bi se i Bob umiješao: Ama, pusti ga! Ta on je odrastao čovjek!' Ja ipak nisam odustajala, sve dok on ne bi promijenio temu; zbog onoga što se dogodilo između mene i mog sina.

1 on je negdje, tko zna gdje, i voljela bih da se netko brine za njega onako kako sam se ja pokušavala brinuti za Alexa.«

Zadnje nedjelje svog boravka u Nilandu, McCandless je na televiziji u Burresinoj prikolici gledao nogomet i primijetila je da strastveno navija za Washington Redskinse.

»Upitala sam ga je li možda iz područja Washingtona«, kaže. »Na to je odgovorio: 'Da, jesam.' To je jedino što nam je ikad otkrio o svom porijeklu.«

Sljedeće srijede McCandless je objavio da je vrijeme da pode dalje. Rekao je da mora na poštu u Salton Citvju, osamdesetak kilometara od Nilanda, kamo su mu iz McDonalds'a trebali poslati zadnju plaću, općom uplatnicom. Prihvatio je Burresinu ponudu da ga odveze, ali kad mu je ponudila novac za pomoć na buvljaku, »djelovao je uvrijeđeno. Rekla sam mu: 'Čovječe, u ovome svijetu ne možeš bez novca', ali nije htio uzeti. Na koncu sam ga natjerala da prihvati nekoliko švicarskih nožića i onih koji se nose o pojasu, uspjela sam ga uvjeriti da mu na Aljasci to može dobro doći i da će ih možda putem moći zamijeniti za nešto.«

Nakon poduže prepirke, Burres je također uspjela nagovoriti McCandlessa da uzme duge tople gaće i nešto tople odjeće, za koju je mislila da će mu trebati na Aljasci. »Uzeo je, samo da ga pustim na miru«, smije se ona, »ali dan nakon što je otišao, većinu toga sam pronašla u kombiju. Izvukao je te stvari iz naprtnjače kad ga nismo gledali i sakrio ih pod sjedalo. Alex je bio sjajno dijete, ali me katkad znao vraški naljutiti.«

Iako je bila zabrinuta za Alexa, Burres je pretpostavljala da će sve dobro proći. »Mislila sam da će se snaći«, prisjeća se. »Bio je pametan. Uspio je kanuom stići u Meksiko, znao je uskočiti u teretni vlak u prolazu, uvijek pronaći krevet u dobrotvornim svratištima. Sve je to naučio sam, pa sam bila uvjerena kako će naučiti preživjeti i na Aljasci.«

Anza-Borrego

Slijedi li čovjek svoj genij, on ga ne može krivo odvesti. Premda je rezultat tjelesna slabost, ipak se ne može reći da su posljedice žaljenja vrijedne, jer to je život u skladu s višim principima. Ako su dan i noć takvi da ih pozdravljate s radošću i život odiše mirisom cvijeća i aromatičnih trava, ako je tolerantniji, zvjezdaniji, besmrtniji — to je vaš uspjeh. Sva vam priroda čestita i imate razloga blagosiljati sami sebe. Najveća postignuća i vrijednosti najmanje se cijene. Stoga lakoposumnjamopostoje li uopće. Brzo ih zaboravljamo. Oni su najviša realnost ... Istinska žetva moje svakodnevice je nedodirljiva i neopisiva kao boje jutra i večeri. To je nešto uhvaćene zvjezdane prašine, komadić duge koji sam uspio doseći.

Henry David Thoreau VValden, ili život u šumi Odlomak podcrtan u jednoj od knjiga pronađenih uz ostatke chrisa mccandlessa

Četvrtog siječnja 1993., pisac ovih redaka primio je neobično pismo ispisano drhtavim, starinskim stilom, što je dalo naslutiti kako ga šalje neka starija osoba. 'Onome koga bi to moglo zanimati', započinjalo je pismo.

Želio bih dobiti primjerak časopisa koji je objavio priču o mladiću (Alexu McCandlessu) koji je umro na Aljasci. Želio bih dodati nešto istrazi o njegovoj smrti. Ja sam ga u ožujku 1992. vozio iz Salton Cityja u Kaliforniji ...do Grand Junctiona Co ...

Tamo sam ostavio Alexa, koji je odande želio autostopirati u S.D. Rekao je da će mi se javiti. Posljednji put mi se javio pismom, prvog tjedna mjeseca travnja, 1992. Putujući zajedno snimali smo, ja kamerom, a Alex fotoaparatom.

Ukoliko imate jedan primjerak tog časopisa, molim javite mi cijenu...

Koliko sam shvatio, bio je povrijeđen. Ako je to točno, želio bih znati kako je do toga došlo, jer je uvijek imao dovoljno riže u naprtnjači+toplu odjeću+dovoljno novaca.

Srdačan pozdrav, RonaldA. Franz

Molim vas, ove podatke nemojte nikome povjeriti dok ne saznam više o njegovoj smrti, jer nije bio tek obična lutalica. Molim vas, vjerujte mi.

Časopis koji je Franz želio nabaviti bio je Outside od siječnja 1993., čija je naslovna stranica donosila priču o pogibiji Chrisa McCandlessa. Njegovo je pismo bilo naslovljeno na čikaško uredništvo Outsidea, a kako sam ja napisao članak o McCandlessu, prosljedili su ga meni.

McCandless je tijekom svog putovanja ostavio neizbrisiv trag na brojne ljude koje je sreo, iako su uglavnom proveli tek pokoji dan u njegovom društvu, a najviše tjedan, dva. Ni na koga, međutim, susret s ovim mladićem nije ostavio snažniji dojam nego na Ronalda Franza, koji je kad su im se putevi sreli u siječnju 1992., imao osamdeset godina.

Kad se McCandless u pošti Salton Citvja oprostio od Jan Bures, od-hodao je do pustinje i tamo se ulogorio u guštari kreozot grma, na rubu nacionalnog parka pustinje Anza-Borrego. Daleko prema istoku je Saltonsko more, minijaturni, spokojni ocean, čija je površina više od 60 metara ispod razine mora, nastalo 1905. velikim inženjerskim gafom — naime, nedugo nakon što je od rijeke Colorado iskopan kanal za navodnjavanje bogata plodna tla u Imperial Vallevju, rijeka je tijekom nekoliko uzastopnih poplava probila brane, stvorila novi kanal i nesmanjenom žestinom poku-ljala u Imperial Vallev. Više od dvije godine taj je kanal posve neplanirano skretao praktički cijeli, zapanjujuće obilan protok ove rijeke u Saltonsku dolinu. Voda je šikljala nekoć suhom dolinom, potapajući farme i naselja, te naposljetku potopila oko tisuću četvornih kilometara pustinje, stvorivši tako sa svih strana zatvoren ocean.

Svega osamdesetak kilometara od limuzina, ekskluzivnih teniskih klubova i bujno zelenih golf terena Palm Springsa, zapadna obala Saltonskog mora svojevremeno je bila središte velikih poduzetničkih špekulacija. Planirana su raskošna ljetovališta, zemljište je izparcelirano. Ali malo što od tog obećanog razvoja se obistinilo. Većina gradilišta ostala je prazna i polako ih opet preuzima pustinja. Širokim, pustim bulevarima Salton Cityja kotrlja se loptasto sjemenje korova, nošeno vjetrom. Pločnici su obrubljeni natpisima PRODAJE SE, izbljedjelim od sunca, a s nenastanjenih zgrada ljušti se boja. Na prozoru Tvrtke za prodaju nekretnina stoji natpis ZATVORENO/CERRADO. Sablasnu tišinu prekida samo brujanje vjetra.

Podalje od obale ovog mora-jezera tlo se blago, a zatim naglo diže, stvarajući suh, fantazmagoričan predio neplodne zemlje, poznat pod imenom Anza-Borrego. Pod ovom uzvisinom neplodne zemlje izložene stalnoj eroziji, širi se otvoren krajolik, ispresijecan vododerinama strmih rubova.

Ovdje, na maloj uzvisini spaljenoj suncem, istočkanj visokim kaktusima, indigo-grmom i vretenastim ocotillom, McCandless je spavao na pijesku pod ceradom obješenom o kreozot grm.

Kad bi mu nešto zatrebalo, autostopirao bi ili odšetao šest kilometara do grada, gdje bi kupio riže ili veliku plastičnu bocu napunio vodom u dućanu-pošti, bež oštukanoj zgradi, koja služi kao poveznica između Salton Cityja i okolnih naselja. Jednog četvrtka, sredinom siječnja, McCandless je autostopirao natrag na svoju pješčanu uzvisinu, pošto je bocu napunio vodom, kad mu je stao čovjek po imenu Ron Franz.

»Gdje si se ulogorio?« upitao ga je Franz.

»Vani, s druge strane Oh-My-God Hot Springsa4«, uzvratio je McCandless.

»Ovdje živim već šest godina, a još nikad nisam čuo za mjesto s takvim imenom. Pokaži mi gdje je.«

Nekoliko minuta su vozili niz cestu Borrego-Salton, a onda mu je McCandless rekao da skrene lijevo, u pustinju, gdje je uskim komadom naplav-ljenog zemljišta krivudao kvrgav put. Prošavši nešto više od kilometra, stigli su do čudnog logorišta, gdje se okupilo dvjestotinjak ljudi kako bi proveli zimu kampirajući u vozilima ili pored njih. Bilo je to više nego rubno društvo, prije bi se moglo nazvati

vizijom Amerike nakon apokalipse. Bilo je tu obitelji koje su živjele u jeftinim kamp-prikolicama, ostarjelih hipija u kombijima oslikanim grafitima i crtežima jarkih boja, tipova nalik Charlesu Mansonu koji su spavali u zahrdalim Studebakerima, neobnavljanim još otkad je Eisenhower bio u Bijeloj kući.

Velik broj prisutnih hodao je uokolo gol golcat. U sredini logora, pušila su se dva plitka bazena uokvirena kamenjem i zasjenjena palmama, napunjena vodom iz prirodnog termalnog izvora — Oh-My-God Hot Springs.

McCandles, međutim, nije živio kod izvora; on se ulogorio sam, oko pola kilometra dalje. Franz je odvezao Alexa do njegovog logorišta, neko vrijeme čavrljao s njim, a onda se vratio u grad, gdje je živio sam, besplatno, u zamjenu za održavanje ruševne zgrade.

Franz, pobožni kršćanin, veći je dio života proveo u vojsci, stacioniran u Sangaju i Okinavi. Na staru godinu 1957. žena i jedino dijete poginuli su mu u automobilskoj nesreći koju je prouzročio pijani vozač. Franzov sin je u lipnju sljedeće godine trebao diplomirati na medicinskom fakultetu. Franz se počeo opijati do besvijesti.

Nakon šest mjeseci uspio se sabrati, zauvijek je prestao piti, ali nikada nije prebolio gubitak. Kako bi se spasio od usamljenosti, počeo je neslužbeno

Oh-My-God Hot Springs - Oh, moj Bože, izvori tople vode. usvajati siromašnu djecu s Okinave, pa ih je s vremenom imao čak četrnaestero na brizi, najstarijem je platio medicinski fakultet u Filadelfiji, a jednom drugom studij medicine u Japanu.

Kad je Franz susreo McCandlessa, njegov usnuli očinski instinkt ponovno je oživio. Momak mu nije silazio s uma. Rekao je da se zove Alex - nije htio reći kako se preziva - i da dolazi iz Zapadne Virginije.

Bio je uljudan, srdačan i njegovan.

»Činio se izuzetno inteligentnim«, kaže Franz, egzotičnim naglaskom koji zvuči kao mješavina škotskog, pensilvanijskog nizozemskog i onog otezanja iz Caroline. »Smatrao sam kako je to prefin dječak da bi živio pored onih izvora s golaćima, pijancima i džankijima.« Nakon što je te nedjelje bio u crkvi, Franz je odlučio razgovarati s Alexom, »o njegovom načinu života. Netko mu je morao reći da bi se trebao obrazovati i naći posao, učiniti nešto sa svojim životom.«

Međutim, kad se vratio u McCandlessov logor i započeo prodiku, McCandless ga je hitro prekinuo.

»Gledajte, gospodine Franz«, kazao je, »ne morate se brinuti za mene. Ja sam diplomirao. Nisam siromah. Živim ovako po vlastitom izboru.« A onda se, premda je isprva reagirao vrlo oštro, smekšao prema starom veteranu i upustili su se u dug razgovor. Tog su se dana Franzovim kamionom odvezli u Palm Springs, jeli u dobrom restoranu i uspinjačom popeli na vrh San Jacinto, gdje se McCandless zaustavio da otkopa dugi meksički šal i još neke stvari koje je prije godinu dana ovdje sakrio.

Tijekom sljedećih nekoliko tjedana McCandless i Franz mnogo su vremena provodili zajedno. Mladić je redovito odlazio autostopom u Salton City da u Franzovom stanu opere rublje i ispeče meso na roštilju. Povjerio mu je da ondje čeka proljeće, kada kani poći na Aljasku 'u posljednju avanturu'.

Uloge su se začas promijenile pa je sad on počeo starcu držati prodike o manama nepokretnog života kakav vodi, potičući ovog osamdesetogodišnjaka da sve proda, iseli se iz stana i živi na cesti. Franz nije obraćao osobitu pažnju na te savjete i zapravo je uživao u mladićevu društvu.

Franz, majstor prerade kože, podučio je Alexa tajnama svog zanata; kao prvi rad, McCandless je napravi kožnati pojas koji je oslikao prizorima sa svojih lutanja. Na lijevom kraju pojasa urezano je ALEX, zatim inicijali C.J.M. (Christopher Johnson McCandless). Duž kožnate trake vidi se prikaz dvosmjerne ceste, znak ZABRANJENO POLUKRUŽNO SKRETANJE, pljusak i poplava koja guta automobil, palac autostopera, orao, Sierra Nevada, losos u skoku iz Pacifika, autoput uz obalu Pacifika, od Oregona do Washingtona, Rockv Mountains, žitna polja Montane, čegrtuša u Južnoj Dakoti, Westerbergova kuća u Carthagi, rijeka Colorado, oluja u Kalifornijskom zaljevu, kanu nasukan pored šatora, Las Vegas, inicijali T.C.D., Morro Bay, Astoria i napokon, u blizini kopče, slovo (vjerojatno za sjever).

Izveden nevjerojatnom vještinom i maštovitošću, ovaj pojas je začudan kao i sve što je ostalo za Chrisom McCandlessom.

Franz ga je jako zavolio. »Bože, što je bio pametan«, ponavlja starčić hrapavim, jedva čujnim glasom.

Izgovorivši to, zagleda se u pijesak pod svojim nogama, a onda zašuti. Teškom mukom se prigiba, tobože otire pijesak s hlača. U mučnoj tišini čuje se samo škripa njegovih prastarih zglobova.

Prošlo je više od minute prije nego što je Franz opet progovorio; škiljeći prema nebu, prisjećao se vremena koje je proveo s mladićem. Prilikom njihovih susreta, McCandlessovo bi se lice nerijetko smračilo od srdžbe na roditelje, političare ili endemski idiotizam tipičnog američkog života. Ne želeći ga odbiti od sebe, Franz je prilikom tih provala gnjeva uglavnom šutio i puštao ga da se ispuše.

Jednog dana, početkom veljače, McCandless je najavio da kreće u San Diego kako bi zaradio za put na Aljasku.

»Ne moraš ići u San Diego«, usprotivio se Franz. »Ako trebaš novaca, ja ću ti dati.«

»Ne. Nisi shvatio. Idem u San Diego. U ponedjeljak odlazim.«
»O.K. Odvest ću te.«

»Ne budi smiješan«, otpuhnuo je McCandless.

»Ionako moram otići tamo«, slagao je Franz, »idem po kožu.«

McCandless je pristao. Raspremio je šator, većinu stvari pohranio u Franzovom stanu — nije htio gradom vući naprtnjaču i vreću za

spavanje — a onda se sa starcem odvezao preko planina, na obalu.

Kad je Franz ostavio McCandlessa na obali San Diega, padala je kiša. »Bilo mi je jako teško«, prisjeća se Franz. »Bio sam jako žalostan što se moram rastati s njim.«

Devetnaestog veljače, McCandless je nazvao Franza, na njegov račun, da mu čestita osamdesetprvi rođendan; zapamtio je datum jer je njegov rođendan sedam dana ranije — dvanaestog veljače.

Tijekom razgovora, povjerio je Franzu da ne može naći posao.

Dvadesetosmog veljače, poslao je dopisnicu Jan Burres. »Zdravo!«, piše Već tjedan dana živim na ulicama San Diega. Kad sam prvi dan stigao kišilo je kao iz kabla. Ovdje su ubožnička svratišta grozna, probijaju ti uši propovijedima. Nema posla, tako da sutra krećem prema sjeveru.

Odlučio sam poći za Aljasku nikako kasnije od prvog svibnja, ali moram se dokopati nekog kesa da se opremim. Možda se vratim u Južnu Dakotu kako bih tamo radio za prijatelja, ako me bude trebao. Još ne znam kamo ću, ali javit ću se kad tamo stignem. Nadam se da ste dobro. čuvajte se, ALEX

Petog ožujka, McCandless je poslao još jednu dopisnicu Burres, a drugu Franzu. U poruci Burres stoji: Pozdravi iz Seattlea! Ponovno sam na putu! Uskačem u vlakove! Sjajno je, trebao sam se toga ranije sjetiti. Vlakovi ipak imaju nekih mana. Kao prvo, strašno si prljav. Kao drugo, stalno te dave ljudi drotovi. Jedne sam večeri oko 10 sjedio u teretnom vagonu, kad me drot otkrio baterijom i počeo urlati: 'Izlazi dok te nisam UBIO!' Sišao sam i vidio da je već izvukao revolver. x Ispitivao me s uperenom cijevi, a onda zarežao: 'Uhvatim li te još jednom da se motaš oko ovog vlaka, ubit ću te.

Crta! Koji luđak! Ipak na kraju sam se ja najslađe smijao jer sam taj isti -vlak uhvatio 5 minuta kasnije i odvezao se sve do Oaklanda. Javit ću se.

Alex

Tjedan dana kasnije, zazvonio je Franzov telefon. »Bila je to centrala«, priča, »pitajući primam li poziv na svoj račun od nekoga po imenu Alex. Kad sam mu čuo glas, kao da je zasjalo sunce nakon mjesec dana kiše.«

»Hoćeš li doći po mene?« pitao je McCandless.

»Jasno. Gdje si u Seattleu?«

»Ron«, nasmijao se McCandless, »nisam u Seattleu. U Kaliforniji sam, nedaleko od tebe, u Coachelli.«

Kako na kišovitom sjeverozapadu nije mogao naći posla, McCandless je uskočio u nekoliko teretnih vlakova i vratio se u pustinju. U Coltonu, u Kaliforniji, otkrio ga je drugi policajac i strpao u zatvor. Kad su ga pustili, autostopirao je u Coachellu, jugoistočno od Palm Springsa i nazvao Franza. Čim je spustio slušalicu, Franz je pohitao po McCandlessa.

»Otišli smo u Sizzler, gdje sam ga nahranio steikom i jastogom«, prisjeća se Franz, »a onda smo se odvezli natrag u Salton City.«

McCandless je rekao kako će ostati samo jedan dan, tek toliko da opere odjeću i spakira naprtnjaču.

Od Waynea Westerberga je saznao da u silosu u Carthagi može dobiti posao i jedva je čekao da ode tamo. Bio je jedanaesti ožujka, srijeda. Franz mu se ponudio da će ga odvesti do Grand Junctiona, u Coloradu, jer nije mogao dalje budući da je u ponedjeljak imao dogovoren poslovni sastanak u Salton Citvju. Na Franzovo iznenađenje i veliko olakšanje, McCandless je prihvatio, bez pogovora.

Prije nego što je otišao, Franz je dao McCandlessu mačetu, toplu vin-tericu s krznom, rasklopiv štap za pecanje i još nešto opreme za ekspediciju na Aljasku. U četvrtak, u zoru, Franzovim su se kamionom odvezli iz Salton Citvja. U Bullhead Citvju su stali da zatvore McCandlessov bankovni račun i posjete Charlieovu prikolicu, gdje je McCandless bio pohranio knjige i još neke stvari, uključujući i dnevnik-album s putovanja kanuom niz rijeku Colorado. Zatim je McCandless inzistirao na tome da počasti Franza ručkom u Golden Nugget Casinou, s druge strane rijeke, u Laughlinu. Prepoznavši McCandlessa, konobarica je uzviknula: »Alex! Alex! Vratio si se!«

Franz je prije puta kupio video kameru, pa je putem stajao snimiti krajolik. Iako se McCandless obično micao čim bi Franz usmjerio leće prema njemu, ostalo je nekoliko njegovih snimaka, kako nestrpljivo stoji u snijegu iznad Bryce Canvona. »O. K., idemo«, protestirao je u kameru. »Pred nama je dug put, Ron.« U trapericama i vunenom puloveru, McCandless je bio preplanuo, snažan, zdrav.

Franz kaže da je putovanje bilo ugodno, premda užurbano. »Ponekad bismo vozili satima ne prozborivši ni riječi«, prisjeća se. »Čak i dok je spavao, bio sam sretan što je u mojoj blizini.« U jednom se trenutku Franz usudio nešto zamoliti McCandlessa. »Moja majka je bila jedinica«, objašnjava. »Otac također. A i ja sam bio njihovo jedino dijete. Sada, kad mi je sin poginuo, zadnji sam od naše loze. Kad umrem, bit će to kraj naše obitelji. Stoga sam pitao Alexa mogu li ga posvojiti, bi li mi htio biti unuk.«

McCandless, kojemu je to pitanje bilo očito neugodno, izbjegao je odgovor: »Razgovarat ćemo o tome kad se vratim s Aljaske, Ron.«

Četrnaestog ožujka, Franz je ostavio McCandlessa na okretištu kod autoceste Interstate 70, ispred Grand Junctiona i vratio se u južnu Kaliforniju. McCandless je bio presretan što je krenuo put sjevera, a osjećao je i olakšanje — olakšanje što je ponovno izbjegao opasnost ljudske intimnosti, prijateljstva i sve one zbrkane emocionalne prtljage koja s tim ide. Pobjegao je iz klaustrofobičnih okvira svoje obitelji. Uspješno je držao Jan Burres i Waynea Westerberga na udaljenosti, umakavši iz njihovog života prije nego što se išta očekivalo od njega. A sada je bezbolno kidnuo i iz života Rona Franza.

Doduše, bezbolno s njegova stajališta — ali ne i sa starčeva. Čovjek se može pitati kako to da se Franz tako brzo i tako snažno vezao za McCandlessa, ali njegovi su osjećaji nepatvoreni, duboki i neoslabljeni. Franz je godinama živio sam. Bio je bez obitelji i jedva da je imao prijatelja. Samodiscipliniran, samostalan čovjek, sjajno se snalazio, bez obzira na godine i samoću. Međutim, ušavši u njegov život, McCandless je minirao starčeve pomno podignute obrane. Franz je uživao biti s McCandlessom, ali to sve čvršće prijateljstvo ukazalo mu je na to koliko je zapravo usamljen. Popunivši veliku prazninu u Franzovom životu, momak mu je otkrio svu njezinu dubinu. Kad je McCandless otišao, isto onako naglo kao što se pojavio, Franz je ostao duboko i neočekivano povrijeđen.

Početkom travnja, u Franzov je poštanski sandučić stiglo dugo pismo sa žigom Južne Dakote. »Zdravo Ron!«, započinjalo je:

Alexje. Evo, već gotovo dva tjedna radim ovdje, u Carhagi, u Južnoj Dakoti. Stigao sam ovamo tri dana nakon sto smo se rastali kod Grand Junctiona, u Coloradu. Nadam se da si se bez problema

vratio u Salton City. Volim raditi ovdje i sve je dobro. Vrijeme nije loše, mnogi dani su čak iznenađujuće blagi.

Pojedini farmeri su već počeli obrađivati u polja. Sad je vjerojatno prilično toplo, dolje, u južnoj Kaliforniji. Pitam se jesi li možda otišao vidjeti koliko se ljudi skupilo u Hotspringsu 20. ožujka, na Dan duge. Po onom što čujem, izgleda daje bilo sjajno, ali mislim da ta vrsta ljudi tebi ne leži.

Neću dugo ostati ovdje, u Južnoj Dakoti. Moj prijatelj, Wayne, bi želio da ostanem raditi u silosu tijekom cijeloga svibnja, pa da cijelo ljeto provedem putujući s njim kombajnom, ali ja samo želim krenuti na odiseju po Aljasci, pa se nadam kako ću krenuti najkasnije 15-travnja. To znači da krećem vrlo skoro, pa te molim da eventualnu poštu koja je stigla za mene pošalješ na donju adresu.

Ron, uistinu mi je dobro došla sva tvoja pomoći i uživao sam u trenucima provedenim s tobom.

Nadam se da te naš rastanak nije previše rastužio. Bojim se da će proći dosta vremena prije nego što se ponovno vidimo. Ako se s Aljaske vratim živ i zdrav, svakako ću tise javiti. Želio bih ponoviti savjet koji sam ti već dao, a to je da mislim kako bi ti trebao izvesti radikalnu promjenu u svom životu i hrabro početi činiti stvari

0 kojima možda nikad nisi razmišljao, ili se nisi usuđivao razmišljati. Toliki su nezadovoljni svojim životom, a nisu spremni poduzeti ništa da to promijene, samo zato što su se navikli na sigurnost, konformizam

1 konzervativnost, koji daju čovjeku privid mira, ali čovjekovu pustolovnu duhu zapravo ništa ne šteti toliko koliko sigurna budućnost. Sama jezgra čovjekova živa duha jest njegova strast prema avanturi.

Životna radost dolazi od susreta s novim iskustvima te stoga nema veće sreće od obzora koji se stalno mijenja i buđenja pod novim, drugačijim suncem. Želiš li imati nešto više od života, Ron, moraš se osloboditi težnje prema monotonij sigurnosti i prihvatiti improviziran stil življenja, koji će ti se isprva činiti ludim. Ali kad se jednom navikneš na takav život, shvatit ćeš njegov puni smisao i nevjerojatnu ljepotu. Stoga, Ron, da ne duljim, makni se iz Salt Cityja i put pod noge. Jamčim ti da ćeš biti presretan što si tako odlučio. Ali, bojim se da ćeš ti zanemariti moje savjete. Ti misliš kako sam ja

tvrdoglav, ali ti si još tvrdoglaviji od mene. Po povratku si imao divnu priliku vidjeti jedan od najljepših prizora na Zemlji, Grand Canyon, nešto što bi svaki Amerikanac trebao vidjeti barem jednom u životu. Ali iz nekog razloga, meni nejasnog, ti si jedino želio što prije stići kući, upravo u ono što imaš iz dana u dan. Bojim se da ćeš i ubuduće ostati vjeran toj navici i tako nikada nećeš otkriti prelijepu stvar koju nam je Bog dao da ih istražimo. Nemoj se skrasiti i sjediti najjednom mjestu. Kreći se, budi nomad, neka ti svaki dan otkrije nove obzore. Ti ćeš još dugo uživjeti, Ron, i bila bi šteta da ne prihvatiš priliku i promijeniš svoj život i tako zađeš u područja posve novih iskustava.

Griješiš kad misliš da Radost dolazi samo i ponajprije iz međuljudskih odnosa. Bog je postavio Radost svuda oko nas. Ona je u svemu što doživljavamo. Valja samo imati hrabrosti i okrenuti leđa uobičajenoj svakodnevnici i zakoračiti u nekonvencionalan život.

Želim samo reći kako ti nisam potreban ja, ni itko drugi, da bi ti unio novu svjetlost u život. Ona je svuda oko tebe, valja samo posegnuti za njom. Jedino što te u tome priječi si ti sam i tvoje tvrdoglavo odbijanje prihvaćanja promjene.

Ron, iskreno se nadam da ćeš otići iz Salton Cityja čim uzmogneš, prikačiti malu prikolicu na kamion i krenuti u istraživanje velikih djela koja je Bog izveo ovdje, na američkom Zapadu. Vidjet ćeš svašta i upoznati ljude od kojih možeš mnogo naučiti. A to ti valja izvesti što skromnije, bez ikakvih motela, kuhaj sam, drži se pravila da trošiš što manje, i uživanje će biti neusporedivo veće. Nadam se da ćeš prilikom našeg sljedećeg susreta biti nov čovjek, iza kojega će stajati bezbrojne pustolovine i iskustva.

Ne oklijevaj i ne smišljaj isprike. Jednostavno kreni. Jednostavno kreni. Bit će ti jako, jako drago što jesi.

Čuva] se, Ron, Alex

Molim te, piši na: Alex McCandless Madison, SD 57042

Začudo, čovjek kojemu je tada bila osamdeset i jedna godina, prihvatio je savjet dvadesetčetverogodišnje, smione lutalice. Franz je pohranio svoj namještaj i većinu drugih stvari u skladište, kupio GMC Duravan koji je opremio ležajevima i potrepštinama. Zatim se iselio iz stana i ulogorio na onoj naplavnoj uzvisini.

I tako se Franz smjestio na nekadašnjem McCandlessovom logorištu, nedaleko od Hot Springsa.

Poslagao je gromade kamenja da označi parkiralište za kombi, posadio kaktus opuncija i indigo grm, za mali vrt. A zatim je sjeo u pustinju i dan za danom iščekivao povratak svog mladog prijatelja.

Ronald Franz (ovo nije njegovo pravo ime jer me zamolio da mu dadem pseudonim), djeluje zapanjujuće krepko za čovjeka koji je zašao u deveto desetljeće života i preživio dva infarkta. Visok skoro metar osamdeset, krupnih ruku i kršnih prsa, stoji uspravno, nepovinutih pleća. Uši mu strše, velike u odnosu na druge dijelove glave, a velike su mu i kvrgave, mesnate šake. Kad sam ušao u njegovo logorište u pustinji, na sebi je imao iznošene traperice i besprijekorno bijelu majicu, vlastoručno ukrašen kožnati pojas, bijele čarape i izguljene crne mokasinke. Njegove godine odaju samo bore na čelu i ponosan nos, pun širokih rupa i prošaran ljubičastim filigranom žilica, nalik sitnoj tetovaži. Nešto manje od godinu dana nakon McCandlessove smrti, on gleda svijet opreznim plavim očima.

Kako bih odagnao Franzovu sumnjičavost, pružam mu fotografije koje sam prošloga ljeta snimio na putovanju Aljaskom, kad sam pratio McCandlessovu posljednju rutu Stampede Trailom. Prvih nekoliko fotografija prikazuju krajolik - snimke šikare, zarasle staze, dalekih planina, rijeke Sushane.

Franz ih proučava bez riječi i povremeno kima kad mu objašnjavam što je na njima; doima se zahvalnim što ih vidi.

Međutim, došavši do slike autobusa u kojem je mladić umro, vidljivo se ukočio. Nekoliko snimki prikazuje McCandlessove stvari u napuštenom vozilu; čim je shvatio što je to, Franzove su se oči zamaglile, vraća mi fotografije iako ih nije sve pogledao i udaljava se od mene kako bi se pribrao, dok ja mumljam nespretne isprike.

Danas Franz više ne živi na McCandlessovom logorištu. Tu je improviziranu cestu isprala poplava, pa se preselio tridesetak kilometara dalje, prema pustopoljinama Borrega, gdje se ulogorio uz samotan guštik kanadske topole. Nema više ni Oh-My-God Hot Springsa, njega su raznijeli buldožeri, a zatim je zemljište zasuto betonom, prema odluci Zdravstvene komisije Imperial Vallevja. Tamošnje vlasti kažu da su eliminirali izvore zbog straha da bi se

kupači mogli zaraziti bakterijama za koje se smatralo da naprosto bujaju u tim termalnim bazenima.

»Možda je to točno«, kaže mi namještenik u dućanu u Salton Citvju, »ali većina ljudi misli da su to učinili jer su izvori počeli privlačiti previše hipika, lotalica i kojekakva ološa. Mudar potez, ako mene pitate.«

Više od osam mjeseci nakon što se oprostio od McCandlessa, Franz je ostao na njegovu logorištu, promatrajući cestu ne bi li ugledao mladića s velikom naprtnjačom; strpljivo čekajući Alexov povratak.

U posljednjem tjednu 1992., dan nakon Božića, vraćajući se iz Salton Citvja kamo je otišao provjeriti je li mu stigla kakva pošta, pokupio je dva autostopera. »Jedan je bio iz Mississippija, mislim, a drugi Indijanac«, prisjeća se Franz. »Dok smo se vozili prema Hot Springsu, pričao sam im o svom prijatelju Alexu i njegovoj avanturi na Aljasci.«

Odjednom me mladi Indijanac prekinuo: »Da se nije zvao Alex McCandless?«

»Jest. Znači, i vi ste ga sreli ...«

»Zao mi je što vam to moram reći, gospodine, ali vaš prijatelj je mrtav. Smrznuo se gore u tundri.

Upravo sam čitao o tome u časopisu Outside.«

Šokiran, Franz je stao nadugo i naširoko ispitivati autostopera. Sve su se pojedinosti poklapale, priča je djelovala istinito. Nešto je pošlo opako po krivu. McCandless se nikada neće vratiti.

»Kada je Alex krenuo na Aljasku«, sjeća se Franz, »molio sam se. Molio sam Boga da ga štiti, rekao sam mu da je to osobit dječak. Ali dopustio je da Alex umre. I tako sam se 26. prosinca, kad sam saznao što se dogodilo, odrekao Gospodina. Povukao sam članstvo u crkvi i postao ateist. Zaključio sam da ne mogu vjerovati u Boga koji je u stanju dopustiti da se nešto tako strašno dogodi momku poput Alexa.

»Nakon što sam ostavio autostopere«, nastavlja Franz, »okrenuo sam kombi, vratio se u dućan i kupio bocu viskija. A onda sam se vratio u pustinju i ispio je. Odvikao sam se od pića pa mi je bilo zlo.

Nadao sam se da će me dotući, ali nije. Bilo mi je samo jako, jako loše.«

Carthage

Bilo je nekih knjiga ... jedna je bila Putovanje hodočasnika, o čovjeku koji je napustio svoju obitelj, ali nije pisalo zašto. Rado sam je povremeno čitao. Bilo je tu zanimljivih tvrdnji, pa ipak.

Mark Twain Avanture Huckleberry Finna

Istina je da mnogi kreativni ljudi ne uspijevaju ostvariti zrele odnose i ; krajnje su izolirani. Isto je tako istinito da u mnogim slučajevima trauma, u ,x> obliku rane separacije ili boli zbog gubitka, navodi potencijalno kreativnu osobu na razvijanje onih aspekata svoje osobnosti koji se mogu ispuniti u relativnoj izolaciji. Ali to ne znači da su samotnjačke, kreativne djelatnosti same po sebi patološke

...

Izbjegavajuće ponašanje je reakcija čija je svrha zaštititi dojenče od dezorganizacije u ponašanju.

Prenesemo li taj koncept na odrasli život, vidjet ćemo da se izbjegavajuće dojenče nerijetko razvije u osobu čija je glavna potreba pronaći smisao i red u životu koji nisu u cijelosti, ili nisu primarno, ovisni o međuljudskim odnosima.

Anthony Storr Samoća: povratak sebi

Veliki John Deere 8020 tiho čuči pod kosom večernjom svjetlošću, daleko od svih naselja, okružen polupokošenim poljem prosa, kakvo uzgajaju u Južnoj Dakoti. Iz ždrijela kombajna vire blatne tenisice Waynea Westerberga, kao da ga stroj želi cijelog progutati, poput divovskog metalnog gmaza koji probavlja žrtvu. »Dodajte mi taj nesretni francuski ključ, može?« duboko iznutra javlja se srdit, mukli glas. »Ili ste možda prezaposleni držanjem ruku u džepovima?« Kombajn se pokvario već treći put u tri dana i Westerberg se mukom muči ne bi li ga popravio prije mraka.

Nakon jedan sat, izvlači se, mastan i prljav, ali zadovoljan. »Oprostite na rječniku«, ispričava se Westerberg. »Već predugo radimo po cijeli dan. Bit će da sam malo nabrijan, kraj sezone je, a nemamo dovoljno ljudi. Računali smo da će Alex dosad već biti s nama.« Prošlo je pedeset dana otkad je McCandlessovo tijelo pronađeno na Aljasci, na Stampede Trailu.

Prije sedam mjeseci, jednog mraznog ožujskog popodneva, McCandless je ušetao u ured za održavanje silosa u Carthagi i objavio da je spreman za posao. »Baš smo sređivali račune od toga

dana«, prisjeća se Westerberg, »kad evo ti Alexa, s onom njegovom velikom naprtnjačom preko ramena.« Rekao je Westerbergu da kani ostate do 15. travnja, tek toliko da se snab-dije. Mora kupiti nešto nove opreme, objasnio je, jer se sprema za Aljasku. McCandless je obećao da će se odande vratiti na vrijeme za jesenju žetvu, pa je do kraja travnja želio biti u Fairbanksu, kako bi na sjeveru proveo što više vremena prije povratka.

Za vrijeme ta četiri tjedna u Carthagi, McCandless je naporno radio i to prljave, dosadne poslove koje nitko drugi nije htio — čistio skladišta, uništavao štetotočine, bojio, kosio korov. Jednom prilikom, želeći mu dati lakši posao, Westerberg ga je pokušao naučiti upravljati utovarivačem. »Alex nije znao bogznašto o strojevima«, priča Westerberg, vrteći glavom, »i bilo je prilično komično gledati ga kako petlja oko poluga i kvačila. Definitivno nije bio ono što bi se nazvalo tehničkim tipom.«

Osim toga, McCandless nije bio nadaren ni viškom zdravorazumskog pristupa stvarima. Mnogi koji su ga poznavali, komentirali su kako često od drveta nije vidio šumu. »Nije bio totalno izgubljen u vremenu«, priča Westerberg, »nemojte me krivo shvatiti. Ali u njegovom je razmišljanju bilo rupa.

Sjećam se da sam jednom prilikom ušao u kuhinju u kući u kojoj je živio i osjetio neki odvratni smrad.

Stvarno je zaudaralo. Otvorio sam mikrovalnu i vidio da je donji dio prekriven slojem užegle masti.

Alex je pekao piletinu, ali nije mu palo na um da se mast mora nekamo odliti. Nije stvar u tome da je bilo lijeno — uvijek je sve držao uredno — jednostavno nije primijetio masnoću.«

Ubrzo nakon što se McCandless tog proljeća vratio u Carthagu, Westerberg ga je upoznao sa svojom dugogodišnjom povremenom djevojkom, Gail Borah, krhkom ženicom tužnih očiju, nježnom poput ptice, finih crta lica i duge, plave kose. Bilo joj je trideset pet godina, bila je rastavljena s dvoje djece, tinejdžera, i začas se sprijateljila s McCandlessom. »Isprva je bio povučen«, prisjeća se Borah.

»Ponašao se kao da mu je teško biti u društvu većeg broja ljudi. Pretpostavljala sam da je to zato što je toliko vremena proveo sam.

»Gotovo svaki dan sam ga pozivala k sebi na večeru«, nastavlja Borah. »Volio je jesti. Nikada ništa ne bi ostavio na tanjuru. Nikada.

A umio je i dobro kuhati. Ponekad bi me pozvao u Wayneovu kuću i priredio večeru za sve. Kuhao je puno riže. Čovjek bi očekivao da će mu dosaditi, ali nije. Rekao je da može živjeti mjesec dana na svega desetak kila riže.

»Kad bismo se našli, Alex ie rado pričao«, prisjeća se Borah. »O ozbiljnim stvarima, kao da otvara dušu. Znao je reći da meni može kazati i ono što drugima ne može. Vidjelo se da ga nešto muči. Bilo je očito da se ne slaže sa svojim, ali nije ih spominjao, osim Carine, mlade sestre. Rekao je da su njih dvoje vrlo bliski. Pričao je kako je lijepa, da kad prođe ulicom, momci samo zure i okreću se.«

Sto se Westerberga tiče, on se nije opterećivao McCandlesovim obiteljskim problemima. »Bio je ljut na njih, s dobrim razlogom, pretpostavljao sam. Ali sad, kad je mrtav, više nisam tako siguran. Da je sada ovdje, itekako bih ga prekorio: 'Što ti je bilo na pameti? Toliko dugo se ne javiti svojim, ponašati se prema njima kao da su ti nitko i ništa!' Jedan od klinaca koji radi za mene uopće nema roditelja, jebi ga, al' nikad ga ne čuješ da bjesni zbog toga. Što god da je bilo između Alexa i njegovih, garantiram vam da sam vidio gorih stvari. Poznavajući Alexa, vjerojatno se zakačio s ocem i nije mogao prijeći preko toga.«

Ovaj Westerbergov zaključak pokazao se prilično točnom analizom odnosa između Chrisa i Walta McCandlessa. I otac i sin su bili tvrdoglavi i eksplozivni. Kako je Walt imao potrebu držati stvari pod kontrolom, a Chris je pak bio izrazito samostalne prirode, razilaženje je bilo neizbježno. Chris se začuđujuće dobro pokoravao Waltovom autoritetu u srednjoj školi i na fakultetu, ali u sebi je kuhao.

Mnogo je razmišljao o onome što je doživljavao kao očevu manjkavost u moralnom smislu, o načinu života svojih roditelja koji je smatrao licemjernim i o tiraniji njihove uvjetovane ljubavi. Naposljetku se pobunio - a kad je to učinio, otišao je u sebi svojstvenu krajnost.

Nedugo prije nego što će nestati, Chris se žalio Carini da je ponašanje njihovih roditelja »tako iracionalno, tako ugnjetavačko, tako lišeno svakog poštovanja i uvredljivo da je on iscrpio zadnje zalihe izdržljivosti.« Dodao je:

Budući da me nikad ne uzimaju ozbiljno, nekoliko mjeseci nakon što diplomiram pustit ću ih da povjeruju kako su bili u pravu, pustit ću

ih da vjeruju kako sam 'napokon počeo gledati stvari na njihov način i kako se naš odnos stabilizirao. A onda, u pravom trenutku, naglim, hitrim djelovanjem potpuno ću ih izbaciti iz svog žiovtu. Razvestću se od njih jednom i zauvijek i nikada više neću progovoriti ni s jednim od ta dva idiota, dok god sam živ. Napokon ću završiti s njima, zauvijek.

Hladnoća za koju je Westerberg slutio da vlada između Alexa i njegovih roditelja, bila je u potpunoj opreci s toplinom koju je McCandless pokazivao u Cathtagi. Srdačan i izrazito simpatičan kad je to želio biti, šarmirao je mnoge. Po povratku u Južnu Dakotu čekala su ga pisma ljudi koje je usput sreo, a bila su tu i

»pisma djevojke koja se strašno zaljubila u njega u nekom Timbuktu — kampiralištu, ili tako nešto, mislim«, prisjeća se Westerberg. Ali McCandless ni Westerbergu ni Borahici nikada nije spominjao ljubavne veze.

»Ne sjećam se da je Alex ikada spomenuo da je imao curu«, priča Westerberg. »Premda je nekoliko puta tekao da se kani oženiti i osnovati obitelj. Vidjelo se da odnose ne uzima olako. Nije bio od onih koji izađu kako bi pokupili curu samo za ševu.«

I Borah je bilo jasno da McCandless ne provodi vrijeme po barovima, u potrazi za provodom. »Jedne večeri je nekoliko nas izašlo u neki bar u Madisonu«, priča Borah, »a nismo ga mogli natjerati na plesni podij. Ali kad smo ga napokon dovukli, više nije htio sjesti. Sjajno smo se proveli. Nakon što je Alex poginuo i sve to, Carine mi je rekla da sam, koliko je njoj poznato, jedina djevojka s kojom je ikad plesao.«

U srednjoj školi je McCandless imao blizak odnos s dvije ili tri djevojke, a Carine se sjeća kako se jednom prilikom napio i pokušao dovesti djevojku u svoju sobu usred noći, ali tako su se spotali po stepenicama da se Billie probudila i poslala djevojku kući. Nema dokaza da je kao tinejdžer bio seksualno aktivan, a niti daje spavao s nekom ženom nakon što je završio srednju školu. (Nema, međutim, ni dokaza o tome da je bio seksualno intiman s nekim muškarcem.) Čini se da su McCandlessa žene privlačile, ali je ostao u velikoj mjeri, ili potpuno, seksualno neangažiran, čist kao redovnik.

Nevinost i moralna čistoća bila su svojstva o kojima je McCandless mnogo i često razmišljao. Jedna od knjiga pronađenih u autobusu s njegovim ostacima, bila je zbirka priča u kojoj se nalazila i Tolstojeva

'Kreutzerova sonata', u kojoj plemić koji se preobratio na asketizam, osuđuje 'zov puti'. U očito mnogo iščitavanu tekstu, nekoliko takvih odlomaka označeno je zvjezdicama i podcrtano, a rubovi gusto ispunjeni bilješkama ispisanim tipičnim McCandlessovim rukopisom. A u poglavlju o 'Višim zakonima', u Thoreauovom Waldenu, koji je također pronađen u autobusu, McCandless je zaokružio

'Krepost je muškarčev cvijet; a ono što se naziva genijem, junaštvom, svetošću i sličnim, samo su različiti plodovi toga cvijeta.'

Nas Amerikance seks neprekidno draška, opsjednuti smo njime, prestrašeni od njega. Kad neka više-manje zdrava osoba, osobito zdrav mlad čovjek, izabere odreći se zavodljivosti puti, šokirani smo, posprdno se smješkamo. Smjesta se bude sumnje.

McCandlessova očita seksualna nevinost, međutim, samo je prirodna posljedica jednog tipa osobnosti kojem se naša kultura navodno divi, barem kad se radi o slavnijim predstavnicima te osobnosti. Njegova ambivalentnost u pogledu seksa odjek je stavova slavni ljudi koji su divljinu prigrlili s nepodijeljenom strašću - od najslavnijih, to su Thoreau (cijeloga života djevac) i naturalist John Muir — a da ni ne govorimo o bezbrojnim, manje poznatim hodočasnicima, tragaocima, neprilagođenima i pustolovima. Kao i mnoge opijene divljinom, čini se da je i McCandlessa dozivala ona vrsta čežnje koja istiskuje seksualnu želju. Njegova je žudnja, na neki način, bila presnažna da bi se mogla utažiti ljudskim kontaktom. McCandlessa je možda mamila utjeha koju bi mu mogle pružiti žene, ali ona je blijedila u usporedbi sa susretom s golom prirodom, sa samim kozmosom. I tako ga je srce vuklo na sjever, na Aljasku.

McCandless je uvjeravao i Westerberga i Borah da će se kad završi boravak na sjeveru vratiti u Južnu Dakotu, barem za jesenju žetvu. A nakon toga, tko zna.

»Imao sam osjećaj da je ta ludost s Aljaskom njegova posljednja velika pustolovina«, priča Westerberg, »i da bi se nakon toga rado skrasio. Rekao je da će napisati knjigu o svojim putovanjima.

Volio je Carthagu. Nitko nije mislio da će do kraja života raditi u usranom silosu, sa svojim obrazovanjem. Ali definitivno se namjeravao vratiti ovamo na neko vrijeme, pomoći nam, razmisliti što će dalje sa svojim životom.«

Toga proljeća, međutim, McCandlessu je na pameti bila samo Aljaska. Pričao je o tom putovanju kad god mu se ukazala prilika. Po gradu je tražio društvo iskusnih lovaca i molio ih da ga poduče o vrebanju divljači, čišćenju i načinu prerade mesa. Borah ga je odvezla u Kmart, u Mitchellu, gdje je kupio zadnju opremu.

Do sredine travnja, Westerberg je već imao vrlo mnogo posla, a malo radnika, i zamolio je McCandlessa da odgodi put i ostane tjedan, dva duže. To mu nije bilo ni na kraj pameti. »Kad bi Alex nešto odlučio, nije odustajao«, jada se Westerberg. »Čak sam mu ponudio kupiti avionsku kartu do Fairbanksa, jer bi tako mogao ostati raditi desetak dana duže, a ipak stići na Aljasku do kraja travnja, ali on je rekao: 'Ne, ja želim pješice na sjever. Ići avionom bila bi prevara. To bi upropastilo cijelo putovanje.'«

Dva dana prije nego što je McCandless trebao krenuti na sjever, Mary Westerberg, Wayneova majka, pozvala ga je k sebi na večeru. »Moja mama nije baš oduševljena većinom mojih unajmljenih radnika«, priča Westerberg, »tako da nije imala želju upoznati ni Alexa. Ali ja sam uporno navaljivao, govoreći joj: 'Svakako moraš upoznati tog malog', tako da ga je napokon pozvala na večeru. Smjesta su se dopali jedno drugom. Razgovarali su pet sati, bez prestanka.«

»Bilo je nečega očaravajućeg u njemu«, objašnjava gospoda Westerberg, sjedeći za furniranim stolom od orahovine, za kojim je McCandless te večeri jeo. »Alex me se dojmio mnogo zrelijim od dvadeset četiri godine. Sto god bih rekla, želio je znati više o tome, kako to mislim, zašto sam stvorila ovakvo ili onakvo mišljenje o nečemu. Bio je gladan znanja. Za razliku od većine nas, bio je od onih osoba koje žive potpuno u skladu sa svojim uvjerenjima.«

»Satima smo razgovarali o knjigama; u Carthagi baš nema mnogo ljudi koji vole razgovarati o knjigama. Raspričao se o Marku Tvvainu. Bože, stvarno je bilo zabavno u njegovom društvu, bilo mi je žao što vrijeme tako leti. Radovala sam se što ću ga ujesen ponovno vidjeti. Stalno mi je na pameti.

Njegovo mi se lice uporno javlja pred očima — sjedio je u ovoj istoj stolici u kojoj vi sad sjedite. S obzirom na to da sam provela samo nekoliko sati u njegovom društvu, ni sama ne mogu vjerovati da me je njegova smrt tako potresla.«

Posljednje večeri u Carthagi, napio se u Cabaretu s Westerbergovom družinom. Jack Daniels je tekao potocima. Na opće čuđenje, McCandless je sjeo za klavir, premda nikada nije spominjao da umije svirati, i počeo izvoditi countrj melodije, zatim ragtime, pa stvari Tonvja Bennetta. Nije to bila pijana svirka. »Stvarno je dobro svirao«, priča Gail Borah, »Zbilja dobro. Oborio nas je s nogu.«

Ujutro, 15. travnja, svi su se okupili kod silosa da ga isprate. Naprtnjača mu je bila teška. U planinarskoj cipeli je imao oko tisuću dolara. Svoj je dnevnik i album sa slikama ostavio Westerbergu na čuvanje i dao mu kožnati pojas koji je napravio u pustinji.

»Znao je satima sjediti za šankom u Cabaretu i iščitavati taj pojas«, ptica Westerberg, »kao da nam prevodi hijerogliffe. Svaka slika koju je urezao u kožu imala je dugu priču za sobom.«

Kad je McCandless zagrlio Borah da se oprost, rekla je: »Primijetila sam da plače. To me preplašilo.

Nije planirao dug odlazak; pomislila sam kako ne bi plakao da ne kani poduzeti nešto jako riskantno pa zna da se možda neće vratiti. Tada mi se javila nelagodna slutnja da nikada više nećemo vidjeti Alexa.«

U blizini je brenčao veliki kamion s prikolicom; Rod Wolf, jedan od Westerbergovih radnika, trebao je prebaciti sjemenke suncokreta u Enderlin, u Sjevernoj Dakoti, pa je pristao povesti McCandlessa do autoceste Interstate 94.

»Kad sam ga ostavio, o ramenu mu je visila ona velika mačeta«, priča Wolf. »Pomislio sam 'Majko moja, nitko ga neće povesti kad to vidi.' Ali nisam mu ništa rekao. Samo sam se rukovao s njim, poželio mu sreću i kazao nek' piše.«

I uistinu jest. Tjedan dana kasnije, Westerberg je dobio razglednicu s kratkom porukom i žigom Montane:

18. travnja. Jutros stigao teretnim vlakom u Whitefish. Dobro napredujem. Danas ću se ušuljati preko granice i krenuti sjeverno, prema Aljasci. Pozdravi mi sve.

Čuvaj se, Alex

A onda je, početkom svibnja, Westetberg primio drugu razglednicu. Ova je bila s Aljaske, sa slikom polarnog medvjeda. Na žigu je pisalo 27. travnja 1992. »Pozdavi iz Fairbanksa!« pisalo je na njoj, Ovo su

ti posljednje vijesti od mene, Wayne. Stigao prije dva dana. Na području Yukona sam jedva nailazio na nekoga tko će me povesti. Ali napokon sam tu.

Molim te, svu moju poštu vrati pošiljaocu. Vjerojatno će proći dosta vremena prije nego što se vratim na jug. Pokaže li se ova avantura fatalnom i nikad ti se više ne javim, želim da znaš kako si sjajan čovjek. A sada krećem pješice u divljinu.

Alex

Istog je dana McCandless poslao razglednicu sa sličnom porukom Jan Burres i Bobu: Ljudi, bok!

Ovo vam je moje zadnje javljanje. Sada odlazim pješice u divljinu i tamo ću živjeti. Čuvajte se, drago mi je što sam vas upoznao.

Alexander

Aljaska

Možda je, na koncu konca, loša navika kreativnih, nadarenih ljudi da se predaju patološkim krajnostima koje nude osobite spoznaje, ali ne i trajan način života onima koji svoje psihičke rane ne mogu pretočiti u značajnu umjetnost ili misao.

Theodore Roszak u potrazi za čudesnim

Mi, u Americi, imamo tradiciju 'Velike rijeke s dva srca'^, što znači predati svoje rane divljini da ih liječi, preobrazi, odmori, što već. Kako to biva i u Hemingwayjevoj priči, ako vam rane nisu preduboke, to uspijeva. Ali ovo nije Michigan (niti Faulknerove Velike šume u Missisippijuj. Ovo je Aljaska.

Edvard Hoagland Uz crnu rijeku do Chalkyitsika

Kad je McCandless pronađen mrtav na Aljasci, a zbunjujuće okolnosti njegove smrti ispunile novinske stupce, mnogi su zaključili kako je momak zacijelo bio mentalno poremećen. Članak o njemu, u časopisu Outside, potaknuo je bujicu pisama, nemali broj kojih je zasuo kritikom ne samo McCandlessa već i mene, autora članka, zato što veličam nešto što su mnogi smatrali glupom, besmislenom smrću.

Velik broj negativistički intoniranih pisama stigao mi je upravo s Aljaske. »Ako mene pitate, taj Alex je bio budala«, piše jedan stanovnik Heah/ja, zaseoka na početku Stampede Traila. »Autor opisuje čovjeka koji se odrekao malog bogatstva, napustio obitelj koja ga voli, ostavio svoj auto, sat i geografsku kartu i spalio zadnje

novce koje je imao, kako bi se zatim zaputio u 'divljinu', zapadno od Heah/ja.«

»Ja osobno ne vidim ništa pozitivno u stilu života i doktrini divljine Chrisa McCandlessa«, grdi nas drugi čitatelj. »Uputiti se u divljinu, namjerno

5 The 'Big Two-Hearted River' - Pripovijetka Ernesta Hemingwaya, iz zbirke 'U naše doba', o povratniku iz I svjetskog rata koji pati od PTSP-a, ali vraćajući se prirodi svoga djetinjstva uspijeva zacijeliti psihičke rane. nepripremljen i preživjeti iskustvo na pragu smrti, ne znači da si bolji čovjek, to samo znači da imaš vrašku sreću.«

Jedan se pak čitatelj časopisa Outside pita: »Kako netko tko je odlučio 'nekoliko mjeseci živjeti od onoga što se može naći u prirodi' može zaboraviti skautsko pravilo broj jedan - pripremi se? Koji to sin može svojim roditeljima i obitelji zadati tako trajan, nepojmljiv udarac?«

»Krauker je lud, ako ne smatra Chrisa 'Alexandera Superskitnicu' McCandlessa luđakom«, iznosi svoje mišljenje čovjek iz North Polea, na Aljasci. »McCandless je bio već odavno prešao preko ruba, i samo je slučajno tresnuo o dno upravo na Aljasci.«

Najžešće kritike stigle su u obliku pisma na nekoliko gusto ispisanih stranica, koje je poslano iz Amblera, eskimskog seoca na rijeci Kobuk, sjeverno od Arktičkog kruga. Autor je bijelac po imenu Nickjans, učitelj, koji se tamo preselio iz Washingtona D.C. Upozorivši nas daje upravo 1 sat ujutro, a on je već dobrotno otpio iz boce Seagram'sa, Jans si daje oduška: Tijekom posljednjih 15 godina, ovdje u divljini naletio sam na nekoliko takvih McCandlessa. Uvijek ista priča: idealistični, energični momci koji precijene sami sebe, a podcijene divljinu i završe u nevolji.

McCandless nije bio ni po čemu jedinstven, ima ih poprilično takvih koji se muvaju po ovoj državi, a toliko su slični da su gotovo postali kolektivni kliše. Jedina razlika je u tome što je McCandless završio mrtav, a priča o njegovoj gluposti obišla sve medije ... (Jack London je imao pravo u 'Zapaliti vatru. Na koncu konca, McCandless je tek blijeda kopija Londonovog protagonista, koji se smrznuo jer je zanemario savjet, a bogovi kažnjavaju takvu oholost)...

Njegovo neznanje, koje se moglo izliječiti jednom preciznom topografskom kartom ili priručnikom za skaute, eto što gaje ubilo. I

dok iskreno suosjećam s njegovim roditeljima, za njega nemam nimalo sućuti. Takvo hotimično neznanje... svodi se na nepoštivanje zemlje i paradoksalno pokazuje onu istu vrstu arogancije koja je izazvala izlijevanje nafte iz tankera Exxon Valdez uz obale Aljaske — još jedan slučaj nepripremljenih ljudi koji misle da znaju što rade i onda petljaju po divljini i sve uprskaju samo zato što im manjka osnovne poniznosti. Sve je to samo pitanje stupnja.

McCandlessov isforsirani asketizam ipseudoknjiževni stavovi samo pojačavaju njegovu grešku, a nikako umanjuju ... McCandlessove razglednice, bilješke, dnevni... zvuče kao uradak kakvog srednjoškolca, doduše natprosječnog, ali pomalo izafektiranog— ili nije možda nešto promaklo?

Na Aljasci je uglavnom vladalo mišljenje kako je McCandless bio naprosto još jedan sanjar, žutokljunac bez potrebnog znanja, koji je krenuo u divljinu očekujući da će tamo naći odgovor na sve svoje probleme, a umjesto toga je pronašao samo komarce i samotnu smrt. U divljini Aljaske već godinama dolaze raznorazni marginalci, kako nikada više ne bi odande izašli. Nekoliko takvih duboko se zacrtalo u kolektivno pamćenje ovog dijela zemlje.

Bio je tu idealist, pristaša kontrakulture, koji je početkom 1970-ih prošao kroz selo Tananu, objavivši kako ostatak života želi provesti 'komunicirajući s Prirodom'. Negdje sredinom zime, neki je biolog na terenskom radu pronašao njegove stvari — dvije puške, kamp opremu, dnevnik ispunjen nesuvislim bljezgarijama o istini i ljepoti te začetke nejasne ekološke teorije - u praznoj brvnari nedaleko Toftvja, zametenoj snijegom. Sam mladić nije nikada pronađen.

Nekoliko godina kasnije, pojavio se vijetnamski veteran koji je izgradio brvnaru na Crnoj rijeci, istočno od Chalkvitsika da 'pobjegne od ljudi'. Do početka veljače ostao je bez hrane i umro od gladi, naizgled se ni ne pokušavši spasiti, iako se neka četiri kilometra nizvodno nalazila druga brvnara puna mesa.

Pišući o ovoj pogibiji, Edward Hoagland primjećuje kako Aljaska 'nije baš najbolje mjesto na svijetu za pustinjačke eksperimente ili demonstriranje ljubavi prema miru i tišini.«

A bio je tu i mušičavi genij, na kojeg sam 1981. naletio na obalama Zaljeva Prince William. Ulogorio sam se u šumama izvan Cordove, na Aljasci, uzaludno pokušavajući naći posao pomoćnog radnika na

ribarskoj brodici, nastojeći utuci vrijeme dok Uprava za lov i ribolov ne objavi početak sezone komercijalnog lova na losose. Jednog kišnog popodneva, ušetavši u grad, put mi se ukrstio s neurednim, uznemirenim čovjekom od četrdesetak godina. Imao je čupavu crnu bradu, kosu do ramena, koju je obuzdao prljavom najlonskom trakom da mu ne pada na lice. Žustro je koračao prema meni, pogrbljen pod otežom kladom od skoro dva metra, koju je naprtio na rame.

Dok je prilazio, pozdravio sam ga, a on mi je odzdravio promumljavši nešto, pa smo zastali pod kišom koja je sipila da izmijenimo nekoliko riječi. Nisam ga pitao zašto u šumu nosi mokru kladu, kad ih tamo ima koliko ti srce želi. Nakon što smo tako proveli nekoliko časaka izmjenjujući srdačne banalnosti, pođosmo svaki svojim putem.

Iz naše kratke razmjene zaključio sam kako sam upravo sreo slavnog ekscentrika kojeg domaći nazivaju 'gradonačelnikom' Hipijevske drage — zaljeva sjeverno od grada, koji je magnet za dugokose putnike u prolazu, a gdje je 'gradonačelnik' živio već nekoliko godina. Većina stanovnika Hipijevske drage su poput mene, ljetni doseljenici koji dolaze u Cordovu u nadi da će pronaći kakav dobro plaćen ribarski posao, a ako to ne ide, onda posao u tvornicama za preradu lososa. Ali

'gradonačelnik' je bio drugačiji.

Pravo ime bilo mu je Gene Rosellini. Bio je najstariji posinak Victora Rosellinija, bogatog vlasnika restorana iz Seatlea i bratić Alberta Rosellinija, silno popularnog guvernera države Washington, između 1957. i 1965. Kao mladić, Gene je bio vrstan sportaš i izvrstan student. Mnogo je čitao, vježbao jogu i postao stručnjak za istočnjačke borilačke vještine. U srednjoj školi i na fakultetu nikad se nije spustio ispod prosjeka 4.0. Na University of Washington i poslije, na Seattle University, posvetio se antropologiji, povijesti, filozofiji i lingvistici, upisujući mnoge dodatne predmete, ali ne radeći na tome da stekne diplomu. Nije vidio razloga za to. Držao je kako je već samo stjecanje znanja cilj dovoljno vrijedan da mu ne treba nikakvih vanjskih potvrda.

Malo-pomalo, Rosellini je napustio sveučilište, otišao iz Seatlea i smucao se sjeverno, uz obalu, kroz Britansku Kolumbiju i izbočenim

dijelom Aljaske. Godine 1977. zaustavio se u Cordovi. Tamo je, u šumi na rubu grada, odlučio posvetiti život ambicioznom antropološkom eksperimentu.

»Želio sam otkriti je li moguće biti nezavisan o suvremenoj tehnologiji«, ispričao je novinarki Anchorage Daily Netvsa, Debra McKinnev, desetljeće nakon dolaska u Cordovu. Zanimalo ga je mogu li ljudi živjeti onako kako su živjeli naši preci, kad su zemljom lutali mamuti i tigrovi sabljastih zuba ili je naša vrsta predaleko odmakla od svojih korijena, a da bi mogla preživjeti bez baruta, čelika i drugih civilizacijskih postignuća. S opsesivnim smislom za detalj, karaktetističnim za tu vrstu tvrdoglavog genija, Rosellini je iz svog života izbacio sve osim najprimitivnijih oruđa, koja je izrađivao sam od prirodnih materijala.

»To ga je uvjerilo kako se ljudi razvijaju u sve inferiornija bića«, objašnjava McKinnev, »i postavio si je za cilj da se vrati u prirodno stanje. Neprekidno je eksperimentirao s različitim razdobljima — rimskim vremenima, željeznim dobom i brončanim dobom. Pred kraj je njegov život poprimio elemente neolitičkog.«

Hranio se korijenjem, bobicama i morskim algama, hvatao divljač kopljem i stupicama, odjevao se u prnje, podnosio studene zime. Kao da je uživao u teškim životnim uvjetima. Njegov dom iznad Hipijevske drage bila je potleušica bez prozora, koju je izgradio bez pile i sjekire: »Znao bi danima oštrim kamenom dupsti kakvu kladu«, piše McKinnev.

Kao da preživljavanje prema strogim pravilima koja je sam sebi nametnuo nije dovoljno, Rosellini je opsesivno vježbao, kad god nije bio zaokupljen potragom za hranom. Dani su mu bili ispunjeni vježbama, dizanjem utega, trčanjem, nerijetko s teretom kamenja na plećima. Ispripovjedio je kako tijekom jednog tipičnog ljeta trči u prosjeku trideset kilometara dnevno.

Rosellinijev 'eksperiment' trajao je duže od desetljeća, ali naposljetku je imao osjećaj kako je dobio odgovor na pitanje koje ga je inspiriralo. U pismu prijatelju, piše: Svoj život odrasla čovjeka započeo sam polazeći od hipoteze kako bi bilo moguće živjeti kao u kamenom dobu. Više od 30 godina, samog sam sebe programirao i uvjetovao u tu svrhu. Mogu reći da sam u posljednjih 10 godina

uistinu iskusio fizičku, mentalnu i emocionalnu realnost kamenog doba.

Ali, da posudim budistički izričaj, naposljetku sam se našao licem u lice s realnošću. Shvatio • " sam da ljudskim bićima onakvim kakva ih mi poznajemo nije

moguće živjeti od onoga što priroda daje. -ri

Činilo se da Rosellini smireno prihvaća neuspjeh svoje hipoteze. S pedeset devet godina vedro je objavio kako je »preoblikovao« svoje ciljeve i kako sada namjerava »hodati svijetom, živeći samo s onim što imam u naprtnjači. Kanim prijeći 30 do 40 kilometara dnevno, svih sedam dana u tjednu, 365 dana u godini.«

Putovanje se, međutim, nikad nije ostvarilo. U studenom 1991. Rosellini je otkriven kako leži licem na zemlji, u svojoj kolibi, s nožem zabodenim u srce. Mrtvozornik je utvrdio kako si je sam zadao smrtonosni udarac. Nije bilo oprostajnog pisma. Rosellini nije ostavio nikakvog objašnjenja zašto je odlučio okončati život tada i na takav način. Po svemu sudeći to nitko nikada neće saznati.

Priča o Rosellinijevoj smrti i neobičnom životu pojavila se na naslovnoj stranici Anchorage Daily Neivsa. Patnje Johna Mallona Watermana, međutim, privukle su manje pozornosti. Rođen 1952., Waterman je odrastao u onim istim dobrostojećim predgrađima Washingtona koja su oblikovala Chrisa McCandlessa. Njegov otac, Guy Waterman, bio je glazbenik i pisac slobodnjak kojem se, između ostalih zasluga, može pripisati i to što je pisao govore za predsjednike, bivše predsjednike i druge istaknute vašingtonske političare. Watermanov tata bio je i vrstan planinar koji je svoja tri sina podučio penjanju od rane dobi. John, srednji sin, počeo se baviti alpinizmom već s trinaest godina.

Bio je prirodno nadaren za to. John je odlazio na litice kad god bi mu se ukazala prilika, a kad se nije mogao penjati, opsesivno je trenirao. Svaki dan bi izveo četiristo sklekova i pješice, brzim hodom prelazio četiri kilometra do škole. Nakon što bi popodne stigao kući, dodirnuo bi prednja vrata i vratio se do škole kako bi prešao dvostruki put.

Godine 1969., kad mu je bilo šesnaest godina, John se popeo na Mt. Mc-Kinlev (koji je on nazivao Denali, kao i većina Aljaščana, sklonijih starom nazivu koji su vrhu nadjenuli Athapaskan Indijanci) i

tako postao treći po redu najmlađi čovjek koji se popeo na ovu najvišu formaciju zemlje na sje-vernoameričkom kontinentu. Tijekom sljedećih nekoliko godina zabilježio je još dojmljivije uspone na Aljasci, u Kanadi i u Europi. Do trenutka kad se upisao na Aljaska Univerzitet u Fairbanksu, 1973., Waterman je stekao reputaciju jednog od najperspektivnijih mladih alpinista Sjeverne Amerike.

Waterman je bio nizak, jedva metar pedeset sedam, s licem kakvog vrtnog patuljka i mišićavim, neumornim tijelom gimnastičara. Znanici ga se sjećaju kao društveno neprilagođenog muškarca-djeteta, s besramnim smislom za humor i nemirnom, gotovo manično-depresivnom osobnošću.

»Kad sam upoznao Johna«, priča James Brady, penjački partner i kolega s fakulteta, »šepurio se kampusom zaogrnut dugim, crnim plaštem i s plavim naočalama u stilu Eltona Johna, s velikom zvijezdom između stakala. Nosao je uokolo jeftinu gitaru koju je pomoću ljepljive trake održavao u jednom komadu i bio spreman raštimano pjevati balade o svojim pustolovinama svakome tko ga je htio slušati. Fairbanks je oduvijek privlačio kojekakve čudake, ali on je bio udaren čak i za Fairbanks.

Da, Johna ste mogli posvuda vidjeti. Mnogi nisu znali kako izaći na kraj s njim.«

Nije teško pretpostaviti što je uzrokovalo Watermanovu nestabilnost. Njegovi su se roditelji, Guy i Emily Waterman, rastali kad je bio tinejdžer, a Guy je, prema izvoru bliskom obitelji, »nakon razvoda praktički napustio sinove. Nije više htio imati posla s njima i to je Johna jako pogodilo. Nedugo nakon što su im se roditelji rastali, John i njegov stariji brat, Bili, otišli su posjetiti oca — ali Guy ih nije htio primiti. Ubrzo potom, John i Bili otišli su u Fairbanks živjeti s ujakom. Dok su bili tamo, John je čuo da im otac dolazi penjati se na Aljasku i jako se uzбудio. Guy je, doduše, došao, ali se uopće nije javio sinovima; došao je i otišao, ni ne posjetivši ih. To je Johnu slomilo srce.«

Bili, s kojim je John bio jako blizak, izgubio je nogu kao tinejdžer, uskačući u teretni vlak. Godine 1973.

Bili je svojim poslao enigmatično pismo, nejasno aludirajući kako planira otići na poduže putovanje, a potom nestao bez traga; do danas se ne zna što se zbilo s njim. Za vrijeme Johnove alpinističke

karijere, osam njegovih bliskih prijatelja i penjačkih partnera poginulo je u nesrećama ili počinilo samoubojstvo. Nije pretjerano zaključiti kako je takav niz nesreća mladoj Watermanovoj psihi zadao težak udarac.

U ožujku 1978., Waterman se upustio u dotad najzahtjevniju ekspediciju, solo uspon na jugoistočni

'stup' Mt. Huntera, dotad neosvojen pristup koji je prkosno odbio tri tima elitnih alpinista. Pišući o tom pothvatu u časopisu Climbing, novinar Glenn Randall je izvijestio kako je Waterman kazao da su mu pri ovom usponu suputnici bili »vjetar, snijeg i smrt«: Šiljci tako prozračni kao da su od bjelanjka stršali su iznad dubokih bezdana. Vertikalni ledeni zidovi osipali su se poput kockica leda napola otopljenih u čaši, pa iznova zamrznutih. Vodili su do uskih i strmih grebena koje je bilo najlakše prijeći objahavši ih. Na trenutke bi ga tako savladali bol i samoća da bi briznuo u plač.

Nakon osamdeset jednog dana iscrpljujućeg, krajnje opasnog uspona, Waterman je dospio do vrha Hunter, visokog 4442 m, koji se izdiže iz Aljaškog masiva, južno od Denalija. Trebalo mu je narednih devet tjedana za tek nešto manje mučan spust; sve u svemu, Waterman je proveo 145 dana sam na planini. Kad se vratio u civilizaciju, bez prebijene pare, posudio je dvadeset dolara od Cliffa Hudsona, pilota koji ga je odvezao s podnožja planine, i vratio se u Fairbanks, gdje je jedino uspio naći posao perača suda.

Kako god bilo, Watermana je malo alpinističko bratstvo Fairbanksa slavilo kao heroja. Održao je javno predavanje s dijapozitivima o usponu na Hunter, koje Brady naziva 'nezaboravnim'. »Bio je to nevjerojatan doživljaj, bez ikakvih ograda. Iznio nam je sve svoje misli i osjećaje, svoj strah da neće uspjeti, strah od smrti. Imali smo osjećaj da smo postali dio njega.« U mjesecima koji su slijedili nakon ovog epskog pothvata, Waterman je, međutim, otkrio da uspjeh nije umirio njegove demone, već ih razbudio.

Watermanov se um počeo razmatati poput klupka. »John je bio jako samokritičan, vječito je analizirao samoga sebe«, prisjeća se Brady. »A uvijek je bio i poprilično opsesivan. Sa sobom je nosio po nekoliko blokova za bilješke. Zapisivao je sve, pravio bilješke o svemu što bi učinio tijekom dana.

Sjećam se da sam jednom naletio na njega u centru Fairbanksa. Kad sam mu prišao, smjesta je izvadio blok, upisao vrijeme našeg susreta i razgovara, koji je bio sasvim površan. Napisao je tri ili četiri stranice bilješki o tom susretu, iza svih ostalih stvari koje je toga dana pribilježio. Negdje je zacijelo držao hrpe i hrpe takvih bilješki, koje nitko ne bi mogao dešifrirati osim njega samoga.«

Ubrzo potom, Waterman se natjecao na izborima za upravni odbor mjesne škole, zagovarajući nesputani seks i legalizaciju halucinogenih droga. Izgubio je na izborima, što nije začudilo nikoga osim njega samog, ali se smjesta upustio u drugu političku kampanju — za predsjednika SAD-a. Zastupao je stranku Nahranite gladne, koja se uglavnom zalagala za to da nitko na planeti ne bi smio umrijeti od gladi.

Kako bi dao publicitet svojoj kampanji, izložio je planove da će se sam popeti uz južnu, najstrmiju stranu Denalija i to zimi, s minimumom hrane. Time je htio naglasiti nepotrebno razbacivanje i nemoralnost tipičnog američkog načina prehrane. Kao dio treninga za uspon, uranjao bi se u kadu punu leda.

Prosinca 1979., Waterman je odletio na ledenjak Kahiltna kako bi započeo uspon, koji je otkazao nakon četrnaest dana. »Vozite me kući«, navodno je kazao pilotu malog aviona. »Ne želim umrijeti.«

Nakon dva mjeseca, međutim, počeo je pripreme za drugi pokušaj. Ali u Talkeetni, selu južno od Denalija odakle kreće većina planinarskih ekspedicija na Aljaski masiv, brvnara u koju se smjestio zapalila se i izgorjela do temelja, pretvorivši u pepeo i njegovu opremu i brdo bilješki, poezije i dnevnika koje je smatrao svojim životnim djelom.

Nakon ovog gubitka Waterman je izgubio kompas. Dan nakon požara, sam se prijavio na Psihijatrijski institut u Anchorageu, odakle je otišao nakon dva tjedna, uvjeren kako postoji neka zavjera protiv njega, da ga se zauvijek smiri. A onda se, u zimu 1981., odlučio za drugi solo pokušaj uspona na Denali.

Kao da se popeti na vrh usred zime nije bilo dovoljno izazovno, ovoga puta je odlučio povećati rizik započevši uspon na morskoj razini, što je značilo odhodati 256 napornih, zaobilaznih kilometara od obale Cook Inleta, samo da bi došao u podnožje planine. I tako se zaputio sjeverno od mora u veljači, ali kad je stigao u donji dio

ledenjaka Ruth, na 48 kilometara od vrha, entuzijazam ga je napustio, pa je odustao i vratio se u Talkeetnu. U ožujku je, međutim, ponovno prikupio svu odlučnost i nastavio svoj samotnjački put. Prije nego što je otišao iz grada kazao je pilotu Cliffu Hudsonu, koga je smatrao prijateljem: »Više se nećemo vidjeti.«

Bio je to izuzetno hladan ožujak u Aljaskom masivu. Toga mjeseca, Mugs Stump susreo se s Watermanom u gornjem dijelu ledenjaka Ruth.

Stump, alpinist svjetskoga glasa, koji je poginuo na Denaliju 1992., upravo se popeo teškim novim alpinističkim smjerom do obližnjeg vrha, Mooses Tooth. Nedugo nakon slučajnog susreta s Watermanom, Stump me posjetio u Seattleu i primijetio kako: »John nije djelovao sasvim pri sebi.

Ponašao se nesuvislo i govorio nekakve gluposti. Navodno se kanio popeti na Denali, ali jedva da je uopće imao opreme. Na sebi je imao jeftino jednodjelno odijelo za sanjkanje, a nije čak nosio ni vreću za spavanje. Od hrane je imao samo nešto brašna, šećera i veliku limenku masti.« U knjizi Točka loma, Glenn Randall piše:

Waterman se zadržao nekoliko tjedana u području planinarske kuće Sheldon, male brvnare podignute uz rub ledenjaka Ruth, u samom srcu masiva. Kate Buli, Watermanov prijatelj koji se u to vrijeme penjao tuda, ispričao nam je dajda je bio izmoren i manje oprezan nego obično. Nazvao je Cliffa (Hudsona) pomoću radija koji je posudio od njega i zamolio ga da doleti s još hrane. A onda mu je vratio taj radio. »Više mi neće trebati«, kazao je. To bi mu bio jedini način da traži < pomoć.

Waterman se posljednji put ulogorio 1. travnja, na Northvest Forku ledenjaka Ruth. Njegovi tragovi vodili su prema istočnom rebru Denalija, ravno kroz labirint golemih raspuklina, što govori o tome da se nije trudio izbjeći očitu opasnost. Više ga nitko nije vidio; pretpostavlja se da je propao kroz tanak ledeni prijelaz i pao na dno neke od dubokih pukotina. Nakon što je nestao, služba za spašavanje nacionalnog parka tjedan dana je helikopterima nadlijetala putanju koju je kanio prijeći, ali nije mu bilo ni traga ni glasa. Neki su planinari kasnije na kutiji s Watermanovim stvarima, u planinarskoj kući Sheldon, pronašli papirić. »13.03.81.«, pisalo je na njemu. »Moj posljednji poljubac, 1:42 popodne.«

Neizbježno se nameću paralele između Johna Watermana i Chrisa McCandlessa. Bilo je također usporedbi McCandlessa s Carlom McCunnom, prijaznim, rastresenim Teksašaninom, koji se tijekom naftnog buma 1970-ih preselio u Fairbanks i pronašao unosno zanimanje na projektu izgradnje transaljaskog naftovoda. Početkom ožujka 1981., dok je Waterman bio na posljednjem putovanju kroz Aljaski masiv, McCunn je unajmio pilota malog aviona da ga odveze do udaljenog jezera u blizini rijeke Coleen, 120 kilometara sjeveroistočno od Fort Yukona, na južnoj granici masiva Brooks.

Tridesetpetogodišnji fotograf amater, McCunn je kazao prijateljima kako ide snimati divljinu. Doletio je u to područje s pet stotina rola filma, .22 i

.30-kalibarskim puškama, sačmaricom i šesto kila potrepština. Namjeravao je ostati u divljini tijekom cijeloga kolovoza. Iz nekog se razloga nije dogovorio s pilotom da krajem ljeta dođe po njega i to ga je stajalo života.

Ovakav zapanjujući previd nije nimalo začudio Marka Stoppela, mladog stanovnika Fairbanksa koji je dobro upoznao McCunna za vrijeme devet mjeseci zajedničkog rada na naftovodu, nedugo prije nego što će mršavi, dugonogi Teksašanin krenuti za masiv Brooks.

»Carl je bio srdačan, izuzetno popularan, prostodušan tip«, prisjeća se Stoppel. »A doimao se i pametnim. Ipak, bilo je u njemu nečeg sanjarskog, nečega što je bilo pomalo izvan dodira s realnošću.

Bio je vatren, volio tulumariti. Umio je biti vrlo odgovoran, ali povremeno je imao sklonost postupiti posve neplanirano i nepripremljeno, prepustiti se impulsu, izvući se na čistu sreću i stil. Ne, uopće me ne čudi što je Carl otišao u divljinu i zaboravio se dogovoriti da dođu po njega. Ali, s druge strane, mene nije lako šokirati. Već nekoliko mojih prijatelja se utopilo ili bilo ubijeno ili umrlo pod čudnim okolnostima. Na Aljasci se čovjek navikne na to da se događaju čudne stvari.«

Krajem kolovoza, kako su dani u masivu Brooks postajali kraći, a zrak zadobivao jesenju oštrinu, McCunn je počeo brinuti što nitko ne dolazi avionom po njega. »Mislim da sam trebao malo bolje isplanirati tko će me odvesti odavde«, povjerio je svom dnevniku, koji je velikim dijelom objavljen posthumno, u pet nastavaka, u obradi

Krisa Capps, u Fairbanks Daily News-Mineru. »Ali uskoro ću vidjeti.«

Tjedan za tjednom sve više je osjećao brzo približavanje zime. Kako su mu se zalihe hrane smanjivale, McCunn je duboko zažalio što je većinu punih patrona za sačmaricu pobacao u jezero. »Ne mogu prestati misliti na sve one patrone koje sam bacio prije dva mjeseca«, zapisao je. »Imao sam pet kutija i kad god bih ih vidio kako stoje tu, osjećao sam se pomalo glupavo što sam ih toliko nakupovao. (Kao kakav ratni huškač) ... stvarno bistro. Tko bi mislio da će mi zatrebati da ne umrem od gladi.«

A onda, jednog svježeg rujanskog jutra, ukazao mu se spas. McCunn je vrebao patke, s ono malo municije što mu je ostalo, kad je mirnoću presjeklo brujanje aviona, koji se začas pojavio nad njegovom glavom. Vidjevši logor, pilot se spustio niže i napravio dva kruga da ga pogleda. McCunn mu je divljački mahao fluorescentno narančastim pokrivačem. Avion nije imao plovke već samo kotače, pa nije mogao sletjeti, ali McCunn je bio uvjeren kako ga je vidio i kako će doći po njega. Bio je tako siguran u to da je u dnevnik zapisao: »Nakon prvog kruga, prestao sam mahati. Zatim sam se počeo pakirati i raspremati logor.«

Ali ni toga dana, ni sljedećeg, a ni dan nakon toga, nije došao nikakav avion. Stjecajem okolnosti McCunn je pogledao na poleđinu svoje lovačke dozvole i shvatio zašto. Na papiru su bili prikazani znakovi rukom za slučaj opasnosti i potrebe komuniciranja s avionom, sa zemlje. »Sjećam se da sam visoko podigao desnu ruku i prilikom drugog nadlijetanja zamahnuo pesnicom prema avionu«, zapisao je McCunn. »Bio je to pozdrav radosti — kao kad vašem timu u presudnom trenutku dosude faul, ili tako što.« Nažalost, kako je prekasno saznao, podići jednu ruku je međunarodni znak da je 'sve O.K. i nije potrebna pomoć'. Znak za S.O.S., 'smjesta pošaljite pomoć', dvije su uzdignute ruke.

»Možda je to razlog što su se, nakon što su već bili odletjeli, vratili i napravili još jedan krug, na što ja nisam uopće reagirao (štoviše, mislim da sam možda okrenuo leđa avionu dok je prolazio)«, raspravlja sam sa sobom McCunn u dnevniku. »Tada su me vjerojatno otpisali kao čudaka.«

Na kraju rujna, tundra je već bila pokrivena snijegom, a jezero se zaledilo. Kako je ostao bez hrane, McCunn je pokušao skupljati šipke i praviti stupice za zečeve. Jednom se prilikom uspio dokopati mesa bolesnog soba koji je ušao u jezero i uginuo. Do početka listopada, međutim, potrošio je svu svoju tjelesnu masnoću i bilo mu je teško zagrijati se tijekom dugih, studenih noći. »Nemoguće da nitko u gradu nije primijetio da nešto nije u redu kad me toliko dugo nema«, zabilježio je. Ali i dalje nije bilo aviona.

»Tipično za Carla, da misli kako će se nekom magijom netko pojaviti i spasiti ga«, kaže Stoppel.

»Vozio je kamion, pa je lijepo mogao sjediti, voziti i sanjariti. Tako mu je i palo na um to putovanje u masiv Brooks. Za njega je to bio ozbiljan pothvat - velik dio godine je proveo razmišljajući o tome, planirajući, smišljajući kako to organizirati, tijekom pauza raspravljajući sa mnom kakvu opremu ponijeti. Ali uza sve to ozbiljno planiranje, prepuštao se i svakojakim fantazijama.

»Na primjer«, nastavlja Stoppel, »Carl nije kanio odletjeti tamo sam. Prvi plan mu je bio otići tamo s nekom lijepom ženom. Zagrijao se za nekoliko cura koje su radile s nama i potrošio dosta vremena i energije pokušavajući nagovoriti Sue ili Barbaru, ili koga već, da mu se pridruže - što je uglavnom bilo puko fantaziranje. Nije bilo načina da se to ostvari. Hoću reći, u bazi plinovoda, gdje smo mi radili, na Pump Station 7, na jednu žensku dođe po četrdesetak momaka. Ali Carl je bio sanjalica i sve do zadnjeg časa, kad je odletio za masiv Brooks, uporno se nadao kako će neka cura promijeniti mišljenje i poći s njim.«

Isto tako, objašnjava Stoppel: »Carl je bio tip momka koji je u stanju nerealno očekivati da će se netko sjetiti da je u nevolji i doći po njega. Čak i dok je bio na rubu gladi, vjerojatno je zamišljao kako će Velika Sue u zadnjem trenutku doletjeti s avionom punim hrane i baciti mu se u zagrljaj. Ali njegov svijet fantazija bio je izvan realnosti drugih. I tako je Carla iz dana u dan proždiralala glad. Do trenutka kad je napokon shvatio kako ga nitko neće doći spasiti, skvrčio se u tolikoj mjeri da je bilo prekasno da išta poduzme.«

Kako je McCunnova zaliha hrane nestajala, zapisao je u dnevnik: »Postajem uistinu zabrinut. Da budem iskren, počinje me hvatati

strah.« Temperatura se spustila na minus dvadeset. Na prstima ruku i nogu stvorile su mu se bolne, gnojne ozeblinje.

U studenom je pojeo posljednje zalihe. Bio je slab i stalno mu se vrtilo, izmoždjeno tijelo potresale su ledene groznice. Dnevnik bilježi: »Ruke i nos su mi u sve gorem stanju, isto tako i stopala. Vrh nosa je jako natekao, pun plikova i krasta ... Zsigurno polagan i bolan put u smrt.« McCunn je razmišljao o tome da napusti sigurnost svog logora i krene pješice za Fort Yukon, ali je zaključio kako nije dovoljno snažan i kako bi pao od iscrpljenosti i studeni prije nego što bi stigao tamo.

»Dio unutrašnjosti u koji se Carl zaputio, dalek je, pust dio Aljaske«, nastavlja Stoppel. »Zimi postaje strahovito hladno. Neki ljudi u njegovoj situaciji možda bi smislili način da se izvuku odatle ili možda prezime, ali za to je valjalo biti vraški snalažljiv. Za tako što čovjek mora imati muda. Za to moraš biti tigar, ubojica, jebena zvijer. Carl je bio previše opušten. On je bio momak za tulume.«

»Bojim se da ovako dalje neće ići«, napisao je McCunn, negdje krajem studenog, pri završetku svog dnevnika, koji je sada ispunjavao sto stranica papira s plavim crtama. »Dragi Bože u Nebesima, molim Te, oprosti mi moju slabost i moje grijehje. Molim Te, brini se za moju obitelj.« A onda je sjeo uz krilo šatora, prislonio .30- kalibarsku cijev uz glavu i palcem povukao okidač. Dva mjeseca poslije, 2. veljače 1982., State Trooperi Aljaske slučajno su otkrili njegov logor, zavirili u šator i pronašli ispijeni leš, tako zaleđen da je bio tvrd kao kamen.

Između Rosellinija, Watermana, McCunna i McCandlessa ima nekih sličnosti. Poput Rosellinija i Watermana, McCandless je bio tragač i posve nepraktično fasciniran grubošću prirode. Poput Watermana i McCunna, pokazivao je zapanjujući manjak zdravog razuma. Ali za razliku od Watermana, McCandless nije bio duševno bolestan. I za razliku od McCunna, nije otišao u divljinu pretpostavljajući kako će se pojaviti netko tko će ga spasiti prije nego što zapadne u nevolju.

McCandless se ne uklapa u stereotip žrtava divljine. Premda je bio nagao, nedovoljno obučjen za opstanak u prirodi i neoprezan do te mjere da graniči s glupošću, nije bio nesposoban — da jest, ne bi preživio punih 113 dana. A nije bio ni luđak, sociopat, izopćenik iz

društva. McCandless je bio nešto drugo — iako je teško reći što točno. Možda, hodočasnik.

Neki uvid u tragediju Chrise McCandlessa može se steći proučavanjem njegovih prethodnika, sazdan ih od istoga, egzotičnog tkanja. A za tako što valja nam baciti pogled dalje od Aljaske, u ogoljele kanjone južnog Utaha. Tamo je 1934. jedan dvadesetogodišnjak ušetao u pustinju da nikada više ne izađe iz nje. Ime mu je bilo Everett Ruess.

Daviš Gulch

Sto se tiče toga kada ću se vratiti u civilizaciju, mislim da to neće biti tako skoro. Još se nisam umorio od divljine; prije bi se reklo da sve više i više uživam u njezinoj ljepoti i lutalačkom životu koji vodim.

Više volim sedlo od trolejbusa i nebo posuto zvijezdama od krovova, skrovitu i tešku stazu što vodi u nepoznato od ma kojeg asfaltiranog puta i duboki mir divljine od nemira što ga stvaraju gradovi.

Možeš li mi onda zamjeriti što ostajem ovdje, kamo osjećam da pripadam igdje sam jedno sa svijetom oko sebe? Istina je da mi nedostaje inteligentnog društva, ali tako je malo onih s kojima mogu podijeliti stvari do kojih mi je zaista stalo da sam se '1:' naučio obuzdavati. Dovoljno mi je to što sam okružen ljepotom ...

Čak i iz tvog šturog opisa znam da ne bih mogao podnositi rutinu i monotoniju života kakav si ti prisiljen voditi. Sumnjam da bih se ikada mogao skrasiti. Do sada sam već predobro upoznao dubinu života i sve bih radije podnio nego antiklimaks.

Posljednje pismo koje je Everett Ruess poslao bratu vvaldu, 11. studenog 1934.

Ono za čime je Everett Ruess tragao bila je ljepota, a ljepotu je doživljavao na prilično romantičarski način. Možda bismo se osjećali ponukanima da se nasmijemo silini njegovog obožavanja ljepote kad u toj potpunoj odanosti ne bi bilo nečeg gotovo veličanstvenog. Estetika kao salonska afektacija je smiješna, čak pomalo obscena; kao način života ona ponekad doseže dostojanstvo. Smijemo li se Everettu Ruessu, morat ćemo se smijati iohnu Muiru, jer među njima jedva da ima razlike, osim po dobi.

VWallace Stegner mormonska zemlja

Većim dijelom godine, Daviš Creek je tek slabašna vodena pruga, a katkad niti to. Izvirući u podnožju visoke stjenovite formacije, poznate pod nazivom Fiftvmile Point, potočić teče samo šest kilometara kroz ružičaste ploče pješčenjaka u južnom Utahu, prije nego što svoje skromne vode preda jezeru Powell, velikom akumulacijskom jezeru koji se proteže tristotinjak kilometara iznad brane Glen Canvon. Daviš Gulch je prema svim standardima malo porječje, ljupko, a putnici kroz taj suhi, tvrdi kraj stoljećima su se uzdali u oazu smještenu u dnu uskog klanca. Sablasni petroglifi i piktografi, devet

stotina godina stari, ukrašavaju njegove gotovo okomite zidove. U skrovitim zakutcima stijenja čuče srušene kamene nastambe davno nestalih Kaventa Anasazija, tvoraca ove umjetnosti u kamenu. U pijesku se krhotine grnčarije drevnih Anasazija miješaju sa zahrđalim limenkama koje su na prijelazu stoljeća odbacili govedari koji su u kanjon dovodili svoja grla na ispašu i na napoj.

Većim dijelom svog kratkog toka, Daviš Gulch postoji kao duboka zavožita posjekotina u glatkim stijenama, mjestimice tako uska da možeš pljunuti na drugu stranu, uokvirena visokim zidovima pješčenjaka koji onemogućavaju pristup dnu kanjona. Međutim, u donjem dijelu postoji skriveni prilaz. Uzvodno, od mjesta gdje Daviš Creek utječe u jezero Povvell, sa zapadnog ruba kanjona, u cik-caku se spušta prirodna rampa. Nedaleko od potočića u dnu kanjona, rampa prestaje i pojavljuju se primitivno izrađene stube koje su u pješčenjaku isklesali mormonski stočari, prije gotovo stotinu godina.

Oko Daviš Gulcha širi se isušeno prostranstvo glatkih stijena i pijeska, crvenog poput cigle. Vegetacija je slaba. Praktički nema zaklona od sunčeve pripeke. Međutim, spustiti se u zakrilje kanjona nalik je silasku u drugi svijet. Kanadske topole ljupko se nadvijaju nad mnoštvom opuncija kaktusa u cvatu.

Visoka trava leluja na vjetru. Nježni, kratkovjeki cvjetovi pustinjačkog ljiljana virkaju iz podnožja tridesetmetarskog kamenog luka, a kraljići se tugaljivo dozivaju iz hrastovih krošnji. Visoko iznad potoka, sa stijene pršti izvor i natapa mahovinu i sitnolistu paprat što u bujno zelenim čupercima visi iz pukotina.

Prije šest desetljeća u ovom čarobnom skrovištu, ni kilometar i pol nizvodno od mjesta na kojem mormonske stube ulaze u kanjon, dvadesetogodišnji Everett Ruess uklesao je svoj pseudonim u stijenu, ispod piktografa Anasazija i ponovio to na ulazu u malu spremnicu za žito koju su podigli Anasazi. 'NEMO 1934.', urezao je, bez sumnje potaknut onim istim porivom koji je naveo Chrisa McCandlessa da napiše Alexander Superskitnica, svibnja 1992.' na autobus kod Sushane - impuls možda i ne toliko različit od onoga koji je naveo Anasazije da ukrase stijenu svojim, danas neodgonetljivim simbolima. Kako god bilo, nedugo nakon što je Ruess urezao svoj znak u pješčenjak, napustio je Daviš Gulch i tajanstveno nestao, navodno po vlastitoj volji. Iako se naveliko

tragalo za njim, nije pronađen. Jednostavno je ispario, kao da ga je cijelog progutala pustinja. Ni nakon više od šezdeset godina ne zna se što se dogodilo s njim.

Everett je rođen u Oaklandu, u Kaliforniji, 1914., kao mlađi od dva sina Christophera i Stelle Ruess.

Christopher, koji je diplomirao na Teološkom fakultetu na Harvardu, bio je pjesnik, filozof i svećenik unitarističke crkve, iako je zarađivao za život kao činovnik u zakonodavnom sustavu Kalifornije. Stella je bila odlučna žena, boemskih sklonosti i jakih umjetničkih ambicija, kako za samu sebe, tako i za svoje; sama je izdavala književni časopis, Ruess Quartette, na čijoj se naslovnoj stranici kočila obiteljska krilatica: 'Slavi svaki trenutak'. Čvrsto međusobno povezani, Ruessovi su bili i pomalo nomadska obitelj, selili su se iz Oaklanda u Fresno, pa u Los Angeles i Boston, zatim u Brookh/n i New Jersev, pa u Indianu, prije nego što su se napokon skrasili u južnoj Kaliforniji, kada je Everettu bilo četrnaest godina.

U Los Angelesu je Everett pohađao umjetničku školu Otis i Hollywood High. Kad mu je bilo šesnaest godina, krenuo je na prvo samotnjačko putovanje i proveo ljeto 1930. autostopirajući i hodajući kroz Nacionalni park Yosemite i Big Sur, te je završio u Carmelu. Dva dana nakon što je stigao u ovu zajednicu, drsko je pozvonio na vrata Edvarda Westona, kojega je ovaj mlađi, premoreni čovjek dovoljno šarmirao da ga ljubazno primi. Sljedeća dva mjeseca, slavni je fotograf poticao mladićev neizbrušen, ali obećavajući smisao za slikanje i štampanje na tkaninama i dopustio Ruessu da bude u njegovu studiju, zajedno s njegovim vlastitim sinovima, Neilom i Coleom.

Po završetku ljeta, Everett se vratio kući tek toliko da maturira, što je i uspio u siječnju 1931. Ni mjesec dana poslije, ponovno je bio na cesti, hodajući sam kroz kanjone Utaha, Arizone i Novog Meksika, koji je tada bio isto tako slabo naseljen i obavijen tajnom kao danas Aljaska. Osim kratkog, nesretnog boravka na UCLA-i6 (odustao je već nakon prvog semestra, na trajno očevo razočaranje), dva poduža posjeta roditeljima i jedne zime provedene u San Francisku (gdje se nekako uspio probiti u društvo Dorotheje Lange7, Anselma Adamsa i slikara Mavnarda Dixona), Ruess je ostatak svog meteorskog života proveo u pokretu, živeći od onoga što je nosio u

naprtnjači, s vrlo malo novca, spavajući pokraj ceste i radosno podnoseći glad i po nekoliko dana zaredom.

Prema riječima Wallacea Stegnera, Ruess je bio 'nepopravljivi romantik, adolescentski esteta, atavistička lutalica pustošima':

UCLA - University of California, Los Angeles. Dorothea Lange - poznata američka fotografkinja.

S osamnaest godina samog je sebe vidio u snu kako hoda prašumama, penje se uz litice, luta romantičnim pustopoljinama svijeta. Dok god u čovjeku kolaju sokovi dječastva, ti se snovi ne zaboravljaju. Ono što je osebujno u Everetta Ruessa jest to daje on pošao živjeti svoje snove i to ne samo u obliku dvotjednog odmora u civiliziranoj ipotkresanoj zemlji čuda, već mjesecima i godinama u samom središtu čuda ...

Namjerno je kažnjavao tijelo, dovodio svoju izdržljivost do samoga ruba, isprobavao dokle može.

Namjerno je išao stazama za koje su mu Indijanci iiskusni starci govorili da ih je bolje zaobilaziti.

Upuštao se na litice i mnogo puta ostajao visjeti s ruba ...Iz svojih logora uz ustajale vode ili u dnu kanjona ili visoko, na šumom obraslim grebenima planine Navajo, pisao je duga, prirodnom nabijena, entuzijastična pisma obitelji i prijateljima, osuđujući civilizacijske stereotipe, ispuštajući barbarski adolescentski krik u zube svijetu.

Ruess je napisao mnoga takva pisma, koja nose žig dalekih mjesta kroz koja je prošao: Kaventa, Chinle, Lukachukai; Zion Canvon, Grand Canvon, Mesa Verde; Escalante, Rainbow Bridge, Canvon de Chellv. Čitajući ta pisma (sakupljena u pomno istraženoj biografiji W.L.Rushoa, Everett Ruess: Lutanje za ljepotom), čovjek ostaje zapanjen Ruessovom čežnjom za vezom s prirodnim svijetom i njegovom žestokom strašću prema krajevima kroz koje je hodao. »Otkad sam ti posljednji put pisao, imao sam nekih fantastičnih iskustava u divljini — zapanjujućih, zadivljujućih«, ushićeno piše prijatelju, Cornelu Tengelu. »Ali ja sam uvijek zadivljen. Meni je to neophodno za život.«

Pisma Everetta Ruessa otkrivaju nevjerojatnu podudarnost s Chrisom McCandlessom. Evo ulomaka iz tri Ruessova pisma:

Sve više mi se čini kako ću zauvijek ostati usamljena lutalica divljinom. Bože, kako me mame te staze.

Ne možeš pojmiti koju neodoljivu privlačnost one imaju za mene. Sve u svemu, nema ničeg boljeg od samotna puta ... Nikada neću

prestati lutati. A kad dođe trenutak da umrem, pronaći ću najdivljije, najsamotnije, najpustije mjesto koje postoji.

Ljepota ove prirode postaje dio mene. Osjećam se odvojenijim od života i nekako nježnijim... Ovdje imam nekoliko dobrih prijatelja, ali nikoga tko bi uistinu razumio zašto sam tu ili što radim. Međutim, ni ne poznajem nikoga tko bi to mogao shvatiti, osim djelomično; predaleko sam otišao sam.

Uvijek sam bio nezadovoljan životom kakvim živi većina ljudi. Uvijek sam želio živjeti intenzivnije i bogatije.

U svojim sam lutanjima ove godine bio smioniji i imao više ludih pustolovina no ikad prije. A kakvih sam veličanstvenih predjela vidio — divljih, beskrajnih pustopoljina, izgubljenih stjenovitih zaravni zvanih mesa, plavih brda što se okomito dižu iz svijetlocrvenog pustinjaškog pijeska, dubokih kanjona posve uskih pri dnu, olujnih oblaka što se kotrljaju niz zidove nepoznatih klanaca i stotine ljudskih nastambi u stijenama, već tisuću godina napuštenih.

Pola stoljeća kasnije, McCandless zvuči sablasno sličan Ruessu kad na razglednici poslanoj Wayneu Westerbergu izjavljuje: »Odlučio sam još neko vrijeme živjeti ovako ... Ova sloboda i jednostavna ljepota naprosto su predobre da bi ih se čovjek lišio.« A Ruessovi odjeci čuju se i u McCandlessovom posljednjem pismu Ronaldu Franzu (vidi stranicu 56-58).

Ruess je bio isto tako romantičan kao McCandless, možda čak i više, isto tako nemaran prema vlastitoj sigurnosti. Clavborn Lockett, arheolog koji je nakratko zaposlio Ruessa kao kuhara, dok je 1934. radio na iskapanju jedne nastambe Anasazija u stijenju, rekao je Rushou da je bio »užasnut vratolomnim načinom na koji se Everett pentrao po opasnim liticama.«

I sam Ruess se hvali u jednom od svojih pisama: »Stotinu sam puta povjerio svoj život pješčenjaku koji se odronjava, i gotovo okomitim rubovima, u potrazi za vodom ili nastambama u stijenju. Dvaput me divlji bik zamalo probo na smrt. Ali zasad sam se uvijek uspio izvući bez ogrebotine i nastaviti dalje, u nove pustolovine.« U posljednjem pismu, Ruess nemarno priznaje bratu: Nekoliko sam puta za dlaku umakao čegrtušama i liticama u odronu. Posljednji put je bilo kad je Chocolatero (njegov magarac) uznemirio divlje pčele. Da me ubola

još samo koja više, možda ne bih preživio. Trebalo je tri, četiri dana da mi se uopće otvore oči i da mogu koristiti ruke.

Također nalik McCandlessu, Ruessa nije smetala fizička nelagoda, ponekad kao da ju je prizivao. »Šest dana sam patio od alergije na otrovni bršljan, što mi se dogodi dvaput godišnje — posljedice još osjećam«, povjerio je prijatelju Billu Jacobsu. Nastavlja: Dva dana nisam znao jesam li živ ili mrtav. Grčio sam se i bacakao u vrućici, a rojevi mrava i muha puzali su po meni, dok je otrov curio iz mene i pretvarao se u kraste po licu, rukama i leđima. Ništa nisam jeo — nije mi preostalo drugo već filozofski patiti...

Svaki put dobijem tu alergiju, ali neću dopustiti da mi to spriječi ulazak u šumu.

I poput McCandlessa, prije nego što je krenuo na svoju posljednju odiseju, Ruess je uzeo novo ime ili, bolje reći, nekoliko novih imena. U pismu koje je poslao svojim 1. ožujka 1931., obavještava ih da se sada zove Lan Rameau i napominje: »molim vas da poštuju moje ime divljine ... Kako se to kaže na francuskom? Nomme de broushe, ili kako?« Dva mjeseca kasnije, međutim, drugo pismo objašnjava:

»Ponovno sam promijenio ime, ovaj put u Evert Rulan. Oni koji su me upoznali pod prijašnjim imenom smatrali su ga ćaknutim i izafektiranim.« A onda je u kolovozu iste godine, bez ikakvog objašnjenja, ponovno počeo koristiti ime Everett Ruess i nastavio je tako sljedeće tri godine - prije nego što je došao u Daviš Gulch. Tu je, iz nekog nepoznatog razloga, Everett dvaput urezao ime Nemo — latinski 'nitko' — u meki pješčenjak Navaja — a onda nestao. Bilo mu je dvadeset godina.

Posljednja pisma koja je Ruess poslao stigla su iz mormonskog naselja u Escalanteu, devedesetak kilometara sjeverno od Daviš Gulcha, 11. studenog

1934. Naslovljena na roditelje i brata, davala su na znanje kako se 'mjesec, dva' neće moći do njega.

Osam dana nakon što ih je poslao, Ruess je sreo dva pastira, oko kilometar i pol od Gulcha i u njihovom logoru proveo dvije noći; ta su dvojica posljednji za koje se zna da su ga vidjeli živa.

Neka tri mjeseca nakon što je Ruess otišao iz Escalantea, njegovi su roditelji dobili snop neotvorene pošte, poslana na poste restante u Marble Canonu, u Arizoni, kamo je Everett trebao stići. Zabrinuti,

Christopher i Stella Ruess obavijestili su vlasti u Escalanteu, koje su početkom ožujka 1935. organizirale potragu. Počevši od pastirskog logora, gdje je Ruess posljedni put viđen, pročešljali su okolni teren i u dnu Daviš Gulcha začas pronašli dva Everettova magarca, kako zadovoljno pasu unutar provizornog obora napravljenog od debala i granja.

Magarci su bili zatvoreni u gornjem dijelu kanjona, uzvodno od mjesta na kojem se mormonske stube spuštaju do riječnog korita; malo dalje, nizvodno, tražitelji su otkrili nedvojbene ostatke Ruessova logora, a potom, na ulazu u spremnicu žita Anasazija, pod veličanstvenim prirodnim lukom, našli su urezan u kamenu ploču natpis 'NEMO 1934.' Na obližnjoj stijeni pažljivo su bile raspoređene četiri glinene posude Anasazija. Tri mjeseca poslije, tražitelji su naišli na drugi natpis 'NEMO', niže, uz isušeno korito rijeke (nabujale vode jezera Powell, nakon izgradnje brane Glen Canvon 1963., odavno su izbrisale oba natpisa), ali osim magaraca i njihovih sedla ništa od Ruessovih stvari — logorski pribor, dnevnici, slike — nisu nikada pronađeni.

Opće je uvjerenje kako je Ruess poginuo verući se po stijenama kanjona. Podmuklost tamošnje topografije (većina stijena građena je od Navajo pješčenjaka koji se lako osipa i pada u provalije) i Ruessova sklonost opasnom pentranju čine taj scenarij vjerojatnim. Međutim, čak ni pomnim pretraživanjem bližih i daljih litica nisu otkriveni nikakvi ljudski ostaci.

A kako objasniti činjenicu da je Ruess, po svemu sudeći, otišao iz Gulcha sa svojom cijelom opremom, ali bez životinja? Ovakve zbunjujuće okolnosti navele su neke istražitelje na zaključak da su Ruessa ubile konjokradice, koje su zatim uzele njegove stvari, a ostatke zakopale ili bacile u rijeku Colorado. I ta je teorija moguća, ali nije potkrijepljena konkretnim dokazima.

Nedugo nakon Everettova nestanka, njegov je otac došao do zaključka kako si je momak nadjenao ime Nemo, inspiriran knjigom Julesa Vernea Dvadeset tisuća milja pod morem — knjigom koju je Everett mnogo puta pročitao — a u kojoj idealistični protagonist, kapetan Nemo, bježi od civilizacije i prekida 'svaku vezu s njom.' Everettov biograf, W.L.Rusho, slaže se s pretpostavkom Christophera Ruessa, iznoseći kako Everettovo »povlačenje od

organiziranog društva, njegov prezir prema svjetovnim užicima i potpisivanje imenom NEMO u Daviš Gulchu, navode na zaključak da se identificirao s likom Julesa Vernea.«

Ruessova navodna fascinacija kapetanom Nemom, potaknula je nagađanja među mnogobrojnim tvorcima mita o njemu, kako je on, izašavši iz Daviš Gulcha, okrenuo leđa svijetu i živi — ili je živio — tiho negdje drugdje, pod nekim drugim imenom. Prije godinu dana, dok sam punio kamion benzinom u Kingmanu, u Arizoni, zapodjenuo sam razgovor o Ruessu sa sredovječnim zaposlenikom, onižim, nervoznim čovjekom, s duhanskim mrljama u kutovima usana. Posve uvjeren u to, kleo se kako »je poznao tipa koji je definitivno naletio na Ruessa«, negdje krajem 1960-ih, u zabitnoj nastambi u rezervatu Navajo Indijanaca. Prema riječima ovog čovjeka, Ruess je bio oženjen Navajo Indijankom, s kojom je imao barem jedno dijete. Izlišno je napominjati kako je vjerodostojnost ovoga, a i drugih, relativno novijih 'susreta' s Ruessom, krajnje upitna.

Ken Sleight, koji je mnogo vremena posvetio istraživanju zagonetke Everetta Ruessa, drži da je momak poginuo 1934., ili početkom 1935., a vjeruje da zna i kako. Ovaj šezdesetpetogodišnjak je profesionalni vodič po rijeci i pustinjaski štakor, mormonskoga porijekla, poznat po tome da nema dlake na jeziku. Kad je Edward Abbey pisao *The Monkey Wrench Gang*, pustolovni roman o ekoterrorizmu u zemlji kanjona, inspiracija za lik Seldoma Seena Smitha navodno mu je bio prijatelj Ken Sleight. Sleight živi u tom kraju četrdeset godina, posjetio je praktički sva mjesta koja i Ruess, razgovarao s mnogima koji su ga bili sreli, te vodio Ruessova starijeg brata, Walda, u Daviš Gulch da vidi mjesto s kojeg je Everett nestao.

»Waldo misli da je Everett ubijen«, kaže Sleight. »Ali ja sumnjam u to. Dvije godine sam živio u Escalanteu. Razgovarao sam s ljudima koje optužuju da su ga ubili i jednostavno ne mislim da su to oni učinili. Ali, tko zna? Nikad ne možeš znati što tko skriva. Drugi pak vjeruju kako je Everett pao sa stijene. Hja, da, moguće. To je bar lako u onom kraju. Ali ja ne mislim da se to dogodilo.«

»Reći ću vam što ja mislim — mislim da se utopio.«

Prije mnogo godina, dok je pješačio Grand Gulchom, pritokom rijeke San Juan, sedamdesetak kilometara istočno od Daviš Gulcha,

Sleight je otkrio ime Nemo urezano u meku žbuku jedne žitne spremnice Anasazija. Sleight pretpostavlja kako je Ruess to urezao nedugo pošto je otišao iz Daviš

Gulcha.

»Nakon što je u Davisu ogradio magarce«, priča Sleight, »Ruess je sve svoje stvari sakrio u neku spilju i krenuo dalje, igrajući se kapetana Nema. Dolje, u rezervatu Navajoa imao je neke prijatelje Indijance, pa pretpostavljam da je krenuo tamo.« Logičan put do zemlje Navajo Indijanaca vodi preko rijeke Colorado, kod Hole-in-the-Rocka, a potom teško prohodnom stazom koju su 1880. utrli mormonski doseljenici, pa preko Wilson Mese i Clay Hillsa, te napokon niz Grand Gulch do rijeke San Juan, s čije druge strane leži rezervat. »Everett je svoje Nemo urezao na ruševini u Grand Gulchu, oko kilometar i pol podno mjesta na kojem utječe Collins Creek, a onda nastavio prema San Juanu. A kad je pokušao preplivati rijeku, utopio se. Eto, to ja mislim.«

Sleight misli da bi bilo nemoguće potajno preplivati rijeku i stići u rezervat: »čak i da se i dalje izdavao za Nema. Everett je bio osamljenik, ali je previše volio ljude da bi se tamo smjestio i do kraja života živio u tajnosti. Ima nas mnogo takvih, i ja sam takav, Ed Abbey je bio takav, zvuči kao da je i onaj mali McCandless bio takav — mi volimo društvo, shvaćate, ali ne možemo dugo ostati među ljudima. Pa se onda malo izgubimo, a onda na neko vrijeme vratimo i onda opet nestanemo. Upravo to je i Everett činio.

»Everett je bio čudan«, priznaje Sleight. »Što bi se reklo — drugačiji. Ali on i McCandless barem su pokušali slijediti svoj san. To je ono što je sjajno kod njih. Pokušali su. Malo je takvih.«

U pokušaju da se razumiju Everett Ruess i Chris McCandless njihove postupke valja sagledati u širem kontekstu. Vrijedi se zagledati u njima slične, s drugih dijelova svijeta i iz drugih vremena.

Nedaleko od jugoistočne obale Islanda leži otok po imenu Papos. Stjenovit, bez drveća, pod stalnim udarom oluja sa Sjevernog Atlantika, ime je dobio po prvim doseljenicima, odavno odseljenim irskim redovnicima poznatim kao papar. Šećući jednoga ljetnog popodneva ovom grbavom obalom, naletio sam na pačetvorine od izbljedjelog kamena, kao usađene u tundru - ostatke drevnih

redovničkih nastambi, nekoliko stotina godina starije čak i od ruševina Anasazija u Daviš Gulchu.

Redovnici su stigli ovamo u petom i šestom stoljeću , ploveći i veslajući od zapadne obale Irske.

Krenuli su u malim, otvorenim čamcima zvanim curragh, napravljenim od kravlje kože nategnute na lagan okvir od pruća i prešli jedan od najopasnijih dijelova oceana na svijetu, ne znajući što ih čeka s druge strane.

Papari su doveli svoje živote u opasnost - i mnogi od njih ih izgubili - ne u potrazi za bogatstvom i osobnom slavom, niti zato da bi osvojili nove zemlje u ime kakvog vladara. Kao što veliki istraživač

Arktika i nobelovac Fridtjof Nansen kaže: »Ova izvanredna putovanja poticana su ponajprije željom da se pronađu samotna mjesta gdje će ti pustinjaci moći boraviti u miru, neu-znemiravani metežom i napastima svijeta.« Kad su se na obalama Islanda u devetom stoljeću pojavili prvi norveški moreplovci, papari su zaključili da je ova zemlja postala prenapučena, premda je i dalje bila praktički nenaseljena. Ponovno su ušli u svoje curraghe i odveslali na Greenland. Na ocean šiban olujama, zapadno, onkraj granica poznatoga svijeta, vukla ih je duhovna glad, žudnja nama tako stranog intenziteta da izmiče suvremenoj mašti.

Čitajući o ovim redovnicima čovjek biva dirnut njihovom srčanošću, njihovom vratolomnom nedužnošću i silinom njihove želje. Čitajući o tim redovnicima, čovjeku se nameće pomisao na Everetta Ruessa i Chrisa McCandlessa.

Fairbanks

Smrt u divljini, autostoper zapisivao svoje posljednje sate ANCHORAGE, 12. rujna (Associated Press) — Prošle nedjelje je u svom udaljenom logoru u unutrašnjosti Aljaske pronađen mrtav mlad autostoper kojeg je povreda spriječila da nastavi put.

Njegov identitet je zasad nepoznat. Međutim, njegov dnevnik i dvije poruke pronađene u logoru prenose mučnu priču o očajničkim i iz časa u čas sve uzaludnijim naporima da preživi. ,»,. Iz dnevnika se dade zaključiti kako se čovjek za kojega se drži daje bio Amerikanac u dobi od dvadeset do trideset godina, po svemu sudeći , ozlijedio pri padu te da više od tri mjeseca nije mogao otići iz logora. Dnevnik

iznosi priču o tome kako se pokušavao spasiti loveći divljač i jedući divlje bilje, ali je usprkos tome postajao sve slabiji.

Jedna od njegove dvije poruke poziv je upomoć, upućen bilo kome tko bi mogao naići dok je on u potrazi za hranom. U drugoj poruci se oprašta od svijeta ...

Autopsijom izvršenom ovoga tjedna u Fairbanksu utvrđeno je daje čovjek umro od gladi, najvjerojatnije krajem srpnja. Među njegovim stvarima otkriveno je ime za koje se vjeruje daje njegovo. Do sada, međutim, njegov identitet nije potvrđen te policija ne želi otkriti ime.

The New York Times 13. rujna 1992.

Do trenutka kad je The New York Times objavio priču o autostoperu, State Trooperi Aljaske već su tjedan dana pokušavali otkriti o kome se radi. Kad je umro, McCandless je na sebi imao plavu majicu s logom vučne službe u Santa Barbari; kad su ih nazvali, dobili su odgovor da nikad nisu čuli za njega i ne znaju kako je nabavio tu majicu. Mnogi zapisi u kratkom, zbunjujućem dnevniku pronađenom uz mrtvo tijelo bile su šture opaske o flori i fauni, na temelju kojih se pretpostavilo da je McCandless bio biolog na terenu. Ali ni taj trag nije doveo nikamo.

Dana 10. rujna, tri dana prije nego što se vijest o mrtvom autostoperu pojavila u Timesu, priča je objavljena na naslovnoj stranici Anchorage Daily

Nevjsa. Kad je Jim Gallien vidio naslov i tiskanu kartu na kojoj je označeno da je tijelo pronađeno četrdeset kilometara zapadno od Heah/ja na Stampede Trailu, osjetio je kako ga podilaze srsi: Alex.

Gallien nije mogao izbrisati iz glave sliku neobičnog, srdačnog momka koji grabi stazom u dva broja prevelikim čizmama — Gallienovim čizmama, starim smeđim Xtratuficama koje ga je jedva nagovorio da uzme. »Po ono malo podataka što sam ih pročitao u novinama, činilo mi se da je to on«, priča Gallien, »zato sam nazvao teritorijalnu policiju i rekao: »Slušajte, mislim da sam ja vozio onog malog.«

»Dobro, dobro«, odgovorio je Roger Ellis, policajac s druge strane žice. »Na osnovu čega to mislite? Vi ste već šesta osoba u zadnjih sat vremena koja tvrdi da zna autostoperov identitet.« Ali Gallien je bio uporan i što više je govorio, to se Ellisova sumnjičavost topila. Gallien je opisao nekoliko komada opreme koji nisu spomenuti u

novinskom članku, a koji su se podudarali sa stvarima pronađenim uz truplo. A onda je Ellis primijetio da prvi kriptični zapis u autostoperovu dnevniku glasi: »Izišao iz Fairbanksa. Sjedeći Galliean. Dan zeca.«

Dotad su policajci već bili razvili film iz autostoperove Minolte na kojem je bilo nekoliko očitih autoportreta. »Kad su donijeli slike tamo gdje sam u to vrijeme radio«, priča Gallien, »više nije bilo sumnje. Momak na fotografijama bio je Alex.«

Kako je McCandless rekao Gallienu da je iz Južne Dakote, truperi su se smjesta dali u potragu za njegovom rodbinom. Baš u to vrijeme je objavljena pottaga za nestalom osobom po imenu McCandless, iz istočnog dijela Južne Dakote, iz malog grada samo tridesetak kilometara od kuće Waynea Westerberga u Carthagi pa su policajci neko vrijeme mislili kako su našli pravog čovjeka. Ali i to se pokazalo kao krivi trag.

Westerberg nije imao nikakvih vijesti o prijatelju kojeg je poznao kao Alexa McCandlessa, sve otkad je prošlog proljeća dobio razglednicu iz Fairbanksa. Dana 13. rujna kotrljao se praznom asfaltnom cestom pokraj Jamestowna u Sjevernoj Dakoti vodeći ekipu kući u Carthagu nakon četiri mjeseca žetve u Montani kad se oglasio njegov visokofrekvencijski prijemnik. »Wayne!« zaškripao je uznemireni glas iz jednog od vozila u koloni. »Bob je. Je 1' ti upaljen radio?«

»Hej, Bobby, Wayne ovdje. Sto je?«

»Brzo. Upali radio da čuješ Paula Harveyja. Priča o nekom klincu koji je umro od gladi na Aljasci.

Policija ne zna tko je. Meni zvuči kao Alex.«

Westerberg je pronašao stanicu na vrijeme da uhvati kraj priče u emisiji Paula Harveyja i morao se složiti — nekoliko usputnih pojedinosti činile su anonimna autostopera uznemirujuće nalik njegovom prijatelju.

Čim je stigao u Carthagu, potišteni Westerberg nazvao je Saveznu policiju Aljaske da im kaže ono što zna o McCandlessu. Do tog su se trenutka, međutim, priče o poginulom autostoperu i dijelovi njegovog dnevnika pojavili na naslovnim stranicama novina u cijeloj zemlji. Policija je bila preplavljena pozivima ljudi koji su tvrdili kako znaju njegov identitet pa su Westerberga pokušali otpiliti još brže nego

Galliena. »Murjak mi je rekao da imaju već više od sto pedeset poziva ljudi koji misle da im je Alex bio sin, prijatelj, brat«, priča Westerberg. »Dotad sam već i ja poludio što me spajaju s jedne linije na drugu pa sam im rekao: 'Slušajte, ja nisam neki luđak koji nema pametnijeg posla. Ja znam tko je on bio. Radio je za mene. Mislim da čak negdje imam i broj njegova socijalnog osiguranja.'«

Westerberg je prevrtao po fasciklima u uredu silosa sve dok nije našao obrasce koje je ispunio McCandless. Po gornjem rubu prvog, s datumom McCandlessove prvoga posjeta Carthagi, 1990., bio je ispisao 'oslobođen oslobođen oslobođen oslobođen' i stavio da se zove Iris Fucyu. Adresa: 'Nije te briga.' Broj socijalnog osiguranja: 'Zaboravio sam.'

Ali na drugom obrascu na kojem je bio datum 30. ožujka 1992., dva tjedna prije nego što je otišao za Aljasku, potpisao se pravim imenom: 'Chris J. McCandless.' U praznu kućicu za broj socijalnog osiguranja stavio je '228-31-6704.' Westerberg je ponovno nazvao Aljasku. Ovoga puta truperi su ga uzeli ozbiljno.

Pokazalo se da je to pravi broj i na osnovu njega je otkriveno da je Mc-Candlessovo stalno boravište bila sjeverna Virginia. Vlasti iz Aljaske stupile su u vezu s onima iz Virginije i tako je počelo pročešljanje telefonskih brojeva na ime McCandless. Dotad su se Walt i Billie McCandless bili preselili na obalu Marvlanda i više nisu imali telefonski broj u Virginiji, ali Waltovo najstarije dijete iz prvog braka živjelo je u Annandaleu i nalazilo se u telefonskom imeniku. Kasno jednog popodneva 17 rujna Sam McCandless primio je poziv od detektiva za ubojstva, okruga Fairfax.

Sam, devet godina stariji od Chrisa, vidio je kratak članak o autostoperu u The Washington Postu, ali kako kaže: »Nije mi bilo ni nakraj pameti da bi to mogao biti Chris. Ni izdaleka. Zaista ironično jer kad sam pročitao tekst, pomislio sam: 'Oh, Bože, kakva tragedija. Baš mi je žao njegove obitelji, ma tko bili. Tako žalosna priča.'«

Sam je odrastao u Kaliforniji i Coloradu u majčinoj kući i nije se preselio u Virginiju sve do 1987-, nakon što je Chris već otišao na fakultet u Atlanti, tako da nije dobro poznao polubrata. Međutim, kad ga je detektiv počeo ispitivati zvuči li mu autostoper poznato, Sam kaže: »Bio sam prilično siguran da je to Chris. Njegov odlazak u Aljasku, to što je otišao sam — sve se poklapalo.«

Na detektivovu molbu Sam je pošao u policijsku postaju okruga Fairfax, gdje su mu pokazali fotografiju faksiranu iz Fairbanksa. »Bila je dosta uvećana«, prisjeća se Sam, »glava u 'gro' planu. Kosa mu je bila duga i nosio je bradu. Chris je gotovo uvijek nosio kratku kosu i bio obrijan. Osim toga, lice na slici bilo je jako upalo. Ali smjesta sam znao. Nije bilo dvojbe. Bio je to Chris. Otišao sam kući, pokupio Michele, moju ženu i odvezao se u Marvland da kažem tati i Billie. Nisam znao što ću im reći.

Na koji način kažeš nekome da mu je dijete mrtvo?«

"Chesapeake Beach

Odjednom se sve promijenilo — ton, moralna klima; nisi znao što misliti, koga slušati. Kao da su te cijeloga života vodili za ruku poput djeteta i odjednom si sam, moraš naučiti hodati bez pomoći. Nije bilo nikoga u blizini, ni obitelji ni ljudi čiji sud poštuješ. U takvim trenucima osjećao si potrebu predati se nečem apsolutnom — životu ili istini ili ljepoti — da te vodi umjesto odbačenih, ljudskih pravila.

Imao si potrebu prepustiti se nekoj takvoj konačnoj svrsi potpunije, s manje rezerve nego što si to činio za starih, poznatih, mirnih dana, za staroga života koji je sada , ukinut i zauvijek nestao. _

.....,

Boris pasternak Doktor Živago

Odlomak podcrtan u jednoj od knjiga pronađenih uz ostatke chrisa mccandlessa. »Potreba za svrhom« napisano je McCandlessovim rukopisom uz rub, pokraj odlomka Samuel Walter McCandless, Jr., pedeset šest godina star, šutljiv je čovjek s bradom, poduže prosijede kose začušljane unatrag od visoka čela. Visok i dobro građen, nosi naočale sa žicanim okvirom, što mu daje profesorski izgled. Sedam tjedana nakon što je na Aljasci pronađeno tijelo njegova sina, zamotano u plavu vreću za spavanje koju mu je Billie sašila prema uzorku 'uradi sam', Walt zuri u jedrilicu koja klizi pod prozorom njegove gradske kuće s pogledom na zaljev. »Kako je to moguće«, pita se glasno, praznim pogledom piljeći preko zaljeva Chesapeake, »da dijete koje ima toliko suosjećanja za sve može svojim roditeljima prouzročiti toliko boli?«

Dom McCandlessovih na Chesapeake Beachu, u Marvlandu ukusno je uređen, blistav, nema zatrpanih kutaka. Prozori od poda do stropa otvaraju se na magličastu panoramu zaljeva. Ispred kuće

su parkirani veliki Chevy Suburban i bijeli Cadillac, a u garaži sjedi s mnogo truda restauriran Corvette iz

'69, u lučici je usidren devetmetarski katamaran za krstarenje.

Na jedaćem stolu već danima stoje četiri velike plutene ploče, pokrivene mnoštvom fotografija iz cijelog Chrisovog kratkog života.

Polako obilazeći tu izložbu Billie pokazuje tek prohodalog Chrisa kako jaše na konjiću za ljuljanje, Chrisa kao ushićenog osmogodišnjaka na prvom izletu, u žutoj kišnoj kabanici, s naprtnjačom na leđima, Chrisa na dodjeli maturlnih diploma. »Najteže od svega«, kaže Walt, zastavši nad slikom na kojoj se sin ludira na obiteljskim praznicima, a glas mu jedva primjetno puca, »je to što više ne može biti s nama. Mnogo vremena sam provodio s Chrisom, možda više nego s ijednim svojim djetetom, uistinu sam volio biti u njegovom društvu iako nas je često ljutio.«

Walt na sebi ima sive hlače od trenirke, tenisice i satensku sportsku jaknu na kojoj je izvezen logo Jet Propulsion Laboratorj. Premda nemarno odjeven, ostavlja autoritativan dojam. U svojoj slabo poznatoj struci - naprednoj tehnologiji koja se zove radar sintetske aperture ili SAR — on je vrhunski stručnjak. SAR je komponenta svemirskih istraživanja od 1978., kada je prvi satelit opremljen SAR-om, Seasat, poslan u orbitu oko Zemlje. NASA-in project manager pri tom prvom lansiranju Seasata bio je Walt McCandless.

Njegov CV počinje s napomenom: »Odobrenje za rad: strogo povjerljivo, Ministarstvo obrane SAD-a.«

Niže dolje, nalazi se sažetak njegova profesionalnog iskustva: »Vršim privatne konzultantske usluge vezane za projektiranje daljinskih senzora i satelitskih sustava, procesiranje vezanih signala, reduciranje podataka i dobivanje informacija.« Kolege ga smatraju briljantnim.

Walt je navikao donositi odluke. Preuzimanje kontrole je nešto što čini automatski, nesvjesno.

Premda govori tiho, smirenim ritmom američkog Zapada, u tom glasu ima oštine, a položaj njegove čeljusti daje naslutiti nervoznu energiju. Čak i s druge strane sobe očito je da je nabijen visokom voltažom. Uopće nema sumnje o tome odakle je potjecala Chrisova žestina.

Kad Walt govori, ljudi slušaju. Ako mu se netko ili nešto ne sviđa, oči mu se stisnu, a govor postane odsječan. Prema riječima šire rodbine, njegova raspoloženja umiju biti mračna i eksplozivna, iako je, kažu, posljednjih godina njegova poznata ćudljivost velikim dijelom izgubila snagu. Nakon što je Chris otišao 1990., nešto se promijenilo u Waltu. Nestanak sina ga je preplašio i oplemenio. Pojavila se mekša, tolerantnija strana njegove osobnosti.

Walt je odrastao u siromašnoj obitelji u Greelevju, u Coloradu, naselju poljoprivrednika na visokim, vjetrom šibanim ravnicama, gore, gdje prolazi željeznička pruga Wyominga. Njegova je obitelj, kako je nemarno rekao:

»bila na krivoj strani pruge.« Inteligentno, ambiciozno dijete, dobio je stipendiju za Colorado State University u blizini Fort Collinsa. Da bi nekako spojio kraj s krajem tijekom cijelog je studija imao i po nekoliko honorarnih poslova, od kojih je jedan bio u mrtvačnici, ali najsigurniji prihod imao je od svirke s Charlieom Novakom, vodom popularnog jazz kvarteta. Novakov bend, s Waltom za klavirom, svirao je po svim regionalnim salama, izvodeći muziku za ples i evergrine po zadimljenim barovima i plesnjacima duž cijelog Front Range okruga. Nadaren glazbenik, Walt i dan danas povremeno nastupa.

Godine 1957. Sovjeti su lansirali Sputnik I, bacivši na Ameriku sjenku straha. U nacionalnoj histeriji koja je uslijedila, Kongres je uložio milijune i milijune dolara u aviokozmičku industriju smještenu u Kaliforniji i nastupio je procvat. Mladom Waltu McCandlessu - koji je upravo diplomirao i bio oženjen, s bebom na putu - Sputnik je otvorio nove mogućnosti. Čim je diplomirao, Walt se zaposlio u Hughes Aircraftu i oni su ga poslali na tri godine u Tucson, gdje je pri University of Arizona magistrirao na teoriji antena. Nakon što je obranio magistarski rad — Analiza stožastih spirala' — uključio se u Hughesov veliki kalifornijski projekt, željan da ostavi svoj trag u svemirskoj utrci.

Kupio je kućicu u Torranceu, naporno radio, brzo napredovao. Sam je rođen 1959., a ubrzo za njim još četvero djece - Stacy, Shawna, Shelly i Shannon. Walt je postao direktor testiranja i upravitelj odjela za misiju Survejer 7, prve letjelice koja se meko spustila na Mjesec. Waltova je zvijezda blistala i bila u usponu.

Međutim, do 1965. njegov je brak već bio u krizi. On i njegova žena Marcia živjeli su razdvojeno. Walt se počeo viđati s jednom od sekretarica u Hughesu, po imenu Wilhelmina Johnson, ali svi su je zvali Billie, kojoj su tada bile dvadeset dvije godine i imala je tamne, prodorne oči. Zaljubili su se jedno u drugo i počeli živjeti zajedno. Billie je ostala u drugom stanju. Bila je sitna, a u sljedećih devet mjeseci dobila je samo tri i pol kile, tako da uopće nije nosila trudničku odjeću. 12. veljače 1968. Billie je rodila sina. Bio je ispod standardne težine, ali zdrav i živahan. Walt je Billie kupio gitaru Gianini po kojoj je prebiralala uspavanke da umiri nemirno novorođenče. Dvadeset dvije godine kasnije tu će istu gitaru pronaći rendžeri iz uprave nacionalnog parka na stražnjem sjedištu žutog Datsuna, ostavljenog na obali jezera Mead.

Nemoguće je znati koji mutan sklop kromosoma, dinamike roditelj-dijete i svemirskih konstelacija je odgovoran za to, ali Christopher Johnson McCandless došao je na ovaj svijet s neobičnim darovima i voljom kojoj nije bilo lako stati na put. Kad su mu bile dvije godine, probudio se usred noći, pronašao put iz kuće ne budeći roditelje i ušao u kuću niže u ulici da bi iz susjedove ladice pokrao slatkiše.

U trećem razredu osnovne, zaradivši vrlo visoke ocjene na inicijalnom testu, Chris je premješten na ubrzani program za nadarenu djecu. »Nije mu to bilo drago«, prisjeća se Billie, »jer je to značilo da mora više raditi. I tako je proveo tjedan dana pokušavajući se izvući odatle. Taj je mališan pokušavao uvjeriti učiteljicu, ravnateljicu - svakoga tko ga je bio spreman saslušati - da su rezultati greška, da on zapravo ne pripada tamo. To smo saznali na prvom roditeljskom sastanku. Učiteljica nas je pozvala u stranu i rekla : 'Chris vam vrti vlastiti film.' I na to je samo vrtila glavom.«

»Čak i dok smo bili mali«, priča Carine, rođena tri godine nakon Chrisa, »uvijek je bio svoj. Nije bio nedruštven - uvijek je imao prijatelje i svi su ga voljeli — ali mogao se satima zabavljati sam. Nisu mu trebale igračke ni društvo. Umio je biti sam, a da ne bude usamljen.«

Kad je Chrisu bilo šest godina, Waltu je ponuđeno mjesto u NASA-i, što je značilo preseljenje u glavni grad. Kupili su kuću na Willet Driveu, u predgrađu Annandale. Imala je izbačene, polukružne prozore sa zelenim kopcima, lijepo dvorište. Četiri godine nakon što

je stigao u Virginiju Walt je prestao raditi za NASA-u i otvorio vlastitu konzalting tvrtku - User Systems, Incorporated — koju su on i Billie vodili od kuće.

Bili su kratki s novcima. Osim što je redovitu plaću zamijenio nesigurnošću slobodnjačkog posla, Walt je nakon razvoda od prve žene uzdržavao dvije obitelji. Kako bi se izvukli, priča Carine: »Mama i tata su po cijele dane radili«. Kad bi se Chris i ja ujutro probudili za školu, oni su već bili u svom uredu i radili. Kad bismo se popodne vratili kući, oni su radili. Kad smo navečer odlazili spavati, oni su u svom uredu i dalje radili. Dobro su surađivali i s vremenom počeli odlično zarađivati, ali stalno su radili.«

Bio je to stresan život. I Walt i Billie su nabrijani emotivci, a nisu spremni popustiti. Povremeno bi napetost eksplodirala u verbalni okršaj. U trenucima srdžbe, uvijek bi netko prijetio rastavom. Bilo je tu više dima nego vatre, kaže Carine, ali »mislim da je i to bio jedan od razloga što smo se Chris i ja tako zbližili. Naučili smo se oslanjati jedno na drugo dok bi mama i tata bili u svađi.«

Ali bilo je i sretnih trenutaka. Vikendima i praznicima obitelj je išla na izlete, odlazili su autom na Virginia Beach, na obalu Caroline, u Colorado posjetiti Waltovu djecu iz prvog braka, na Velika jezera, na Blue Ridge Mountains. »Išli smo Chevy Suburbanom i kampirali«, priča Walt. »Kasnije smo kupili Airstream prikolicu pa smo njome putovali. Chris je volio ta putovanja, što duže to bolje. U našoj je obitelji odvijek bilo neke čežnje za daljinama i već je od rane dobi bilo očito da ju je Chris naslijedio.«

Za vrijeme tih putovanja posjetili su Iron Mountain u Michiganu, rudarski gradić u šumama gornjeg Michigana, Billino rodno mjesto. Ona je jedno od šestoro djece. Loren Johnson, Billin otac, bio je vozač kamiona, »ali nikad nije uspijevaio dugo zadržati neki posao«, kaže ona.

»Billin se tata nije baš uspijevaio uklopiti«, objašnjava Walt. »Chris mu je bio umnogome nalik.«

Loren Johnson bio je sanjalica, ponosit, tvrdoglav i čovjek šume, samouki muzikant, pisac poezije. U okolici Iron Mountaina prepričavale su se anegdote o njegovom odnosu prema životinjama. »Uvijek je imao neku divljač za koju se brinuo«, kaže Billie. »Naišao bi na životinju u stupici, odveo je kući, amputirao ozlijeđen dio, liječio

je, a onda pustio. Jednom je kamionom naletio na srnu pa je lane ostalo bez majke. Bio je očajan. Ali donio ga je kući i ondje odhranio, iza peći, kao da mu je dijete.«

Kako bi prehranio obitelj, Loren se upuštao u razne poduzetničke pothvate od kojih nijedan nije bio osobito uspješan. Jedno je vrijeme uzgajao piliće pa kune zlatice i činčile. Otvorio je staju i turistima iznajmljivao konje. Cesto je na stolu bilo samo ono što bi on ulovio - premda mu je bilo teško ubijati životinje. »Moj je tata plakao svaki put kad bi ubio jelena«, priča Billie, »ali morali smo jesti.«

Radio je i kao vodič lovcima, što mu je bilo još teže. »Ljudi iz grada su dolazili u velikim Cadillacima i onda bi ih tata vodio na sedmodnevno lovačko logorovanje da osvoje trofej. Jamčio im je da će se vratiti s kapitalcem, ali većinom su bili tako slabi strijelci i toliko pili da bi im on morao odstrijeliti jelena. Bože moj, kako je to mrzio.«

Nije nikakvo čudo što je Loren uživao u Chrisu. A Chris je, sa svoje strane, obožavao djeda. Starčevo poznavanje šume, njegova sklonost divljini ostavili su duboka traga na dječaku.

Kad je Chrisu bilo osam godina, Walt ga je odveo na prvo duže hodanje, trodnevno pješčenje u području Shenandoah kako bi se popeli na Old Rag. Osvojili su vrh, a Chris je cijelim putem nosio naprtnjaču bez ičije pomoći. Tako je penjanje postalo tradicija u njihovu odnosu; otad su se gotovo svake godine penjali na Old Rag.

Kad je Chris bio malo stariji, Walt je poveo Billie i djecu iz oba braka da se popnu na na 4346 metara visok Longs Peak u Coloradu — najviši vrh u Nacionalnom parku Rocky Mountain. Walt, Chris i Waltov mlađi sin iz prvog braka uspjeli su se, rutom zvanom Kevhole, popeti do 3900 metara visine, gdje se Walt odlučio vratiti. Bio je umoran i osjećao je promjenu visine. Ostali dio puta djelovao je sklisko, previše izložen i opasan. »Meni je bilo dosta«, objašnjava Walt, »ali Chris je navaljivao da idemo do vrha. Rekao sam mu da ne dolazi u obzir. Bilo mu je samo dvanaest godina pa mu je jedino preostalo duriti se. Da mu je bilo četrnaest ili petnaest, jednostavno bi nastavio bez mene.«

Walt zašuti i odsutno se zagleda u daljinu. »Chris je bio neustrašiv, čak i dok je bio sasvim malen«, nastavlja, nakon poduže stanke. »Mislio je da se opasnosti ne odnose na njega. Uvijek smo ga morali odvlačiti od ruba.«

Chris je uspijevao skoro u svemu što bi ga privuklo. Iz škole je bez mnogo truda donosio petice. Samo jednom je dobio ocjenu nižu od pet — jedinicu iz fizike u srednjoj školi. Vidjevši izvještaj, Walt je otišao k profesoru fizike da vidi u čemu je problem. »Bio je to umirovljeni pukovnik zrakoplovnih snaga«, prisjeća se Walt, »stariji čovjek, tradicionalan, prilično krut. Na početku polugodišta im je rekao da ima dvjesto učenika pa ih moli da laboratorijske izvještaje pišu u određenom formatu kako bi ih lakše ispravio. Chris je to smatrao glupim pravilom pa ga se nije držao. Predao je laboratorijske izvještaje, ali na krivom formatu i profesor mu je dao jedinicu. Nakon što sam razgovarao s tim čovjekom, vratio sam se kući i rekao Chrisu da je dobio ocjenu koju zaslužuje.«

I Chris i Carine naslijedili su Waltov glazbeni dar. Chris je svirao gitaru, glasovir, rog. »Bilo je to neobično za klinca njegovih godina«, priča Walt, »ali volio je Tonyja Bennetta. Znao je zapjevati stvari, na primjer 'Tender Is the Night', dok bih ga ja pratio na klaviru. Dobro je pjevao.« I uistinu, na šaljivom videu snimljenom na fakultetu čuje se Chrisa kako tuli: 'Male barke tiho plove u noć', dojmljivim stilom, nježno i tugaljivo, kao da je profesionalni pjevač po barovima.

Odlično je svirao rog i kao tinejdžer bio član sveučilišnog simfonijskog orkestra, ali je prema Waltovim riječima odustao nakon što se usprotivio nekim pravilima koje je nametao voditelj. Carine se sjeća da se nije radilo samo o tome: »Prestao je svirati djelomično zato što nije volio da mu itko govori što da radi, ali i zbog mene. Željela sam biti poput Chrisa pa sam i ja počela svirati rog. Ispalo je da je to jedina stvar u kojoj sam bolja od njega. Kad sam bila na prvoj godini srednje, a on na zadnjoj, postala sam vođa starijeg orkestra i sjedila u prvom redu, a on nije kanio sjediti iza sestrice.«

Međutim, izgleda da glazbeno rivalstvo nije naudilo odnosu Chrisa i Carine. Od djetinjstva su bili najbolji prijatelji i provodili sate gradeći utvrde od jastuka i deka u dnevnoj sobi u Annandaleu.

»Uvijek je bio blag prema meni«, priča Carine, »i krajnje zaštitnički. Kad smo išli ulicom, držao me za ruku. Kad je on već bio u srednjoj školi, a ja još u osnovnoj, nastava mu je počinjala i završavala ranije, ali bi me čekao kod frenda Briana Paskovitzza kako bismo išli zajedno kući.«

Chris je naslijedio Billine anđeoske crte lica i njene oči, čija je tamna dubina uvijek odavala što osjeća.

Premda je bio nizak — na školskim fotografijama uvijek je u prvom redu, najniže dijete u razredu —

Chris je bio snažan za svoju visinu i dobro koordiniran. Okušao se u mnogim sportovima, ali nije imao strpljenja da ijedan izbrusi. Kad bi za vrijeme praznika išli skijati u Colorado, on se nije htio gnjaviti zaoktetanjem, jednostavno bi čučnuo u gorila stilu, držeći noge širom radi stabilnosti i krenuo ravno nizbrdo. Isto tako, priča Walt: »Kad sam ga pokušao naučiti golf, nije mogao prihvatiti da je forma sve. Chris bi žestoko zamahnuo, svaki put. Katkad bi odbacio loptu tristo metara daleko, ali najčešće bi završila na drugom terenu.

»Chris je bio prirodno nadaren za mnoge stvari«, nastavlja Walt, »ali ako si ga pokušao podučiti, izbrusiti mu vještinu, izvući onaj konačni sjaj, podigao bi obrambeni zid. Opirao se svakoj vrsti poduke. Ja vrlo ozbiljno igram reketbol i podučio sam Chrisa kad mu je bilo jedanaest godina. Kad je navršio petnaest, šesnaest, redovito me pobjeđivao. Bio je vrlo brz i snažan, ali kad sam predložio da poradi na nekim nedostacima svoje igre, nije htio ni čuti. Jednom je na turniru igrao protiv vrlo iskusnog četrdesetpetogodišnjaka. Chris je smjesta počeo pobjeđivati, ali tip ga je stao metodično testirati, ispipavajući gdje su mu slabosti. Cim je otkrio s kojim udarcem Chris ima najviše problema, izazivao ga je baš na takve udarce i tu je bio kraj.«

Nijanse, strategiju i sve što je zahtijevalo više od osnovne tehnike Chris nije priznavao. Jedini način na koji je želio pristupiti izazovima bilo je izravno, smjesta, ulažući svu energiju. A posljedice su ga često razočarale. Tek kad se počeo baviti trčanjem, disciplinom u kojoj su važniji volja i odlučnost nego finese i strategija, pronašao je sport koji mu leži. S deset godina sudjelovao je u prvoj utrci, desetakilometarskom maratonu po cesti. Bio je šezdesetdeveti, ostavivši za sobom više od tisuću odraslih i to ga je privuklo. Do tinejdžerske dobi postao je jedan od vodećih trkača na duge pruge u regiji.

Kad je Chris imao dvanaest godina, Walt i Billie kupili su Carini psića, škotskog ovčara kojeg su nazvali Bucklev i Chris ga je svakodnevno vodio sa sobom na trčanje. »Bucklev je bio navodno

moj pas«, priča Carine, »ali on i Chris postali su nerazdvojni. Buck je bio hitar i uvijek bi stigao kući brže od Chrisa.

Sjećam se kako je Chris bio uzbuđen kad je jednom uspio

reketbol - u originalu racquetball, igra slična sguashu, igra se reketom i šupljom gumenom loptom. stići prije Bucklevja. Skakao je po kući i vikao: 'Pobijedio sam Bucka! Pobijedio sam Bucka!«

U srednjoj školi W.T.Woodson — velikoj školi s mnogo učenika u Fairfaxu u Virginiji, koja ima reputaciju visokih akademskih standarda i uspješnih sportskih timova — Chris je bio kapetan cross-country tima. Sviđala mu se ta uloga i smislio je nove, naporene treninge kojih se njegova ekipa itekako dobro sjeća.

»Tjerao je sebe do maksimuma«, objašnjava Gordy Cucullu, jedan od mlađih članova ekipe. »Smislio je trening koji je nazvao 'cestovni ratnici' — vodio bi nas na dugo, ubojito trčanje kroz obrađena polja i gradilišta, kroz mjesta gdje se obično ne trči, s namjerom da se izgubimo. Trčali smo što smo dalje i brže mogli, nepoznatim cestama, kroz šume, bilo kamo. Ideja je bila da izgubimo orijentaciju, da se dovedemo do krajnjih granica na nepoznatom teritoriju. A onda bismo trčali nešto sporije, dok ne bismo pronašli poznatu cestu i opet punom brzinom jurili kući. Chris je na neki način tako živio cijeli svoj život.«

McCandless je na trčanje gledao kao na duhovnu vježbu, aktivnost koja graniči s religijom. »Chris se koristio duhovnim aspektom kako bi nas motivirao«, prisjeća se Eric Hathaway, još jedan iz ekipe.

»Rekao bi nam neka pomislimo na svo zlo na svijetu, na svu mržnju i da zamislimo kako trčimo usuprot silama tame, protiv zida zla koji nam priječi da trčimo najbolje što možemo. Vjerovao je da su dobri rezultati mentalna stvar, da se tu jednostavno radi o uprezanju cjelokupne čovjekove energije.

Kako smo u ono vrijeme bili srednjoškolci i lako se zanosili, palili smo se na te njegove riječi.«

Ali trčanje nije bilo samo duhovna stvar, bilo je tu i natjecateljstva. Kad je McCandless trčao, činio je to da bi pobijedio. »Chris je trčanje doživljavao uistinu ozbiljno«, kaže Kris Maxie Gillmer, trkačica koja je bila vjerojatno najbolja McCandlessova prijateljica u Woodsonu. »Sjećam se kako sam znala stajati na finišu, gledati ga gdje trči, znajući koliko želi pobijediti i koliko je razočaran ako ne bi uspio.

Nakon loše trke ili slabih rezultata tijekom vježbe, znao je biti uistinu strog prema sebi. A nije htio razgovarati o tome. Kad bih ga pokušala utješiti, njega je to nerviralo, otjerao bi me. Nije umio

napraviti odmak od neuspjeha. Povukao bi se nekamo i samog sebe izudarao.

»A nije Chris uzimao tako ozbiljno samo trčanje«, dodaje Gillmerova. »On je u svemu bio takav. Dok si u srednjoj, obično ne razmišljaš o nekim jako ozbiljnim stvarima. Ali ja jesam, a on isto tako i to nas je i zbližilo. Tijekom odmora bismo stajali u hodniku i pričali o životu, o situaciji u svijetu, o ozbiljnim temama. Ja sam crnkinja i nikako mi nije išlo u glavu zašto se diže tolika prašina oko rase. Chris i ja smo razgovarali o tome. On me shvaćao. Uvijek je propitkivao stvari, kao i ja. Jako sam ga voljela. Bio je uistinu dobar momak.«

McCandless je uzimao k srcu životne nepravde. Na zadnjoj godini u Woodsonu postao je opsjednut rasnom diskriminacijom u Južnoj Africi. Najozbiljnije je razgovarao s prijateljima kako bi valjalo prokrijumčariti oružje u tu zemlju i pridružiti se borbi za okončanje apartheidu. »Povremeno bismo se upustili u raspravu o tome«, prisjeća se Hathaway. »Chris nije bio od onih koji su spremni djelovati unutar organizacija, unutar sustava, čekati pravi trenutak. Znao je reći: 'Daj, Eric, u stanju smo skupiti dovoljno novca da sami odemo u Južnu Afriku i to odmah. To je samo stvar odluke.' Ja bih mu se usprotivio, govoreći da smo samo klinci, da ne možemo ništa promijeniti. Ali s njim se nije dalo raspravljati. On bi ti odgovorio: 'Jasno, briga tebe za razliku između pravde i nepravde.'«

Vikendom, kad su njegovi frendovi iz škole išli na pивske tulumе ili se pokušavali prošvercati u barove Georgetovraa, McCandless bi tumarao zapuštenim četvrtima Washingtona i razgovarao s prostitutkama i beskućnicima, kupovao im hranu, usrdno im pokušavajući predložiti načine kako da poboljšaju svoj život.

»Chrisu nije bilo jasno kako se može dopustiti da ljudi budu gladni, osobito u ovoj zemlji«, kaže Billie.

»Umio je satima jadikovati o tome.«

Jednom prilikom je Chris pokupio nekog beskućnika s vašingtonskih ulica, doveo ga kući u zeleni, otmjeni Annandale i potajno smjestio u Airstream prikolicu parkirane pokraj garaže. Walt i Billie su tek poslije saznali da su udomili skitnicu.

Drugom se prilikom Chris odvezao do Hathawaya i objavio da idu u grad. »Super!« sjeća se Hathaway da je pomislio. »Bio je petak

navečer pa sam pretpostavio da idemo na neki party u Georgetownu.

Ali Chris je parkirao na Četrdesetoj ulici, koja je u to vrijeme bila stvarno loš dio grada. A onda mi je rekao: 'Znaš, Eric, o ovome možeš čitati, ali ne možeš razumjeti dok to nisi proživio. A upravo to ćemo večeras pokušati.' I tako smo sljedećih nekoliko sati proveli po sumnjivim rupama, razgovarajući s makroima, prostitutkama i kojekakvim polusvijetom. Bio sam poprilično prestrašen.«

»Pred kraj večeri Chris me pitao koliko novaca imam. Rekoh pet dolara. On je imao deset. 'Dobro, ti kupuješ benzin', kazao mi je, 'a ja idem po hranu'. I tako je potrošio deset dolara na hamburgere pa smo se vozili uokolo i dijelili ih neopranim tipovima koji su spavali po ulazima. Bio je to naju-vrnutiji izlazak u mom životu, ali Chris je često tako provodio večeri.«

Početak zadnje godine srednje škole, Chris je obavijestio roditelje da ne kani studirati. Na njihova uvjerenja kako mu je potrebna diploma ako želi ostvariti karijeru, Chris je odgovorio kako je karijera ponižavajući 'izum dvadesetog stoljeća', više opterećenje nego prednost i da će se on dobro snaći i bez nje.

»To nas je jako zabrinulo«, priznaje Walt. »I Billie i ja smo iz radničkih obitelji. Za nas fakultetska diploma nije nevažna, itekako smo se naradili da bismo mogli poslati djecu u dobre škole. Zato je Billie razgovarala s njim: 'Chris, ako zaista želiš učiniti pomak u svijetu, ako zaista želiš pomoći ljudima koji su imali manje sreće od tebe, moraš steći neki utjecaj. Završi fakultet, diplomiraj pravo i onda ćeš moći utjecati na stvari.'«

»Chris je uvijek imao dobre ocjene«, priča Hathaway. »Nije zapadao u problematične situacije, u svemu je bio odličan, činio ono što se od njega očekivalo. Njegovi se roditelji nisu imali na što žaliti.

Ali zapeli su da se upiše na fakultet i uspjeli. Upisao se na Emory, premda je držao kao je to besmisleno, gubitak vremena i novca.«

Pomalo čudi što je Chris popustio pritisku Walta i Billie u vezi fakulteta, dok u tolikim drugim stvarima nije slušao njihove savjete. U odnosu Chrisa i njegovih roditelja nikad nije manjkalo naizgled suprotnih stavova. U razgovoru s Kris Gillmer Chris se često ljutio na Walta i Billie i prikazivao ih kao nerazumne tirane. Međutim, muškim prijateljima — Hathawayju, Cucullu i drugom trkačkom šampionu,

Andyju Horovvitzu -gotovo se nikada nije žalio. »Moj je dojam bio da su mu roditelji vrlo dragi ljudi«, kaže Hathaway, »nimalo različiti od mojih roditelja ili bilo kojih drugih. Chris jednostavno nije volio da mu itko određuje što će raditi. Mislim da nema tih roditelja koji bi njemu odgovarali; on je imao problema već sa samim pojmom roditelja.«

McCandlessova je osobnost zbunjujuća u svojoj složenosti. Imao je vrlo izraženu samotnjačku stranu, ali je isto tako znao biti izrazito društven i otvoren. Premda je imao pretjerano razvijenu društvenu savjest, nije bio od onih smrknutih dušebrižnika koji se stisnutih usana mršte na svaku zabavu.

Upravo suprotno, rado bi povremeno iskapio čašicu, a obožavao se ludirati.

Možda se najveći paradoks očitovao u njegovom stavu prema novcu. I Walt i Billie su u mladosti bili siromašni i nakon što su se izborili da se izdignu iz siromaštva, nisu vidjeli ništa loše u tome da uživaju u plodovima svoga rada. »Jako puno smo radili«, naglašava Billie. »Kad su djeca bila mala, živjeli smo vrlo skromno, štedjeli i ulagali za budućnost.« Kad je budućnost napokon stigla, nisu se razbacivali s ono skromnog bogatstva što su ga stekli, ali su kupovali lijepu odjeću, nešto nakita za Billie, Cadillac. Nakon nekog vremena, kupili su kuću u zaljevu i jedrilicu. Vodili su djecu u Europu, na skijanje u Breckenridge, na krstarenje Karibima. A Chrisu je, kaže Billie, »bilo neugodno zbog svega toga.«

Njezin sin, mladi tolstojevac, držao je bogatstvo sramotnim, korumpira-jućim, samo po sebi zlim — što je ironično, jer Chris je bio rođeni kapitalist s nevjerojatnim smislom za zaradu. »Chris je oduvijek bio poduzetnik«, smije se Billie. »Oduvijek.«

Kad mu je bilo osam godina, iza njihove kuće u Annandaleu uzgajao je povrće, a onda ga prodavao susjedima. »Bio je slatki klinac koji je po susjedstvu vukao tačke s mladim grahom, rajčicama, paprikama«, priča Carine. »Ta tko bi mu mogao odoljeti? I Chris je bio svjestan toga. Na licu je imao izraz koji kao da je govorio: ' Ama, pogledajte kako sam sladak, hoćete li kupiti graha?' Vraćao se kući s praznim tačkama i džepovima punim novca.«

S dvanaest godina je isprintao letke i započeo kopirni biznis, 'Chrisova express kopiraonica', usto nudeći odvoz i dostavu. Služio se strojem za fotokopiranje u Waltovom i Billinom uredu, roditeljima

plaćao nekoliko centi po kopiji, a susjedima dva centa manje nego fotokopiraonica na uglu i ostvarivao lijep profit.

Godine 1985-, nakon što je završio prvu godinu u Woodsonu, Chrisa je mjesni građevinski poduzetnik uzeo da ide od vrata do vrata i reklamira njegove usluge, preuređenje kuhinja i fasada. Bio je sjajan u tome, nije mu bilo ravna. Za samo nekoliko mjeseci imao je još šest učenika koji su radili za njega i na bankovni račun položio sedam tisuća dolara. Dijelom tog novca kupio je svoj žuti Datsun, polovni B210.

Chris je bio tako nadaren za prodaju da je u proljeće 1986., kad mu se približavala matura, onaj građevinski poduzetnik nazvao Walta i ponudio da će platiti Chrisu studij ako Walt nagovori sina da ostane u Annandaleu i za vrijeme studija nastavi raditi za njega, umjesto da se preseli na Emory.

»Kad sam to spomenuo Chrisu«, priča Walt, »nije htio ni čuti. Svom je šefu rekao da ima druge planove.« Čim maturira, obavijestio ih je Chris, sjest će za volan svog novog auta i provesti ljeto putujući zemljom. Nitko nije mogao ni pretpostaviti kako će to biti tek jedno u nizu višemjesečnih pustolovnih putovanja po cijelom kontinentu. Niti je itko u njegovoj obitelji mogao predvidjeti kako će ga slučajno otkriće na ovom prvom putovanju odbiti od njih i zatvoriti u sebe, uvući Chrisa i one koji su ga voljeli u labirint srdžbe, nesporazuma i tuge.

12 Annandale

Radije nego ljubav, nego novac, nego slavu, daj mi istinu. Sjedio sam za bogatom trpezom, u izobilju vina i ulagivačkepažnje, ali iskrenosti i istine ne bijaše; i tako odoh gladan s tog negostoljubivog skupa. Gostoljublje tu bješe hladno poput leda.

Henry David Thoreau

Walden, ili život u šumi

. s . . , - ulomak podcrtan u jednoj od knjiga pronađenih uz ostatke chrisa mccandlessa. na vrhu stranice velikim tiskanim slovima, ' mccandlessom rukopisom ispisana je riječ »istina«.

Jer djeca su nevinna i vole pravdu, dok smo mi uglavnom iskvareni i prirodno nam je draža milost.

G. K. Chesterton

Jednoga sparnog proljetnog vikenda godine 1986., nakon što je Chris maturirao u srednjoj školi Woodson, Walt i Billie priredili su zabavu za njega. Za nekoliko dana bio je Waltov rođendan, 10. lipnja, i Chris mu je dao dar - skupocjeni Ouestar teleskop. »Točno se sjećam trenutka kad je Chris dao tati teleskop«, priča Carine. »Te je večeri popio nekoliko pića i prilično ga je uhvatilo. Raznježio se. Malo je nedostajalo da se rasplače, jedva je susprezao suze govoreći tati da, premda se često umnogome ne slažu, on mu je zahvalan za sve što je učinio za njega. Rekao je da vrlo poštuje oca zbog toga što je počeo od nule, što je istovremeno radio i studirao, namučio se da podigne osmero djece. Bio je to dirljiv govori. Svi su bili ganuti. A onda je otišao na put.«

Walt i Billie nisu ga pokušali spriječiti u toj namjeri, ali su ga uspjeli nagovoriti da uzme Waltovu Texaco kreditnu karticu, za svaki slučaj, i izmamiti iz njega obećanje da će zvati svaka tri dana.

»Strepili smo cijelo vrijeme dok je bio na putu«, priča Walt, »ali nismo ga mogli zaustaviti.«

Nakon što je otišao iz Virginije, Chris se odvezao prema jugu, a zatim na zapad, preko tekšaških ravnica, kroz vrelinu Novog Meksika i Arizone i stigao do obale Tihog oceana. Isprva se držao dogovora da će redovno nazivati, ali kako se ljeto primicalo kraju, pozivi su se prorijedili. Vratio se samo dva dana prije početka jesenskog semestra u Emoryju. Kad je ušao u kuću u Annandaleu,

imao je neurednu bradu, kosa mu je bila duga i nepočešljana, a ionako vitko tijelo izgubilo je dvanaestak kila.

»Čim sam čula da je stigao,« priča Carine, »otrčala sam u njegovu sobu da ga vidim. Ležao je na krevetu i spavao. Bože, kako je bio mršav! Nalikovao je nekoj od onih slika Isusa na križu. Kad je mama vidjela koliko je smršavio, jako se ražalostila. Počela je kuhati kao luda, ne bi li se malo oporavio.«

Pokazalo se da se negdje na kraju puta Chris izgubio u pustinji Mojave i zamalo dehidrirao. Roditelji su se jako prepali kad su čuli da je skoro zaglavio u pustinji, ali nisu znali kako bi ga nagovorili da ubuduće bude oprezniji. »Chris je bio dobar u gotovo svemu što bi pokušao«, prisjeća se Walt, »i zato je stekao pretjerano samopouzdanje. Ako biste ga pokušali od nečega odgovoriti, nije se prepirao.

Samo je uljudno kimao glavom i napravio po svome.

»Zato u početku nisam spominjao sigurnost takvih putovanja. Igrao sam tenis s Chrisom, pričao o koječemu, a onda jednoga dana sjeo s njim da porazgovaramo o opasnostima u koje se upušta. Tada sam već znao da izravan pristup — 'Slušaj, nemoj se više upuštati u takve stvari!' — kod Chrisa ne pali. Umjesto toga, pokušao sam mu objasniti da mi nemamo ništa protiv njegovih putovanja, ali bismo željeli da bude malo oprezniji i da nam javlja gdje je.«

Na Waltovo zaprepaštenje Chrisa su razbjesnili ovi mali očinski savjeti. Jedino što je time postigao bilo je da sin više nije ni spominjao svoje planove.

»Chris nas je smatrao idiotima zato što brinemo o njemu«, kaže Billie.

Na svojim putovanjima Chris je nabavio mačetu i pušku kalibra .30-06, a kad su ga Walt i Billie vozili u Atlantu na fakultet, svakako je htio ponijeti i to dvoje. »Kad smo se popeli s Chrisom u njegovu sobu«, smije se Walt, »mislio sam da će roditelje njegovog cimera udariti kap. Taj je momak bio pristojno, uredno odjeveno dijete iz Connecticuta, kad eto ti mog Chrisa, zaraslog u bradu, u iznošenoj odjeći, kao kakav Jeremiah Johnson, vuče sa sobom mačetu i pušku. Ali znate što? Nisu prošla ni tri mjeseca, a ono je dobro dijete odustalo, dok je Chris već bio među najboljima.«

Na ugodno iznenađenje svojih roditelja, kako je akademska godina odmicala, tako se sve više činilo da je Chris zadovoljan Emorijem. Obrijao se, podšišao kosu i ponovno zadobio onaj uredan izgled kakav je imao u srednjoj školi. Ocjene su mu bile skoro savršene. Počeo je pisati za studentske novine. Čak je ushićeno pričao o tome kako će se kasnije upisati na pravo. »Čuj«, jednom se prilikom hvalio Waltu, »mislim da ću imati dovoljno dobre ocjene da upišem pravo na Harvardu.«

Nakon prve godine koledža Chris se vratio u Annandale i radio za tvrtku svojih roditelja, na razvoju računalnog softvera. »Program koji nam je toga ljeta napravio bio je bez greške«, kaže Walt. »Još se koristimo njime i mnogima smo prodali kopije. Ali kad sam molio Chrisa da mi pokaže kako ga je napravio, da mi objasni na kojem principu radi, nije htio. 'Važno ti je da radi', rekao je. 'Ne moraš znati kako i zašto.' Bio je to tipični Chris, ali me razljutio. Bio bi izvrstan agent CIA-e, ozbiljno to mislim, poznajem neke tipove koji rade za CIA-u. Rekao bi vam samo onoliko koliko je držao potrebnim i ništa više. U svemu je bio takav.«

Chrisovi roditelji bili su zbunjeni mnogim vidovima njegove osobnosti. Umio je biti silno velikodušan i brižan, ali imao je i mračniju stranu, što se očitovalo tako da bi se uhvatio za neku ideju i bio opsjednut njome, a bio je i nestrpljiv i zaokupljen samim sobom, što se pojačalo za godina provedenih na koledžu.

»Vidio sam Chrisa na nekoj zabavi, kad je bio na drugoj godini Emoryja«, prisjeća se Eric Hathaway, »i bilo je očito da se promijenio. Djelovao je poprilično zatvoren u sebe, gotovo hladan. Kad sam mu doviknuo: 'Bok, baš mi je drago što te vidim, Chris', cinično je odgovorio: 'Pa jasno, to se uvijek tako kaže.' Nije bilo lako navesti ga da se otvori. Jedino o čemu je želio govoriti bio je studij. U Emoryju se društveni život vrti oko studentskih bratskih i sestričkih zajednica, a Chris im se nije želio priključiti.

Mislim da se, kad su svi odabrali neku zajednicu kojoj će pripadati, on jednostavno povukao od starih prijatelja i još više zatvorio u sebe.«

Ljeto nakon druge godine koledža, Chris je ponovno proveo u Annandaleu, gdje je raznosio pizze za Domino's. »Bilo mu je sasvim svejedno što to nije neki šminka posao«, priča Carine. »Dobro je

zaradio. Sjećam se da bi se svake večeri vratio kući i računao koliko je dobio. Ma kako bio umoran, preračunavao bi koliko je kilometara prešao, koliko su mu platili za benzin, koliko je zapravo potrošio na benzin, kolika mu je neto zarada za tu večer i kakva je u odnosu na istu večer prošloga tjedna. Sve je pratio i pokazao mi kako se to radi, kako se vodi posao. Rekla bih da ga nije toliko zanimalo sam novac, koliko činjenica da ga je u stanju zaraditi. Bila je to neka vrsta igre, a novac mu je bio kao bodovi u toj igri.«

Chrisov odnos s roditeljima koji je nakon mature bio neuobičajeno uljudan, toga se ljeta jako narušio, a Walt i Billie nisu imali pojma zašto. Prema Billinim riječima: »Činilo se da je češće ljut na nas, a i postao je povučeniji

— ne, nije to prava riječ. Chris nikad nije bio povučen. Ali nije dijelio s nama svoja razmišljanja i više vremena je provodio sam.«

Izgleda da je u Chrisu kuhala srdžba zbog nečega što je otkrio prije dvije godine, onog ljeta kad je lutao zemljom. Stigavši u Kaliforniju otišao je u El Segundo, gdje je proveo prvih šest godina života.

Javio se prijateljima koji su i dalje živjeli tamo i iz razgovora s njima poslagaio djeliće priče o prvom braku i rastavi svog oca — nešto o čemu nije imao pojma.

Waltov razlaz s prvom ženom Marcijom nije bio čist i prijateljski rez. Dugo nakon što se zaljubio u Billie, dugo nakon što je ona rodila Chrisa, Walt je u potaji nastavio odnos s Marcijom, razapet između dva doma i dvije obitelji. U to je vrijeme izrečeno mnogo laži koje su zatim izašle na vidjelo da bi se opet smišljale nove laži koje će objasniti one prve. Dvije godine nakon što se rodio Chris Walt je postao otac još jednom sinu - Quinnu McCandlessu - kojeg je imao s Marcijom. Kad je Waltov dvostruki život otkriven, izazvalo je to mnogo dubokih rana. Obje su strane silno patile.

Napokon su se Walt, Billie, Chris i Carine preselili na Istočnu obalu. Razvod od Marcije je priveden kraju i Walt je mogao legalizirati svoj odnos s Billie. Nekako su uspjeli ostaviti za sobom sva previranja i nastaviti sa svojim životom. Prošla su dva desetljeća. Sazrela je mudrost. Krivica, bol i ljubomorni bijes postali su stvar prošlosti; činilo se da je oluja prošla. A onda je 1986. Chris otišao u El Segundo, posjetio stari kraj i saznao za ovu epizodu, sa svim njenim bolnim pojedinostima.

»Chris je bio od onih koji dugo razmišljaju o stvarima«, primjećuje Carine. »Ako ga je nešto mučilo, on ne bi smjesta izašao s tim. Držao bi to za sebe, kuhao, tako da su se loši osjećaji gomilali.« Izgleda da se upravo to zbivalo nakon otkrića u El Segundu.

Djeca znaju biti strogi suci kad se radi o njihovim roditeljima, nespremni udijeliti milost, a to je bilo osobito točno u Chrisovom slučaju. Čak i više od drugih tinejdžera, bio je sklon gledati stvari u crno-bijelom svjetlu. Sebe i svoje bližnje mjerio je nerealno strogim moralnim standardima.

Začudo, Chris ta stroga mjerila nije primjenjivao na sve. Čovjek za kojeg je u posljednje dvije godine tvrdio da mu se silno divi bio je sklon opijanju i nepopravljiv ženskar, koji je često mlatio svoje djevojke. Chris je bio svjestan grešaka ovog čovjeka, pa ipak, njemu je uspijevao oprostiti. Isto je tako bio spreman oprostiti ili progledati kroz prste manjkavostima svojih književnih idola — Jack London bio je notorni alkoholičar; Tolstoj je usprkos svom slavnom zalaganju za celibat u mladosti bio izrazito sklon seksualnim pustolovinama i za sobom je ostavio najmanje trinaestoro djece, od kojih su neka začeta u isto vrijeme kad je kritički nastrojeni grof naveliko pisao o poročnosti seksa.

Kao i mnogi, Chris je umjetnike i bliske prijatelje mjerio prema njihovim djelima, a ne prema načinu života, tolerantnost koju nije bio u stanju primijeniti na vlastita oca. Kad god bi Walt McCandless svojim strogim načinom očinski opomenuo Chrisa, Carine ili koga od njihove polubraće, Chris bi se zakačio za očevo neprimjerno ponašanje od prije mnogo godina i u sebi ga odbacio kao licemjernog. Chris je sve pamti. S vremenom je u sebi razvio tinjajući pravednički gnjev koji nije mogao zatomiti.

Nakon što je Chris otkrio pojedinosti Waltova razvoda, prošle su dvije godine prije nego što je njegova srdžba počela izbijati na površinu, ali napokon se rasplamsala. Taj mladi čovjek nije mogao ocu oprostiti greške mladosti, a još manje potrebu da te greške prikrije. Poslije je rekao Carini i nekim prijateljima da prijevara koju su Walt i Billie počinili pretvara 'cijelo njegovo djetinjstvo u fikciju'. Ali ni tada ni kasnije nije to spomenuo roditeljima. Radije je ovo saznanje čuvao za sebe i izražavao ljutnju na prikriven način, šutnjom i smrknutim povlačenjem.

Godine 1988., kako je Chrisova kivnja na roditelje rasla, tako je jačala i njegova srdžba zbog nepravde u svijetu. Billie se sjeća da se toga ljeta: »Chris počeo žaliti na svu onu bogatunsku djecu u Emoryju.«

Uglavnom je birao predmete koji su se bavili gorućim društvenim problemima, poput rasizma, gladi u svijetu i nejednake raspodjele bogatstva. Ali usprkos tome što je imao otpor prema novcu i pretjeranoj potrošnji, Chrisovi politički stavovi ne bi se mogli opisati kao liberalni.

Naprotiv, rado se ismijavao politici demokrata i na sva usta hvalio Ro-nalda Reagana. U Emoryju je čak osnovao Klub republikanaca. Chrisova naizgled protuslovna politička stajališta možda bi se najbolje mogla izraziti Thorauovom izjavom u 'Građanskom neposluhu': »Svim srcem prihvaćam moto da je

'najbolja ona vlada koja najmanje vlada'.« Izvan toga okvira, teško je sagledati njegove stavove.

Kao jedan od urednika studentskih novina The Emory Wheel potpisao je brojne kritike i komentare.

Kad ih čovjek čita danas, cijelo desetljeće kasnije, podsjeća se kako je McCandless bio mlad i kako strastven. Mišljenja koja je objavljivao, a koja su slijedila njegovu osebujnu logiku, doticala su se svega i svačega. Izrugivao se Jimmvju Čarteru i Joeu Biddenu, tražio ostavku ministra unutrašnjih poslova Edvina Meesea, galamio na kršćanske desničarske fundamentaliste, zagovarao budnost pred sovjetskom opasnošću, grmio na Japance zato što hvataju kitove i branio Jessea Jacksona kao perspektivnog predsjedničkog kandidata. McCandlessova riječ urednika u izdanju od 1. ožujka 1988. započinje tipično neumjerenom izjavom: »Eto, ušli smo u treći mjesec godine 1988., a ona se već pokazala kao politički najkorumpiranija i najskandaloznija godina u novijoj povijesti ...« Chris Morris, glavni urednik novina, sjeća se McCandlessa kao 'intenzivnog'.

Sve manjem broju prijatelja McCandless se iz mjeseca u mjesec doimao sve intenzivnijim. Čim su u proljeće 1989. završila predavanja, Chris je poveo Datsuna na još jedno poduže, improvizirano putovanje. »Cijelo ljeto od njega smo dobili samo dvije razglednice«, kaže Walt. »Na prvoj je pisalo

'Krenuo za Guatemalu'. Kad sam to pročitao, pomislio sam: 'Oh, majko moja, ide se boriti na strani pobunjenika. Završit će pred streljačkim vodom.' A onda je na kraju ljeta stigla druga razglednica, na kojoj je pisalo samo: 'Sutra odlazim iz Fairbanksa, vidimo se za nekoliko tjedana.' Pokazalo se da se predomislio i umjesto na jug, krenuo na Aljasku.«

Prvi Chrisov posjet dalekom sjeveru bila je naporna, prašnjava vožnja aljaskom autocestom. Bilo je to kratko putovanje — kratko je vrijeme proveo u Fairbanksu, a onda se morao žuriti natrag na jug da se vrati u Atlantu na vrijeme za početak jesenskih predavanja — ali zaljubio se u golema prostranstva, u sablasni odsjaj ledenjaka, u jasno subarktičko nebo. Znao je da će se vratiti.

Na zadnjoj godini na Emoriju Chris je živio izvan kampusa u praznoj, spartanskoj sobi, u kojoj su jedini namještaj bili sanduci za mlijeko i madrac na podu. Malo tko od kolega ga je viđao izvan nastave.

Jedan mu je profesor dao ključ od knjižnice, tako da može odlaziti tamo nakon predavanja i tu je provodio dosta slobodnog vremena. Andy Horovvitz, blizak prijatelj iz srednje škole i član cross-country tima, rano jednog jutra naletio je na Chrisa među policama s knjigama, netom prije nego što će diplomirati. Premda su i Horowitz i McCandless upisali neke iste predmete na Emoriju, nisu se vidjeli dvije godine. Nekoliko su minuta izmjenjivali nategnute ljubaznosti, a onda se McCandless povukao za svoj radni stol.

Chris se te godine rijetko javljao roditeljima, a kako nije imao telefon, bilo im je teško stupiti u vezu s njim. Walt i Billie bivali su sve zabrinutiji zbog sinovljeve emocionalne udaljenosti. U pismu koje mu je poslala, Billie ga preklinje: »Sasvim si se povukao od svih koji te vole i mare za tebe. Ma koji bili tvoji razlozi - ma s kim da si sada - misliš li da je to u redu?« Chris je to shvatio kao miješanje u njegovu privatnost i u razgovoru s Carine pismo je nazvao 'glupim'.

»Sto je htjela reći s onim 'ma s kim da si sada'?« srdio se Chris pred sestrom. »Stvarno je prolupala.

Znaš u što bih se okladio? Okladio bih se da misle da sam homoseksualac. Otkud im ta ideja? Koja dva kretena.«

U proljeće 1990. kad su Walt, Billie i Carine bili na Chrisovoj promociji, djelovao im je sretno. Dok su ga gledali kako korača

pozornicom i prima diplomu, smješкао se od uha do uha. Dao im je do znanja da planira još jedno dugo putovanje, ali su uspjeli zaključiti da će ih prije odlaska doći posjetiti u Annandale. Nedugo potom, sve što je imao na bankovnom računu donirao je OXFAM-u, nakrcao auto i nestao iz njihovih života. Otada je brižno pazio da izbjegne svaki kontakt, bilo s roditeljima, bilo s Carine, do koje mu je navodno bilo jako stalo.

»Svi smo bili vrlo zabrinuti kad nismo dobili nikakvih vijesti od njega«, priča Carine, »a mislim da je briga mojih roditelja bila pomiješana s povri-jedenošću i srdžbom. Ali mene nije osobito vrijeđalo što mi ne piše. Znala sam daje zadovoljan i da čini ono što ga veseli, shvaćala sam da želi odmjeriti vlastitu nezavisnost. A znao je da će, javi li se meni, mama i tata otkriti gdje je, smjesta odletjeti tamo i početi ga nagovarati da se vrati kući.«

Walt to ne poriče. »To uopće nije upitno«, kaže. »Da smo imali ikakve naznake gdje da ga tražimo, istina je, smjesta bih otišao tamo, saznao gdje je odsjeo i doveo našeg malog kući.«

Kako su mjeseci, a zatim i godine prolazile bez glasa od Chrisa, njihova je tjeskoba rasla. Billie nikad ne bi otišla od kuće, a da na vratima ne ostavi poruku za Chrisa. »Kad god smo nekamo vozili i vidjeli autostopera«, prisjeća se, »ako je bio imalo nalik Chrisu, okrenuli bismo i vratili se. Bilo je to užasno razdoblje. Najgore je bilo noću, osobito ako je bilo hladno i olujno. Čovjek se pitao: 'Gdje li je sad? Je li mu toplo? Je li ozlijeđen? Je li usamljen? Je li dobro?'«

U srpnju 1992., dvije godine nakon što je Chris napustio Atlantu, Billie je spavala u njihovoj kući u Chesapeake Beachu kad ju je usred noći nešto prenelo, tako da je sjela u krevetu i probudila Walta.

»Bila sam uvjeren da sam čula Chrisa kako me doziva«, priča, dok joj se niz obraze kotrljaju suze.

»Ne znam hoću li to ikad preboljeti. Nisam sanjala. Nije mi se učinilo. Čula sam njegov glas! Preklinjao me: 'Mama, pomoz mi!' Ali nisam mu mogla pomoći jer nisam znala gdje je. Samo to je ponavljao:

'Mama, pomoz mi!'«

Virginia Beach

Fizička domena zemlje zrcalila se u meni. Staze koje sam utro vodile su prema van, u brda i močvare, ali i prema unutra. Proučavajući stvari pored kojih sam gazio, čitajući i razmišljajući, na neki sam način istraživao i sebe i zemlju. S vremenom se to dvoje stopilo u mome umu. Nešto suštinsko što se isprva tek naziralo, sve snažnije je počelo spoznavati samo sebe i suočio sam se sa strasnom, nepopustljivom čežnjom — da se zauvijek odreknem misli i svih nevolja koje one donose, svega osim neposredne želje, izravne, prodorne. Da krenem nekom stazom, ne osvrćući se. Bilo ; pješice, s krpljama na nogama ili na sanjkama, u ljetna brda i njihove . kasne ledene sjenke — plamsaj, prtina u snijegu pokazat će kamo sam pošao. Neka me ljudi pronađu ako mogu.

John Haines Zvijezde, snijeg, vatra: dvadeset pet godina u sjevernoj divljini Nad kaminom u domu Carine McCandless u Virginia Beachu stoje dvije uramljene fotografije: na jednoj je Chris u prvom razredu srednje, a na drugoj kao sedmogodišnjak, u majušnom odijelu s naherenom kravatom, gdje stoji pored Carine odjevene u haljinu na volane, a na glavi joj uskršnji šeširić. »Zapanjujuće je«, kaže Carine, zagledana u bratove slike, »da se njegov izraz nije promijenio, iako ove dvije fotografije dijeli deset godina.«

Ima pravo: na objema fotografijama Chris gleda u kameru odsutno, jogunasto škiljeći, kao da su ga prekinuli usred neke važne misli pa se ljuti što mora gubiti vrijeme na fotografiranje. Taj izraz je još uočljiviji na uskršnjoj fotografiji jer je u opreci sa širokim Carininim osmijehom. »Pravi pravcati Chris«, kaže ona, smješkajući se s ljubavlju i prstima prelazi preko slike. »Često je imao taj izraz.«

Na podu do Carininih nogu leži Bucklev, škotski ovčar za kojeg je Chris bio tako vezan. Sada mu je trinaest godina, njuška mu je sijeda i artritično šepa uokolo. Međutim kad Max, Carinin osamnaestomjesečni rottweiler, zakorači na Bucklevjev dio travnjaka, bolesni starčić neustrašivo ga dočeka glasnim lajanjem i vještim škljocanjem, tako da veći i teži pas brže-bolje potraži zaklon.

»Chris je obožavao Bucka«, kaže Carine. »Onog ljeta kad je nestao želio je povesti Bucka sa sobom.

Nakon što je diplomirao, pitao je mamu i tatu bi li mogao doći po Bucka, ali rekli su da ne može jer je bio netom podletio pod auto i još se oporavljao. Sada se naravno kaju, iako je Buck bio zaista ozbiljno

povrijeđen; veterinar je govorio da više neće moći hodati. Roditelji ne prestaju razmišljati o tome — a moram priznati da i ja često mislim — kako bi sve to završilo da je poveo Bucka sa sobom? Chris je lako dovodio vlastiti život u opasnost, ali Bucklevja ne bi tek tako izložio. Ne bi se upustio u iste rizike da je Buck bio s njim.«

Visoka metar sedamdeset, Carine McCandless je bratove visine, možda koji centimetar viša i toliko nalik njemu da su ih ljudi često pitali nisu li blizanci. Dok priča, sudjeluje cijelim tijelom, zamahuje glavom kako bi makla s lica kosu dugu do pasa i u govoru siječe zrak malim, izražajnim rukama, radi naglaska. Bosa je. O vratu joj visi zlatni križ. Uredno izglačane traperice na prednjem su dijelu malo zgužvane.

Poput Chrisa, Carine je energična i samouvjerena, navikla na uspjeh, hitra u izražavanju vlastitog mišljenja. I ona se, poput Chrisa, u adolescent-skoj dobi žestoko sukobljavala s Waltom i Billie. Ali između njih dvoje ima više razlika nego sličnosti.

Carine se pomirila s roditeljima nedugo nakon što je Chris nestao i danas, u dobi od dvadeset dvije godine, njihov odnos naziva 'vrlo dobrim'. Mnogo je društvenija nego što je to Chris bio i ne može ni zamisliti da bi pošla u divljinu - ili bilo kamo - sama. Premda dijeli Chrisovu srdžbu zbog rasnih nepravdi, Carine nema ni moralnih ni kakvih drugih prigovora bogatstvu. Nedavno je kupila novu, skupu kuću i naporno radi u C.A.R. Services Incorporated, automehaničarskom servisu koji je otvorila sa suprugom, Chrisom Fishom, u nadi da će u ranoj dobi zaraditi prvi milijun.

»Zamjerala sam mami i tati što stalno rade i nisu s nama«, glasno razmišlja i podsmjehuje se samoj sebi, »a pogledajte me sada - i ja sam takva.« Priznaje da se Chris znao rugati njenom kapitalističkom žaru, nazivajući je vojvotkinjom od Yorka, Ivanom Trump McCandless i 'budućom Leonom Helmslev.'

Bilo je to, međutim, samo dobroćudno zadirkivanje jer su Chris i Carine bili vrlo bliski. U pismu u kojem si daje oduška zbog sukoba s Waltom i Billie, Chris je jednom prilikom napisao: »Najradije to kažem tebi jer ti si jedina osoba na svijetu koja može razumjeti o čemu govorim.«

Deset mjeseci nakon Chrisove smrti, Carine još duboko žali za bratom: »Svaki dan se rasplačem«, kaže sa zbunjenim izrazom lica.

»Iz nekog mi je razloga najgore kad sam sama u autu. Još se nisam uspjela odvesti dvadesetak minuta od kuće do dućana, a da ne počnem misliti na Chrisa i ne briznem u plač. To me prođe, ali kad me uhvati, teško je.«

Navečer, 17. rujna 1992. Carine je bila u vrtu i kupala rottveilera kad je stigao Chris Fish. Začudilo ju je što je došao kući tako rano, Chris je obično do kasno u noć ostajao u C.A.R. Services.

»Ponašao se nekako čudno«, prisjeća se Carine. »Na licu mu je bio neki grozni izraz. Ušao je u kuću pa izašao i počeo mi pomagati oko Maxa. Tada sam znala da se nešto dogodilo jer Fish nikad ne kupa psa.«

»Moram razgovarati s tobom«, kazao je. Carine je krenula za njim, isprala Maxovu ogrlicu u kuhinjskom sudoperu, a onda ušla u dnevnu sobu. »Fish je sjedio na kauču, u mraku, pognute glave.

Djelovao je slomljeno. Htjela sam ga šalom izvući iz tog raspoloženja pa sam rekla: 'Sto te spopalo'

Mislila sam da se s nekim dohvatio na poslu, da su mu iz štosu možda rekli da su me vidjeli s drugim tipom, što ja znam. Nasmijala sam se i kazala: 'Sto je? Zadirkuju te druga djeca u školi?' Ali nije mi uzvratio smijehom. Kad je podigao pogled, vidjela sam da su mu oči crvene.«

»Radi se o tvom bratu«, rekao je Fish. »Pronašli su ga. Mrtav je.« Sam, Waltov najstariji sin, nazvao je Fisha na posao i priopćio mu vijest.

Carine je osjetila kako joj naviru suze i odjednom je sve postalo mutno. I ne htijući počela je vrtiti glavom. »Ne«, rekla je, »Chris nije mrtav.« A onda je stala vrištati. Tako glasno je zapomagala da se Fish uplašio kako će susjedi pomisliti da je zlostavlja i pozvati policiju.

Carine se skutrla na kauču u fetusnom položaju i nije prestajala jaukati. Kad ju je Fish pokušao utješiti, odgurnula ga je i zaurlala neka je pusti na miru. Ostala je tako histerična sljedećih pet sati, ali do jedanaest navečer dovoljno se primirila da ubaci nešto odjeće u torbu, uđe u auto i pusti da je Fish odveze k Waltu i Billie u Chesapeake Beach, četiri sata vožnje prema sjeveru.

Na izlasku iz Virginia Beacha, Carine je zamolila Fisha da stane kraj njihove crkve. »Ušla sam i nekih sat vremena sjedila pred

oltarom dok je Fish čekao u autu«, prisjeća se Carine. »Bili su mi potrebni neki odgovori od Boga. Ali nisam ih dobila.«

Ranije te večeri, Sam je potvrdio daje fotografija nepoznatog autostopera koju su faksirali s Aljaske uistinu Chris, ali mrtvozornik iz Fairfaxa tražio je otisak Chrisovih zuba prije nego što zaključi identifikaciju. Trebalo je više od jedan dan da se rendgenske snimke usporede, a Billie nije željela ni pogledati faksiranu fotografiju prije nego završi dentalna identifikacija i nestane svake sumnje da je izgledniji mladić pronađen u autobusu pored rijeke Sushane njen sin.

Sutradan su Carine i Sam odletjeli u Fairbanks po Chrisove ostatke. U uredu mrtvozornika uručili su im stvari pronađene uz tijelo: Chrisovu pušku, dalekozor, ribički štap koji mu je dao Ronald Franz, jedan od švicarskih nožića koje je dobio od Jan Burres, knjigu o bilju u kojoj je vodio dnevnik, fotoaparata Minolta, pet rola filma - i ništa drugo. Mrtvozornik im je preko stola pružio papire; Sam je potpisao i vratio ih.

Niti dvadeset četiri sata nakon slijetanja u Fairbanks, Carine i Sam odletjeli su u Anchorage, gdje je Chrisovo tijelo bilo kremirano nakon autopsije u kriminalističkom laboratoriju. Chrisov pepeo im je dostavljen u hotel u plastičnoj kutiji. »Začudilo me kako je kutija velika«, prisjeća se Carine. »Krivo su napisali njegovo ime. Na etiketi je stajalo christopher R. McCandless. Njegov srednji inicijal je/.

Pogodio me taj nemar. Bila sam ljuta. A onda sam pomislila kako bi Chrisu bilo svejedno. On bi to smatrao smiješnim.«

Sljedećeg jutra uhvatili su avion za Maryland. Carine je u svojoj maloj naprtnjači nosila bratov pepeo.

Za vrijeme leta kući Carine je pojela sve što su stavili pred nju, »premda je to bila ona grozna hrana koju vam daju u avionu«, kaže. »Jednostavno nisam mogla podnijeti da bi se hrana bacila kad je Chris umro od gladi.« Sljedećih tjedana, međutim, apetit ju je napustio i izgubila je pet kila pa su se prijatelji zabrinuli da je postala anoreksična.

U Chesapeake Beachu i Billie je prestala jesti. Sitna ženica od četrdeset osam godina, s crtama djevojčice, izgubila je četiri kile prije nego što joj se apetit vratio. Walt je pak reagirao na drugi način i počeo opsesivno jesti, tako da je dobio četiri kile.

Mjesec dana kasnije, Billie sjedi za stolom u svojoj blagovaonici i prebire po slikama Chrisovih posljednjih dana. To je jedino što može raditi. Dok ih proučava, povremeno brižne u plač, suzama kakve može isplakati samo majka koja je nadživjela dijete, odajući tako golem i nepopravljiv osjećaj gubitka da pred njim čovjek ostaje bez riječi. Nadomak tolike tuge čak i najelokventnija obrana pothvata visokog rizika zvuči lažno i isprazno.

»Jednostavno ne razumijem zašto se morao upuštati u tako opasne stvari«, protestira Billie kroz suze.

»Jednostavno ne razumijem.«

Stikinska ledena kapa

Moje je odrastanje bilo obilježeno živahnim, dječaćklim tijelom, ali uznemirenim umom koji je stalno čeznuo za nečim. Želio je nešto više, nešto opipljivo. Intenzivno je tragao za realitetom, kao da ga ne osjeća ... Ali odmah je vidljivo čime se bavim. Penjem se.

John Menlove Edvard's Pismo jednoga čovjeka

Više ne mogu točno reći, bilo je to tako davno, pod kojim okolnostima sam se prvi put uspinjao, znam samo da me u jednom času podišla jeza ,,; (nejasno se sjećam da sam proveo noć na otvorenom, sam) - a onda sam uporno nastavio uspon stjenovitim grebenom djelomično obraslim suhonjavim stablima, gdje su lovile divlje zvijeri, sve dok nisam zamakao u područje višeg zraka i oblaka i kao da sam prešao neku zamišljenu crtu koja razdvaja brdo, puku gomilu zemlje, od planine, gdje se kroči na uzvišen, veličanstven superteren. Ono po čemu se taj vrh razlikuje od zemlje s koje se diže jest to što je netaknut, zastrašujući, golem. Nema načina da vam postane poznat; izgubljeni ste onog časa kad kročite na nj. Znate put, ali lutate, zaprepašteni, golim, neutrtim stijanjem, kao da su to skrnuti zrak i oblaci. Ovaj stjenoviti, magličasti vrh, zastrt oblacima, budio je žešće trnce strahopoštovanja od vulkanskog kratera koji riga vatru.

Henry David Thoreau Dnevnik

Na posljednjoj razglednici koju je poslao Wayneu Westerbergu, McCandless piše: »Pokaže li se ova avantura fatalnom i nikad ti se više ne javim, želim da znaš kako si sjajan čovjek. A sada krećem pješice u divljinu.« Kad se ova pustolovina uistinu pokazala fatalnom, ta je melodramatična poruka potkrijepila mnoga nagađanja

da je momak od samog početka kanio počiniti samoubojstvo, da je ušao u divljinu s namjerom da se nikada ne vrati. Ja, međutim, nisam uvjeren u to.

Moja pretpostavka da McCandless nije planirao umrijeti, da se radilo o strašnoj nesreći, potječe od ono malo zapisa koje je ostavio za sobom i od razgovora s ljudima s kojima je proveo posljednju godinu svog života.

Ali moj osjećaj o tome kakve su bile namjere Chrisa McCandlessa dolazi i otuda što ih mogu sagledati iz vlastite perspektive.

Kažu mi da sam u mladosti bio svojevoljan, zaokupljen samim sobom, povremeno vratolomno nesmotren, ćudljiv. Razočarao sam oca na već uobičajene načine. Kao i kod McCandlessa, ljudi koji su predstavljali muški autoritet u meni su pobuđivali zbunjujuću mješavinu prigušenog bijesa i želje da im udovoljim. Kad bi što zaokupilo moju nezauzdanu maštu, bacio bih se u to sa žarom koji je graničio s opsesijom, a od sedamnaeste do pred kraja dvadesetih bio je to alpinizam.

Većinu vremena provodio sam sanjareći o i zatim poduzimajući uspone na daleke planine Aljaske i Kanade, na slabo poznate vrhove, strme i zastrašujuće, za koje nije čuo nitko osim šačice alpinističkih zanesenjaka. Bilo je i nečeg dobrog u tome. Fokusirajući se na jedan vrh za drugim, uspio sam se provući i kroz najgušću maglu postadolescentskih godina. Penjanje je imalo smisao. Opasnost je osvjetljavala svijet halogenim sjajem zbog kojeg mi se sve - strma stijena, žutonarančasti lišajevi, sastav oblaka - činilo blještavo dojmljivim. Ovdje je život žešće pulsirao. Svijet je bio stvarniji.

Godine 1977., sjedeći za šankom u Coloradu i sumorno razmišljajući o smislu života, odjednom sam se dosjetio da bih se mogao popeti na planinu zvanu Đavolji palac. Dioritni umetak kojeg su drevni ledenjaci oblikovali u vrhu golemih, spektakularnih proporcija, Palac je posebno dojmljiv gledano sa sjevera — njegova velika, sjeverna stijena, kojom se nitko nije popeo, strma i čista, uzdiže se gotovo 2000 metara iznad ledenjaka u podnožju, dvostruko više od stijene El Capitan u Nacionalnom parku Yosemite. Otići ću na Aljasku, odskijati od mora preko pedesetak kilometara

glacijalnog leda i popeti se moćnom sjevernom stranom. Štoviše, odlučio sam to izvesti sam.

Imao sam dvadeset tri godine, godinu dana manje od Chrisa McCandlessa kad je ušao u divljinu Aljaske. Moj razum, ako se to može tako nazvati, bio je raspaljen površnim mladenačkim strastima i štivom u kojem je bilo previše djela jednog Nietzschea, Kerouca i Johna Menlovea Edvardsa, duboko poremećena pisca i psihijatra koji je, prije nego što će 1958. okončati vlastiti život kapsulom cijanida, bio jedan od najistaknutijih britanskih alpinista toga vremena. Za Edvardsa je penjanje bila 'psiho-neurotska sklonost'; on se nije penjao zbog sporta već da pobjegne od unutrašnjih muka kojima mu je život bio obilježen.

Dok sam razrađivao plan uspona na Palac, u određenoj mjeri sam bio svjestan kako je to možda prevelik zalogaj. Ali to je samo pojačavalo privlačnost mog nauma. Stvar i jest bila u težini.

Imao sam knjigu s fotografijom Đavoljeg palca, crno-bijelom slikom koju je snimio poznati glaciolog Mavnard Miller. Na Millerovoj fotografiji iz zraka planina je djelovala osobito zlokobno — golema peraja oljuštenog kamena, tamna, mjestimice pokrivena ledom. Za mene je ta slika posjedovala gotovo pornografsku fascinaciju. Kakav je to osjećaj, pitao sam se, održavati ravnotežu na oštrici grebena, brinuti zbog olujnih oblaka koji se skupljaju u daljini, pognut pod naletima vjetrova i nemilosrdne studeni, zagledan u ponor s obje strane? Je li čovjek u stanju dovoljno dugo zato-mljivati strah da se uspije domoći vrha i vratiti dolje?

A ako uspijem ... nisam se usuđivao zamisliti slavodobitni povratak da ne zazovem zlo. Ali nisam sumnjao u to da će uspon na Đavolji palac promijeniti moj život. Ta kako ne bi?

U to sam vrijeme radio kao putujući tesar u Boulderu u Coloradu, opremajući stambene zgrade za 3,50 dolara na sat. Jednog popodneva, nakon devetsatnog prenašanja drvenih greda i zabijanja čavala, rekoh šefu da dajem otkaz: »Ne, ne za nekoliko tjedana, Steve, mislio sam ovaj čas.« Trebalo mi je nekoliko sati da pokupim svoj alat i razne druge stvari iz pretrpane prikolice uz cestu u kojoj smo spavali. A onda sam sjeo u auto i krenuo za Aljasku. Bio sam začuđen, kao i uvijek, kako je čin odlaska lak i kako se čovjek dobro osjeća nakon toga. Svijet se odjednom otvorio mogućnostima.

Đavolji palac obilježava graničnu liniju između Aljaske i Britanske Kolumbije, istočno od Petersburga, ribarskog sela u koje se može doći samo čamcem ili avionom. Postojala je redovna avionska linija za Petersburg, ali moja sveukupna likvidna imovina svodila se na Pontiac Star Chief iz 1960. i dvjesto dolara u kesu, nedovoljno ni za kartu u jednom smjeru. Stoga sam se odvezao do Gig Harbora u državi Washington, ostavio auto i uspio namoliti ribare da me povezu na brodicu s potegačama koja je krenula na sjever u lov na losose.

Kraljica oceana bila je čvrsta, ozbiljna brodica građena od debelih dasaka aljaskog žutog cedra, opremljena parangalima i potegačama s vrećom. U zamjenu za vožnju na sjever trebao sam samo povremeno biti za kormilom - četverosatna smjena svakih dvanaest sati - i pomagati vezati beskrajne udice za hvatanje golemih halibuta⁹. Polagano putovanje kroz Unutrašnji prolaz proveo sam u izmaglici maštanja i iščekivanja. Bio sam na prvoj etapi svog pothvata, potaknut potrebom koju nisam mogao ni kontrolirati ni shvatiti.

Dok smo brekćući napredovali tjesnacem Georgia, sunce se caklilo na površini mora. Sa samog ruba mora uzdizale su se strme klisure, obrasle

9 halibut - riba sjevernih mora, plosnata oblika, slična listu. crnogoricom, cedrovima i bodljikavim grmljem. Iznad nas prolijetali su galebovi. Nedaleko od otoka Malcolm raspršili smo skupinu od sedam orka, kitova ubojica. Njihove leđne peraje, poneke dužine čovjeka, presijecale su staklastu površinu u neposrednoj blizini naše brodice.

Druge noći, dva sata prije svitanja bio sam za kormilom na kapetanskom mostu, kad je pod reflektorskim snopom iskrsnula glava velikog jelena. Životinja je bila usred prolaza Fitz Hugh, plivajući kroz ledenu, crnu vodu, više od kilometar i pol od kanadske obale. Mrežnice su joj zjapile crvene pod zasljepljujućom zrakom svjetlosti; djelovala je iscrpljeno i sluđeno od straha. Zavrnuo sam kormilom udesno i brodica je otklizila dalje, a jelen je dvaput poskočio u brazdi koju smo ostavili za sobom, prije nego što je nestao u tami.

Veći dio Unutrašnjeg prolaza ide kroz uske kanale, nalik fjordovima. Međutim, kad prođete otoke Dundas, vidik se širi. S naše zapadne

strane otvorio se Tih ocean do u nedogled, a brodica se ljuljala i valjala na valovima pod udarom zapadnjaka. More se prelijevalo po palubi. S desne strane pramca u daljini su se nazirali niski, šiljasti vrhovi i pri pogledu na njih srce mi je jače zakucalo. Te su planine najavile da se približavamo mom odredištu. Stigli smo na Aljasku.

Pet dana nakon što smo izašli iz Gig Harbora, Kraljica oceana pristala je u Petersburgu da uzme goriva i vode. Skočio sam preko ograde s teškom naprtnjačom na leđima i uputio se pristaništem, po kiši. Ne znajući kamo dalje, skrio sam se pod strehu gradske knjižnice i sjeo na naprtnjaču.

Petersburg je malo mjestašce, prilično ukočeno za aljaske standarde. Prišla mi je neka visoka žena koja se pomalo klatila u hodu i zapodjenula razgovor. Zvala se Kai, tako je rekla, Kai Sandburn. Bila je vedra, otvorena, ugodno smo čavrljali. Rekoh kamo sam se naumio popeti i, na moje zaprepaštenje, nije se ni nasmijala niti ponašala kao da je to neko čudo. »Za jasnih dana«, jednostavno je uzvratila,

»Palac se dobro vidi odavde. Lijep je. Tamo prijeko, s druge strane zaljeva Frederick.« Pogledao sam u smjeru njene ispružene ruke koja je pokazivala prema istoku na gomilu niskih oblaka.

Kai me pozvala k sebi na večeru. Poslije sam odmotao vreću za spavanje na podu. Dugo nakon što je zaspala, ležao sam budan u susjednoj sobi i slušao kako mirno diše. Mjesecima sam uvjeravao samoga sebe da mi ne nedostaje intimnosti ni istinske međuljudske veze, ali zadovoljstvo koje sam osjećao u društvu te žene — pri zvuku njezina smijeha, nemarnom dodiru njene ruke na mojoj otkrilo mi je tu samoobmanu i osjetio sam se šupljim i bolnim.

Petersburg je smješten na otoku; Đavolji palac je na kopnu, uzdiže se iz zaleđene goleti poznate pod nazivom Stikinska ledena kapa. Golema i ispresijecana labirintima, ledena kapa pokriva Rubni masiv poput rakova oklopa i od nje se dugi plavi jezici brojnih glečera, otežalih od tereta godina, šire prema moru. Da bih stigao u podnožje planine, morao sam pronaći nekoga tko će me prevesti preko dvadeset pet morskih milja, a onda skijama prijeći četrdeset osam kilometara glečerom Baird, ledenom dolinom u koju, nisam nimalo sumnjao u to, godinama nije nitko kročio.

Do zaljeva Thomas povezli su me neki saditelji stabala i tamo me iskricali na šljunčanoj plaži. Već izdaleka se vidjelo široko pristanište uz glečer, puno naplavljenog smeća. Pola sata kasnije uspentrao sam se na njegovo zaleđeno područje i započeo dug, polagan put prema Palcu. Led je bio posve gol, bez snijega, prekriven grubim, sitnim zrnima crnog pijeska koji je škripao pod čeličnim šiljcima mojih dereza.¹⁰

Nakon pet, šest kilometara stigao sam u područje snijega i dereze zamijenio skijama. Smjesta mi se užasno teška naprtnjača učinila lakšom, a i brže sam napredovao. Ali snijeg je prekrivio mnogobrojne pukotine na glečeru, što je povećavalo opasnost.

Predvidjevši to, u Seattleu sam se zaustavio u željezariji i kupio dvije čvrste aluminijske šipke za vješanje zavjesa, svaka od po tri metra. Spojio sam ih u križ pa tu napravu pričvrstio za pojas kojim sam naprtnjaču vezivao oko bedara, tako da su šipke stršale vodoravno, iznad snijega. Posrćući polako glečerom s pretrpanom naprtnjačom, noseći taj smiješni metalni križ, osjećao sam se kao neki drevni pokajnik. Naidem li na skrivenu pukotinu, međutim, svim srcem sam se nadao da će zastorske šipke premostiti rupu i spriječiti da padnem u zaleđene dubine Bairda.

Dva dana sam uporno grabio ledenom dolinom. Vrijeme je bilo dobro, put vidljiv, bez nekih većih prepreka. Međutim, kako sam bio sam, čak su mi se i najobičnije stvari činile nabijene značenjem. Led se činio hladnijim i tajanstvenijim, plavetnilo neba čišće. Bezimeni vrhovi što su se uzdizali iznad ledenjaka bili su veći i ljupkiji i daleko više prijeteći nego što bi bili da sam se nalazio u društvu druge osobe. A i moji su osjećaji bili grandiozniji - visine su bile više, trenuci očaja dublji i mračniji. Mladom čovjeku zaokupljenim sobom, opijenim dramatičnošću vlastita života, sve je to bilo silno privlačno.

Tri dana poslije odlaska iz Petersburga stigao sam pod Stikinsku ledenu kapu, na mjesto gdje se dug jezičac Bairda spaja s glavnom ledenom masom. Ovdje se glečer naglo prelijeva preko ruba visokog zaravanka i u fantastičnom

dereze - željezni okvir sa zupcima koji se stavlja na obuću da se izbjegne klizanje po ledu, strmini itd. prizoru zdrobljenog leda obrušava u smjeru mora kroz guduru između dvije planine. Dok sam iz daljine od oko kilometar i pol zurio u taj uzburkani prizor, prvi put od odlaska iz Colorada osjetio sam istinski strah.

Ledeni odron bio je ispresijecan pukotinama i klimavim ledenim šiljcima zvanim serak. Izdaleka mi je to nalikovalo teškoj željezničkoj nesreći, kao da su sablasni bijeli vagoni iskočili iz tračnica i otkotrljali se niz padinu. Sto više sam se približavao, prizor je bivao neugodniji. Moje trometarske zastorske šipke djelovale su jedno pred pukotinama od dvanaestak metara širine i nekoliko stotina metara dubine. Prije nego što sam uspio smisliti logičan način da prođem kroz ledeni odron, digao se vjetar, a iz oblaka je počeo koso padati snijeg, štipajući me za lice i smanjivši vidljivost gotovo na nulu.

I tako sam proveo veći dio dana tapkajući kroz labirint zastrt mećavom, uglavnom se vrteći u krug.

Stalno sam iznova mislio kako sam pronašao izlaz, da bih po tko zna koji put završio u slijepom prolazu ili navrh odvojene ledene gromade. Ispod mene su dopirali zvukovi koji su mi poručivali da nemam mnogo vremena. Madrigal škripanja i stenjanja - ona vrsta protesta kakav ispušta grana velike jele kad je vjetar i snijeg poviju do granica izdržljivosti - podsjećao me na to da je u prirodi glečera da se kreću, a u naravi seraka da se ruše.

Nagazio sam na ledeni most iznad takve provalije da joj nisam vidio dna. Čas kasnije, zabio sam se u drugi most, meni do pasa; šipke su me spasile tridesetmetarske pukotine, a kad sam se izvukao, vraćao sam od užasa pri pomisli kakav bi to osjećaj bio ležati na dnu provalije kao hrpica mesa, čekajući smrt, a da nitko nikada neće saznati kako i gdje me snašao kraj.

Kad sam se napokon s vrha seraka probio na praznu, vjetrom šibanu zaravan ledenjaka, bila je već gotovo pala noć. Izvan sebe i promrznut do kosti, skijao sam dovoljno daleko od ledenog odrona da više ne čujem njegov štropot, podigao šator, uvukao se u vreću za spavanje i dršćući pao u nemiran san.

Planirao sam provesti između tri tjedna i mjesec dana na Stikinskoj ledenoj kapi. Kako mi se nije dalo duž cijelog Bairda vući na leđima hranu za četiri tjedna, tešku opremu za zimski logor i penjanje, u

Petersburgu sam pilotu malog aviona platio 150 dolara - svu svoju gotovinu - da šest kutija zaliha izbacim iz aviona kad stignem u podnožje Palca. Na karti sam mu pokazao kamo sam naumio i rekao neka mi dade tri dana da tamo stignem; obećao je da će me nadletjeti i izbaciti zalihe čim mu to vremenske prilike dopuste.

I tako sam 6. svibnja postavio logor na ledenoj kapi, sjeveroistočno od Palca i čekao avion. Sljedeća četiri dana padao je snijeg, tako da nije bilo uvjeta za let. Previše me bilo strah pukotina da bih se udaljivao iz logora pa sam vrijeme provodio ležeći u šatoru — preniskom da bih mogao sjesti — boreći se s rastućim sumnjama.

Kako su dani prolazili, moje strepnje su se gomilale. Nisam imao radija ni ikakve veze s vanjskim svijetom. Mnoge su godine prošle otkad je itko zadnji put posjetio Stikinsku ledenu kapu, a bilo je vjerojatno da će još mnoge proći prije nego što to itko pokuša. Gorivo za kuhalo bilo mi je na izmaku, ostao mi je još samo komad sira, zadnji paket Ramen rezanaca i pola kutije čokoladnih pahuljica. To bi me moglo održati tri, četiri dana u najgorem slučaju, ali što onda? Ne bi mi trebalo više od dva dana da odskijam natrag Bairdom do zaljeva Thomas, ali lako može proći tjedan dana i više prije nego što naiđe neki ribar koji bi me mogao odvesti natrag u Petersburg (oni saditelji stabala što su me prebacili do Bairda ulogorili su se dvadesetak kilometara niz neprohodnu, stijenjem posutu obalu i do njih se moglo samo čamcem ili avionom).

Kad sam 10. svibnja navečer pošao na počinak i dalje je sniježilo i puhao je jak vjetar. Nekoliko sati kasnije prenelo me zujanje, malo glasnije nego u komarca. Hitro sam otvorio vrata šatora. Oblaci su se uglavnom razišli, ali nisam vidio avion. Zujanje se ponovilo, ovoga puta glasnije. I tada sam ga ugledao: sićušnu crveno-bijelu mrlju, visoko na zapadu, kako se probija prema meni.

Nekoliko trenutaka kasnije, avion je prošao točno iznad mene. Pilot, međutim, nije bio vičan letu iznad glečera i krivo je procijenio opseg terena. Nije se usudio spustiti prenisko, a bio je i zbunjen neočekivanom turbulencijom pa je ostao tristotinjak metara iznad mene i pod mutnom večernjom svjetlošću nije vidio moj šator. Uzalud sam mahao i vikao; sa visine na kojoj se nalazio, bio sam mu nezamjetljiv. Sljedećih sat vremena kružio je ledenom kapom, uzalud

pretražujući goli teren. Srećom je pilot, i svaka mu čast zbog toga, shvaćao težak položaj u kojem sam se nalazio i nije odustao.

Očajan, vezao sam vreću za spavanje na zastorsku šipku i mahao njome iz petnih žila. Avion je naglo skrenuo i uputio se prema meni.

Pilot je triput za redom preletio iznad mog šatora i svaki put izbacio dva paketa; a onda je nestao za grebenom i opet sam bio sam. Nad glečer se ponovno spustila tišina; osjetio sam se napuštenim, ranjivim, izgubljenim. Odjednom sam shvatio da jecam. Postiđen, zaustavio sam plač urlajući psovke sve dok nisam promukao.

Probudio sam se rano 11. svibnja, nebo nada mnom bilo je vedro, a bilo je i relativno toplo, minus šest stupnjeva celzija. Iznenaden lijepim vremenom, mentalno nepripremljen za stvarni uspon, ipak sam brzo spakirao naprtnjaču i odskijao do podnožja Palca. Dvije prijašnje ekspedicije na Aljasku naučile su me kako se ovdje lijepo vrijeme ne propušta.

S ruba ledene kape širi se mali, viseći ledenjak što vodi uz i duž sjeverne stijene Palca, poput piste.

Moj plan je bio slijediti tu pistu do izbočine na sredini stijene i tako zaobići ružnu, nižu stranu na kojoj ima lavina.

Pokazalo se da je ta pista zapravo niz vrlo strmih ledenih polja nagiba 50 stupnjeva - pokrivenih pršćem do koljena i prepunih pukotina. Zbog dubine snijega napredovao sam teško i sporo, tako da sam bio posve iznuren napokon se uspevši derezama uz oštri zid najvišeg bergšrunda¹¹. A bio je to tek početak. Tek me čekao pravi uspon od točke na kojoj viseći ledenjak ustupa mjesto okomitoj stijeni.

Ta stijena, na kojoj se činilo da se praktički nemaš za što uhvatiti, prekrivena s petnaestak centimetara skliskog inja nije djelovala obećavajuće, ali lijevo od glavne izbočine nalazila se plitka udubina pokrivena zaleđenom vodom. Ova ledena traka protezala se stotinjak metara prema vrhu i pokaže li se led dovoljno čvrstim da podnese udarce mog cepina, možda se uspijem popeti tim putem. Prišao sam dnu udubine i oprezno zamahnuo cepinom o pet centimetara debeo led. Bio je čvrst, ali tanji no što bi mi odgovaralo, no ipak se činio kao mogući prolaz.

Uspion je bio strm i tako izložen da mi se zavrtilo u glavi. Pod mojim potplatima od Vibram gume stijena se obrušavala devetsto metara u

dubinu, prema prijavom, lavinama zatrpanom cirku¹² ledenjaka zvanog Vještičji kotao. Iznad mene, stijena se uzdizala, zastrašujuća, prema vršnom grebenu, nekih osamsto metara okomitog uspona. Pri svakom zabijanju cepina ta se udaljenost smanjivala za pedesetak centimetara.

Jedino što me držalo za pročelje planine, jedino što me držalo za zemlju, bila su dva tanka šiljka od krom-molibdena, zabodena u zaleđenu vodu pa ipak što više sam se uspinjao, bivao sam sve smireniji. Na početku teškog uspona, osobito teškog uspona koji čovjek poduzima sam, stalno imaš osjećaj da te ponor privlači k sebi. Potreban je silan svjesni napor da se čovjek tome odupre; ne usuđuješ se ni trenutka opustiti. Pjev sirena bezdana čini te napetim, svaki pokret ti je nesiguran, nespretan, grčevit. Ali kako se uspon nastavlja, navikneš se na izloženost, na to da stojiš sučelice samoj sudbini, počinješ se uzdati u svoje ruke, noge i glavu. Stekneš povjerenje u vlastitu samokontrolu.

S vremenom čovjek postaje toliko usredotočen da više ne primjećuje izguljene zglobove na prstima, bolna bedra, napor neprekidne koncentracije.

Ude u stanje nekog transa, uspon postaje san u potpunoj budnosti. Sati prolaze poput minuta.

Nagomilana zbrka svakodnevnice — propusti prema drugima, neplaćeni računi, neiskorištene prilike, prašina pod krevetom, neizbježna tamnica gena — sve je to privremeno zaboravljeno, izbačeno iz misli jasnoćom svrhe i ozbiljnošću zadatka.

U takvim trenucima u grudima se javlja nešto nalik sreći, ali to nije osjećaj na koji se želiš previše oslanjati. U solo penjanju cijeli se pothvat zapravo zasniva na drskosti, ne osobito pouzdanom osloncu. Pred kraj dana na sjevernoj stijeni Palca osjetio sam kako se upravo taj oslonac osipa pri novom udaru cepina.

Od trenutka kad sam zakoračio s visećeg ledenjaka, popeo sam se na gotovo dvjesto metara visine, cijelo vrijeme balansirajući na prednjim šiljcima dereza i vrhovima cepina. Traka zaleđene vode završila je nakon sto metara uspona i na nju se nastavio pokrov odinja nalik perju koje se uporno odronjavalo. Upravo toliko debelo da može podnijeti težinu tijela inje je prianjalo uz stijenu do debljine od sedamdesetak, devedesetak centimetara pa sam se polako verao. Stijena je, međutim, neprimjetno postala okomitija i uslijed toga je perjasto inje postalo tanje. Zapao sam u polagan, hipnotičan ritam — zamah, zamah; tuk, tuk; zamah, zamah; tuk, tuk — kad mi je lijevi cepin udario u dioritnu ploču, nekoliko centimetara ispod zaleđene kore.

Pokušao sam malo ulijevo, pa udesno, ali stalno sam udarao o stijenu. Postalo mi je jasno da je perjasto inje koje me držalo debelo svega dvana-estak centimetara, konzistencije pljesnjiva kukurušnjaka. Poda mnom se obrušavalo tisuću i sto metara zraka, a ja sam održavao ravnotežu na kući od karata. Osjetio sam gorak okus panike u grlu. Oči su mi se zamaglile, uhvatila me hiperventilacija, noge su mi se tresle. Pomaknuo sam se udesno u nadi da ću naići na deblji led, ali uspio sam samo iskriviti cepin pri udarcu o stijenu.

Ukočen od straha počeo sam se nezgrapno spuštati. Ledena kora je polako postajala deblja. Spustio sam se za oko dvadeset metara i napokon dokopao koliko-toliko čvrstog uporišta. Tamo sam stajao dovoljno dugo da se smirim, a onda sam se oslonjen o cepine i dereze odmaknuo da promotrim liticu iznad sebe, ne bih li otkrio

komad čvrstog leda, možda neki drugi sastav stijena pod njem, nešto što bi mi omogućilo uspon zaleđenim pročeljem. Gledao sam sve dok me nije zabolio vrat, ali nisam vidio prolaz. Uspon je bio završen. Jedini izlaz bio je spust.

Stikinska ledena kapa

Ali malo znamo, dok ne probamo koliko nekontroliranog ima u nama, koje nas tjera preko glečera i brzaca, pa uz opasne visove, branio to razum koliko mu drago.

John Muir Planine Kalifornije

. # Ali, jesi li primijetio one malo povijene rubove usana Sama II, dok gleda u tebe? To znači, kao prvo, kako nije želio da mu daš ime Sam II, ali znači i još dvije druge stvari, da u lijevoj nogavici ima sačmaricu, a u

'• desnoj kuku i spreman je upotrijebiti koje od toga dvoga da te ubije, ukaže li mu se prilika. Otac ne može vjerovati vlastitim ušima. Ono što obično kaže u takvim sučeljavanjima jest: »Ja sam ti mijenjao pelene, govno malo.« To nije baš pravi odgovor. Kao prvo, nije istinit (u devet od deset slučajeva majke mijenjaju pelene), a kao drugo, to smjesta podsjeti Sama II zbog čega je bijesan. Bijesan je zato što je bio malen dok si ti bio velik, ali ne, nije ni to, bijesan je zato što je bio bespomoćan dok si ti imao svu moć, ali nije sasvim ni to, bijesan je zato što je bio potpuno ovisan o tebi, ali ne, nije samo to, lud je od bijesa zato što onda kad te volio, ti to nisi ni primijetio.

donald barthelme Mrtvi otac

Pošto sam se spustio sa sjeverne stijene Đavoljeg palca, sljedeća tri dana proveo sam u šatoru zbog jakog snijega i vjetra. Sati su se vukli. Ne bi li ih malo požurio, pušio sam jednu cigaretu za drugom, sve dok mi je potrajala zaliha, i čitao. Kad više nije bilo ničega za čitanje, nije mi preostalo ništa drugo doli da proučavam uzorak gornjeg dijela šatora. To sam činio satima, ležeći na leđima i istodobno vodeći žučljivu raspravu sa samim sobom - trebam li, čim se vrijeme smiri, krenuti prema obali ili ostati dovoljno dugo kako bih se još jednom pokušao uzverati na planinu?

Da budem iskren, ona ludorija na sjevernoj stijeni me potresla i uopće mi se nije penjalo na Palac. Ali nije mi se sviđala ni pomisao kako ću se poražen vratiti u Boulder. Već sam vidio značajke,

sažalne izraze lica onih koji su od samog početka bili sigurni kako neću uspjeti.

Trećega olujnog popodneva više to nisam mogao podnositi — grude zaleđenog snijega što su me bole u leđa, vlažne i ljepljive najlonske zidove koje su me dodirivali pri svakom pokretu i užasan vonj koji je dopirao iz moje vreće za spavanje. Počeo sam prekapati po neredu pod svojim stopalima dok nisam našao mali zeleni tobolac u kojem je bila metalna spremnica za film, a u njoj ono za što sam se nadao da će biti pobjednička cigara. Čuvao sam to za povratak s vrha, al' k vragu — nije mi se činilo da ću tako skoro posjetiti taj vrh. Istresao sam većinu sadržaja na list cigaretnog papira, smotao ga ujoint i popušio do kraja.

Razumljivo da mi se nakon marihuane šator činio još skućenijim, još više me gušio, bio mi nepodnošljiv. Osim toga, užasno sam ogladnio. Zaključio sam kako bi mi dobro došla zobena kaša.

Međutim, napraviti zobenu kašu bio je dug, nevjerojatno složen postupak — valjalo je uzeti snijega vani pod mećavom, složiti i upaliti kuhalo, pronaći zobene pahuljice i šećer, postrugati iz lončića ostatke jučerašnje večere. Postavio sam kuhalo i otopio snijeg kad sam osjetio miris paleži. Provjerivši kuhalo i sve oko njega, nisam uspio ništa otkriti. Smeten, pripisao sam to svojoj kemijski pobuđenoj mašti kad sam čuo neko pucketanje za leđima.

Okrenuo sam se na vrijeme da vidim kako vrećica smeća — u koju sam bacio šibicu — gori. Stao sam je udarati rukama i začas je ugasio, ali dotad se već velik komad unutrašnjeg zida šatora rastopio.

Plamen nije dohvatio vanjsko krilo, tako da sam i dalje bio više-manje zaštićen od vremena, ali unutra je postalo hladnije za nekih petnaestak stupnjeva.

Osjetio sam bol na lijevom dlanu. Pregledavši ga, otkrih ružičast obruč opekline. Najviše me, međutim, brinulo što to uopće nije bio moj šator — ovo sam skupocjeno sklonište posudio od oca.

Bio je nov novcat — još su na njemu visjele etikete - i dao mi ga je preko volje. Sjedio sam u šoku, buljeći u uništeni novi šator i udišući jednak miris osmuđenih dlaka i rastopljenog najlona. Nešto mi se ipak mora priznati, razmišljao sam — uvijek uspijem ispuniti najgora očekivanja svog starog.

Moj je otac bio eksplozivna, vrlo komplicirana osoba, drska nastupa koji je prikrivao duboku nesigurnost. Ako je ikad u životu priznao da je u nečem u krivu, ja u tom trenutku nisam bio prisutan.

Ali bio je to moj otac, vikendaški alpinist, koji me naučio planinariti. Kupio mi je prvo uže i cepin kad mi je bilo osam godina i poveo me u planinski lanac Cascade na osvajanje Južne Sestre, blagog vulkanskog vrha od tri tisuće metara, nedaleko od našeg doma u Oregonu. Nije mu bilo ni na kraj pameti da će alpinizam obilježiti cijeli moj život.

S druge strane blag i velikodušan, Levvis Krakauer jako je volio svoje petero djece, na onaj autokratski način kako to očevi znaju, ali njegov je svjetonazor bio obojen nepopustljivo natjecateljskim duhom.

Za njega je život bio natjecanje. Stalno je iznova čitao djela Stephena Pottera — engleskog pisca koji je skovao izraze one-upmanship (nastojanje da se uvijek bude u povoljnijem položaju) i gamesmanship (taktiziranje u vlastite svrhe) — ne kao društvenu satiru, već kao priručnik za praktične lukavštine. Bio je ambiciozan do krajnjih granica, a kao i Walt McCandless, svoje je težnje protezao na potomke.

Nisam se još upisao u vrtić, a on mi je već namijenio blistavu karijeru u medicini, a ne uspijem li, onda na pravu, što bi bila kakva-takva utjeha. Za Božić i rođendane dobivao sam mikroskop, laboratorijski set, Enciklopediju Britaniku. Od osnovne do srednje škole mene, moju braću i sestre poticao je da budemo odlikaši, da osvajamo medalje na znanstvenim natjecanjima, da budemo izabrani za princeze maturnih zabava, da uđemo u studentska vijeća. Samo na taj način, opetovano smo čuli, moći ćemo upasti na pravi koledž, a zatim na Medicinski fakultet na Harvardu - jedini siguran put ka smislenom životu i trajnoj sreći.

Vjera moga oca u ovaj plan bila je nepokolebljiva. Ta napokon, upravo je taj put njega doveo do blagostanja. Ali ja nisam bio očevo klon. Za vrijeme tinejdžerskih godina kad sam to počeo spoznavati, postepeno sam skretao s utrte staze, a zatim posve promijenio smjer. Moja je pobuna izazvala mnogo vike. Prozori naše kuće tresli su se od ultimatumata. Do trenutka kad sam otišao iz Corvallis u Oregonu na daleki koledž koji nije bio na listi onih o kojima se govori

s divljenjem, s ocem sam razgovarao samo stisnutih čeljusti ili uopće nismo razgovarali. Kad sam nakon četiri godine diplomirao, ali nisam krenuo na Harvard ni na koji drugi medicinski fakultet, već postao tesar i alpinistička lutalica, nepremostivi jaz između nas dvojice samo se proširio.

Već od rane dobi sam zapravo stekao neuobičajenu slobodu i odgovornost, za što sam trebao biti silno zahvalan, ali nisam. Umjesto toga, imao sam osjećaj da me očeva očekivanja guše. Utuvio mi je u glavu da sve ono što nije pobjeda jest poraz. Kako sinovi često vrlo ozbiljno shvaćaju svoje očeve, ja to nisam shvatio metaforički, već doslovno. I zato kasnije, kad su dugo skrivane obiteljske tajne izbile na svjetlost dana, kad sam otkrio da to božanstvo koje traži savršenstvo zapravo nije uopće savršeno, da zapravo nije ni božanstvo — ha, jednostavno nisam mogao tek slegnuti ramenima.

Izjedala me zasljepljujuća srdžba. Otkriće da je on obično ljudsko biće, čak i u lošem smislu te riječi, bilo je izvan moje moći opraštanja.

Dva destljeća nakon tog otkrića, srdžbe je nestalo i već je godinama nema. Zamijenila ju je skrušena naklonost i nešto što nije daleko od ljubavi. Shvatio sam da sam zbunjivao i razbješnjavao oca barem onoliko koliko je on zbunjivao i razbješnjavao mene. Uvidio sam kako sam bio sebičan i nepopustljiv i općenito velika gnjavaža u njegovu životu. Izgradio je za mene most privilegija, rukom izrađeno postolje na kojem se moglo dobro živjeti, a ja sam mu vratio tako što sam to postolje sasjekao na komadiće i posrao se na njih.

Ali do tog sam otkrića došao tek nakon što su intervenirali vrijeme i nesreća, kad se očevo samozadovoljno postojanje počelo rušiti. Započelo je to kad ga je izdalo zdravlje - trideset godina nakon što je uspio svladati napad polija, simptomi su se tajanstveno opet razbuknuli. Oštećeni mišići ponovno su sahnuli, sinapse nisu odašiljale signale, ugasle noge odbijale su hodati. Iz medicinskih časopisa saznao je da pati od novootkrivene bolesti, poznate kao post-polio sindrom. Bol, na trenutke neizdrživa, ispunjavala mu je dane poput prodorne, neprekidne buke.

U nepromišljenom nastojanju da zaustavi propadanje, počeo je sam sebe liječiti. Nikamo nije išao bez kovčežića od umjetne kože,

prepunog plastičnih bočica s lijekovima. Svakih sat, dva prekapao bi po njima, virkao na etikete i istresao tablete Dexedrina ili Prozaca i Deprenila. Gutao je po nekoliko lijekova odjednom, mršteći se, bez vode. U kupaonici su se pojavile upotrebljavane šprice i prazne ampule. Život mu se sve više vrtio oko kolekcije steroida, amfetamina, lijekova za poboljšanje raspoloženja i onih protiv boli koje si je sam propisivao, a koji su smutili njegov nekoć briljantan um.

Kako mu je ponašanje postajalo sve iracionalnije, a sve se više gubio u tlapnjama, izgubio je i posljednje prijatelje. Moja majka koja je dugo patila naposljetku nije imala drugog izbora već otići.

Otac je prekoračio prag ludila, a potom si je zamalo uspio oduzeti život — čin koji se potrudio izvesti u mom prisustvu.

Nakon pokušaja samoubojstva smješten je u psihijatrijsku kliniku u blizini Portlanda. Kad sam ga posjetio, ruke i noge bile su mu vezane za ogradu kreveta. Nesuvislo je galamio i uneredio se u krevet. Pogled mu je bio divlji. Oči bi mu čas bljesnule prkosom, a onda strahom nepoimanja, kolutajući u dupljama i dajući jeziv uvid u stanje njegova raspeta uma. Kad su mu sestre pokušale promijeniti posteljinu, bijesno je trzao remenjem i proklinjao njih, mene, sudbinu. To da ga je njegov nepogrešiv životni plan doveo ovamo, u ovu noćnu moru, bila je ironija koja mi nije pružala nikakvo zadovoljstvo, a on je nije bio u stanju pojmiti.

Promakla mu je još jedna životna ironija — njegovi pokušaji da me oblikuje na svoju sliku i priliku naposljetku su urodili plodom. Stari je morž zapravo uspio usaditi u mene silnu, goruću ambiciju, samo što se ona izražavala na neplaniran način. Nikada nije shvatio kako je Đavolji palac zapravo isto što i medicinski fakultet, samo na drugi način.

Pretpostavljam kako mi upravo ta naslijeđena, izvrnuta ambicija nije dopustila da priznam poraz na Stikinskoj ledenoj kapi, nakon neuspjelog prvog uspona na Palac, čak i nakon što sam zamalo zapalio šator. Tri dana nakon što sam se povukao s prvog pokušaja ponovno sam krenuo na sjevernu stijenu.

Ovoga put sam se popeo svega tridesetak metara od bergšrunda kad su me nedostatak hladnokrvnosti i snijeg nošen vjetrom prisilili da se vratim.

Međutim, umjesto da se vratim u logor, odlučio sam prenoćiti na strmom obronku, ispod najviše točke do koje sam dospio. Pokazalo se to pogrešnim. Do popodneva se vjetar pretvorio u olujnu mećavu. Snijeg se prosipao iz oblaka i iz sata u sat bilo ga je po nekoliko centimetara više. Dok sam čučao u zaštitnoj vreći pod bergsrundom, sa stijene iznad mene sukljale su lavine nošene vjetrom, prelijevajući se preko mene poput velikih valova i polako zatrpavajući moje sklonište.

Trebalo je dvadesetak minuta da mi takav zapuh zatrpa vreću - sklonište od tankog najlona nalik vrećicama za zamrzavanje hrane, samo veće — do te mjere da bi mi ostala tek pukotina za disanje.

Dogodilo se to četiri puta i četiri puta sam se uspio iskopati. Nakon petog zatrpavanja pobacao sam svu opremu u naprtnjaču i krenuo prema logoru.

Spust je bio zastrašujući. Oblaci su bili niski, vijavica jaka, a danja svjetlost na izmaku, tako da sam jedva razabirao tlo. Lako mi se moglo dogoditi da zakoračim s vrha seraka i sunovratim se na dno Vještičjeg kotla, kojih osamsto metara okomitog pada. Kad sam se napokon dokopao zaleđene ravnice na ledenoj kapi, otkrio sam da je snijeg zatrpao moje tragove. Nisam imao pojma kako pronaći šator na bezličnoj ledenoj zaravni. Nadajući se kako ću imati sreće i jednostavno naletjeti na logor, jedan sat sam skijao u krug - sve dok nisam naišao na pukotinu i shvatio kako se ponašam idiotski - kako mi je najbolje ostati tu gdje jesam i čekati da oluja prođe.

Iskopao sam plitku rupu, umotao se u zaštitnu vreću i sjeo na naprtnjaču dok se oko mene vrtložio snijeg i gomilali snježni nanosi. Više nisam osjećao stopala. Tijelom su mi se širili trnci vlažne studeni od mjesta na kojem mi je snijeg upao u jaknu i smočio košulju. Eh, da mi je sad cigareta, razmišljao sam, samo jedna jedina, smogao bih snage da optimistički sagledam cijelu ovu zajebanu situaciju, cijelo to jebeno putovanje. Jače sam navukao vreću oko ramena. Vjetar me mlatio po leđima. S onu stranu srama, zario sam glavu u ruke i prepustio se orgiji samosažaljenja.

Znao sam da ljudi katkad ginu penjući se na planine. Ali u dobi od dvadeset tri godine vlastita smrtnost — mogućnost da bih ja mogao umrijeti - bila je još daleko izvan mog načina poimanja. Kad sam iz Bouldera krenuo za Aljasku, glave pune prizora slave i iskupljenja na

Đavoljem palcu, ni u jednom času mi nije palo na um kako bi me mogao omesti onaj isti lanac uzroka i posljedica koji upravlja postupcima drugih. Budući da sam se tako silno želio popeti na tu planinu, budući da sam toliko intezivno i toliko dugo razmišljao o Palcu, činilo mi se nemogućim da bi neke beznačajne prepreke kao što su vrijeme, pukotine ili debljinainja na stijeni mogle omesti moje planove.

Predvečer je vjetar pao, a oblaci se digli četrdesetak metara od ledenjaka, tako da sam uspio pronaći logor. Vratio sam se nepovrijeđen, ali više nisam mogao zatvarati oči pred činjenicom da mi je Palac pomrsio račune. Morao sam samome sebi priznati da me volja, ma kako snažna bila, neće uspeti uz sjevernu stijenu. Naposljetku sam uvidio da se jednostavno ne mogu tamo popeti.

Međutim, preostala je još jedna mogućnost da se ekspedicija spasi. Tjedan dana prije odskijao sam na jugoistočnu stranu planine da pogledam rutu kojom sam se kanio spustiti nakon što se popnem sjevernom stranom, rutu kojom se legendarni alpinist Fred Beckev 1946. prvi put popeo na Palac.

Prilikom tog izviđanja primijetio sam očito neosvojen pristup vrhu, s lijeve strane Beckevjeve rute — samo mjestimice zaleđen uspon po jugoistočnoj strani Palca — koji mi se učinio relativno jednostavnim načinom da se stigne do vrha. U to sam vrijeme držao kako takva ruta uopće ne zaslužuje moju pažnju. Sada, nakon neslavnog susreta sa sjevernom stranom, bio sam spreman prizemljiti svoja očekivanja.

Poslijepodne 15. svibnja kad se mećava napokon stišala, vratio sam se do jugoistočne strane planine i popeo na uzak greben koji se oslanja o vrh, poput potpornog rebra gotičke katedrale. Odlučio sam tamo prenoćiti, na toj uskoj kresti, četiristo osamdeset metara ispod vrha. Večernje nebo bilo je hladno i bez oblaka. Vidjela se priobalna ravnica pa i dalje od toga. Kad se spustio mrak, promatrao sam, zapanjen, kako na zapadu svjetlucaju svjetla Petersburga. Otkad mi je avion izbacio zalihe, ta daleka svjetla bila su jedini kontakt s ljudima koji sam imao već duže vrijeme i to je u meni potaknulo bujicu osjećaja na koje nisam bio spreman. Zamislljao sam kako ljudi sad gledaju bejzbol na televiziji, jedu piletinu u jarko osvjetljenim kuhinjama, piju pivo, vode ljubav. Kad sam legao na počinak,

obuzela me nepodnošljiva usamljenost. Nikada se nisam osjećao tako osamljen.

Te sam noći sanjao mučne snove, kako mi je u kuću upala policija pa zatim vampire i nekakvo nasilničko smaknuće. Cuo sam kako netko šapće: »Mislim da je tu unutra ...« Uspravio sam se u vreći, razrogačenih očiju. Bilo je tik pred svitanje. Cijelo je nebo bilo grimizno. I dalje je bilo vedro, ali gornjim dijelom atmosfere razvukao se tanak, pramenast sloj cirusa, a nad jugozapadnim obzorom vidjela se tamna olujna pruga. Navukao sam cipele i hitro pričvrstio dereze. Nije prošlo ni pet minuta od buđenja, a već sam se uspinjao od svog privremenog logorišta.

Nisam ponio ni uže, ni šator ni ikakvu opremu, ništa osim cepina. Planirao sam lagan i brz uspon, kako bih stigao do vrha i vratio se prije promjene vremena. Goneći samoga sebe, stalno bez daha, hitao sam prema gore pa lijevo, preko malih snježnih polja povezanih rascjepinama zatrpanim ledom i stubama od stijena. Ovaj je uspon bio gotovo zabavan — stijena je bila puna izbočina za koje sam se mogao uhvatiti, a led, iako tanak, nije nigdje bio strmiji od sedamdeset stupnjeva - ali uznemirivala me olujna fronta koja se približavala s Tihog oceana i zatamnjivala nebo.

Nisam imao sat, ali činilo mi se da sam vrlo brzo stigao na posljednje ledeno polje. Sada je već cijelo nebo bilo zastrto oblacima. Izgledalo mi je lakše uspeti se lijevom stranom, ali mnogo brže nastaviti ravno prema vrhu. U strahu da će me oluja uhvatiti na vrhu, bez ikakve zaštite, odlučio sam se za direktnu rutu. Led je postao tanji i strmiji. Zamahnuo sam lijevim cepinom i udario o kamen.

Nanišanio sam na drugo mjesto i ponovno se cepin uz mukli udarac odbio od nepopustljiva diorita. I tako nekoliko puta. Bila je to repriza prvog pokušaja na sjevernoj stijeni. Pogledavši između nogu, vidio sam glečer više od šesto metara ispod sebe. Okrenulo mi se u želucu.

Trinaestak metara iznad mene hrbat se spajao sa strmim ramenom vrha. Ukočeno sam se držao za cepine ne mičući se, razapet između straha i neodlučnosti. Ponovno sam bacio pogled dolje, na glečer okomit u dubini, a onda gore pa ostrugao patinu leda iznad svoje glave. Zakačio sam vrh lijevoga cepina za izbočinu stijene i probao

koliko može podnijeti. Držao je. Desni cepin sam izvukao iz leda, ispružio ruku i gurao ga u malu raspuklinu, sve dok se nije zaglavio. Već gotovo bez daha, krenuo sam prema gore grebući šiljcima dereza po ledu. Posegavši lijevom rukom što sam više mogao, blago sam zamahnuo cepinom prema blistavoj ledenoj površini, ne znajući na što ću naići. Uredno se zabio!

Nekoliko časaka kasnije, stajao sam na širokom izboju. Sam vrh, tanka peraja stijene pokrivena ledom, dizao se šest metara iznad mene.

Krhko, perjasto inje učinilo je ovih posljednjih šest metara teškim, zastrašujućim i mučnim. Ali, odjednom se više nisam imao kamo penjati. Osjetio sam kako mi se ispucale usne šire u bolan osmijeh. Bio sam na vrhu Đavoljeg palca.

U skladu sa svojim imenom vrh je bio nadrealno, zlokobno mjesto, nevjerojatno tanak klin stijene pokrivena injem, ne širi od ormarića za spise. Čovjeku nije padalo na um da tu duže ostane. Dok sam sjedio tamo, obja-havši najvišu točku, pod mojom desnom nogom sedamsto šezdeset metara u dubinu obrušavala se južna stijena; a pod lijevom strmoglavila se sjeverna stijena u dvostruko toliku dubinu. Snimio sam nekoliko fotografija kao dokaz da sam zaista bio tu i proveo par minuta pokušavajući izravnati savijeni cepin. A onda sam ustao, oprezno se okrenuo i pošao kući.

Tjedan dana poslije bio sam ulogoren pod kišom na obali i radozno promatrao mahovinu, vrbe, komarce. Slani zrak donosio je gust miris mora. Nakon određenog vremena u zaljev Thomas pristao je brodić, na obali nedaleko od mog šatora. Čovjek se predstavio kao Jim Freeman, drvosječa iz Petersburga. Imao je slobodan dan, kazao je — došao je ovamo da svojim pokaže glečer, a možda nađe i kojeg medvjeda. Pitao me jesam li bio u lovu, »if što?«

»Ne«, glupavo sam odgovorio. »Upravo sam sišao s Đavoljeg palca. Ovdje sam već dvadeset dana.«

Freeman je nešto petljao oko konopaca i nije ništa rekao. Bilo je očito da mi ne vjeruje. A činilo se da nije oduševljen ni mojom zamršenom kosom do ramena, ni smradom koji se širio od mene nakon što se tri tjedna nisam okupao ni promijenio odjeću. Međutim, kad sam ga pitao bi li me povezao natrag u mjesto, promrsio je: »Zašto ne?«.

More je bilo uzburkano i trebalo nam je dva sata preko zaljeva Frederick. Postepeno je, dok smo razgovarali, Freeman postao prijazniji. I dalje nije vjerovao da sam se popeo na Palac, ali do trenutka kad je upravio brodicu u uski prolaz Wrangell Narrows, barem se pravio kako vjeruje. Nakon što je pristao, navalio je da mi kupi cheeseburger. Te me večeri pozvao da prenoćim u staroj kampkućici parkiranoj u njegovom stražnjem dvorištu.

Neko sam vrijeme ležao u stražnjem dijelu stare prikolice, ali nisam mogao zaspati pa sam ustao i otišao u bar Kito's Kave. Euforija, fantastičan osjećaj olakšanja koji su me držali pri povratku u Petersburg, nestali su i ustupili mjesto neočekivanoj melankoliji. Ljudi s kojima sam čavrljao kod Kito'sa nisu nimalo sumnjali u to da sam se popeo na Palac, ali im je to bilo posve svejedno. Kako je noć prolazila, bar se praznio i ostao je samo neki stari, bezubi Tlingit Indijanac za stolom u kutu. Ja sam pio sam i ubacivao novčiće u jukebox, stalno iznova ponavljajući istih pet pjesama, sve dok šankerica nije srdito dobacila: »Čuj, mali, sad je stvarno dosta!« Promrmlijao sam ispriku, krenuo prema vratima i teturajući dovukao se u Freemanovu prikolicu. Tamo sam, okružen slatkastim vonjem starog motornog ulja, legao na pod pored odnekud dovučenog mjenjača i onesvijestio se.

Ni mjesec dana nakon što sam sjedio na vrhu Palca ponovno sam bio u Boulderu i pribijao oplate na stambene zgrade u Spruce Streetu, iste one zgrade na kojima sam radio kad sam pošao za Aljasku.

Dobio sam povišicu od četiri dolara na sat i prije kraja ljeta iz prikolice pokraj gradilišta preselio sam se u jeftinu garsonijeru, zapadno od gradske šoping zone.

Kad si mlad, lako je vjerovati kako je ono što želiš ujedno i ono što zaslužuješ i ako nešto hoćeš, imaš bogomdano pravo na to. Kad sam onog travnja odlučio poći na Aljasku, poput Chrisa McCandlessa, bio sam još zelen momak koji je pobrkao strast s dubokim uvidom i djelovao na osnovu nejasne, šupljikave logike. Mislio sam kako će uspon na Đavolji palac riješiti sve probleme u mom životu. Na koncu se, dakako, pokazalo da nije promijenio gotovo ništa. Ali sam barem shvatio da planine nisu pravo mjesto za snove. A i uživio sam dovoljno dugo da ispričam svoju priču.

Kao mladić u mnogom sam pogledu bio različit od McCandlessa; nisam imao ni njegov intelekt ni njegove visoke ideale. Ali mislim kako nas je obojicu obilježio poremećen odnos s ocem. A rekao bih i da smo obojica imali sličan intenzitet, sličnu nepromišljenost, nemir duše.

To što sam preživio avanturu na Aljasci, a McCandless nije, uvelike je stvar slučajnosti; da se kojim slučajem, one daleke 1977., nisam vratio sa Stikinske ledene kape, ljudi bi spremno rekli — kao što danas govore za njega — kako sam želio umrijeti. Osamnaest godina nakon tog događaja shvaćam da sam možda patio od ohole drskosti i nevjerovatne naivnosti, ali nikako nisam bio suicidalan.

U tako ranoj mladosti smrt je tek apstraktan pojam, nešto poput ne-euklidske geometrije ili braka.

Još nisam shvaćao njezinu užasnu konačnost niti pustoš koju ostavlja u životima onih koji su pokojniku povjerali svoja srca. Mene je mračni misterij smrtnosti draškao. Nisam mogao odoljeti želji da se prikradem rubu sudbine i virnem preko njega. Slutnja o tome što se krije u sjeni užasavala me, ali virnuvši tamo ugledao sam nešto, neku zabranjenu, praiskonsku zagonetku koja nije bila ništa manje privlačna od slatkih, skrivenih latica ženskog spolovila.

U mom slučaju - a uvjeren sam i u slučaju Chrisa McCandlessa - to je bilo nešto posve različito od želje za smrću.

Unutrašnjost Aljaske

Želio sam steći jednostavnost, prirodne osjećaje i vrline divljega života; lišiti se nenaravnih navika, predrasuda i nesavršenosti civilizacije ... i u samoći i veličanstvu zapadnih divljina razviti ispravnije poglede na ljudsku prirodu i čovjekove istinske interese. Odlučio sam se za vrijeme snjegova, kako bih iskusio zadovoljstvo patnje i novinu opasnosti.

ESTVVICK EVVANS

Pješačka tura ili četiri tisuće milja „ kroz zapadne države i teritorije tijekom zime i proljeća 1818.

Divljina je privlačila one koji su bili umorni ili zgađeni od čovjeka i njegovih djela. Ona je pružala ne samo bijeg od društva već i idealnu pozornicu na kojoj je romantičarski pojedinac mogao dati oduška kultu koji je često gradio oko vlastite duše. Samoća i potpuna

sloboda divljine tvorile su savršeno okruženje, bilo za melankoliju ili za ushit.

Roderick Nash Divljina i američki um

Petnaestog travnja 1992. Chris McCandless otišao je iz Carthage u Južnoj Dakoti, sjedeći u vozačkoj kabini kamiona Mack koji je prevezio sjemenke suncokreta. Započela je njegova 'velika Aljaska odiseja'. Tri dana kasnije prešao je kanadsku granicu kod Roosvillea u Britanskoj Kolumbiji pa krenuo sjeverno kroz Skookumchuck i Radium Junction, Lake Louise i Jasper, Prince George i Davson Creek

— gdje je, u centru grada, slikao znak koji obilježava početak Aljaske autoceste. »0 MILJA«, piše na tom znaku, »FAIRBANKS 1523 MILJE«.

Uz Aljasku autocestu nije lako autostopirati. Na izlazu iz Davson Creeka nije rijetko vidjeti mnoštvo muškaraca i žena s ispruženim palcem i turobnim izrazom lica. Katkad se na prijevoz čeka po tjedan dana i duže. Ali McCandlessu se to nije dogodilo. Dvadeset prvog travnja, samo šest dana poslije odlaska iz Carthage, stigao je u Liard River Hotsprings, na pragu teritorija Yukon.

Kod rijeke Liard postoji uređen kamping od kojeg vodi osamsto metara dug daščani mostić preko močvare do nekoliko prirodnih termalnih bazena. To je jedno od najpopularnijih odmorišta na Aljaskoj autocesti i McCandless se odlučio zaustaviti ovdje i smočiti u smirujućoj vodi. Međutim, kad se okupao i pokušao nastaviti dalje, na sjever, otkrio je da ga je izdala sreća. Nitko mu nije htio stati.

Dva dana po dolasku i dalje je bio kod rijeke Liard, zaustavljen u pohodu i nestrpljiv.

U šest i trideset, jednoga hladnog četvrtka ujutro, kad je okolno tlo još bilo zaleđeno, Gavlord Stuckev pošao je mostićem do najvećeg bazena, očekujući kako će u njemu biti sam. Stoga se nemalo začudio otkrivši da netko već leži u vodi iz koje se pušilo; bio je to momak koji se predstavio kao Alex.

Stuckev — ćelav, veseo šezdesettrogodišnjak okruglog, ružičastog lica - bio je na putu iz rodne Indiane za Aljasku, kako bi dostavio novu motoriziranu kamp-kućicu trgovcu rekreacijskim vozilima iz Fairbanksa, što mu je bio honorarni posao sve otkad je otišao u mirovinu, nakon četrdeset godina rada u ugostiteljstvu. Kad je rekao

McCandlessu kamo ide, momak je uzviknuo: »Hej, pa i ja idem tamo! Ali već sam nekoliko dana zapeo ovdje jer me nitko neće povesti. Mogu li s vama?«

»Eh«, odgovorio je Stuckev. »Rado bih te povezao, sinko, al' ne mogu. Tvrtka za koju radim ima jako stroga pravila u pogledu autostopera. Zbog toga bih mogao dobiti otkaz.« Međutim, dok je kroz sumpornu maglicu čavrljao s McCandlessom, Stuckev je počeo mijenjati mišljenje: »Alex je bio uredno obrijan i ošišan, a po riječima koje je upotrebljavao bilo mi je jasno kako je pametan momak.

Nije bio ono što bi se nazvalo tipičnim autostoperom. S njima sam obično oprezan. Nekako mislim da s čovjekom nešto nije u redu ako ne može zaraditi ni za autobusnu kartu. I tako sam, nakon nekih pola sata, rekao: 'Znaš što, Alex, Liard je 1600 kilometara od Fairbanksa. Ja ću te povesti osamsto kilometara, do Whitehorsea, a odande ćeš već lako naći prijevoz.«

Međutim, nakon što su proveli dan i pol zajedno i stigli u Whitehorse, glavni grad područja Yukon i najveći, najkozmpolitskiji grad uz Aljasku autocestu, Stuckev je uvidio da toliko uživa u McCandlessovom društvu da je i opet promijenio mišljenje i složio se da ga poveze cijelim putem.

»Alex isprva nije mnogo pričao«, kaže Stuckev. »Ali to je duga, spora vožnja. Sveukupno smo proveli zajedno tri dana na tim neravnim cestama, tako da se pred kraj otvorio. Znao je, bio je stvarno fino dijete. Uljudan, nije psovao ni koristio onu šatru. Vidjelo se da je iz dobre kuće. Uglavnom je pričao o sestri. S roditeljima se nije osobito slagao, tako mi se čini. Rekao mi je da mu je tata genij, NASA-in stručnjak za rakete, ali jedno je vrijeme živo u bigamiji, što Alex nikako nije mogao probaviti. Povjerio mi je da roditelje nije vidio nekoliko godina, sve otkad je diplomirao.«

McCandless je bio iskren sa Stuckevjem u pogledu svoje namjere da ljetu provede sam, u divljini, živeći od onoga što uspije naći. »Rekao mi je da o tome sanja od djetinjstva«, priča Stuckev. »Kazao je da ne želi vidjeti nikoga, ni avione, ni ikakav znak civilizacije. Želio je sebi dokazati da može preživjeti sam, bez ičije pomoći.«

Stuckev i McCandless stigli su u Fairbanks u popodnevnim satima, 25. travnja. Otišli su u trgovinu mješovitom robom, gdje je kupio vreću riže i »tada mi je Alex rekao da želi otići do fakulteta i potražiti

nešto iz čega može naučiti koje se biljke dadu jesti. Bobice i takve stvari. Rekao sam mu: Alex, prerano je. Ponegdje ti je snijeg još i po metar visok. Još ti ništa ne raste.' Ali on je donio odluku.

Jedva je čekao da stigne tamo i zakorači u divljinu.« Stuckev gaje odvezao na kampus Univerzitet of Alaska, u zapadnom dijelu Fairbanksa i ostavio ga tamo u pet i trideset popodne.

»Prije nego što sam ga ostavio«, priča Stuckev, »rekao sam mu: Alex, vozio sam te 1600 kilometara.

Hranio sam te puna tri dana. Najmanje što možeš učiniti je da mi pošalješ pismo kad se vratiš s Aljaske.« Obećao je da hoće.

»Također sam ga preklinjao da nazove roditelje. Ne mogu zamisliti ništa gore nego da čovjek ima sina koji je nekamo otišao i da godinama ne zna gdje je, je 1' živ ili mrtav. 'Evo ti broj moje kreditne kartice', rekao sam mu. 'Molim te, nazovi ih!' Ali on je samo odgovorio: 'Možda ih nazovem, a možda ne.' Nakon što je otišao, pomislio sam: 'Uh, zašto nisam uzeo broj njegovih roditelja pa ih ja nazvao?'

Ali sve se zbivalo tako naglo.«

Nakon što je ostavio McCandlessa na sveučilištu, Stuckev se odvezao u grad da isporuči vozilo, ali mu je rečeno kako je osoba zadužena da ga preuzme već otišla kući i moći će ga preuzeti tek u ponedjeljak ujutro, tako da je Stuckev imao dva dana u Fairbanksu za utuci prije nego što bude mogao odletjeti kući, u Indianu. U nedjelju ujutro, budući daje imao mnogo vremena, vratio se na kampus. »Nadao sam se da ću naći Alexa i provesti s njim još jedan dan, da ćemo razgledati grad ili tako što. Tražio sam ga nekoliko sati, prešao cijeli kampus, ali njemu ni traga ni glasa. Već je bio otišao.«

Pošto se u subotu navečer rastao od Stuckevja, McCandless je dva dana i tri noći proveo u blizini Fairbanksa, uglavnom na sveučilištu. U knjižari na kampusu pri dnu police s knjigama o Aljasci, naletio je na opširan, stručno napisan priručnik o jestivom bilju toga kraja, Tanaina Plantloreel Dena'ina K'et'una: Etnobotanika Dena'ina Indijanaca sjevernosrednje Aljaske, koji je napisala Priscilla Russell Kari. Sa stalka s razglednicama, pored kase, odabarao je dvije razglednice sa sjevernim medvjedom i sa sveučilišne pošte poslao posljednju poruku Wayneu Westerbergu i Jan Burres.

U oglasima je pronašao pušku, poluautomatsku .22-kalibarsku remin-gtonicu, dometa sedamdesetak metara s plastičnim kundakom. Bio je to model Nylon 66, koji se više ne proizvodi, a zbog svoje lakoće i pouzdanosti omiljeno oružje aljaskih trapera¹³. Pušku je preuzeo na nekom parkiralištu, vjerojatno platio za nju oko 125 dolara, a onda u obližnjem dućanu oružjem kupio četiri kutije od po sto metaka.

Završivši pripreme u Fairbanksu McCandless je sve strpao u naprtnjaču i pješice se zaputio zapadno od sveučilišta. Pri odlasku s kampusa prošao je pokraj Geofizičkog instituta, visoke zgrade od stakla i betona na kojoj se nalazi velika satelitska antena. Ta antena, jedna od najuočljivijih točaka na nebu Fairbanksa, podignuta je da bi skupljala podatke sa satelita opremljenih radarom sintetske aperture, koji je projektirao Walt McCandless. Walt je posjetio Fairbanks kad je ova stanica otvorena i napravio dio softvera neophodnog za njen rad. Ako je Geofizički institut u Chrisu pobudio misli na oca, o tome nije ostavio nikakva zapisa.

Šest kilometara zapadno od grada, dok je večernja temperatura padala, McCandless je postavio šator na komadu zaleđenog tla okruženog brezama, nedaleko od uzvisine s koje se vidi crpka s natpisom GoldHill Gas&Liquor. Četrdesetak metara od njegova logorišta nalazila se cesta koja vodi na autocestu George Parks, koji će ga odvesti do Stampede Traila. Ujutro 28. travnja probudio se rano, u polumraku praskozorja odpješačio do autoceste i bio ugodno iznenađen kad se već prvo vozilo koje je naišlo zaustavilo da ga poveze. Bio je to sivi kamion, ford, s naljepnicom odostraga, na kojoj je pisalo: PECAM, DAKLE POSTOJIM. PETERSBURG, ALJASKA. Vozač kamiona nije bio mnogo stariji od McCandlessa. Zvao se Jim Gallien.

Tri sata kasnije Gallien je skrenuo zapadno od autoceste i odvezao dokle je mogao neasfaltiranom cestom. Kad je ostavio McCandlessa na Stampede Trailu, temperatura je bila nešto ispod nule — tijekom noći spustit će se na minus deset — a zemlja je bila pokrivena s četrdesetak centimetara skrnutog proljetnog snijega. Mladić je jedva prikriivao ushit. Napokon će ostati sam u beskrajnoj divljini Aljaske.

Dok je pun iščekivanja klipsao stazom u jakni obloženoj lažnim krznom i s puškom preko ramena, jedina hrana koju je McCandless nosio bila je vreća od pet kila riže dugog zrna - i dva sendviča i vrećica čipsa, koje mu je dao Gallien. Godinu dana prije preživio je duže od mjesec dana uz 13 traper - od engl. trapper, onaj koji postavlja zamke. Traperi su lovci na krznaše u Sjevernoj Americi.

Kalifornijski zaljev na dvije i pol kile riže i ribi koju je lovio jeftinim štapom i koloturuom, iskustvo koje mu je dalo samopouzdanja kako će moći pronaći dovoljno hrane da preživi i poduži boravak u divljini Aljaske.

Najteži teret u McCandlessovoj tek dopola punoj naprtnjači bila je literatura — devet, deset džepnih izdanja, koja mu je uglavnom dala Jan Burres u Nilandu. Među tim su naslovima bili radovi Thoreaua, Tolstoja i Gogolja, ali McCandless nije bio knjiški snob - jednostavno je nosio ono što je mislio da bi rado pročitao, tako da je tu bilo i popularnih knjiga poput onih Michaela Crichtona, Roberta Pirsiga i Louisa LAmoura. Kako je zaboravio ponijeti papir za pisanje, svoj kratki dnevnik započeo je na zadnjim stranicama Tanaina Plantlore.

Do Heah/ja, zadnje postaje na Stampede Trailu, za vrijeme zimskih mjeseci stiže tek šačica zaljubljenika u utrke pasa upregnutih u saonice, turnih skijaša i entuzijasta snoivmobila, ali samo dok se zaleđene rijeke ne počnu topiti, što se događa krajem ožujka i početkom travnja. Do trenutka kad se McCandless zaputio u divljinu, većinom potoka već je obilno tekla voda i dva, tri tjedna nitko nije kročio dublje stazom; ostali su tek jedva vidljivi tragovi rute snoivmobila koju je mogao slijediti.

Drugog je dana McCandless stigao do rijeke Teklanika. Iako je voda uz obalu još bila zaleđena, na samoj rijeci više nije bilo leda pa ju je morao pregaziti. Početkom travnja rijeke su se već naveliko počele topiti, a te 1992. godine led je popucao rano, ali ponovno je zahladilo, tako da je razina bila prilično niska kad je McCandless prešao - vjerojatno ne viša od bedara -što mu je omogućilo da se bez teškoća dočepa druge strane. Nije mu bilo ni na kraj pameti da je upravo prešao svoj Rubikon.

McCandlessovom neiskusnom oku ništa nije dalo naslutiti kako će se za dva mjeseca, kad se glečeri i snježna polja na izvoru Teklanike počnu topiti na ljetnoj žezi, njen obujam deveterostruko,

deseterostruko povećati, pretvarajući rijeku u duboku, divlju bujicu, nimalo nalik pitomu potoku koji je u travnju tako bezbrižno pregazio.

Iz dnevnika saznajemo kako je 29. travnja McCandless negdje propao kroz led. To se vjerojatno dogodilo dok je prelazio dabrovske bare koje su se topile nedaleko od zapadne obale Teklanike, ali nema naznaka da se ozlijedio. Dan poslije, kako se staza penje uz greben, prvi put je ugledao visoke, zasljepljujuće bijele bedeme Mt. McKinlevja, a dan nakon toga, 1. svibnja, tridesetak kilometara niz stazu od mjesta na kojem ga je ostavio Gallien, naletio je na stari autobus pored rijeke Sushane. U njemu su bili ležaj i pećica, a zadnji posjetioci ostavili su šibice, sprej protiv insekata i druge potrepštine. »Dan čarobnog autobusa«, zapisao je u dnevnik. Odlučio je zaustaviti se u vozilu i uživati u njegovu oskudnu komforu.

Bio je oduševljen što je tamo. Unutar autobusa na komadu izbljedjele šperploče zabijene preko razbijena prozora, McCandless je naškrabao razdraganu deklaraciju nezavisnosti: dvije godine hoda zemljom. bez telefona, bez bazena, bez kućnih ljubimaca, bez cigareta. potpuna sloboda. ekstremist. estetski putnik čiji dom je cesta. umaknuo atlanti. nećeš se vratiti jer 'na zarađuje najbolje'. i sada nakon dvije godine skitanja dolazi posljednja, najveća avantura. presudna bitka da se ubije lažno unutrašnje biće i pobjedonosno okonča duhovna revolucija. deset dana i noći teretnih vlakova i autostopiranja dovode ga na veličanstveni bijeli sjever. više ga neće trovati civilizacija ' od koje je pobjegao, sada kroči sam zemljom kako bi postao ' izgubljen u divljini. alexander superskitnica ': svibnja 1992.

Stvarnost se, međutim, brzo uplela u McCandlessove sanje. Ubijanje divljači nije mu išlo za rukom, tako da zapisi u dnevniku u prvom tjednu uključuju: »Slabost«, »Zapeo u snijegu« i »Katastrofa«.

Dana 2. svibnja vidio je, ali nije ubio grizlija, 4. svibnja pucao je na patke, ali je promašio, a 5. svibnja napokon je ubio i pojeo lještarku; međutim sve do 9. svibnja nije više ništa uspio ubiti, tek malu vjevericu, tako da je u dnevnik zapisao: »Četvrti dan gladovanja«.

Ubrzo nakon toga nasmijala mu se sreća. Do sredine svibnja sunce je već bilo visoko na nebu, obilno osvjetljavajući tajgu. U dvadeset četiri sata sunce bi samo na četiri sata potonulo za sjeverni obzor, tako da je u ponoć nebo bilo tako svijetlo da se moglo čitati.

Posvuda, osim na sjevernim obroncima i u sjenovitim gudurama, snijeg se otopio i pojavili su se šipci od prijašnje sezone i brusnice koje je McCandless brao i njima se hranio.

Također se izvještio u lovu i sljedećih šest tjedana redovno se hranio vjevericama, lještarkama, patkama, guskama i dikobrazima. Dvadeset drugog svibnja otpala mu je kruna s jednog od kutnjaka, ali to ga izgleda nije pogodilo jer se već sutradan popeo na bezimeno grbasto brdo koje se diže devetsto četrnaest metara, odmah sjeverno od autobusa, a s kojega je vidio cijelo zaleđeno prostranstvo Aljaskog masiva i kilometre nenaseljena područja. Zapis u dnevniku za taj dan karakteristično je štur, ali nedvojbeno radostan: »USPON NA PLANINU!«

McCandless je rekao Gallienu kako za vrijeme svog boravka u divljini kani biti u pokretu.

»Jednostavno ću krenuti i zaputiti se prema zapadu«, kazao je. »Možda odhodam do Beringovog mora.« Petog svibnja, nakon što se na četiri dana zaustavio u autobusu nastavio je hodati. Na temelju fotografija pronađenih u njegovoj Minolti, čini se kako je McCandless izgubio (ili namjerno napustio) zarasli Stampede Trail i pošao zapadno i sjeverno, kroz brda iznad rijeke Sushane, usput loveći divljač.

Napredovao je sporo. Kako bi se prehranio, morao je provesti velik dio dana vrebajući životinje. Osim toga, budući da se snijeg topio, put kojim je išao pretvorio se u napornu močvaru blata, lišća i mahovine među neprohodnim johama i McCandless je kasno shvatio jednu od temeljnih (iako na prvi pogled nelogičnih) zakonitosti Sjevera: zima je doba kad se putuje divljinom, a ne ljeto.

Shvativši očitu ludost svoga prvotna nauma da odhoda osamsto kilometara do obale, promijenio je plan. Devetnaestog svibnja, pošto nije dospio dalje na zapad od rijeke Toklat - manje od dvadeset četiri kilometra daleko od autobusa — počeo se vraćati. Tjedan dana poslije bio je ponovno u napuštenu vozilu, po svemu sudeći bez žaljenja. Zaključio je kako je porječje Sushane dovoljno divlje za njegove potrebe i kako će autobus br. 142 iz Fairbanksa sasvim lijepo poslužiti do kraja ljeta.

Ironija je u tome da se divljina u okolici autobusa - dio zarasla zemljišta na kojem se McCandless odlučio 'izgubiti u divljini' — teško

može smatrati divljinom prema aljaskim standardima. Ni četrdeset osam kilometara odatle, prema istoku, nalazi se velika prometnica, autocesta George Parks. Svega dvadeset pet kilometara prema jugu, ispod obronka Vanjskog masiva, na stotine turista svakodnevno nađu upljuje u Nacionalni park Denali, cestom kojom patroliraju čuvari Parka. A osim toga, posve neznano 'Estetskom putniku', raštrkane u radijusu od devet kilometara od autobusa nalazile su se četiri brvnare (tog ljeta 1992., doduše, nenastanjene).

Ali usprkos tome što je autobus bio relativno blizu civilizacije, u praktičnom smislu je McCandless bio odvojen od ostatka svijeta. U divljini je proveo gotovo četiri mjeseca i tijekom tog vremena nije sreo ni žive duše. Naposljetku se područje rijeke Sushana pokazalo dovoljno udaljenim da ga dođe života.

U posljednjem tjednu svibnja, nakon što je sve što je imao preselio u autobus, McCandless je na komadu brezine kore sastavio popis domaćinskih dužnosti: skupljati i pohraniti led s rijeke za hlađenje mesa, plastikom zatvoriti otvore iz kojih su ispali prozori, nasjeći dovoljno drva za ogrijev, počistiti pepeo iz pećice. A pod naslovom DUGOROČNO sastavio je popis ambicioznijih zadataka: nacrtati kartu područja, improvizirati kadu, sakupiti kožu i perje koje će ušiti u odjeću, izgraditi most preko obližnjega potoka, popraviti iskrivljene metalne posude za jelo, markirati lovačke staze.

Zapisi u dnevnik po povratku u autobus svjedoče o obilju lovine. Dana 28. svibnja: »Izvrсна patka!« 1. lipnja: »5 vjeverica.« 2. lipnja: »Dikobraz, jarebica kamenjarka, 4 vjeverice, lještarka.« 3. lipnja:

»Ponovno dikobraz! 4 vjeverice, 2 lještarkе, pepelka.« 4. lipnja: »TREĆI DIKOBRAZ! Vjeverica, lještarka.« Petog lipnja ubio je kanadsku gusku veličine purana. A onda je devetog lipnja odstrijelio najveći trofej: »LOS!« zapisao je u dnevnik. Presretan, ponosni se lovac snimio kako kleči pored trofeja slavodobitno držeći pušku u zraku, s mješavinom ushita i čuđenja na licu, kao kad bi netko nezaposlen osvojio jackpot od milijun dolara.

Iako je McCandless bio dovoljno realističan da zna kako je loviti divljač neizbježan način preživljavanja u divljini, imao je podvojen stav u pogledu ubijanja životinja. Ta podvojenost se ubrzo nakon što je ubio losa pretvorila u žaljenje. Bio je relativno malen, vjerojatno tristo do tristo pedeset kila, ali ipak je to bilo jako puno mesa. Držeći

kako je nemoralno baciti makar i djelić životinje koja je ubijena zbog hrane, McCandless je proveo šest dana trudeći se da ono što je ubio sačuva od propadanja. Razrezao je truplo u oblaku muha i komaraca, organe skuhao, a onda na šljunčanoj obali potoka, odmah ispod autobusa, teškom mukom iskopao jamu u kojoj je pokušao dimljenjem sačuvati goleme komade grimiznog mesa.

Aljaski lovci znaju kako je najlakši način da se meso sačuva u divljini, izrezati ga na trake i staviti na improvizirane drške da se suši na zraku. Ali McCandless je u svojoj naivnosti poslušao savjet lovaca s kojima je razgovarao u Južnoj Dakoti, a koji su ga uputili da meso dimi, što u njegovim uvjetima nije bio nimalo lak zadatak. »Rasijecanje strašno teško«, zapisao je u dnevnik 10. lipnja. »Rojevi muha i komaraca. Odstranio utrobu, jetra, bubrege, jedno plućno krilo, odreske. Stražnji dio i nogu odnio u potok.«

Dana 11. lipnja: »Izvadio srce i drugo plućno krilo. Prednje noge i glavu. Ostatak odnio u potok.

Dovukao u blizinu spilje. Pokušao sačuvati dimljenjem.«

Dana 12. lipnja: »Odstranio pola grudnog koša i odreske. Mogu raditi samo noću. Nastavljam dimljenje.«

Dana 13. lipnja: »Izvadio ostatak grudnog koša, plećku i vrat, odnio u spilju. Započeti dimljenje.«

Dana 14. lipnja: »Već crvi! Dimljenje čini se ne pomaže. Ne znam, izgleda grozno. Zao mi je što sam uopće ubio tog losa. Jedna od najvećih tragedija u mom životu.«

Tada je odustao od pokušaja da sačuva glavninu mesa i ostavio strvinu vukovima. Iako je oštro prekoravao samoga sebe što je uzalud uništio jedan život, dan kasnije McCandless je izgleda povratio ravnotežu jer u dnevniku bilježi: »Odsada ću naučiti prihvaćati svoje greške, ma kako velike bile.«

Nedugo nakon epizode s losom McCandless je počeo čitati Thoreauov Walden. U poglavlju pod naslovom 'Viši zakoni', u kojem Thoreau raspravlja o moralnosti hranjenja, McCandless je podcrtao:

»kad sam uhvatio, očistio, pripremio i pojeo ribe, one me u suštini nisu nahranile. Bilo je to beznačajno i nepotrebno i stajalo je više nego što je vrijedilo.«

»LOS«, dopisao je McCandless na rubu. U istom poglavlju označio je: Odvratnost prema životinjskoj hrani nije posljedica iskustva, već

instinkt. Činilo se mnogo ljepšim živjeti skromno i u mnogo čemu se mučiti; i premda nikada nisam tako postupio, otišao sam dovoljno daleko da zadovoljim svoju maštu. Vjerujem da svaki čovjek koji uistinu želi sačuvati svoje više ili poetske sposobnosti u najboljem stanju pokazuje osobitu sklonost da se suzdrži od životinjske hrane ili odpreobilja ma koje hrane...

Teško je naći i skuhati tako jednostavnu i čistu hranu koja neće povrijediti maštu; a upravo nju, držim, valja hraniti kad hranimo tijelo; oboje treba sjediti za istom trpezom. Možda je to ipak moguće postići. Voće uzeto u umjerenj količini ne mora u nas izazvati stid zbog naših apetita, niti kočiti najvrednije težnje. Ali stavite dodatni začini na tanjur i otrovat će vas.

»DA«, napisao je McCandless, a dvije stranice kasnije: »Svijest o hrani. Jest i kuhati s koncentracijom

... Sveta Hrana.« Na stražnjim stranicama knjige koja mu je poslužila kao dnevnik izjavio je: Ponovno sam rođen. Ovo je moja zora. Pravi život je upravo počeo.

Svjesno življenje: Svjesno obraćanje pažnje temeljnim vrijednostima života i stalna pozornost prema neposrednoj okolini i njezinim potrebama, primjer posao, zadatak, knjiga; ono što zahtijeva djelotvornu koncentraciju (Okolnosti nemaju nikakvu vrijednost. Vrijednost ima samo to kako se čovjek odnosi prema situaciji. Stvarni smisao leži u osobnom odnosu prema fenomenu, u tome što on tebi znači.)

Uzvišena Svetost HRANE. Vitalna Toplina.

Pozitivizam, Nenadmašna Radost Estetskog Življenja.

Apsolutna htina i Poštenje.

Stvarnost.

Nezavisnost.

Konacnost — Stabilnost — Dosljednost.

Kako si je McCandless postepeno prestao predbacivati što je uzalud ubio losa, vratilo se ono zadovoljstvo koje je osjećao sredinom svibnja i po svemu sudeći se nastavilo u prvim danima lipnja. A onda, usred te idile, dogodio se prvi od dva ključna neuspjeha.

Očito zadovoljan onim što je naučio u dva mjeseca samotnjačkog života u divljini, McCandless se odlučio vratiti u civilizaciju - bilo je

vrijeme da svoju 'konačnu i najveću avanturu' privede kraju i vrati se u svijet ljudi, gdje može ispiti kriglu piva, govoriti o filozofiji, zadiviti neznance pričama o svojim pustolovinama. Čini se da je prerastao potrebu da nepopustljivo dokazuje svoju autonomnost, potrebu da se odvoji od roditelja. Možda im je bio spreman oprostiti nesavršenstva; možda je čak bio spreman sebi oprostiti vlastita. McCandless je, čini se, bio spreman za povratak kući.

A možda i nije; o tome što je kanio učiniti kad izađe iz divljine možemo samo nagađati. Međutim, uopće nije upitno da je htio otići.

Na kori breze sastavio je popis stvari koje mu valja učiniti prije odlaska: »Zakrpati hlače, obrijati se!

Organizirati naprtnjaču ...« Nedugo potom, stavio je Minoltu na ptazno bure nafte i slikao se mašući žutom britvicom

1 smješkajući se u kameru, netom obrijan, s novim zakrparama izrezanim iz vojne deke, našivenim na koljena prljavih ttaperica. Djeluje zdravo, ali zastrašujuće mršavo. Obrazi su mu već upali. Žile na vratu iskočile poput zategnutih čeličnih užeta.

Drugog srpnja McCandless je pročitao Tolstojevu 'Obiteljsku sreću', označivši nekoliko odlomaka koji su ga dirnuli:

Imao je pravo kad je rekao kako je jedina sigurna sreća u životu živjeti za druge...

Mnogo toga sam proživio i sada mislim da sam otkrio stoje potrebno za sreću. Miran, samotan život na selu, s mogućnošću da budeš od koristi ljudima kojima je lako činiti dobro i koji nisu navikli da netko nešto čini za njih; zatim posao za koji se čovjek nada da bi mogao biti od koristi; zatim odmor, priroda, knjige, glazba, ljubav prema bližnjem — to je moje poimanje sreće. A zatim, povrh svega toga, da čovjek služi svome partneru i možda djeci — što više srce može poželjeti?

Nakon toga je, 3. lipnja, stavio naprtnjaču na leđa i krenuo na put od trideset kilometara, prema cesti.

Dva dana kasnije, na pola puta do ceste, pod jakim pljuskom stigao je do nabujalih dabrovskih bara koje su mu zapriječile prilaz zapadnoj obali rijeke Teklanike. U travnju su bile zaleđene pa ih je uspio prijeći. Sada je zacijelo s užasom otkrio kako mu na putu stoji jezero površine od preko jednog hektra.

Da ne gaca kroz blatnu vodu do prsa, uzverao se uz strmo brdo, zaobišao bare sa sjeverne strane pa se spustio na rijeku na izlazu iz gudure.

Kada je pri dolasku prije šezdeset sedam dana za niskih travanjskih temperatura prešao rijeku, bio je to leden, ali blag potok, do koljena, koji je lako pregazio. Međutim, 5. srpnja, Teklanika je bila u svom punom toku, nabujala od kiša i otopljenih glečera visoko na Aljaskom masivu, tekla je hladna i brza.

Da se mogao dočepati druge obale, ostatak hoda do autoceste bio bi lagan, ali da dospije tamo valjalo mu je prijeći rijeku široku tridesetak metara. Voda je bila neprozirna od glacijalnog sedimenta i samo nekoliko stupnjeva toplija od leda koji je još donedavno bila boje mokra betona. Preduboka da je pregazi, tutnjala je poput teretnog vlaka. Snažna bi ga struja začas svladala i ponijela sa sobom.

McCandless je bio loš plivač i nekolicini je ljudi priznao kako se zapravo boji vode. Pokušati preplivati ledenu bujicu ili je prijeći na improviziranoj splavi činilo mu se previše rizičnim. Nizvodno od mjesta na kojem je staza silazila na rijeku, Teklanika je eruptirala u zapjenušan kovitlac, hitajući kroz uzak klanac. Prije nego što bi uspio preplivati ili preveslati na daleku obalu, ovi bi ga brzaci povukli i utopili.

U dnevnik je zapisao: »Tragedija ... Nabujala rijeka, izgleda strašno. Usamljen, uplašen.« Posve točno je zaključio kako bi ga voda vjerojatno povukla u smrt da pokuša prijeći Teklaniku na tom mjestu pod tim uvjetima. Bilo bi to samoubojstvo i nije dolazilo u obzir.

Da je McCandless otišao samo kilometar i pol uzvodno, otkrio bi da se ovdje rijeka širi u mnoštvo manjih rukavaca. Da ih je pažljivo istražio, metodom pokušaja i pogrešaka možda bi našao neke od onih koji dopiru samo do grudi. Kako je struja bila snažna, sigurno bi ga oborila, ali malo plivajući, malo se odgurujući o dno, imao je izgleda dočepati se druge strane prije nego što ga brzac odvuče u klanac ili svlada hipotermija.

No i to bi bilo vrlo rizično, a u tom času McCandless nije imao razloga upuštati se u tako neizvjestan pothvat. Sasvim dobro se snalazio u divljini. Vjerojatno je shvatio da će, bude li strpljiv i pričeke, rijeka pasti na razinu koju će moći pregaziti. Nakon što je

odvagao sve mogućnosti, odlučio se za najrazboritiju. Okrenuo se i pošao natrag na zapad, prema autobusu, natrag u hirovito srce divljine.

Stampede Trail

Ovdje je priroda bila nešto divlje i zastrašujuće, premda lijepo. Sa strahopoštovanjem sam gledao u tlo kojim sam kročio, da vidim što su Moći ovdje stvorile, oblik, način i tkanje njihova djela. Bila je to Zemlja o kojoj smo slušali, nastala iz Kaosa i Stare noći. Nije to bio čovječji vrt, već dio planete u koji još nitko nije kročio. Nije to bila tratina, ni livada, ni šumski proplanak, ni polje, ni oranica, ni pustopoljina. Bila je to svježja, prirodna

!površina planeta Zemlja, kao daje sačinjena za vijeke vjekova - da čovjek obitava na njoj, kako se to obično kaže — zato ju je Priroda sazдалa, da se čovjek služi njome ako umije. Čovjeka ne treba smatrati dijelom nje. Bila

v je to Materija, golema, zastrašujuća - ne njegova Majka Zemlja o kojoj smo slušali, ne stvorena za njega da njome kroči ili bude pokopan u njoj, ne, to je biće previše svoje čak i da položi kosti u nj — dom je to Nužde i Usuda. Jasno se osjećalo prisustvo sile koja ne bi bila čovjeku sklona. Bilo je to mjesto poganskih navada i praznovjernih rituala —stvoreno za čovjeka srodnijeg stijenama i divljim zvijerima od nas... Što lije to doći u muzej i vidjeti mnoštvo osobitih stvari u usporedbi s time da ti pokažu površinu zvijezde, tvrdu materiju u njenom izvornom obliku! Stojim u strahopoštovanju pred vlastitim tijelom, ova materija za koju sam vezan postala mi je strana. Ne bojim se duša i duhova kojima pripadam — toga bi se moje tijelo moglo bojati — već se bojim tijela, drhtim pri pomisli da bih ih mogao sresti. Kakav je ovo Titan u čijem sam posjedu? I neka mi onda netko priča o misterijima!

Pomislite samo na naš život u prirodi — svakodnevno gledati materiju, biti u doticaju s njome — stijenje, stabla, vjetar na našim obrazima! Čvrsta zemlja!Stvarni svijet!Zdrav razum! Doticaj! Doticaj!

Tko smo mP. Gdje smo mP.

Henry David Thoreau Ktaadin

Godinu i tjedan dana nakon stoje Chris McCandless odlučio ne pokušati prijeći rijeku Teklaniku, stojim na suprotnoj obali - s istočne strane, strane autoceste - i gledam u vodu koja se valja. I ja se

nadam prijeći rijeku. Želim posjetiti autobus. Želim vidjeti gdje je McCandless umro kako bih bolje razumio zašto.

Vruće je, vlažno popodne i rijeka je olovno siva od vode koja se slijeva sa sniježnog pokrova koji se brzo topi, gore, na glečerima visokih strmina

Aljaskog masiva. Danas se razina vode čini znatno nižom no što izgleda na fotografijama koje je McCandless snimio prije dvanaest mjeseci, no ipak je nezamislivo pokušati je prijeći ovdje, usred gromoglasne bujice kakva nastaje sredinom ljeta. Preduboka je, prehladna, prebrza. Dok zurim u Teklaniku, čujem kamenje veličine kuglačkih lopti kako se valja po dnu, tjerano snažnom strujom. Kad bih zakoračio u rijeku, začas bi me srušila i povukla u nedaleki kanjon, koji ju je prikliještio tako da ključa brzacima što ne prestaju kroz sljedećih pet kilometara.

Međutim, za razliku od McCandlessa, ja u naprtnjači imam topografsku kartu u mjerilu 1:63 360 (to je karta na kojoj jedan palac predstavlja jednu milju). Vrlo detaljna, pokazuje da se osamsto metara nizvodno u kanjonu nalazi mjerna stanica podignuta radi geoloških mjerenja. Osim toga, za razliku od McCandlessa, ja sam u društvu tri pratitelja — Aljaskanaca Romana Diala i Dana Soliea te Romanovog prijatelja iz Kalifornije Andrevva Liske. Mjerna se stanica ne vidi s mjesta na kojem Stampede Trail prilazi rijeci, ali nakon dvadeset minuta probijanja kroz guštik smreka i patuljastih breza, Roman poviče: »Vidim je! Tamo! Još stotinjak metara!«

Stigavši, otkrivamo da se preko klanca proteže dva i pol centimetra debeo kabel, postavljen između četiri metra visokog tornja i stijene na drugoj obali, oko sto dvadeset metara daleko. Kabel je postavljen 1970., kako bi se mogle mjeriti sezonske promjene Teklanike; hidrolozi su klizili nad rijekom u aluminijskoj košari koju je koloturnik povlačio kabelom. Iz košare bi spuštali užu s utegom za mjerenje dubine. Stanica je prestala s radom prije devet godina zbog nedostatka sredstava i u to vrijeme je košara navodno pričvršćena za toranj lancem s lokotom s naše strane rijeke, tj. sa strane autoceste. Međutim, kad smo se popeli na toranj, nije je bilo. Pogledavši preko vodenih brzaca, ugledao sam je na dalekoj obali, s one strane kanjona na kojoj je autobus.

Ispalo je da su mjesni lovci prerezali lanac i prebacili košaru na drugu stranu i tamo je pričvrstili, kako bi došljacima bilo teže prijeći Teklaniku i loviti na njihovu području. Kada je McCandless godinu dana prije izašao iz divljine, košara je bila na istom mjestu gdje i sada, s njegove strane kanjona. Da je to znao, ne bi mu bio nikakav problem prijeći Teklaniku. Međutim, kako nije imao topografsku kartu, nije imao pojma da mu je spas na dohvat ruke.

Andy Horovvitz, jedan od McCandlessovih prijatelja u srednjoškolskoj ekipi Woodson cross-country primijetio je kako je Chris: »bio rođen u krivom stoljeću. Tražio je više pustolovine i slobode no što ih suvremeno društvo pruža.« Stigavši na Aljasku, McCandless je čeznuo za lutanjem neistraženim područjem, za tim da pronade mjesto još neupisano u karte. Međutim, 1992. više nije bilo mjesta neupisanih u karte - ni na Aljasci, ni ma gdje drugdje. Ali Chris, sa svojom osebujnom logikom, elegantno je riješio taj problem — jednostavno nije ponio kartu. U njegovom umu, ako već nigdje drugdje, terra je stoga ostala incognita.

Kako nije imao kartu, činjenica da postoji kabel preko rijeke također mu je ostala incognita. Zagledan u divlju struju Teklanike McCandless je krivo zaključio kako je nemoguće dokopati se istočne obale.

Misleći kako mu je presječena odstupnica, vratio se u autobus - razuman postupak, s obzirom na njegovo topografsko neznanje. Ali zašto je onda ostao u autobusu i umro od gladi? Zašto u kolovozu nije ponovno pokušao prijeći Teklaniku kad je zacijelo bila niža i kad bi je lako pregazio?

Nemajući odgovor na ova pitanja koja su me mučila, nadao sam se kako će mi zahrđala olupina autobusa 142 iz Fairbanksa nešto otkriti. Ali kako bih stigao do autobusa i meni je valjalo preko rijeke, a aluminijsko vozilo bilo je pričvršćeno lancem za drugu obalu.

Stojeći na tornju na istočnoj obali, alpinističkom sam se opremom prikačio za kabel i počeo povlačiti prijeko, ruku po ruku, izvodeći ono što alpinisti nazivaju tirolskim prijelazom. To se pokazalo težim no što sam mislio. Nakon dvadesetak minuta napokon sam se dovukao do izbočene stijene na drugoj obali, potpuno iscrpljen, tako izmučen da sam jedva mogao podići ruke. Kad sam napokon došao do daha, ušao sam u košaru — pravokutno aluminijsko vozilo, pola metra

širine na metar dužine oslobodio lanac i vratio se na istočnu stranu kanjona po svoje pratitelje.

Na sredini rijeke kabel je primjetno niži i zato, kad sam je oslobodio lanca kojim je bila vezana za stijenu, košara je jurnula nošena vlastitom težinom, klizeći sve brže i brže čeličnim konopcem, jureći prema najnižoj točki. Uzbudljiva vožnja. Zujeći nad brzacima nekih trideset, četrdeset kilometara na sat, čuo sam kako mi se iz usta oteo nehotičan vrisak i tada sam shvatio kako zapravo nisam u opasnosti i pribrao sam se.

Nakon što smo se sva četvorica dokopali zapadne obale, tridesetak minuta žustrog hoda kroz guštik vraća nas na Stampede Trail. Petnaest kilometara staze koje smo već prešli — onaj dio od mjesta na kojem smo se parkirali pa do rijeke - blag je, dobro označen i relativno često posjećen. Ali sljedećih petnaest kilometara posve je drugačije.

Kako u proljeće i ljeto malo tko prelazi Teklaniku, velik dio puta se gubi u guštari. Odmah nakon rijeke staza vijuga prema jugozapadu, uzvodno uz brz potok. Kako su dabrovi duž cijelog potoka izgradili mrežu složenih brana, put vodi preko hektra stajaće vode. Dabrovske bare sežu najviše do grudi, ali voda je hladna i mi s mukom gacamo naprijed, uznemirujući blato na dnu od kojeg se širi zadah muljnih raspadina.

Iza zadnje bare staza se penje pa spaja s vijugavim, kamenitim koritom potoka, prije nego što se ponovno spusti u džunglu niskog raslinja. Put nigdje nije osobito težak, ali isprepletene joha dosežu i do četiri metra stvarajući sumoran, klaustrofobičan tunel. Iz ljepljive vrućine nahrupljuju oblaci komaraca. Povremeno njihovo zujanje nadglasa daleka grmljavina što se kotrlja nad tajgom s bedema oblaka nakostriješenih na tamnom obzoru.

Bodljikave grane koraljnog biserka išarale su mi kožu krvavim prugama. Na stazi hrpice medvjedeg izmeta, a na jednom mjestu, svježi tragovi grizlija - jedna i pol dužina stopala broj četrdeset - izazivaju nelagodu. Nijedan od nas nema pušku. »Hej, Griz!«, vičem u guštaru, nadajući se izbjeci neugodan susret. »Hej, medvjede! U prolazu smo! Nema razloga za ljutnju!«

U proteklih dvadeset godina bio sam na Aljasci dvadesetak puta — penjao sam se na planine, radio kao tesar, zarađivao kao

profesionalni ribar na losose i novinar, išao se malo zafrkavati, švrljati uokolo. Za vrijeme tih posjeta mnogo sam vremena proveo sam u divljini i uglavnom uživao u tome.

Da budem iskren, ovaj sam put do autobusa kanio poduzeti sam i kad se moj prijatelj Roman pozvao s još dvojicom, nevoljko sam pristao. Sada mi je, međutim, bilo drago što su sa mnom. Ima nečeg uznemirujućeg u ovom sablasnom, zaraslom krajoliku. Djeluje zlokobnije od drugih, udaljenijih dijelova Aljaske koje sam upoznao - od obronaka masiva Brooks pokrivenih tundrom, od oblacima zastrtih šuma arhipelaga Alexander pa čak i od zaleđenih visina masiva Denali, stalno na udaru vjetrova. Bio sam vraški sretan što nisam sam.

U devet navečer zašli smo za okuku na stazi i tamo, na rubu male čistine, stoji autobus. Grozdovi ružičaste vrbolike obrasli su kotače, zakrilivši osovine. Autobus broj 142 iz Fairbanksa, parkiran je pokraj šikare jasika, ni metar od skromne stijene, na dijelu povišenog terena koji gleda na stjecište Sushane i male pritoke. To je privlačno okruženje, otvoreno i ispunjeno svjetlošću. Sasvim je jasno zašto je McCandless odlučio ovdje se ulogoriti.

Zastajemo nedaleko od autobusa i neko vrijeme ga šutke promatramo. Boja na njemu se osipa i ljušti.

Nedostaje nekoliko prozora. Po čistini uokolo vozila na stotine košćica, porazbacanih među mnoštvom bodljika dikobraza — ostaci sitne divljači kojom se McCandless uglavnom hranio. A unutar tog groblja kostiju leži i jedan veći kostur — losa kojeg je prvo ubio, a onda žalio za njim.

Kad sam razgovarao s Gordonom Samelom i Kenom Thompsonom nedugo nakon što su otkrili McCandlesovo tijelo, obojica su tvrdila — odlučno i nepopustljivo — da je veliki kostur bio ostatak soba i s podsmijehom odbacila mišljenje ovog žutokljunca da je ubio losa. »Neke su kosti raznijeli vukovi«, kazao mi je Thompson, »ali očito je da se radilo o sobu. Mali nije imao pojma.«

»Definitivno je bio sob«, prezirno se umiješao Samel. »Kad sam u novinama pročitao kako je mislio da je ubio losa, smjesti sam znao da nije Aljaskanac. Velika je razlika između losa i soba. Stvarno velika.

Moraš biti prilično glup da ih ne razlikuješ.«

Povjеровавši Samelu i Thompsonu, aljaskim lovcima veteranima, koji su svaki ponaosob ubili mnogo losova i sobova, u članku za Outside uredno sam izvijestio o McCandlesovoj pogrešci, potvrđujući time pretpostavku brojnih čitatelja kako je McCandleless bio smiješno loše pripremljen, kako uopće nije smio kročiti u divljinu, a kamoli u divljinu kapaciteta Posljednje granice. Ne samo da je McCandleless umro zato što je bio glup, primijetio je jedan aljaski novinar, već »je ta njegova umišljena pustolovina tako jedna da djeluje otužno — živio je u napuštenom autobusu nekoliko kilometara od Heah/ja, ubijao sojke i vjeverice, zamijenio soba za losa (što je zaista teško) ... Postoji samo jedna riječ za njega - nesposoban.«

Među pismima koja napadaju McCandlelessa, praktički sva koja sam dobio spominju činjenicu da nije prepoznao soba, kao dokaz da nije imao pojma o divljini. Međutim, ono što srditi pisci pisama nisu znali jest to da je McCandleless ubio točno ono što je rekao. Suprotno onome što sam napisao u Outsideu, radilo se o losu, kako je sada potvrdilo pobliže ispitivanje ostataka životinje, a i nekoliko kasnije otkrivenih McCandlelessovih fotografija plijena. Momak je na Stampede Trailu počinio neke greške, ali zamijeniti soba za losa nije bila jedna od njih.

Prošavši pored losova kostura, prilazim vozilu i ulazim kroz stražnji izlaz za nuždu. Odmah do vrata je poderani madrac, polutruo i pun mrlja, na kojem je McCandleless preminuo. Iz nekog razloga sam zatečen vidjevši kako su po madracu raspoređene njegove stvari: zelena plastična čutura, bočica s tabletama za pročišćavanje vode, jedan potrošeni Labello, par termohlača kakve se prodaju u dućanima s viškom vojne robe, džepno izdanje uspješnice O, Jeruzaleme! otkinuta hrpta, vunene rukavice s jednim prstom, bočica spreja protiv insekata, puna kutija šibica i par smeđih gumenih, radnih čizama na čijem preklopu izbljedjelom crnom tintom piše Gallien.

Iako nema prozora, zrak u ovom autobusu nalik brlogu ustajao je i zagušljiv. »Jooj!« zavapi Roman.

»Smrdi po mrtvim pticama.« Tren kasnije otkrivam odakle se širi taj vonj - plastična vrećica za smeće puna perja, paperja i odrezanih

krila raznih ptica. Izgleda da ih je McCandless čuvao kako bi izolirao odjeću ili možda napravio pernati jastuk.

U prednjem dijelu autobusa McCandlessovi lonci i posude naslagani su po stolu improviziranom od šperploče, pokraj kerozinske svjetiljke. Tu je i dugi, kožnati tok s vješto urezanim inicijalima R.F. — korice za mačetu koje je Ronald Franz darovao McCandlessu kad je napustio Salton City.

Pokraj poluprazne tube Colgatea stoji mladićeva četkica za zube, paket zubne svile i zlatna zubna kruna koja mu je, prema dnevniku, otpala s kutnjaka u trećem tjednu boravka u divljini. Nekoliko centimetara dalje nalazi se lubanja veličine lubenice, iz suncem izbljedjele gornje čeljusti vire debeli očnjaci. To je medvjeda lubanja, ostaci grizlija kojeg je odstrijelio neki posjetilac autobusa mnogo prije nego što se ovamo uselio McCandless. Poruka ispisan Chrisovim urednim rukopisom krasí rupu od metka na lubanji: pozdravljam te, fantomski medvjede, zvijeri u svakome od nas. alexander superskitnica, svibnja 1992.

Dok dižem pogled primjećujem da su metalni zidovi vozila prekriveni grafitima koje su tijekom godina ostavili brojni posjetoci. Roman mi pokazuje poruku koju je on napisao kad je prespavao u autobusu prije četiri godine, prilikom prelaska Aljaskog masiva: jedači rezanaca na putu za jezero clark 8/89.

Poput Romana, većina ljudi naškraba tek svoje ime i datum. Najduži, najrječitiji grafit je jedan od onih što ih je ispisaó McCandless, objava radosti koja započinje prizivanjem omiljene pjesme Rogera Millera: dvije godine hoda zemljom. bez telefona, bez bazena, bez kućnih ljubimaca, bez cigareta. potpuna sloboda. ekstremist. estetski putnik čiji dom je cesta ...

Odmah ispod ovog manifesta čući peć sklepana od zahrđale naftne bačve. U njena otvorena vratašca uguran je tridesetak centimetara dug komad smrekova debla, a na njemu vise dva para poderanih levisica, vjerojatno obješenih da se osuše. Jedne - širina struka trideset, dužina nogavica trideset dva

— nemarno su zakrpane srebrnom ljepivom trakom, dok je drugi par zakrpan pomnije, komadima izbljedjelog pokrivača našivenim na koljena i stražnjicu. Na ovim drugim ttapericama je pojas, napravljen od odrezana komada deke. Zaključujem kako je McCandless bio

prisiljen napraviti pojas nakon što je toliko smršavio da su mu hlače spadale.

Sjedajući na poljski krevet preko puta pećice kako bih bolje pogledao ovu sablasnu sliku, kamo god bacim pogled susrećem se s dokazima McCandlessove prisutnosti. Tu su njegove škarice za nokte, ondje zeleni najlonski šator razapet preko rupe na prednjim vratima. Njegove cipele za hodanje marke Kmart uredno su složene ispod pećice, kao da će se svakog trena vratiti, navući ih i krenuti dalje. Osjećam se nelagodno poput uljeza, voajera koji se uvukao u McCandlessovu sobu dok je nekamo otišao. Odjednom osjećam mučninu, ustajem i bježim iz autobusa prema rijeci kako bih udahnuo svježeg zraka.

Sat kasnije palimo vatru, vani, pod svjetlošću koja blijedi. Nalet vjetra s kišom, koji je prošao, pročistio je zrak i daleka brda u pozadini osvijetljena suncem ocrtavaju se oštih i jasnih bridova. Na sjeverozapadnom obzoru pod masom oblaka plamti pruga užarena neba. Roman vadi zapakirane odreske losa kojeg je prošlog rujna odstrijelio u Aljaskom masivu i stavlja ih na vatru, na pocrnjeli roštilj, isti onaj na kojem je McCandless pripremao divljač. Losova mast curi i cvrči na užarenom ugljeglju. Dok prstima kidamo žilavo meso i ubijamo komarce, pričamo o momku kojeg nismo upoznali, pokušavajući dokučiti kako je zapao u nevolju i shvatiti zašto činjenica da je umro ovdje u nekih ljudi pobuđuje intenzivni prezir.

McCandless je namjerno došao u divljinu s nedovoljno zaliha i bez opreme koju mnogi Aljaskanci drže neophodnom - bez puške velikog kalibra, karte, kompasa i sjekire. To se tumači kao dokaz ne samo gluposti, već i težeg grijeha - drskosti. Neki su kritičari čak povukli paralelu između McCandlessa i najneslavnije aljaske tragične ličnosti Sir Johna Franklina, britanskoga pomorskog oficira iz devetnaestog stoljeća, čija samouvjerenost i bahatost je stajala života 140 ljudi, među kojima i njega samoga.

Godine 1819. Admiralitet je postavio Franklina za vodu ekspedicije u divljinu sjeverozapadne Kanade.

Nakon dvije godine odsustva iz Engleske, njegovu je malu družinu zima zatekla u tundri, tako golemoj i pustoj da su joj nadjenuli ime Barrens,¹⁴ koje i danas nosi. Ponestalo im je hrane. Jedva su nailazili na divljač, tako da su bili prisiljeni strugati lišajeve s kamena,

jesti dimljenu kožu jelena, kosti životinja na koje bi nailazili, kožu vlastitih čizama te naposljetku jedni druge. Prije nego što je toj noćnoj mori došao kraj, najmanje dvojica njegovih ljudi ubijena su i pojedena, pretpostavljeni ubojica je primjerno pogubljen, a osmero drugih umrlo je od bolesti i gladi. I sam Franklin bio je na pragu smrti kad je njega i ostale preživjele spasila skupina domorodaca.

Fini viktorijanski džentlmen, Franklin je, kako se priča, bio dobroćudna šeprtlja, uporna neznalica, glave pune naivnih dječjih ideala i prezira prema vještinama koje valja savladati za boravak u divljini.

Bio je sramotno nepripremljen da vodi ekspediciju na Arktik, a po povratku u Englesku o njemu se pronio glas kao o čovjeku koji je 'jeo vlastite cipele' — pa ipak, 14 Barrens - golet. taj se nadimak izgovarao više sa strahopoštovanjem nego s podsmijehom. Dočekan je kao heroj, promoviran u čin kapetana i obilno plaćen da napiše prikaz svoga mučnog pothvata te mu je 1825. povjereno zapovjedništvo nad drugom arktičkom ekspedicijom.

Ovaj je pothvat prošao više-manje glatko, ali 1845., nadajući se kako će napokon otkriti legendarni Sjeverozapadni prolaz, Franklin je načinio grešku i po treći put se vratio na Aljasku. Za njega i za 128 ljudi pod njegovim zapovjedništvom otad više nitko nije čuo. Dokazi koje je pronašlo četrdesetak ekspedicija poslanih da ih traže napokon su ustanovili kako su svi izginuli, što od skorbuta, što od gladi i nepojmljivih muka.

Kad je McCandless pronađen mrtav, uspoređivali su ga s Franklinom, ne samo zato što su obojica umrla od gladi, već i zato što se smatralo kako je obojici nedostajalo neophodne poniznosti, neophodna poštovanja prema zemlji. Jedno stoljeće nakon Franklinove smrti, znameniti istraživač

Vilhjalmur Stefansson istaknuo je kako se engleski istraživač nije potrudio naučiti vještine preživljavanja domaćih Indijanaca i Eskima - naroda koji 'generacijama žive, podižu djecu i brinu o svojim starcima' u toj istoj, nemilosrdnoj divljini koja je ubila Franklina. (Međutim, Stefansson je prešutio činjenicu da mnogi Indijanci i Eskimi itekako umiru od gladi na sjevernim geografskim širinama).

Kako god bilo, McCandlessova drskost nije istoga kova kao Franklinova. Franklin je prirodu smatrao neprijateljem koji će na

koncu popustiti pred čovjekovom silom, mudrim vladanjem i viktorijanskom disciplinom. Umjesto da živi u skladu s prirodom i da se osloni na zemlju da ga hrani kako to čine domoroci, on se pokušao izolirati od sjevernjačkog okoliša nepodesnim vojnim pomagalicama i navikama ponašanja. McCandless je pak otišao predaleko u drugom smjeru, on se želio u cijelosti osloniti na zemlju - a prije toga se nije potrudio svladati sve potrebne vještine.

Ipak, rekao bih kako optuživati McCandlessa što se nije dovoljno pripremio znači ne sagledati bit stvari. On je još bio zelen i precijenio je svoju izdržljivost, no ipak je bio dovoljno vješt da šesnaest tjedana preživi na vlastitoj snalažljivosti i pet kila riže. A i bio je posve svjestan kako je ostavio vrlo malo prostora za pogreške ušavši u divljinu. Vrlo dobro je znao što stavlja na kocku.

Teško da bi se moglo reći kako je neobično da mladog čovjeka privlače pothvati koje odrasli smatraju bezumnima; riskantno ponašanje ritual je odrastanja prisutan ne samo u našoj, već i u većini drugih kultura. Opasnost je oduvijek imala određenu privlačnost. To je velikim dijelom razlog zbog kojeg mnogobrojni tinejdžeri prebrzo voze, previše piju i uzimaju previše droge i zašto je uvijek bilo tako lako privući mlade da podu u rat. Netko bi mogao reći kako su mladenačka odvažnost i spremnost za pothvate zapravo pokretač evolucije, ponašanje upisano u naše gene. McCandless je samo na svoj način doveo rizik do logičnog ekstrema.

Imao je potrebu iskušavati samoga sebe na načine koje je običavao nazivati 'važnima'. Imao je velike, neki bi rekli grandiozne, duhovne ambicije. Prema moralnom apsolutizmu koji karakterizira McCandlessova uvjerenja, izazov u kojem je ishod siguran nije uopće izazov.

No dakako, opasni pothvati ne privlače samo mlade. Johna Muira sjećamo se ponajprije kao ozbiljnog zagovornika očuvanja prirode i osnivača Sierra Cluba,¹⁵ ali on je bio i smion pustolov, neustrašivi osvajač vrhova, glečera i vodopada, čiji je najpoznatiji esej uzbudljiva priča o tome kako je zamalo pao u provaliju kad se 1872. penjao na Mt. Ritter u Kaliforniji. U jednom drugom eseju Muir ushićeno piše kako je po vlastitu odabiru jahao oluju, popevši se na najgornje grane trideset metara visoke jele:

[N]ikada prije nisam imao priliku uživati u tako plemenitoj radosti pokreta. Nježni vrhovi lamatali su i zviždali pod strastvenim pljuskom, povijajući se i vrtložeći naprijed nazad, te u krug, u krug, šarajući neopisive vertikalne i horizontalne krivulje, dok sam seja priljubio uz granu napetih mišića, poput sjenice na trski.

U to mu je vrijeme bilo trideset šest godina. Čovjeku se nameće pomisao kako Muir ne bi smatrao McCandlessa osobito čudnim i neshvatljivim.

Čak i staloženi, pedantni Thoreau, koji je izjavio kako je dovoljno 'proputovati Concordom',¹⁶ ipak je imao potrebu uputiti se u opasniju divljinu Mainea iz devetnaestog stoljeća i popeti se na Mt.

Katahdin. Penjanje na »divlji, zastrašujući pa ipak prelijepi« vrh šokiralo ga je i prestrašilo, ali i pobudilo vrtoglavo strahopoštovanje. Strepnja koju je osjetio na granitnim visovima Katahdina inspirirala je neke od njegovih najsnažnijih tekstova i duboko utjecala na način na koji je otad razmišljao o zemlji u njenom divljem, nepripitomljenju stanju.

Za razliku od Muira i Thoreaua, McCandless je pošao u divljinu ne da bi razmišljao o prirodi i svijetu, već kako bi istražio unutrašnje prostore vlastite duše. Ubrzo je, međutim, otkrio ono što su Muir i Thoreau već znali - dug boravak u divljini neizbježno usmjerava pažnju prema van 15 16

Sierra Club - najveća i najstarija američka udruga za očuvanje okoliša. Concord - gradić u američkoj državi Massachusetts, gdje je Thoreau i rođen. koliko i prema unutra jer je nemoguće živjeti od zemlje ne razvivši tanano razumijevanje i snažnu emocionalnu vezu s njome i svime na njoj.

Zapisi u McCandlessovu dnevniku sadrže vrlo malo apstraktnih razmišljanja o divljini ili, kad smo već kod toga, apstraktnih umovanja uopće. Okolni krajolik jedva da se uopće spominje. Uistinu, kao što je rekao Romanov prijatelj Andrejv Liske nakon što je pročitao fotokopiju dnevnika: »Ovi zapisu su gotovo isključivo o onome što je jeo. Jedva da je pisao o ičemu osim o hrani.«

Andrejv ne pretjeruje — dnevnik je, zapravo, evidencija pronađenog bilja i ubijene divljači. Ipak bi, međutim, bilo pogrešno zaključiti kako McCandless nije primjećivao ljepotu krajolika, kako ga nije dodirnula silina prirode. Kao kulturološki ekolog, Paul Shepard

primjećuje: Nomadski beduin ne divi se krajoliku, ne slika ga i ne sastavlja prirodoslovne zbirke koje za nj nemaju praktične vrijednosti... njegov je život u tako dubokoj interakciji sprirodom da nema mjesta apstrakciji ili estetici ili 'filozofijiprirode' koje bi bile odvojene od ostatka njegova života ... Priroda i odnos prema njoj smrtno su ozbiljna stvar, određena konvencijama, tajanstvom, opasnošću. Njegovi trenuci dokolice ne uključuju jalovu rasonodu ili odvojeno petljanje u prirodne procese. Alije u njegov život utkana svijest o tom prisustvu, o terenu, o nepredvidivom vremenu, o tome kako opstoje na samom rubu održivosti.

Slično bi se moglo reći za McCandlessa u onim mjesecima koje je proveo pokraj rijeke Sushane.

Bilo bi lako svrstati Christophera McCandlessa u stereotip još jednog momka koji se pretjerano zanosio, luckastog mladog čovjeka koji je pročitao previše knjiga i kojemu je nedostajalo osnovne praktičnosti. Ali stereotip mu jednostavno ne pristaje. McCandless nije bio neka nesnalažljiva šeprtlja, izgubljen, zbunjen, razdiran egzistencijalističkim očajem. Upravo suprotno: njegov je život vibrirao smislom i svrhom. Ali smisao koji je tražio nalazio se izvan granica udobna puta - McCandless nije vjerovao u vrijednosti do kojih se lako dolazi. On je zahtijevao mnogo od samoga sebe - više, kako se pokazalo, nego što je mogao dati.

Pokušavajući objasniti McCandlessovo neuobičajeno ponašanje neki su se uhvatili činjenice da je, poput Johna Watermana, bio nizak rastom i možda patio od 'kompleksa niskog čovjeka', suštinske nesigurnosti koja ga je tjerala da svoju muškost dokazuje krajnjim fizičkim izazovima. Drugi su pak mišljenja kako je u korijenu njegove fatalne odiseje bio nerazriješen Edipov kompleks. Premda u obje postavke može biti nešto istine, ova vrsta posthumne instant analize sumnjiv je pothvat, koji neizbježno umanjuje i obezvrjeđuje osobu koje više nema. Teško da se išta objašnjava svodeći neobičnu duhovnu potragu Chrisa McCandlessa na danas omiljene psihološke poremećaje.

Roman, Andrevv i ja zurimo u žeravicu i do kasno u noć pričamo o McCandlessu. Roman, kojem su trideset dvije godine, znatiželjan je i spremno izražava svoje mišljenje, doktorirao je biologiju na Stanfordu i karakterizira ga nepokolebljiva sumnja u općeprihvaćen

način razmišljanja. Mladost je proveo u istim, dobrostojećim predgrađima Washingtona D.C., koja su ga gušila kao i McCandlessa.

Prvi put je došao na Aljasku kad mu je bilo devet godina, u posjet trojici ujaka koji su iskapali ugljen za rudarsku tvrtku Usibelli na velikom površinskom nalazištu nekoliko kilometara od Heah/ja i smjesta se zaljubio u sjever. Nakon toga se stalno iznova vraćao u četrdesetdevetu državu. Godine 1977., kad mu je bilo šesnaest godina i kad je maturirao kao najbolji u razredu, preselio se u Fairbanks i prigrlio Aljasku kao svoj dom.

Danas Roman predaje na Alaska Pacific University u Anchorageu i poznat je po dugim, odvažnim pohodima u divljini: između ostalog, propješačio je i preveslao masiv Brooks cijelom dužinom od 1600 kilometara, preskijao 400 kilometara parka prirode Arctic National Wildlife Refuge na temepe-raturama ispod nule, prešao 1126 kilometara dug gornji pojas Aljaskog masiva i bio prvi koji je kročio na više od trideset sjevernih vrhova i litica. Roman ne vidi neku osobitu razliku između vlastitih pothvata kojima se svi dive i McCandlessove pustolovine, osim što je McCandless imao tu nesreću da je poginuo.

Potežem pitanje McCandlessove pretjerane samouvjerenosti i glupavih grešaka koje je počinio - dvije, tri nepromišljenosti koje su se lako mogle izbjeći, a koje su ga stajale života. »Istina je, zeznuo je stvar«, odgovara Roman, »ali divim se onome što je pokušao učiniti. Živjeti isključivo od zemlje, iz mjeseca u mjesec, nevjerojatno je teško. Ja to nikad nisam pokušao. A tvrdim ti da je vrlo malo ljudi, ako uopće itko, od onih koji ga sad nazivaju nesposobnim to uspio i ne dulje od tjedan, dva. Živjeti u divljini dulje razdoblje, preživljavati samo od onoga što uloviš i sakupiš — većina ljudi nema pojma koliko je to teško. A McCandless je zamalo uspio.

»Čini mi se da se jednostavno ne mogu prestati poistovjećivati s njim«, priznaje Roman, razgrćući štapom žar. »Nerado to priznajem, ali ne tako davno i ja sam zamalo zaglavio. Kad sam tek počeo dolaziti na Aljasku, mislim da sam umnogome bio nalik McCandlessu, isto tako zelen, nabrijan.

Uvjeren sam kako je velik broj Aljaskanaca imao štošta zajedničko s McCandlessom kad su tek stigli ovamo, uključujući i mnoge od

onih koji ga danas kritiziraju. Možda su upravo zato tako strogi prema njemu. Možda ih McCandless pretjerano podsjeća na to kakvi su i sami bili.«

Romanova razmišljanja prizivaju u misli kako danas, kad smo zaokupljeni svakodnevnim problemima odrasle dobi, zaboravljamo kako su nas nekoć žestoko tresle mladenačke čežnje i strasti. Kao što je primijetio otac Everetta Ruessa, godinama nakon što je njegov dvadesetogodišnji sin nestao u pustinji: »Mi stariji ne shvaćamo duhovne letove adolescencije. Mislim da nitko od nas nije zapravo shvaćao Everetta.«

Roman, Andrevv i ja ostajemo budni do duboko iza ponoći, pokušavajući rasvijetliti McCandlessov život i smrt pa ipak nam njegova bit izmiče, nejasna je, gubimo je. Postepeno, razgovor postajkuje i zamire. Kad ustajem od vatre u potrazi za mjestom na koje ću baciti vreću za spavanje, prve blijede mrlje zore već su izbijelile rub sjeveroistočnog neba. Iako su vani rojevi komaraca i autobus bi jamačno pružio bolji zaklon, odlučujem kako neću prespavati u autobusu broj 142, za Fairbanks. A prije nego što sam utonuo u san bez snova, primijetio sam da su to isto odlučili i ostali.

Stampede Trail

Modernu je čovjeku gotovo nemoguće zamisliti kako je to živjeti od lova. Život lovca mukotrpno je, zapravo neprekidno hodanje zemljom... Život stalne brige da sljedeće presretanje možda neće uspjeti, da će stupica ili hajka zatajiti ili da se divljač ove sezone možda neće pojaviti. Ponad svega, život lovca sa sobom nosi strah od oskudice i smrti od gladi.

John M. Campbell Gladno ljeto

I stoje povijest? Stoljeća sustavnog istraživanja zagonetke smrti s pogledom na predstojeću smrt.

Zbog toga ljudi otkrivaju matematički beskraj i elektromagnetske valove, zbog toga pišu simfonije. Eh sad, u tom se smjeru ne može napredovati bez određene vjere. Takva je otkrića nemoguće učiniti bez duhovne opreme. A osnovni elementi te opreme nalaze se u evanđeljima. Koji su to? Za početak, ljubi bližnjega svoga, stoje vrhovni oblik vitalne energije. Kad ona ispuni čovjekovo srce, mora se prelijevati i trošiti. A tu su i dva osnovna ideala suvremenog

čovjeka - bez njih je on nezamisliv — ideja osobne slobode i ideja o životu kao žrtvi.

Boris Pasternak Doktor Živago

Odlomak označen u jednoj od knjiga pronađenih uz ostatke Christophera McCandlessa; podcrtao McCandless

Nakon što mu je nabujala Teklanika onemogućila odlazak iz divljine, McCandless se 8. srpnja vratio u autobus. Nemoguće je znati kakvi su mu bili planovi jer dnevnik ne otkriva ništa. Vrlo je moguće kako nije bio zabrinut time što mu je odsječena odstupnica; uistinu, u to vrijeme jedva da je bilo razloga za brigu — bilo je ljeto, zemlja je obilovala biljem i divljači, imao je dovoljno hrane. Po svemu sudeći je zaključio kako će, pričuška li do kolovoza, razina Teklanike dovoljno pasti da je prijeđe.

Vrativši se u u zahrdalu olupinu autobusa broj 142 za Fairbanks McCandless je nastavio rutinu lova i sakupljanja. Čitao je Tolstojevu Smrt Ivana Ilica i Terminal Man Michaela Crichtona. U dnevnik je zapisao kako je tjedan dana kišilo bez prestanka. Izgleda daje divljači bilo u izobilju — u posljednja tri tjedna srpnja ubio je trideset pet vjeverica, četiri lještarke, pet sojki i djetlića i dvije žabe te uz njih pripremio divlji krumpir, divlju rabarbaru, razne vrste bobica i gljiva. Ali usprkos ovoj prividnoj darežljivosti prirode, na životinjama koje je ubijao bilo je malo krta mesa, tako da je primao manje kalorija nego što je trošio. Nakon tri mjeseca života na krajnje oskudnoj prehrani McCandlessovo je tijelo počelo bilježiti manjak kalorija. Balansirao je na opasnom rubu. A onda je, krajem srpnja, načinio pogrešku koja ga je povukla u smrt.

Upravo je pročitao Doktora Zivaga, knjigu koja ga je potakla da po rubovima stranica ispiše uzbuđene primjedbe i podcrtala nekoliko ulomaka:

Laraje krenula stazom koju su utrli hodočasnici, a onda skrenula u polja.

Ovdje je zastala i, zatvorivši oči, duboko udahнула zrak koji je mirisao na cvijeće i široka prostranstva. Bio joj je draži od najbližih rođaka, bolji ;đ od ljubavnika, mudriji od knjige. Na tren joj se ponovno ukazala svrha <|- vlastita života. Bila je ovdje na zemlji kako bi shvatila smisao njegove divlje „. opojnosti i kako bi svakoj stvari nadjenula njeno pravo ime ili, ukoliko je to izvan njene moći,

kako bi iz ljubavi prema životu rodila nasljednike koji će to učiniti umjesto nje.

»PRIRODA/ČISTOĆA«, tiskanim je slovima napisao na vrhu ove stranice.

Oh, kako čovjek ponekad poželi umaknuti od besmislene jednoličnosti ljudske rječitosti, od svih tih uzvišenih fraza, skloniti se u prirodu, naizgled tako nemuštu ili u šutnju dugog, napornog rada, zdravog sna, istinske glazbe ili ljudskog poimanja koje poneseno emocijama ostaje bez riječi!

McCandless je ovaj odlomak označio zvjezdicama i crnom tintom zaokružio 'skloniti se u prirodu'.

Pokraj rečenice: »I tako ispada kako je samo život sličan životu onih oko nas, samo stapanje bez mrmora - istinski život i da nepodijeljena sreća i nije sreća ... A to najviše uznemiruje«, zapisao je:

»SREĆA STVARNA SAMO KAD JE PODIJELJENA.«

Čovjek pada u napast da ovu bilješku shvati kao još jedan dokaz da je McCandlessa dugo, samotno povlačenje na neki bitan način promijenilo. Moglo bi se protumačiti da ona govori kako je možda bio spreman skinuti djelić oklopa koji je nosio oko srca, kako se po povratku u civilizaciju kanio odreći života samotne skitnice, prestati bježati od bliskosti i postati član ljudske zajednice. Ali to nećemo nikada znati jer je Doktor Zivago posljednja knjiga koju će Chris McCandless ikada pročitati.

Dva dana nakon što je pročitao knjigu, 30. srpnja, u dnevniku se pojavljuje zlokobna bilješka:

»KRAJNJE SLAB. OD MAHUNA. SJEMENKI. JEDVA STOJIM. UMIREM OD GLADI. VELIKA OPASNOST«

Prije ovog zapisa, u dnevniku nema ničega što bi dalo naslutiti da je McCandless bio u teškoj situaciji.

Bio je gladan, slaba prehrana svela mu je tijelo na samu kost i kožu, ali činilo se da je relativno zdrav.

A onda je, nakon 30. srpnja, njegovo fizičko stanje odjednom otišlo k vragu. Do 19. kolovoza već je bio mrtav.

Mnogo se nagađalo o tome kako je došlo do tako naglog pada. U danima nakon što su McCandlessovi ostaci identificirani, Wayne Westerberg nejasno se prisjećao kako je Chris možda kupio neko

sjemenje u Južnoj Dakoti prije nego što je krenuo na sjever, a među njim možda i sjemenje krumpira od kojega je kanio napraviti vrt nakon što se smjesti u divljini. Prema jednoj teoriji McCandless nikada nije zasadio taj vrt (u blizini autobusa nisam vidio nikakvih tragova vrta), a do kraja srpnja bio je već toliko izglednio da je pojeo to sjemenje koje ga je otrovalo.

Sjemenje krumpira je nakon što proklija blago toksično. Sadrži solanin, otrov koji se nalazi u biljkama iz obitelji ponoćnica, koji izaziva povraćanje, proljev, glavobolju i letargiju ako se uzima u kraćem vremenu, a na duže vrijeme opasno djeluje na srce i krvni tlak. Ova teorija, međutim, ima ozbiljan nedostatak: da su na McCandlessa djelovale sjemenke krumpira morao ih je pojesti mnogo, nekoliko kila; s obzirom na težinu njegove naprtnjače kad ga je Gallien iskrcao, malo je vjerojatno da je nosio više od nekoliko grama krumpirova sjemena, ako ga je uopće imao.

Međutim, drugi scenariji uključuju drugu vrstu krumpirova sjemena i oni su vjerojatniji. Na stranici 126 i 127 Tanaina Plantlore opisana je biljka koju Dena'ina Indijanci koji jedu taj mrkvoliki korijen nazivaju divljim krumpirom. Ova biljka, botaničarima poznata kao *Hedysarum alpinum*, raste u šljunkastom tlu cijele regije.

Prema Tanaina Plantlore: »Korijen divljeg krumpira vjerojatno je najvažnija hrana Dena'ina uz divlje voće. Jedu ga pripravljena na različite načine — sirova, pečena, kuhana ili pržena — a osobita im je poslastica ako je uronjen u ulje ili mast u kojoj ga i čuvaju.« U tom se odjeljku dalje navodi kako je divlji krumpir najbolje iskapati »u proljeće, čim se tlo otopi ... Ljeti korijen postaje suh i tvrd.«

Priscilla Russell Kari, autorica Tanaina Plantlore, objasnila mi je kako je » proljeće osobito teško vrijeme za Dena'ine, a posebno je to bilo u prošlosti.

Divljač o kojoj su ovisili često se ne bi pojavila ili riba ne bi počela pristizati rijekom. I tako su se oslanjali na divlji krumpir kao glavnu prehranu sve dok krajem proljeća ne bi počela nadolaziti riba.

Vrlo je sladak. Bio je, a i danas jest, nešto što zaista rado jedu.«

Nad zemljom divlji krumpir raste kao grm do visine šezdesetak centimetara, s nježnim ružičastim cvjetićima nalik minijaturnoj grahorici. Prema uputama u Karinoj knjizi McCandless je počeo iskapati i jesti korijen divljeg krumpira 24. lipnja, po svemu sudeći

bez štetnih posljedica. Oko 14. srpnja počeo je jesti i mahune nalik grašku, vjerojatno zato što je korijenje postalo pretvrdo. Fotografija koju je u tom razdoblju snimio prikazuje četverolitrenu plastičnu vreću dupkom punu takva sjemenja. A onda, 30. srpnja, dnevnik bilježi: »KRAJNJE SLAB. OD MAHUNA. SJEMENKI...«

Na stranici koja slijedi onu gdje Tanaina Plantlore opisuje divlji krumpir, opisuje se srodna vrsta divlja grahorica, *Hedysarum mackenzii*. Iako nešto manja, divlja grahorica je toliko nalik divljem krumpiru da ih katkad i iskusni botaničari jedva razlikuju. Postoji samo jedna pouzdana razlika: donja strana sićušnih listova divljeg krumpira ima vrlo izražene žile; na listićima divlje grahorice žile su neprimjetne.

Karina knjiga upozorava da je teško razlikovati divlji krumpir od divlje grahorice »koja je navodno otrovna te stoga valja provjeriti radi li se uistinu o divljem krumpiru, prije nego što ga se upotrijebi kao hranu.« Suvremena medicinska literatura ne bilježi slučajeve trovanja s *H. mackenzii*, ali domoroci sjevera su izgleda tisućljećima znali da je divlja grahorica toksična pa dobro paze da *H. alpinum* ne zamijene s *H. mackenzii*.

Kako bih pronašao zapise o trovanju divljom grahoricom, morao sam prekapati po analima arktičkih ekspedicija iz devetnaestog stoljeća. Ono što sam tražio, pronašao sam u dnevnicima Sir Johna Richardsons, slavnog škotskog liječnika, prirodoslovca, istraživača. Sudjelovao je u prve dvije nesretne ekspedicije Sir Johna Franklina i obje je preživio. Upravo je on metkom pogubio čovjeka za kojeg se sumnjalo da je ubio i pojeo svoje drugove prilikom prve ekspedicije. Richardson je bio i botaničar koji je prvi dao znanstveni opis *H. mackenzii* i nadjenuo biljci botaničko ime. Godine 1848. dok je vodio ekspediciju kroz kanadski dio Arktika u potrazi za nestalim Franklinom, Richardson je botanički usporedio *H. alpinum* i *H. mackenzii*. *H. alpinum*, bilježi on u svom dnevniku:

... ima dug, savitljiv korijen, sladak poput bombona i u proljeće je česta hrana domorodaca, ali pred kraj sezone postaje drvenast te gubi sočnost

/ hruskavost. Korijen dlakave, manje elegantne, iako većih cvjetova, *Hedysarum mackenzii* otrovanje i zamalo je ubio jednu staru Indijanku u Fort Simpsonu, koja ga je zamijenila s korijenom

prvospomenute vrste. Nasreću, pokazalo se da se može izbaciti povraćanjem; nakon što je želudac izbacio sve stoje progutala, počela se oporavljati, iako je neko vrijeme bilo upitno hoće li preživjeti.

Nije bilo teško pretpostaviti da je Chris McCandless načinio istu pogrešku kao Indijanka koja je izazvala istu reakciju. Na temelju svih postojećih dokaza činilo se kako ima malo sumnje da je McCandless — po prirodi nagao i neoprezan — počinio nemarnu grešku, pobrkao dvije biljke i umro od posljedica. U članku objavljenom u *Outsideu* s velikom sigurnošću sam izvijestio da je momka ubila *H. mackenzii*, divlja grahorica. Svi novinari koji su pisali o McCandlessovoj tragediji došli su do istog zaključka.

Ali kako su mjeseci prolazili, a ja imao više vremena razmišljati o McCandlessovoj smrti, ovakav mi se zaključak činio sve manje vjerojatnim. Tri tjedna, počevši od 24. lipnja, McCandless je iskapao i jeo korijenje divljeg krumpira, ne pobrkavši *H. mackenzii* i *H. alpinum*; zašto bi onda 14. srpnja kad je počeo skupljati sjemenje umjesto korijenja, odjednom pobrkao te dvije vrste?

McCandless je, bio sam sve uvjereniji u to, dobro pazio da ne pojede otrovnu *H. mackenzii* te nije jeo ni njene sjemenke ni išta drugo. Istina je da je umro od otrova, ali biljka koja ga je ubila nije divlja grahorica. Njegovu je smrt izazvao divlji krumpir, *H. alpinum*, vrsta koju Tanaina Plantlore navodi kao neotrovnu.

Knjiga navodi samo to da je korijenje divljeg krumpira jestivo. Ona doduše ne spominje kako je sjemenje jestivo, ali ne kaže ni da je otrovno. Da budemo pošteni prema McCandlessu, valja naglasiti kako nema nijednog objavljenog teksta u kojem stoji da je sjemenje *H. alpinum* otrovno. Opsežno pretraživanje medicinske i botaničke literature nije dalo nikakve naznake da bi ma koji dio *H. alpinum* bio otrovan.

Ali u obitelji mahunarki (*Leguminosae*, kojoj pripada *H. alpinum*) ima velik broj vrsta koje proizvode alkaloidne — kemijske spojeve snažnog farmakološkog djelovanja na ljude i životinje. (Morfin, kofein, nikotin, kurare, strihnin i meskalin — sve su to alkaloidi.) Štoviše, u mnogih vrsta koje proizvode alkaline otrove se nalazi isključivo unutar biljke.

»Ono što se zbiva kod velikog broja mahunarki«, objašnjava John Brvant, kemijski ekolog pri Alaska Universitj u Fairbanksu, »jest to da biljka stvara koncentrat alkaloida u mahunama krajem ljeta kako životinje ne bi pojele sjemenje. Ovisno o dobu godine, nije neobična pojava da biljka čije je korijenje jestivo ima otrovno sjemenje. Kako se približava jesen, a ukoliko vrsta stvara alkaloide, tako će se toksini najvjerojatnije nalaziti upravo u sjemenju.«

Za vrijeme posjeta rijeci Sushani sakupio sam primjerke *H. alpinum* koji rastu u blizini autobusa i poslao mahune Tomu Clausenu, kolegi profesora Brvanta, na Odsjeku za kemiju na Alaska Universitj.

Tek valja načiniti konačnu spektrografsku analizu, ali prva ispitivanja koja su učinili Clausen i jedan od njegovih studenata, Edvard Treadvell, ukazuju na to da sjemenje definitivno sadrži tragove alkaloida. Štoviše, postoji velika vjerojatnost da je taj alkaloid upravo svansonin, spoj koji je rančerima i veterinarima poznat kao toksični agent u ludoj travi.

Postoji pedesetak vrsta toksične lude trave, od kojih većina pripada rodu *Astragalus*, u bliskom srodstvu s *Hedysarumom*. Najočitiiji simpotomi trovanja ludom travom neurološke su prirode. Prema tekstu tiskanom u Glasniku Udruženja američkih veterinarara neki od znakova trovanja ludom travom su »depresija, spor, posrćući hod, nakostriješena dlaka, mutan, zabljen pogled, mršavljenje, mišićna nekoordiniranost i uznemirenost (osobito pod stresom). Osim toga, pogođene životinje katkad pokazuju sklonost osamljivanju, teško je s njima izaći na kraj te imaju poteškoća pri jelu i piću.«

Nakon što su Clausen i Treadvell otkrili da sjemenke divljeg krumpira mogu sadržavati svansonin ili neki slični toksični spoj, s priličnom pouzdanošću se može tvrditi da su upravo one prouzročile McCandlessovu smrt. Ako je tomu tako, to znači da McCandless nije bio baš tako nepromišljen i nesposoban kakvim ga se prikazuje. Nije nemarno pobrkao dvije vrste bilja. Biljka koja ga je otrovala ne vodi se kao toksična - štoviše, tjednima se hranio njenim korijenjem. Budući da je bio gladan, McCandless je jednostavno počinio grešku počevši jesti njezine mahune sa sjemenkama. Netko tko se bolje razumije u botaničke zakonitosti vjerojatno ih ne bi jeo, ali bila je to nedužna greška. No ipak dovoljna da ga dode glave.

Trovanje svansoninom kronične je prirode - alkaloidi rijetko ubijaju naglo. Ovaj otrov to čini podmuklo, neizravno, onemogućujući lučenje enzima neophodnog za metaboličku obradu glikoproteina. On stvara blokadu u hranidbenom sustavu sisavaca — tijelo ne može pretvoriti hranu u izvor energije. Proguta li netko previše svansonina, umrijet će od gladi, ma koliko hrane natrpao u želudac.

Životinje se katkad oporave od trovanja svansoninom nakon što prestanu jesti ludu travu, ali samo ako su čvrste i zdrave. Da bi se ovaj toksični spoj mogao izlučiti mokraćom, najprije se mora vezati s postojećim molekulama glukoze ili aminokiselina. Mora postojati velika zaliha proteina i šećera kako bi se otrov izbacio i istisnuo iz tijela.

»Problem je u tome«, kaže profesor Brvant, »što ako ste mršavi i gladni, očito nemate viška glukoze i proteina pa ne možete izbaciti toksin iz svog sustava. Kad izgladnjeli sisavac proguta alkaloid — čak i tako neopasni kao što je kofein — to će ga pogoditi žešće nego što bi u normalnim uvjetima jer mu nedostaje zaliha glukoze neophodnih za njegovo lučenje. Alkaloid će se jednostavno početi nakupljati u organizmu. Ako je McCandless pojeo veliku količinu ovog sjemenja dok se već nalazio u stanju polugladi, bio je to preduvjet za katastrofu.«

Iscrpljen toksičnim sjemenjem, McCandless je otkrio da je odjednom preslab da bi izašao i spasio se.

Bio je preslab i za lov i postajao je sve slabiji, tonući u sve veću glad. Njegov se život vrtoglavom brzinom strmoglavljavao izvan njegove kontrole.

Dana 31. srpnja i 1. kolovoza nema bilježaka u dnevniku. Dana 2. kolovoza zabilježio je samo

»STRAŠAN VJETAR«. Jesen tek što nije stigla. Temperatura je padala, a dani postajali vidno kraći svaki okret Zemlje značio je sedam minuta manje svjetlosti i više hladnoće i mraka; u samo tjedan dana noć se produžila za skoro jedan sat.

»100-ti DAN! USPIO SAM!« slavodobitno je zapisao 5. kolovoza, ponosan na ovo postignuće, »ALI UŽASNO SLAB. SMRT OPASNO VREBA. PRESLAB DA IZAĐEM, DOSLOVNO SAM POSTAO ZATOČENIK

DIVLJINE. NEMA DIVLJAČI.«

Da je McCandless imao topografsku kartu koju je izdalo Društvo za geološka istraživanja SAD-a vidio bi da u gornjem dijelu rijeke Sushane postoji brvnara koju je postavila uprava nacionalnog parka, devet i pol kilometara ravno, južno od autobusa, udaljenost koju bi možda uspio prijeći čak i onako slab. Ta je brvnara, koja spada pod Nacionalni park Denali, bila opremljena s nešto hrane, posteljinom i lijekovima za prvu pomoć, kako bi poslužila rendžerima prilikom zimskih ophodnji. A premda na karti nisu označene, tri kilometra bliže autobusu nalazile su se dvije privatne brvnare - jedna pripada poznatim zaljubljenicima u utrke pasa upregnutih u saonice, Willu i Lindi Forsberg iz Heah/ja; a druga zaposleniku Nacionalnog parka Denali Steveu Carvileu — a u njima je isto trebalo biti hrane.

Drugim riječima, navodni spas bio je samo tri sata hoda uzvodno. Ova tužna ironija naveliko se spominjala neposredno nakon njegove smrti. Ali čak i da je znao za te brvnare, one mu ne bi pomogle

— negdje sredinom travnja kad su vlasnici prestali dolaziti jer se otopio snijeg i više se nije moglo sanjkati ni voziti snoivmobilom, u sve tri brvnare je provaljeno i demolirane su. Hranu su raznijele životinje i uništile vremenske nepogode.

Šteta je otkrivena tek krajem srpnja kad je biolog, specijalist za floru i faunu divljine Paul Atkinson, nakon napornih šesnaest kilometara probijanja kroz gusto zarasle šume Vanjskog masiva stigao s ceste koja ulazi u Nacionalni park Denali do skloništa uprave parka. Bio je zgrožen i zaprepašten prizorom na koji je naišao. »Bilo je očito da to nije učinio medvjed«, ispričao je Atkinson. »Ja se bavim medvjedima pa znam kako to izgleda kad oni načine štetu. Ovo je izgledalo kao da je netko čekićem porazbijao sve što mu je bilo na dohvat ruke. Po visini vrbolike koja je izrasla kroz razderane madrace pobacane van, bilo je očito da se vandalizam zbio davno.«

»Bila je potpuno uništena«, priča Will Forsberg za svoju brvnaru. »Sve što nije bilo pribijeno, razbijeno je. Porazbijane su sve svjetiljke i većina prozora. Posteljina i madraci izvučeni su i pobacani na hrpu, strgnute daske sa stropa, bačve s gorivom probušene, maknuta pećica na drva, čak je i veliki sag izvučen van da trune. A sve hrane je nestalo. Stoga brvnare ne bi osobito pomogle Alexu čak i da ih je našao. A s druge strane, možda i bi.«

Forsberg najviše sumnja u McCandlessa. On vjeruje kako je McCandless naišao na brvnare odmah nakon što je otkrio autobus, u prvom tjednu svibnja, razbjesnio se što civilizacija narušava njegovo dragocjeno iskustvo u divljini i sustavno ih uništio. Ova teorija, međutim, ne objašnjava zašto McCandless onda nije uništio i autobus.

Carvile također sumnja u McCandlessa. »Samo stvar intuicije«, objašnjava, »ali nekako imam osjećaj da je on tip koji bi poželio 'osloboditi divljinu'. Uništiti brvnare bio bi jedan od načina. A možda i zato što je mrzio vlast - na brvnari nacionalnog parka vidio je znak da ga je postavila uprava, pretpostavio da su sve tri brvnare državno vlasništvo i odlučio udariti na Velikog brata¹⁷. Meni se to čini vrlo mogućim.«

Što se pak vlasti tiče, one ne misle kako je McCandless bio vandal. »Stvarno nemamo pojma tko je to mogao učiniti«, kaže Ken Kehrer, glavni rendžer iz Nacionalnog parka Denali. »Međutim Chris McCandless ne spada među osumnjičene od strane uprave nacionalnog parka.« Štoviše, ni u McCandlesovu dnevniku ni na fotografijama nema ničega što bi dalo naslutiti da je uopće bio u blizini brvnara. Kad je početkom svibnja istraživao okolicu autobusa, fotografije pokazuju da je krenuo sjeverno, nizvodno Sushanom, u smjeru

¹⁷ Veliki brat - misli se na neosobni entitet Velikog brata koji sve promatra i svime upravlja, metafora totalitarne države, prema knjizi G. Orvella 1984. suprotnom od brvnara. Čak i ako je slučajno naišao na njih, teško je zamisliti kako bi ih uništio, a da se ne bi pohvalio svome dnevniku.

Nema zapisa u dnevniku za 6., 7. i 8. kolovoza. Dana 9. kolovoza pribilježio je da je pucao na medvjeda, ali promašio. Dana 10. kolovoza vidio je soba, ali ga nije uspio pogoditi, ali je ubio pet vjeverica. Ako mu se u tijelu već bilo nakupilo svansonina, ta sitna divljač nije ga mogla nahraniti.

Dana 11. kolovoza ubio je i pojeo kamenjarku. Dana 12. kolovoza nekako se izvukao iz autobusa ne bi li sakupio bobica, nakon što je na vrata nalijepio vapaj upomoć, za malo vjerojatnu slučajnost da netko naiđe dok ga ne bude. Ispisan urednim tiskanim slovima, na stranici izderanoj iz Gogoljevog Tarasa Buljbe, tekst je glasio:

5.0.5. trebam vašu pomoć. ranjen sam, blizu smrti, preslab da izađem odavde. sam sam, ovo nije šala. tako vam boga, molim vas, ostanite i spasite me. otišao sam skupljati bobice, tu u blizini, vratit ću se navečer. hvala vam.

Ovu je poruku potpisao s »chris mccandless. kolovoz?« Shvaćajući težinu svog položaja, odbacio je prkosni nadimak Alexander Superskitnica, koji je godinama koristio i potpisao se imenom koje su mu dali roditelji.

Mnogi se Aljaskanci pitaju zašto McCandless nije zapalio veliku vatru kao signal upomoć. U autobusu su bile dvije gotovo pune bačve lož ulja za pećicu; sad se čini kako ne bi bio problem izazvati požar koji bi privukao pozornost nadlijećućih aviona ili barem zapaliti šikaru u obliku golemog znaka S.O.S.

Međutim, premda je opće mišljenje suprotno, autobus nije na području koje nadlijeću avioni, tako da su oni vrlo rijetki. Tijekom četiri dana koje sam proveo na Stampede Trailu nisam vidio ni jedan jedini avion, samo velike putničke zrakoplove na visini iznad sedam tisuća metara. Nema sumnje da su iznad autobusa povremeno prolijetali i manji avioni, ali McCandless bi vjerojatno morao izazvati popriličan šumski požar kako bi privukao njihovu pažnju. A prema riječima Carine McCandless: »Chris nikada ne bi spalio šumu, čak ni zato da spasi vlastiti život. Svatko tko to pomišlja, uopće ne razumije moga brata.«

Smrt od gladi nije ugodan način umiranja. U podmaklom stadiju kad tijelo počinje konzumirati samo sebe, žrtva pati od boli u mišićima, poskakivanja srca, gubitka kose, omamljenosti, nedostatka daha, krajnje osjetljivosti na hladnoću, fizičke i mentalne iscrpljenosti. Koža gubi boju.

U nedostatku ključnih hranjivih tvari, u mozgu se stvara težak kemijski disbalans što izaziva grčenje i halucinacije. Međutim, oni koji su se vratili sa samog ruba smrti od gladi izvještavaju o tome kako pred kraj gladi nestaje, strašne boli prestaju i muke zamjenjuje uzvišena euforija, osjećaj smirenosti praćen transcendentnom mentalnom jasnoćom. Bilo bi lijepo vjerovati kako je McCandless doživio sličnu ekstazu.

Dana 12. kolovoza napisao je ono što se kasnije pokazalo posljednjim zapisom u dnevniku: »Prelijepe borovnice.« Od 13. do

18. kolovoza dnevnik ne bilježi ništa, već samo zapisuje dane. Negdje u tom tjednu istrgnuo je posljednju stranicu iz memoara Louisa L'Amoura Obrazovanje lutajućeg čovjeka. S jedne strane su stihovi koje je L'Amour citirao iz pjesme Robinsona Jeffersa 'Mudri ljudi za svojih loših sati':

Smrt je silovita ptica pjeвица: al' umrijeti učinivši nešto Više stoljećima nalik no što mišići i kosti su,

Znači uglavnom slabosti se riješit.

Planine mrtav su kamen, ljudi im se dive U' mrze

Veličajnost njihovu, njihov drski mir,

Planine zbog tog ne postaju ni meke ni smetene

A ima mrtvih ljudi čije misli istu prirodu iskazuju.

Na drugoj strani, koja je prazna, McCandless je ispisao kratak pozdrav: »IMAO SAM SRETAN ŽIVOT I HVALA GOSPODINU. ZBOGOM I NEKA VAS BOG SVE BLAGOSLOVI!«

A onda se zavukao u vreću za spavanje koju mu je sašila majka i utonuo u nesvjesticu. Vjerojatno je umro 18. kolovoza, 112 dana nakon što je ušetao u divljinu, 19 dana prije nego što je šest Aljaskanaca slučajno naišlo na autobus i u njemu pronašlo tijelo.

Jedna od posljednjih stvari koje je učinio bila je da se slikao pokraj autobusa, pod visokim nebom Aljaske, jednom rukom držeći zadnji zapis ispružen prema kameri, a drugu podigavši u hrabar, blažen pozdrav. Lice mu je bilo strašno upalo, gotovo kosturno. Ali ako je u tim posljednjim, teškim satima žalio samoga sebe - zato što je bio još tako mlad, zato što je bio sam, zato što ga je tijelo izdalo, a volja napustila - na fotografiji se to ne vidi. Smješka se, a izraz njegovih očiju nedvojben je - Chris McCandless bio je smiren, spokojan poput redovnika koji odlazi k Bogu.

Epilog

Još posljednje, tužno sjećanje lebdi uokolo i ponekad se vuče s pramenovima magle, zastirući sunce i zaledujući uspomenu na sretnija vremena. Bilo je sreće prevelike da bi se mogla iskazati riječima i tuge nad kojom se nisam usuđivao zastati; imajući to naumu, kažem: Penji se ako želiš, al' znaj da hrabrost i snaga nisu dovoljni bez opreza i da trenutačni nemar može uništiti sreću cijeloga jednog života. Ne srljaj, pazi na svaki korak i od početka razmišljaj kakav bi mogao biti kraj.

Edvard Whympers Penjanje Alpama

Spavamo uz vergl vremena; budimo se, ako se ikada budimo, u Božju šutnju. A onda kada se probudimo, na dubokim obalama nestvorenog vremena, onda kada se zablješćuća tama raspe dalekim obroncima vremena, tada je vrijeme da protresemo stvari, poput našeg razuma i naše volje; tada je vrijeme da se potrgamo kako bismo se vratili kući.

Nema drugih događaja doli misli i teških okretaja srca, polagana učenja srca gdje voljeti i koga. Sve ostalo su tek naklapanja i priče za druga vremena.

Annie Dillaro Svetost stalnost

Helikopter se s mukom uspinje šuh-šuh-šuh preko izbočine Mt. Heah/ja. Dok kazaljka visinomjera podrhtava na tisuću petsto metara, dižemo se nad greben boje blata, zemlja ostaje pod nama, a vjetrom od pleksiglasa raskrili se zapanjujuće prostranstvo tajge.

U daljini nazirem Stampede 7ra//kako blago krivuda od istoka prema zapadu.

Na prednjem sjedalu do pilota nalazi se Billie McCandless; Walt i ja smo straga. Prošlo je deset teških mjeseci otkad se Sam McCandless pojavio na vratima njihove kuće u Chesapeake Beachu da im kaže kako je Chris mrtav. Zaključili su kako je vrijeme da posjete to mjesto na kojem je njihov sin dočekao kraj, da ga vide vlastitim očima.

Walt je posljednjih deset dana proveo u Fairbanksu radeći za NASA-u na radarskom sustavu za misije pronalaženja i spašavanja, koji će omogućiti spasiteljima da otkriju srušeni avion čak i u nepreglednom, gusto pošumljenom prostranstvu. Zadnje vrijeme se teško koncentrirala, nervozan je, napet. Billie, koja je na Aljasku stigla prije dva dana, povjerala mi je kako mu je teška pomisao da će vidjeti onaj autobus. Ona se, začudo, osjeća smirenom i sabranom i već se neko vrijeme raduje tom posjetu.

Putovanje helikopterom bila je promjena plana u zadnji čas. Billie je silno željela ići kopnom, proći Stampede 7razYChrisovim stopama. Stupila je u vezu s Butchom Killianom, rudarom iz Heah/ja koji je bio prisutan kad je pronađeno Chrisovo tijelo i on je pristao svojim vozilom odvesti Walta i Billie do autobusa. Ali jučer ih je Killian

nazvao u hotel i rekao kako Teklanika i dalje raste - bojao se da je previsoka za siguran prijelaz, čak i s njegovim amfibijskim Tirgo?« na osam kotača. I tako smo se odlučili za helikopter.

Letjelica klizi nad tlom išaranim zelenim mrljama močvarnog tla i smrekovih šumaraka, šestotinjak metara ispod nas. Teklanika se čini poput duge smeđe trake nemarno bačene na zemlju. Na mjestu gdje se susreću dva potoka pogled pada na neprirodno blještav predmet - autobus broj 142 iz Fairbanksa. Trebalo nam je petnaest minuta da prijeđemo udaljenost kojom je Chris pješačio četiri dana.

Helikopter bučno slijeće, pilot zaustavlja motor i iskačemo na pjeskovito tlo. Trenutak poslije, stroj se diže u vrtlogu zraka, ostavljajući nas okružene silnom tišinom. Dok Walt i Billie stoje desetak metara od autobusa zureći u zlosretno vozilo, s obližnje jasike oglasi se trojac sojki.

»Manji je«, napokon izusti Billie, »no što sam mislila. Hoću reći, autobus.« A onda se okrene da pogleda okolicu: »Kako lijepo mjesto. Nevjerojatno koliko podsjeća na kraj u kojem sam odrasla. Oh, Walt, stvarno slični na gornji Michigan! Chris je tako volio odlaziti tamo.«

»Imam mnogo razloga ne voljeti Aljasku«, odgovara Walt, mršteći se. »Ali moram priznati da ovo mjesto ima neku ljepotu. Jasno mi je što se svidjelo Chrisu.«

Sljedećih pola sata Walt i Billie bez riječi obilaze rasklimano vozilo, odlaze do rijeke Sushane, zaviruju u okolnu šumu.

Billie prva ulazi u autobus. Walt se vraća s potoka i nalazi je kako sjedi na madracu na kojem je Chris umro, upijajući pogledom zapuštenu unutrašnjost. Dugo ostaje zagledana u sinove čizme ispod pećice, njegov rukopis po zidovima, njegovu četkicu za zube. Ali danas ne plače. Prebire po stolu i sagiba se da bolje pogleda žlicu, ručke ukrašene cvjetnim uzorkom. »Walt, dodi, pogledaj ovo«, kaže. »To je od naše srebrnine iz kuće u Annandaleu.«

U prednjem dijelu autobusa Billie podiže Chrisove zakrpane, izlizane traperice, zatvara oči i prislanja ih uz lice. »Pomiriši«, nagovara muža s bolnim osmijehom na licu. »Još mirišu na Chrisa.« Nakon duge stanke govori, više za sebe: »Morao je biti vrlo hrabar i vrlo snažan da se na kraju ne ubije.«

Sljedeća dva sata Billie i Walt ulaze i izlaze iz autobusa. Walt na vrata pribija jednostavnu mjedenu pločicu na kojoj je ispisano nekoliko riječi sjećanja. Billie pod nju stavlja buket vrbolike, jadića, stolisnika i smrekova granja. Pod krevetom, u stražnjem dijelu autobusa, ostavlja kovčeg s prvom pomoći, limenkama hrane i drugim potrepštinama za preživljavanje te s porukom onome koji to pročita da »se što prije javi svojim roditeljima.« U kovčegu je i Biblija koja je pripadala Chrisu dok je bio dijete premda, priznaje: »Nisam molila sve otkad smo ga izgubili.«

Walt, zamišljen, ne govori ništa, ali čini se opuštenijim nego što je bio danima.

»Nisam znao kako ću reagirati na ovo«, priznaje pokazujući na autobus. »Ali sad mi je drago da smo došli.« Ovaj kratak posjet, kaže, ipak mu je malo rasvijetlio zašto je njegov dječak došao u ovaj kraj.

Ima toliko toga u vezi Chrisa što ga još zbunjuje i uvijek će ostati tako, ali sada se osjeća malo manje zbunjenim. Zahvalan je za ovu malu utjehu.

»Utješno je znati da je Chris bio ovdje« objašnjava Billie, »znati zasigurno da je provodio vrijeme pored ove rijeke, da je stajao na ovom komadu zemlje. Tolika smo mjesta posjetili u posljednje tri godine i stalno smo se pitali je li možda Chris bio tu. Strašno je ne znati - ne znati ništa.«

»Mnogi su mi rekli da se dive Chrisu zbog onoga što je pokušao. Da je uživao, složila bih se s njima.

Ali nije i nema načina da ga vratimo. To je nepopravljivo. Većinu stvari možeš ispraviti, ali ovo ne. Ne znam je li uopće moguće prijeći preko takvog gubitka. Činjenica da Chrisa nema duboka je bol koju osjećam svakog dana. Stvarno je teško. Ima dana kad je bolje, ali bit će mi teško do kraja života.«

Tišinu iznenada prekida kloparanje helikoptera koji se spušta iz oblaka i slijeće u bokor vrbolike.

Ulazimo; helikopter se diže prema nebu, trenutak zastaje u zraku, a onda kreće okomito prema jugoistoku. Nekoliko časaka krov autobusa ostaje vidljiv među kržljivim drvećem, slabašni bijeli odsjaj u zelenu moru, a onda postaje sve manji i nestaje.

Zahvale

Bilo bi nemoguće napisati ovu knjigu bez znatne pomoći obitelji McCandless. Mnogo dugujem Waltu McCandlessu, Billie McCandless, Carini McCandless, Samu McCandlessu i Shelly McCandless Garcia.

Dopustili su mi neometan pristup Chrisovim zapisima, pismima i fotografijama i proveli mnogo vremena razgovarajući sa mnom. Nitko od obitelji nije pokušao utjecati na sadržaj ili smjer ove knjige, premda su znali kako će objavljivanje nekih materijala za njih biti vrlo bolno. Prema zahtjevu obitelji, dvadeset posto autorskih prava od prodaje knjige U divljini, bit će donirano Zakladi za dodjelu stipendija s imenom Chrisa McCandlessa.

Zahvalan sam Dougu Stumpfu, koji je prihvatio rukopis za VillardBooks/ Random House i Davidu Rosenthalu i Ruth Fecvch, koji su vješto i pomno radili na knjizi kao urednici, nakon Dougove prerane smrti. Također hvala na pomoći Annik LaFarge, Adamu Rothbergu, Danu Rembertu, Dennis Ambrose, Lauri Tavior, Diani Frost, Deborah Foley i Abigail Winograd iz Villard/Random House.

Ova je knjiga započela kao članak u časopisu Outside. Želio bih zahvaliti Marku Brvantu i Lauri Hohnhold što su mi dali da napišem taj članak i što su ga tako spretno oblikovali. Adam Horovvitz, Greg Cliburn, Kiki Yablon, Larry Burke, Lisa Chase, Dan Ferrara, Sue Smith, Will Dana, Alex Heard, Donovan Webster, Kathy Martin, Brad Wetzler i Jacqueline Lee također su radili na tom članku.

Osobitu zahvalnost dugujem Lindi Miriam Moore, Romanu Dialu, Davidu Robertsu, Sharon Roberts, Mattu Haleu i Edu Wardu što su mi pružili neprocjenjive savjete i kritiku; Margaret Davidson koja je napravila sjajne karte i Johnu Wareu, mom agentu kojem nema premca.

Važan doprinos također su dali Dennis Burnett, Chris Fish, Eric Hathaway, Gordy Cucullu, Andy Horovvitz, Kris Maxie Gillmer, Wayne Westerberg, Mary Westerberg, Gail Borah, Rod Wolf Jan Bures, Ronald Franz, Gaylord Stuckey, Jim Gallien, Ken Thompson, Gordon Samel, Ferdie Svanson, Butch Killian, Paul Atkinson, Steve Carvile, Ken Kehrer, Bob Burroughs, Berle Mercer, Will Forsberg, Nick Jans, Mark Stoppel, Dan Solie, Andrevv Liske, Peggv Dial, James Brady, Cliff Hudson, pokojni Mugs Stump, Kate Buli, Roger Ellis, Ken Sleight, Bud Walsh, Lori Zarza, George Dreeszen, Sharon

Dreeszen, Eddie Dickson, Priscilla Russell, Arthur Kruckeberg, Paul Reichart, Doug Eving, Šarah Gage, Mike Ralphs, Richard Keeler, Nancy J. Turner, Glen Wagner, Tom Clausen, John Bryant, Edvard Treadvell, Levv Krakauer, Carol Krakauer, Karin Krakauer, Wendy Krakauer, Šarah Krakauer, Andrevv Krakauer, Ruth Selig i Peggy Langrall.

Uvelike su mi pomogli objavljeni tekstovi novinara Johnnya Dodda, Krisa Capps, Stevea Younga, W.

L. Rushoa, Chipa Brovna, Glenna Randalla, Jonathana Watermana, Debre McKinnev, T. A. Badgera i Adama Biegela.

Na inspiraciji, gostoprimstvu, prijateljstvu i mudrim savjetima zahvalan sam Kai Sandburn, Randy Babich, Jimu Freemanu, Steveu Rottleru, Fredu Beckeyju, Maynard Miller, Jimu Dohertyju, Davidu Quammenu, Timu Cahillu, Rosalie Stevart, Shannon Costello, Alison Jo Stevart, Maureen Costello, Ariel Kohn, Kelsi Krakauer, Miriam Kohn, Deborah Shavv, Nicku Milleru, Gregu Childu, Danu Cauthornu, Kitty Calhoun Grissom, Colinu Grissom, Daveu Jonesu, Fran Kaul, Davidu Trioneu, Dielle Havlis, Pat Joseph, Leeu Josephu, Pierret Vogt, Paulu Vogt, Ralphu Mooreu, Mary Moore i Woodrow O. Moore.

KNJIŽNICA ZELINA

Knjižnica Zelina

Table of Contents

[Start](#)

Table of Contents

[Start](#)